

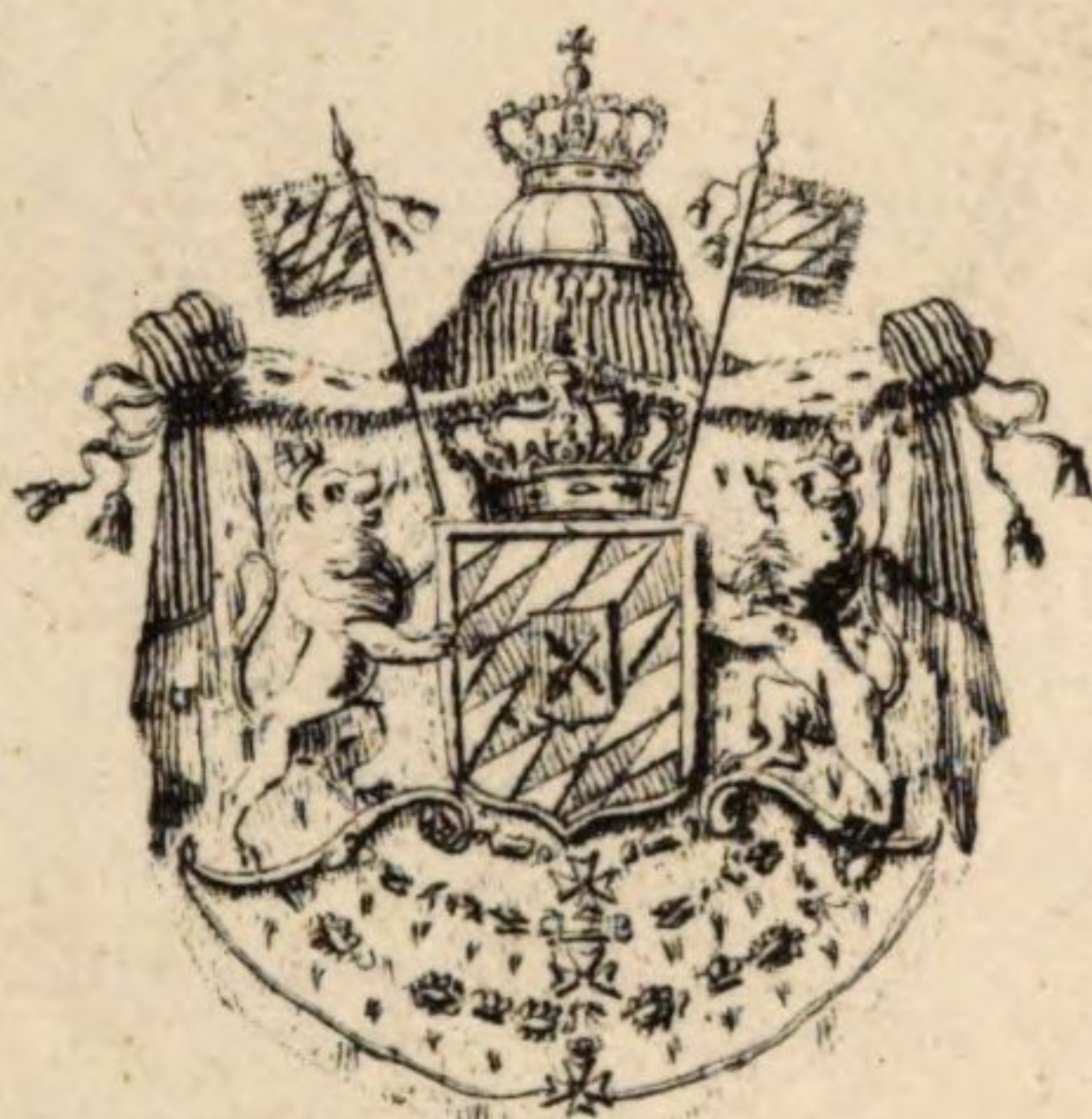

a. G. l. 3427 in 80

~~2336 fa.~~

Xenophon

**BIBLIOTHECA
REGIA
MONACENSIS.**

XENOPHONTIS
EXPEDITIO CYRI.

TEXTVM RECOGNOVIT
FRIDERICVS JACOBS.

ACCESSIT VARIETAS LECTIONIS
CODICIS FLORENTINI.

L I P S I A E
S Y M T I E V S I. A. G. W E I G E L I I.
L V G D V N I B A T A V O R V M
A P V D S. E T J. L V C H T M A N S.
1825.

142.D.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Α'

C A P. I.

Cyrus, Darii ex Parysatide filius, satrapiae in Asia praefectus, Artaxerxi fratri bellum inferre statuit. Quibus artibus copias paraverit, exponitur.

ΔΑΡΕΙΟΥ καὶ Παρυσάτιδος γίνονται παῖδες δύο· πρεσβύτερος μὲν Ἀρταξέρξης, νεώτερος δὲ Κῦρος. Ἐπεὶ δὲ ἤσθενει Δαρεῖος, καὶ ὑπώπτευε τελευτὴν τοῦ βίου, ἐβούλετό οἱ τῶ παῖδε ἀμφοτέρῳ παρεῖναι. (2) Ὁ μὲν οὖν πρεσβύτερος παρὼν ἐτύγχανε· Κῦρον δὲ μεταπέμ- πεται ἀπὸ τῆς ἀρχῆς, ἧς αὐτὸν σατράπην ἐποίησε, καὶ στρατηγὸν δὲ αὐτὸν ἀπέδειξε πάντων, ὅσοι εἰς Καστω- λοῦ πεδῖον ἀθροίζονται. Ἀναβαίνει οὖν ὁ Κῦρος, λα- βὼν Τισσαφέρνην ὡς φίλον· καὶ τῶν Ἑλλήνων δὲ ἔχων ὀπλίτας ἀνέβη τριακοσίους, ἄρχοντα δὲ αὐτῶν Ξενίαν Παρράσιον.

(3) Ἐπειδὴ δὲ ἐτελεύτησε Δαρεῖος, καὶ κατέστη εἰς τὴν βασιλείαν Ἀρταξέρξης, Τισσαφέρνης διαβάλλει τὸν Κῦρον πρὸς τὸν ἀδελφόν, ὡς ἐπιβουλεύει αὐτῷ. Ὁ δὲ πείθεται τε καὶ συλλαμβάνει Κῦρον, ὡς ἀποκτε- νῶν· ἡ δὲ μήτηρ, ἐξαιτησαμένη αὐτὸν, ἀποπέμπει πάλιν ἐπὶ τὴν ἀρχήν. (4) Ὁ δ' ὡς ἀπῆλθε κινδυνεύσας καὶ ἀτιμασθεὶς, βουλεύεται, ὅπως μήποτε ἔτι ἔσται ἐπὶ τῷ ἀδελφῷ, ἀλλ', ἣν δύνηται, βασιλεύσει αὐτ' ἐκείνου. Πα- ρύσατις μὲν δὴ ἡ μήτηρ ὑπῆρχε τῷ Κύρῳ, φιλοῦσα αὐ- τὸν μᾶλλον ἢ τὸν βασιλεύοντα Ἀρταξέρξην. (5) Ὅστις δ' ἀφικνοῖτο τῶν παρὰ βασιλέως πρὸς αὐτόν, πάντας οὕτω διατιθεὶς ἀπεπέμπετο, ὥςθ' ἑαυτῷ μᾶλλον φίλους

Α

εἶναι ἢ βασιλεῖ. Καὶ τῶν παρ' ἑαυτῷ δὲ βαρβάρων ἐπεμελεῖτο, ὥς πολεμεῖν τε ἱκανοὶ εἴησαν, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχοιεν αὐτῷ. (6) Τὴν δὲ Ἑλληνικὴν δύναμιν ἤθροιζεν, ὥς μάλιστα ἐδύνατο ἐπικρυπτόμενος, ὅπως ὅτι ἀπαρασκευότατον λάβοι βασιλέα. Ὡδὲ οὖν ἐποιεῖτο τὴν συλλογὴν· ὅπόσας εἶχε φυλακὰς ἐν ταῖς πόλεσι, παρήγγειλε τοῖς φρουράρχοις ἐκάστοις, λαμβάνειν ἄνδρας Πελοποννησίους ὅτι πλείστους καὶ βελτίστους, ὥς ἐπιβουλεύοντος Τισσαφέρνους ταῖς πόλεσι. Καὶ γὰρ ἦσαν αἱ Ἰωνικαὶ πόλεις Τισσαφέρνους τὸ ἀρχαῖον, ἐκ βασιλέως δεδομένα· τότε δ' ἀφρεστήκεσαν πρὸς Κῦρον πᾶσαι, πλην Μιλήτου. (7) ἐν Μιλήτῳ δὲ Τισσαφέρνης, προϋπισθόμενος τὰ αὐτὰ ταῦτα βουλευομένους [ἀποστῆναι πρὸς Κῦρον,] τοὺς μὲν αὐτῶν ἀπέκτεινε, τοὺς δ' ἐξέβαλεν. Ὁ δὲ Κῦρος, ὑπολαβὼν τοὺς φεύγοντας, συλλέξας στράτευμα, ἐπολιόρκει Μίλητον καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, καὶ ἐπειρᾷτο κατάγειν τοὺς ἐκπεπτωκότας. Καὶ αὕτη αὖ ἄλλη πρόφασις ἦν αὐτῷ τοῦ ἀθροίζειν στράτευμα. (8) Πρὸς δὲ βασιλέα πέμπων, ἡξίου, ἀδελφὸς ὢν αὐτοῦ, δοθῆναί οἱ τὰς πόλεις μᾶλλον ἢ Τισσαφέρνην ἔρχειν αὐτῶν· καὶ ἡ μήτηρ συνέπραττεν αὐτῷ ταῦτα, ὥστε βασιλεὺς τῆς μὲν πρὸς ἑαυτὸν ἐπιβουλῆς οὐκ ἤσθάνετο, Τισσαφέρνει δὲ ἐνόμιζε πολεμοῦντα αὐτὸν ἀμφὶ τὰ στρατεύματα δαπανᾶν· ὥστε οὐδὲν ἤχθετο αὐτῶν πολεμούντων· καὶ γὰρ ὁ Κῦρος ἀπέπεμπε τοὺς γιγνομένους δασμοὺς βασιλεῖ ἐκ τῶν πόλεων, ὧν Τισσαφέρνης ἐτύγγανεν ἔχων.

(9) Ἄλλο δὲ στράτευμα συνελέγετο αὐτῷ ἐν Χερρόνησῳ τῇ καταντιπέρας Ἀβύδου, τόνδε τὸν τρόπον. Κλέαρχος ἦν Λακεδαιμόνιος, φυγὰς· τούτῳ συγγενόμενος ὁ Κῦρος, ἠγάσθη τε αὐτόν, καὶ δίδωσιν αὐτῷ μυρίους δαρεικοὺς. Ὁ δὲ λαβὼν τὸ χρυσίον, στράτευμα συνέλεξεν ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων, καὶ ἐπολέμει, ἐκ Χερρόνησου ὁρμώμενος, τοῖς Θραξὶ τοῖς ὑπὲρ Ἑλλήσποντον οἰκοῦσι, καὶ ὠφέλει τοὺς Ἕλληνας· ὥστε καὶ χρήματα συνεβάλλοντο αὐτῷ εἰς τὴν τροφὴν τῶν στρατιωτῶν αἱ Ἑλλήσποντιακαὶ πόλεις ἐκοῦσαι. Τοῦτο δ' αὖ οὕτω τρεφόμενον ἐλάνθανεν αὐτῷ τὸ στράτευμα. (10) Ἀρίστιππος δὲ ὁ Θετταλὸς ἐτύγγανε ξένος ὢν

αὐτῷ, καὶ πιεζόμενος ὑπὸ τῶν οἴκοι ἀντιστασιωτῶν, ἔρχεται πρὸς τὸν Κῦρον, καὶ αἰτεῖ αὐτὸν εἰς διςχιλίους ξένους καὶ τριῶν μηνῶν μισθόν, ὥς οὕτω περιγεννησόμενος ἂν τῶν ἀντιστασιωτῶν. Ὁ δὲ Κῦρος δίδωσιν αὐτῷ εἰς τετρακισχιλίους, καὶ ἕξ μηνῶν μισθόν· καὶ δεῖται αὐτοῦ, μὴ πρόσθεν καταλῦσαι πρὸς τοὺς ἀντιστασιώτας, πρὶν ἂν αὐτῷ συμβουλευσῇται. Οὕτω δὲ αὖ τὸ ἐν Θετταλίᾳ ἐλάνθανεν αὐτῷ τρεφόμενον στράτευμα. (11) Πρόξενον δὲ τὸν Βοιωτίον, ξένον ὄντα αὐτῷ, ἐκέλευσε λαβόντα ἄνδρας ὅτι πλείστους παραγενέσθαι, ὥς ἐπὶ Πεισίδας βουλόμενος στρατεύεσθαι, ὥς πράγματα παρεχόντων [τῶν] Πεισιδῶν τῇ ἑαυτοῦ χώρᾳ. Σοφαίνετον δὲ τὸν Στυμφάλιον, καὶ Σωκράτην τὸν Ἀχαιοῖον, ξένους ὄντας καὶ τούτους, ἐκέλευσεν ἄνδρας λαβόντας ἐλθεῖν ὅτι πλείστους, ὥς πολεμήσων Τισσαφέρνει σὺν τοῖς φυγάσι τῶν Μιλησίων. Καὶ ἐποιοῦν οὕτως οὗτοι.

C A P. II.

Copiis contractis, Cyrus, expeditionem contra Pisidas praetexens, in iter se committit: in quo itinere cum Eryaxa, regina Ciliciae, congressus, per eam efficit, ut ejus maritus Syennesis ipsum conveniat, et pecunia juvet.

Ἐπεὶ δ' ἐδόκει αὐτῷ ἤδη πορεύεσθαι ἄνω, τὴν μὲν πρόφασιν ἐποιεῖτο, ὥς Πεισίδας βουλόμενος ἐκβαλεῖν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας· καὶ ἀθροίζει ὥς ἐπὶ τούτους τό τε βαρβαρικὸν καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἐνταῦθα στράτευμα· καὶ παραγγέλλει τᾷ τε Κλεάρχῳ, λαβόντι ἥκειν ὅσον ἦν αὐτῷ στράτευμα· καὶ τῷ Ἀριστίπῳ, συναλλαγέντι πρὸς τοὺς οἴκοι, ὑποπέμψαι πρὸς ἑαυτὸν ὃ εἶχε στράτευμα· καὶ Ξενίᾳ τῷ Ἀρκάδι, ὃς αὐτῷ προεστήκει τοῦ ἐν ταῖς πόλεσι ξενικοῦ, ἥκειν παρήγγειλε, λαβόντα τοὺς ἄνδρας, πλὴν ὅποσοι ἱκανοὶ ἦσαν τὰς ἀκροπόλεις φυλάττειν. (2) Ἐκάλεσε δὲ καὶ τοὺς Μί-

λητον πολιορκοῦντας, καὶ τοὺς φυγάδας ἐκέλευσε σὺν αὐτῷ στρατεύεσθαι, ὑποσχόμενος αὐτοῖς, εἰ καλῶς καταπράξειεν ἐφ' ἃ ἐστρατεύετο, μὴ πρόσθεν παύσασθαι, πρὶν αὐτοὺς καταγάγοι οἴκαδε. Οἱ δὲ ἡδέως ἐπείθοντο· ἐπίστευον γὰρ αὐτῷ· καὶ λαβόντες τὰ ὅπλα, παρῆσαν εἰς Σάρδεις. (3) Ξένιας μὲν δὴ τοὺς ἐκ τῶν πόλεων λαβὼν παρεγένετο εἰς Σάρδεις, ὀπλίτας εἰς τετρακισχιλίους· Πρόξενος δὲ παρῆν, ἔχων ὀπλίτας μὲν εἰς πεντακοσίους καὶ χιλίους, γυμνήτας δὲ πεντακοσίους· Σοφαίνετος δὲ ὁ Στυμφάλιος, ὀπλίτας ἔχων χιλίους· Σωκράτης δὲ ὁ Ἀχαιοῦς, ὀπλίτας ἔχων ὡς πεντακοσίους· Πασίων δὲ ὁ Μεγαρεὺς εἰς τριακοσίους μὲν ὀπλίτας, τριακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων παρεγένετο· ἦν δὲ καὶ οὗτος καὶ ὁ Σωκράτης τῶν ἀμφὶ Μίλητον στρατευομένων. (4) Οὗτοι μὲν εἰς Σάρδεις αὐτῷ ἀφίκοντο. Τισσαφέρνης δὲ, κατανοήσας ταῦτα, καὶ μείζονα ἡγησάμενος εἶναι ἢ ὡς ἐπὶ Πεισίδας τὴν παρασκευὴν, πορεύεται ὡς βασιλέα, ἥ ἐδύνατο τάχιστα, ἱππέας ἔχων ὡς πεντακοσίους. (5) Καὶ βασιλεὺς μὲν δὴ, ἐπεὶ ἤκουσε παρὰ Τισσαφέρνους τὸν Κύρου στόλον, ἀντιπαρεσκευάζετο.

Κῦρος δὲ ἔχων οὓς εἶπον, ὥρματο ἀπὸ Σάρδεων· καὶ ἐξελαύνει διὰ τῆς Λυδίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσι καὶ δύο, ἐπὶ τὸν Μαίανδρον ποταμόν. Τούτου τὸ εὖρος δύο πλέθρα· γέφυρα δὲ ἐπὶν ἐξευγμένη πλοίοις ἑπτὰ. (6) Τοῦτον διαβὰς ἐξελαύνει διὰ Φρυγίας σταθμὸν ἓνα παρασάγγας ὀκτὼ εἰς Κολοσσάς, πόλιν οἰκουμένην, εὐδαίμονα καὶ μεγάλην. Ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ ἦκε Μένων ὁ Θετταλός, ἔχων ὀπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς πεντακοσίους, Δόλοπας καὶ Αἰνιᾶνας καὶ Ὀλυνθίους. (7) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Κελαινάς, τῆς Φρυγίας πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα Κῦρος βασίλεια ἦν καὶ παρὰδεισος μέγας, ἀγρίων θηρίων πλήρης, ἃ ἐκεῖνος ἐθήρευνεν ἀπὸ ἵππου, ὅποτε γυμνάσαι βούλοιτο ἑαυτὸν τε καὶ τοὺς ἵππους. Διὰ μέσου δὲ τοῦ παραδείσου ῥεῖ ὁ Μαίανδρος ποταμός· αἱ δὲ πηγαὶ αὐτοῦ εἰσιν ἐκ τῶν βασιλείων· ῥεῖ δὲ καὶ διὰ τῆς Κελαινῶν πόλεως. (8) Ἔστι δὲ καὶ μεγάλου

βασιλέως βασιλεία ἐν Κελαιναῖς ἐρυμνὰ ἐπὶ ταῖς πηγαῖς τοῦ Μαρσίου ποταμοῦ, ὑπὸ τῇ ἀκροπόλει· ῥεῖ δὲ καὶ οὗτος διὰ τῆς πόλεως, καὶ ἐμβάλλει εἰς τὸν Μαίανδρον· τοῦ δὲ Μαρσίου τὸ εὖρος ἐστὶν εἴκοσι καὶ πέντε ποδῶν. Ἐνταῦθα λέγεται Ἀπόλλων ἐκδεῖραι Μαρσύαν, νικήσας ἐρίζοντά οἱ περὶ σοφίας, καὶ τὸ δέσμα κρεμάσαι ἐν τῷ ἄντρῳ, ὅθεν αἱ πηγαί· διὰ δὲ τοῦτο ὁ ποταμὸς καλεῖται Μαρσύας. (9) Ἐνταῦθα Ξέρξης, ὅτε ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἤττηθεὶς τῇ μάχῃ ἀπεχώρει, λέγεται οἰκοδομῆσαι ταῦτά τε τὰ βασιλεία, καὶ τὴν Κελαινῶν ἀκρόπολιν. Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος ἡμέρας τριάκοντα· καὶ ἦκε Κλέαρχος ὁ Λακεδαιμόνιος, φυγὰς, ἔχων ὀπλίτας χιλίους, καὶ πελταστὰς Θοῶκας ὀκτακοσίους, καὶ τοξότας Κρητας διακοσίους· Ἀμα δὲ καὶ Σωσίας παρῆν ὁ Συρακούσιος, ἔχων ὀπλίτας χιλίους, καὶ Σοφαίνετος ὁ Ἀρκάς, ἔχων ὀπλίτας χιλίους. Καὶ ἐνταῦθα Κῦρος ἐξέτασιν καὶ ἀριθμὸν τῶν Ἑλλήνων ἐποίησεν ἐν τῷ παραδείσῳ, καὶ ἐγένοντο οἱ σύμπαντες, ὀπλῖται μὲν μύριοι καὶ χίλιοι, πελτασταὶ δὲ ἀμφὶ τοὺς διςχιλίους.

(10) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Πέλτας, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινε ἡμέρας τρεῖς· ἐν αἷς Ξενίας ὁ Ἀρκάς τὰ Λύκαια ἔθυσσε, καὶ ἀγῶνα ἔθηκε· τὰ δὲ ἄθλα ἦσαν στλεγγίδες χρυσαῖ· ἐθεώρει δὲ τὸν ἀγῶνα καὶ Κῦρος. Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δώδεκα εἰς Κεραμῶν ἀγοράν, πόλιν οἰκουμένην, ἐσχάτην πρὸς τῇ Μυσίᾳ χώρᾳ. (11) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας τριάκοντα, εἰς Καῦστρου πεδίον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἔμεινε ἡμέρας πέντε· καὶ τοῖς στρατιώταις ὠφείλετο μισθὸς πλέον ἢ τριῶν μηνῶν· καὶ πολλάκις ἰόντες ἐπὶ τὰς θύρας ἀπήτουν. Ὁ δὲ ἐλπίδας λέγων διῆγε, καὶ δῆλος ἦν ἀνιῶμενος· οὐ γὰρ ἦν πρὸς τοῦ Κύρου τρόπον, ἔχοντα μὴ ἀποδιδόναι.

(12) Ἐνταῦθα ἀφικνεῖται Ἐπύαξα, ἡ Συεννέσιος γυνή, τοῦ Κιλικίων βασιλέως, παρὰ Κῦρον· καὶ ἐλέγετο Κῦρῳ δοῦναι χρήματα πολλά. Τῇ δ' οὖν στρατιᾷ τότε ἀπέδωκε Κῦρος μισθὸν τεττάρων μηνῶν. Εἶχε δὲ ἡ Κίλισσα καὶ φύλακας περὶ αὐτήν, Κίλικας καὶ Ἀσπενδίους· ἐλέγετο δὲ καὶ συγγενέσθαι Κῦρον τῇ Κιλίσῃ.

(13) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Θύμβριον, πόλιν οἰκουμένην. Ἐνταῦθα ἦν παρὰ τὴν ὁδὸν κρήνη ἡ Μίδου καλουμένη, τοῦ Φρυγῶν βασιλέως· ἐφ' ἣ λέγεται Μίδας τὸν Σάτυρον θηρεῦσαι, οἶνω κεράσας αὐτήν. (14) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα εἰς Τυριαῖον, πόλιν οἰκουμένην· ἐνταῦθα ἔμεινεν ἡμέρας τρεῖς. Καὶ λέγεται δεηθῆναι ἡ Κίλισσα Κύρου, ἐπιδεῖξαι τὸ στράτευμα αὐτῇ· βουλόμενος οὖν ἐπιδεῖξαι, ἐξέτασιν ποιεῖται ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων. (15) Ἐκέλευσε δὲ τοὺς Ἕλληνας, ὥς νόμος αὐτοῖς εἰς μάχην, οὕτω ταχθῆναι καὶ στήναι, συντάξαι δὲ ἕκαστον τοὺς ἑαυτοῦ. Ἐτάχθησαν οὖν ἐπὶ τεττάρων· εἶχε δὲ τὸ μὲν δεξιὸν Μένων καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· τὸ δ' εὐώνυμον, Κλέαρχος καὶ οἱ ἐκείνου· τὸ δὲ μέσον, οἱ ἄλλοι στρατηγοί. (16) Ἐθεώρει οὖν ὁ Κύρος πρῶτον μὲν τοὺς βαρβάρους· οἱ δὲ παρήλαννον τεταγμένοι κατ' ἴλας καὶ κατὰ τάξεις· εἶτα δὲ τοὺς Ἕλληνας, παρελαύνων ἐφ' ἄρματος, καὶ ἡ Κίλισσα ἐφ' ἄρμαμάξης. Εἶχον δὲ πάντες κράνη χαλκᾶ, καὶ χιτῶνας φοινικοῦς, καὶ κνημιῖδας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαθαυμένας. (17) Ἐπεὶ δὲ πάντας παρήλασε, στήσας τὸ ἄρμα πρὸ τῆς φάλαγγος, πέμψας Πίγρητα τὸν ἑρμηνέα παρὰ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων, ἐκέλευσε προβαλέσθαι τὰ ὅπλα, καὶ ἐπιχωρῆσαι ὅλην τὴν φάλαγγα. Οἱ δὲ ταῦτα προεῖπον τοῖς στρατιώταις· καὶ ἐπεὶ ἐσάλπιγξε, προβαλλόμενοι τὰ ὅπλα ἐπήεσαν. Ἐκ δὲ τούτου θάπτον προϊόντων σὺν κραυγῇ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου δρόμος ἐγένετο τοῖς στρατιώταις ἐπὶ τὰς σκηνάς. (18) Τῶν δὲ βαρβάρων φόβος πολὺς καὶ ἄλλοις, καὶ ἡ τε Κίλισσα ἔφυγεν ἐκ τῆς ἄρμαμάξης, καὶ οἱ ἐκ τῆς ἀγορᾶς καταλιπόντες τὰ ὄνια ἔφυγον· οἱ δ' Ἕλληνες σὺν γέλῳ ἐπὶ τὰς σκηνάς ἦλθον. Ἡ δὲ Κίλισσα, ἰδοῦσα τὴν λαμπρότητα καὶ τὴν τάξιν τοῦ στρατεύματος, ἐθαύμαζε. Κύρος δὲ ἤσθη, τὸν ἐκ τῶν Ἑλλήνων εἰς τοὺς βαρβάρους φόβον ἰδὼν.

(19) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας εἴκοσιν εἰς Ἰχόνιον, τῆς Φρυγίας πόλιν ἐσχάτην. Ἐνταῦθα ἔμεινε τρεῖς ἡμέρας. Ἐντεῦθεν διελαύνει διὰ τῆς Λυκαονίας σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριά-

χοντα. Ταύτην τὴν χώραν ἐπέτρεψε διαρπάσαι τοῖς Ἑλλησιν, ὥς πολεμίαν οὔσαν. (20) Ἐντεῦθεν ὁ Κῦρος τὴν Κίλισσαν εἰς Κιλικίαν ἀποπέμπει τὴν ταχίστην ὁδόν· καὶ συνέπεμψεν αὐτῇ στρατιώτας, οὓς Μένων εἶχε, καὶ αὐτόν [Μένωνα τὸν Θεσσαλόν.] Κῦρος δὲ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξελαύνει διὰ Καππαδοκίας σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι καὶ πέντε πρὸς Δάναν, πόλιν οἰκουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν ᾧ Κῦρος ἀπέκτεινεν ἄνδρα Πέρσην, Μεγαφέρνην, φοινικιστὴν βασίλειον, καὶ ἕτερόν τινα τῶν ὑπάρχων δυνάστην, αἰτιασάμενος ἐπιβουλεύειν αὐτῷ. (21) Ἐντεῦθεν ἐπειρῶντο ἐσβάλλειν εἰς τὴν Κιλικίαν· ἡ δὲ εἰσβολὴ ἦν ὁδὸς ἀμαξιτός, ὀρθία ἰσχυρῶς, καὶ ἀμήχανος εἰσελθεῖν στρατεύματι, εἴ τις ἐκώλυεν. Ἐλέγετο δὲ καὶ Συέννεσις εἶναι ἐπὶ τῶν ἄκρων, φυλάττων τὴν εἰσβολήν· διὸ ὁ ἔμεινεν ἡμέραν ἐν τῷ πεδίῳ. Τῇ δ' ὑστεραία ἤκεν ἄγγελος λέγων, ὅτι λελοιπῶς εἴη Συέννεσις τὰ ἄκρα, ἐπεὶ ἤσθετο τό τε Μένωνος στρατεύμα ὅτι ἤδη ἐν Κιλικίᾳ εἴη εἴσω τῶν ὀρέων, καὶ ὅτι τριήρεις ἤκουε περιπλεούσας ἀπὸ Ἰωνίας εἰς Κιλικίαν, Ταμῶν ἔχοντα τὰς Λακεδαιμονίων καὶ αὐτοῦ Κύρου. (22) Κῦρος δ' οὖν ἀνέβη ἐπὶ τὰ ὄρη, οὐδενὸς κωλύοντος, καὶ εἶδε τὰς σκηνάς, οὓς ἐφύλαττον οἱ Κίλικες. Ἐντεῦθεν δὲ κατέβαινεν εἰς πεδῖον μέγα, καλὸν καὶ ἐπίρρυτον, καὶ δένδρων παντοδαπῶν ἔμπλεον καὶ ἀμπέλων· πολὺ δὲ καὶ σήσαμον καὶ μελίνην καὶ κέγχρον καὶ πυροὺς καὶ κριθὰς φέρει. Ὅρος δ' αὐτὸ περιέχει ὄχυρόν καὶ ὑψηλὸν πάντη ἐκ θαλάττης εἰς θάλατταν.

(23) Καταβὰς δὲ διὰ τούτου τοῦ πεδίου, ἤλασε σταθμοὺς τέσσαρας παρασάγγας πέντε καὶ εἴκοσιν εἰς Ταρσοὺς, πόλιν τῆς Κιλικίας μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Συεννέσιος βασιλεία, τοῦ Κιλικίων βασιλέως· διὰ μέσης δὲ τῆς πόλεως ῥεῖ ποταμός, Κύνδος ὄνομα, εὖρος δύο πλέθρων. (24) Ταύτην τὴν πόλιν ἐξέλιπον οἱ ἐνοικοῦντες, μετὰ Συεννέσιος, εἰς χωρίον ὄχυρόν ἐπὶ τὰ ὄρη· πλήν οἱ τὰ καπηλεῖα ἔχοντες· ἔμειναν δὲ καὶ οἱ παρὰ τὴν θάλατταν οἰκοῦντες ἐν Σόλοις καὶ ἐν Ἰσσοῖς. (25) Ἐπύαξα δὲ, ἡ Συεννέσιος γυνή, προτέρα Κύρου πέντε ἡμέρας εἰς Ταρσοὺς ἀφίκετο· ἐν

δὲ τῇ ὑπερβολῇ τῶν τῶν ὁρέων εἰς τὸ πεδίον, δύο λόχοι τοῖ Μένωνος στρατεύματος ἀπώλοντο· οἱ μὲν ἔφασαν, ἀρπάζοντάς τι κατακοπῆναι ὑπὸ τῶν Κιλίκων, οἱ δὲ, ὑπολειφθέντας καὶ οὐ δυναμένους εὐρεῖν τὸ ἄλλο στράτευμα οὐδὲ τὰς ὁδούς, εἴτα πλανωμένους ἀπολέσθαι· ἦσαν δὲ οὗτοι ἑκατὸν ὀπλίται. (26) Οἱ δ' ἄλλοι ἐπειδὴ ἤκον, τὴν τε πόλιν τοὺς Ταρσοὺς διήρπασαν, διὰ τὸν ὀλεθρον τῶν συστρατιωτῶν ὀργιζόμενοι, καὶ τὰ βασίλεια τὰ ἐν αὐτῇ. Κῦρος δὲ, ἐπεὶ εἰσῆλασεν εἰς τὴν πόλιν, μετεπέμπετο Συέννεσιν πρὸς ἑαυτόν· ὁ δὲ οὔτε πρότερον οὐδενὶ πω κρείττονι ἑαυτοῦ εἰς χεῖρας ἔλθεῖν ἔφη, οὔτε τότε Κύρῳ ἰέναι ἤθελε, πρὶν ἢ γυνὴ αὐτὸν ἔπεισε, καὶ πίστει ἔλαβε. (27) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐπεὶ συνεγένοντο ἀλλήλοις, Συέννεσις μὲν Κύρῳ ἔδωκε χρήματα πολλὰ εἰς τὴν στρατιάν, Κῦρος δ' ἐκείνῳ δῶρα, ἃ νομίζεται παρὰ βασιλεῖ τίμια, ἵππον χρυσοχάλινον καὶ στρεπτὸν χρυσοῦν καὶ ψέλλια καὶ ἀκινάκην χρυσοῦν καὶ στολὴν Περσικὴν, καὶ τὴν χώραν μηκέτι ἀρπάζεσθαι· τὰ δὲ ἡρπασμένα ἀνδράποδα, ἣν πού ἐντυγχάνωσιν, ἀπολαμβάνειν.

CAP. III.

Graeci milites, suspicione de vero Cyri consilio exorta, se ad bellum contra regem Persarum conductos esse negantes, reditum parant; quae seditio cum Clearchi, ducis eorum, astu, tum Cyri promissis componitur.

Ἐνταῦθα ἔμεινε Κῦρος καὶ ἡ στρατιὰ ἡμέρας εἴκοσιν· οἱ γὰρ στρατιῶται οὐκ ἔφασαν ἰέναι τοῦ πρόσω· ὑπώπτενον γὰρ ἤδη ἐπὶ βασιλέα ἰέναι· μισθωθῆναι δὲ οὐκ ἐπὶ τούτῳ ἔφασαν. Πρῶτος δὲ Κλέαρχος τοὺς αὐτοῦ στρατιώτας ἐβιάζετο ἰέναι· οἱ δὲ αὐτόν τε ἔβαλλον, καὶ τὰ ὑποζύγια τὰ ἐκείνου, ἐπεὶ ἤρξατο προῖέναι. (2) Κλέαρχος δὲ τότε μὲν μικρὸν ἐξέφυγε τοῦ μὴ καταπετρωθῆναι· ὕστερον δέ, ἐπεὶ ἔγνω, ὅτι οὐ δυνήσεται βιάσασθαι, συνήγαγεν ἐκκλησίαν τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν· καὶ πρῶτον μὲν ἐδάκρυε πολὺν χρόνον ἐστώς· οἱ δὲ ὁρῶντες ἐθαύμαζον καὶ ἐσιώπων· εἴτα ἔλεξε τοιάδε·

(3) Ἄνδρες στρατιῶται, μὴ θαυμάζετε, ὅτι χαλεπῶς φέρω τοῖς παροῦσι πράγμασιν. Ἐμοὶ γὰρ Κύρος ξένος ἐγένετο, καὶ με, φεύγοντα ἐκ τῆς πατρίδος, τά τε ἄλλα ἐτίμησε, καὶ μυρίους ἔδωκε δαρεικούς· οὓς ἐγὼ λαβὼν οὐκ εἰς τὸ ἴδιον κατεθέμην ἑμοί, ἀλλ' εἰς ὑμᾶς ἑδαπάνων. (4) Καὶ πρῶτον μὲν πρὸς τοὺς Θράκας ἐπολέμησα, καὶ ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος ἐτιμωρούμην μεθ' ὑμῶν, ἐκ τῆς Χερρόνησου αὐτοὺς ἐξελαύνων, βουλομένους ἀφαιρεῖσθαι τοὺς ἐνοικοῦντας Ἑλληνας τὴν γῆν. Ἐπειδὴ δὲ Κύρος ἐκάλει, λαβὼν ὑμᾶς ἐπορευόμην, ἵνα, εἴ τι δέοιτο, ὠφελοίην αὐτὸν ἀνθ' ὧν εὖ ἔπαθον ὑπ' ἐκείνου. (5) Ἐπεὶ δὲ ὑμεῖς οὐ βούλεσθε συμπορεύεσθαι, ἀνάγκη δὴ μοι, ἢ ὑμᾶς προδόντα τῇ Κύρου φίλῃ χρῆσθαι, ἢ πρὸς ἐκεῖνον ψευδάμενον μεθ' ὑμῶν εἶναι. Εἰ μὲν δὴ δίκαια ποιήσω, οὐκ οἶδα· αἰρήσομαι δ' οὖν ὑμᾶς, καὶ σὺν ὑμῖν ὅ τι ἂν δέῃ πείσομαι. Καὶ οὐποτ' ἔρεῖ οὐδεὶς, ὥς ἐγὼ Ἑλληνας ἀγαγὼν εἰς τοὺς βαρβάρους, προδοὺς τοὺς Ἑλληνας, τὴν τῶν βαρβάρων φίλιαν εἰλόμην. (6) Ἀλλὰ ἐπεὶ ὑμεῖς ἑμοὶ οὐκ ἐθέλετε πείθεσθαι, οὐδὲ ἔπεσθαι, ἐγὼ σὺν ὑμῖν ἔσομαι, καὶ ὅ τι ἂν δέῃ πείσομαι. Νομίζω γὰρ ὑμᾶς ἑμοὶ εἶναι καὶ πατρίδα καὶ φίλους καὶ συμμάχους, καὶ σὺν ὑμῖν μὲν ἂν εἶναι τίμιος, ὅπου ἂν ᾖ· ὑμῶν δ' ἐρημωθεὶς, οὐκ ἂν ἱκανὸς εἶναι οἶμαι, οὔτ' ἂν φίλον ὠφελῆσαι, οὔτ' ἂν ἐχθρὸν ἀλέξασθαι. Ὡς ἑμοῦ οὖν ἰόντος, ὅπῃ ἂν καὶ ὑμεῖς, οὕτω τὴν γνώμην ἔχετε. (7) Ταῦτα εἶπεν· οἱ δὲ στρατιῶται, οἳ τε αὐτοῦ ἐκείνου, καὶ οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἀκούσαντες, ὅτι οὐ φαίη παρὰ βασιλέα πορεύεσθαι, ἐπήνεσαν· παρὰ δὲ Ξενίου καὶ Πασίωνος πλείους ἢ δισχίλιοι, λαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκευοφόρα, ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ Κλεάρχῳ. (8) Κύρος δὲ τούτοις ἀπορῶν τε καὶ λυπούμενος, μετέπεμπε τὸν Κλεάρχον· ὃ δ' ἰέναι μὲν οὐκ ᾔθελε, λάθρα δὲ τῶν στρατιωτῶν πέμπων αὐτῷ ἄγγελον, ἔλεγε θάρρειν, ὥς καταστησομένων τούτων εἰς τὸ δέον· μεταπέμπεσθαι δ' ἐκέλευεν αὐτόν· αὐτὸς δὲ οὐκ ἔφη ἰέναι. (9) Μετὰ δὲ ταῦτα συναγαγὼν τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ στρατιώτας καὶ τοὺς προσελθόντας αὐτῷ καὶ τῶν ἄλλων τὸν βουλόμενον, ἔλεξε τοιάδε·

Ἄνδρες στρατιῶται, τὰ μὲν δὴ Κύρου δῆλον ὅτι

οὕτως ἔχει πρὸς ἡμῶς, ὥσπερ τὰ ἡμέτερα πρὸς ἐκεῖνον· οὔτε γὰρ ἡμεῖς ἔτι ἐκεῖνον στρατιῶται, ἐπεὶ γε οὐ συνε-
 πόμεθα αὐτῷ, οὔτε ἐκεῖνος ἡμῖν ἔτι μισθοδότης. (10)
 Ὅτι μέντοι ἀδικεῖσθαι νομίζει ὑφ' ἡμῶν, οἶδα· ὥστε καὶ
 μεταπεμπομένου αὐτοῦ οὐκ ἐθέλω ἐλθεῖν, τὸ μὲν μέγιστον,
 αἰσχυνόμενος, ὅτι σύνοιδα ἑμαντῷ πάντα ἐψευσμένος
 αὐτόν· ἔπειτα δὲ καὶ δεδιώς, μὴ λαβὼν με δίκην ἐπιθῇ,
 ὧν νομίζει ὑπ' ἐμοῦ ἡδικῆσθαι. (11) Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ
 οὐχ ὥρα εἶναι ἡμῖν καθεύδειν, οὐδ' ἀμελεῖν ἡμῶν αὐτῶν,
 ἀλλὰ βουλευέσθαι, ὃ τι χρὴ ποιεῖν ἐκ τούτων. Καὶ εἴτε
 μένομεν αὐτοῦ, σκεπτέον μοι δοκεῖ εἶναι, ὅπως ὥς ἀσφα-
 λέστατα μένωμεν· εἴτε δὴ δοκεῖ ἀπιέναι, ὅπως ὥς ἀσφα-
 λέστατα ἀπιμεν, καὶ ὅπως τὰ ἐπιτήδεια ἔχομεν· ἄνευ
 γὰρ τούτων οὔτε στρατηγοῦ οὔτε ἰδιώτου ὄφελος οὐδέν.
 (12) Ὁ δὲ ἀνὴρ πολλοῦ μὲν ἄξιος φίλος, ὃ ἂν φίλος
 ᾗ· χαλεπώτατος δ' ἐχθρός, ὃ ἂν πολέμιος ᾗ. Ἐτι δὲ
 δύναμιν ἔχει καὶ πεζὴν καὶ ἵππικὴν καὶ ναυτικὴν, ἣν
 πάντες ὁμοίως ὁρῶμέν τε καὶ ἐπιστάμεθα· καὶ γὰρ οὐδὲ
 πόρρω δοκοῦμέν μοι αὐτοῦ καθεῖσθαι· ὥστε ὥρα λέγειν
 ὅτι τις γινώσκει ἄριστον εἶναι. Ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύ-
 σατο.

(13) Ἐκ δὲ τούτου ἀνίσταντο, οἱ μὲν ἐκ τοῦ αὐ-
 τομάτου, λέξοντες, ἃ ἐγίνωσκον· οἱ δὲ καὶ ὑπ' ἐκεῖνου
 ἐγκέλευστοι, ἐπιδεικνύντες, οἷα εἴη ἡ ἀπορία, ἄνευ τῆς
 Κύρου γνώμης καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι. (14) Εἷς δὲ δὴ
 εἶπε, προσποιούμενος σπεύδειν ὥς τάχιστα πορεύεσθαι
 εἰς τὴν Ἑλλάδα, στρατηγούς μὲν ἐλέσθαι ἄλλους ὥς τά-
 χιστα, εἰ μὴ βούλεται Κλέαρχος ἀπάγειν· τὰ δ' ἐπιτή-
 δεια ἀγοράζεσθαι, (ἣ δ' ἀγορὰ ἦν ἐν τῷ βαρβαρικῷ στρα-
 τεύματι), καὶ συσκευάζεσθαι· ἐλθόντας δὲ Κύρον αἰτεῖν
 πλοῖα, ὥς ἀποπλέοιεν· ἐὰν δὲ μὴ δίδῃ ταῦτα, ἡγεμόνα
 αἰτεῖν Κύρον, ὅστις ὥς διὰ φιλίας τῆς χώρας ἀπάξει·
 ἐὰν δὲ μηδὲ ἡγεμόνα δίδῃ, συντάττεσθαι τὴν ταχίστην·
 πέμψαι δὲ καὶ προκαταληψομένους τὰ ἅκρα, ὅπως μὴ
 φθάσωσι μήτε ὁ Κύρος, μήτε οἱ Κίλικες καταλαβόντες,
 ὧν πολλοὺς καὶ πολλὰ χρήματα ἔχομεν ἀνηροπακότες.
 Οὗτος μὲν δὴ τοιαῦτα εἶπε· μετὰ δὲ τοῦτον Κλέαρχος
 εἶπε τοσοῦτον· (15) Ὡς μὲν στρατηγήσοντα ἐμὲ ταύ-
 την τὴν στρατηγίαν μηδεὶς ὑμῶν λεγέτω· πολλὰ γὰρ

ἐνορῶ, δι' ἃ ἔμοι τοῦτο οὐ ποιητέον· ὥς δὲ τῷ ἀνδρί, ὃν
 ἂν ἔλθῃτε, πείσομαι ἢ δυνατόν μάλιστα· ἵνα εἰδῆτε,
 ὅτι καὶ ὕρχεσθαι ἐπίσταμαι, ὥς τις καὶ ἄλλος μάλιστα
 ἀνθρώπων. (16) Μετὰ δὲ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη, ἐπι-
 δεικνὺς μὲν τὴν εὐήθειαν τοῦ τὰ πλοῖα αἰτεῖν κελεύον-
 τος, ὥς περ πάλιν [τὸν] στόλον Κύρου μὴ ποιουμένου·
 ἐπιδεικνὺς δέ, ὥς εὐήθεις εἴη, ἡγεμόνα αἰτεῖν παρὰ τού-
 του, ᾧ λυμαινόμεθα τὴν προᾶξιν. Εἰ δέ τι καὶ τῷ ἡγε-
 μόνι πιστεύσομεν, ᾧ ἂν Κύρος διδῶ, τί κωλύει, καὶ
 τὰ ἄκρα ἡμῖν κελεύειν Κύρον προκαταλαμβάνειν; (17)
 Ἐγὼ γὰρ ὀκνοίην μὲν ἂν εἰς τὰ πλοῖα ἐμβαίνειν, ἃ ἡμῖν
 δοίη, μὴ ἡμᾶς αὐταῖς ταῖς τριήρεσι καταδύσῃ· φοβοί-
 μην δ' ἂν τῷ ἡγεμόνι, ᾧ [ἂν] δοίη, ἔπεσθαι, μὴ ἡμᾶς
 ἀγάγῃ, ὅθεν οὐχ οἶόν τε ἔσται ἐξελθεῖν· βουλοίμην δ' ἂν,
 ἄκοντος ἀπιὼν Κύρου, λαθεῖν αὐτὸν ἀπελθών· ὃ οὐ δυ-
 νατόν ἐστιν. (18) Ἄλλ' ἔγωγε φημί, ταῦτα μὲν φλυα-
 ρίας εἶναι· δοκεῖ δέ μοι, ἄνδρας ἐλθόντας πρὸς Κύρον,
 οἵτινες ἐπιτήδαιοι, σὺν Κλεάρχῳ, ἐρωτᾶν ἐκεῖνον, τί βού-
 λεται ἡμῖν χρῆσθαι· καὶ ἔαν μὲν ἡ προᾶξις ἢ παραπλη-
 σία, οἷα περ καὶ πρόσθεν ἐχρήτο τοῖς ξένοις, ἔπεσθαι
 καὶ ἡμᾶς, καὶ μὴ κακίους εἶναι τῶν πρόσθεν τούτῳ συ-
 ναναβάντων· (19) ἔαν δὲ μείζων ἢ προᾶξις τῆς πρό-
 σθεν φαίνεται, καὶ ἐπιπονωτέρα, καὶ ἐπικινδυνότερα,
 ἀξιοῦν, ἢ πείσαντα ἡμᾶς ἄγειν, ἢ πεισθέντα πρὸς φιλίαν
 ἀφιέναι· οὕτω γὰρ καὶ ἐπόμενοι ἂν φίλοι αὐτῷ καὶ πρό-
 θυμοι ἐποίμεθα, καὶ ἀπίοντες, ἀσφαλῶς ἂν ἀπίοιμεν·
 ὃ τι δ' ἂν πρὸς ταῦτα λέγῃ, ἀπαγγεῖλαι δεῦρο· ἡμᾶς δ'
 ἀκούσαντας πρὸς ταῦτα βουλευέσθαι. (20) Ἐδοξε ταῦ-
 τα· καὶ ἄνδρας ἐλόμενοι σὺν Κλεάρχῳ πέμπουσιν, οἱ
 ἡρώτων Κύρον τὰ δόξαντα τῇ στρατιᾷ. Ὁ δ' ἀπεκρί-
 νατο, ὅτι ἀκούοι Ἀβροκόμαν, ἐχθρὸν ἄνδρα, ἐπὶ τῷ
 Εὐφράτῃ ποταμῷ εἶναι, ἀπέχοντα δώδεκα σταθμούς·
 πρὸς τοῦτον οὖν ἔφη βούλεσθαι ἐλθεῖν· καὶ μὲν ἢ ἐκεῖ,
 τὴν δίκην ἔφη χρήζειν ἐπιθεῖναι αὐτῷ· ἢν δὲ φεύγῃ,
 ἡμεῖς ἐκεῖ πρὸς ταῦτα βουλευσόμεθα. (21) Ἀκούσαν-
 τες δὲ ταῦτα οἱ αἵρετοί, ἀναγγέλλουσι τοῖς στρατιώταις.
 Τοῖς δὲ ὑποψία μὲν ἦν, ὅτι ἄγει πρὸς βασιλέα, ὅμως
 δὲ ἐδόκει ἔπεσθαι· προσαιτοῦσι δὲ μισθόν. Ὁ δὲ Κύρος
 ὑπισχνεῖται ἡμιόλιον πᾶσι δώσειν, οὗ πρότερον ἔφερον,

ἀντὶ δαρεικοῦ τρία ἡμιδαρειακά τοῦ μηνὸς τῷ στρατιώ-
τῃ· ὅτι δ' ἐπὶ βασιλέα ἄγοι, οὐδ' ἐνταῦθα ἤκουεν οὐδεὶς
ἐν τῷ τότε φανερώς,

C A P. IV.

*Ciliciae portis superatis, Lacedaemoniorum classis Cy-
ro militum supplementum adducit; duo autem Grae-
corum duces ob offensionem quandam clam disce-
dunt cum copiis suis. Quem discessum Cyrus aequo
animo ferens, cum hac lenitate sua, tum novis pro-
missis, reliquorum Graecorum animos sibi conciliat,
ita ut, consilio tandem de bello cum rege Persiae pa-
tefacto, auxilium non detrectent, sed, Menone initium
faciente, Euphratem transmittant.*

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα
ἐπὶ τὸν Σάρον ποταμόν, οὗ ἦν τὸ εὖρος τρία πλέθρα.
Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρασάγγας πέντε ἐπὶ
τὸν Πύραμον ποταμόν, οὗ τὸ εὖρος στάδιον. Ἐντεῦθεν
ἐξελαύνει σταθμοὺς δύο παρασάγγας πεντεκαίδεκα εἰς
Ἰσσοὺς, τῆς Κιλικίας ἐσχάτην πόλιν ἐπὶ τῇ θαλάττῃ οἰ-
κουμένην, μεγάλην καὶ εὐδαίμονα. (2) Ἐνταῦθα ἔμει-
ναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ Κύρῳ παρήσαν αἱ ἐκ Πελοπον-
νήσου νῆες τριάκοντα καὶ πέντε, καὶ ἐπ' αὐταῖς ναύαρχος
Πυθαγόρας Λακεδαιμόνιος. Ἠγεῖτο δ' αὐτῶν Τα-
μῶς, Αἰγύπτιος, ἐξ Ἐφέσου, ἔχων ναῦς ἑτέρας Κύρου
πέντε καὶ εἴκοσιν· αἷς ἐπολιόρκει Μίλητον, ὅτε Τισσα-
φέρνει φίλη ἦν, καὶ συνεπολέμει Κύρῳ πρὸς αὐτόν. (3)
Παρήν δὲ καὶ Χειρίσοφος ὁ Λακεδαιμόνιος ἐπὶ τῶν νεῶν,
μετάπεμptos ὑπὸ Κύρου, ἑπτακοσίους ἔχων ὀπλίτας, ὧν
ἐστρατήγει παρὰ Κύρῳ. Αἱ δὲ νῆες ὥρμουν κατὰ τὴν
Κύρου σκηνήν. Ἐνταῦθα καὶ οἱ παρ' Ἀβροκόμα μι-
σθοφόροι Ἕλληνες ἀποστάντες ἦλθον παρὰ Κύρον, τε-
τρακόσιοι ὀπλίται, καὶ συνεστρατεύοντο ἐπὶ βασιλέα.
(4) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρασάγγας
πέντε ἐπὶ πόλιν τῆς Κιλικίας καὶ τῆς Συρίας. Ἦσαν

δὲ ταῦτα δύο τεῖχη· καὶ τὸ μὲν ἔσωθεν πρὸ τῆς Κιλικίας Συέννεσις εἶχε καὶ Κιλικίων φυλακή· τὸ δ' ἔξω τὸ πρὸ τῆς Συρίας βασιλέως ἐλέγετο φυλακὴ φυλάττειν. Διὰ μέσου δὲ τούτων ῥεῖ ποταμός, Κάρσος ὄνομα, εὐρύς πλέθρου. Ἀπαν δὲ τὸ μέσον τῶν τειχῶν ἦσαν στάδιοι τρεῖς· καὶ παρελθεῖν οὐκ ἦν βία· ἦν γὰρ ἡ πάρος στενὴ, καὶ τὰ τεῖχη εἰς τὴν θάλατταν καθήκοντα, ὑπερθεῖν δὲ ἦσαν πέτραι ἡλίβατοι· ἐπὶ δὲ τοῖς τείχεσιν ἀμφοτέροισι ἐφειστήκεσαν πύλαι. (5) Ταύτης οὖν ἔνεκε τῆς παρόδου Κῦρος τὰς ναῦς μετεπέμψατο, ὅπως ὀπίστας ἀποβιβάσειεν εἰς τὸν ἔξω τῶν πυλῶν, καὶ βιασάμενοι τοὺς πολεμίους παρέλθοιεν, εἰ φυλάττοιεν ἐπὶ ταῖς Συρίαις πύλαις· ὅπερ ὤετο ποιήσῃ τὸν Ἀβροκόμαν ὁ Κῦρος, ἔχοντα πολὺν στράτευμα. Ἀβροκόμας δὲ οὐ τοῦτο ἐποίησεν, ἀλλ' ἐπεὶ ἤκουε Κῦρον ἐν Κιλικίᾳ ὄντα, ἀναστρέψας ἐκ Φοινίκης παρὰ βασιλέα ἀπήλυνεν, ἔχων, ὡς ἐλέγετο, τριάκοντα μυριάδας στρατιᾶς.

(6) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ Συρίας σταθμὸν ἓνα παρασάγγας πέντε εἰς Μυρίανδρον, πόλιν οἰκουμένην ὑπὸ Φοινίκων ἐπὶ τῇ θαλάττῃ· ἐμπόριον δ' ἦν τὸ χωρίον, καὶ ὥρμουν αὐτόθι ὀλκάδες πολλάί. (7) Ἐνταῦθ' ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ· καὶ Ξενίας ὁ Ἀρκάς, στρατηγός, καὶ Πασίων ὁ Μεγαρεύς, ἐμβάντες εἰς πλοῖον, καὶ τὰ πλείστον ἄξια ἐνθάδε μέντοι, ἀπέπλευσαν, ὡς μὲν τοῖς πλείστοις ἐδόκουν, φιλοτιμηθέντες, ὅτι τοὺς στρατιώτας αὐτῶν, τοὺς παρὰ Κλέαρχον ἀπελθόντας, ὡς ἀπιόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα πάλιν, καὶ οὐ πρὸς βασιλέα, εἶα Κῦρος τὸν Κλέαρχον ἔχειν. Ἐπεὶ δ' οὖν ἦσαν ἀφανεῖς, διῆλθε λόγος, ὅτι διώκοι αὐτοὺς Κῦρος τριήρεσι· καὶ οἱ μὲν εὐχοντο, ὡς δολίους ὄντας αὐτοὺς ληφθῆναι· οἱ δ' ὤκτειρον, εἰ ἀλώσοιντο.

(8) Κῦρος δὲ, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς, εἶπεν· Ἀπολελοίπασιν ἡμᾶς Ξενίας καὶ Πασίων· ἀλλ' εὖ γε μέντοι ἐπιστάσθωσαν, ὅτι οὔτε ἀποδεδράκασιν· οἶδα γὰρ ὅπη οἴχονται· οὔτε ἀποπεφεύγασιν· ἔχω γὰρ τριήρεις, ὥστε ἐλεῖν τὸ ἐκείνων πλοῖον. Ἀλλά, μὰ τοὺς θεούς, οὐκ ἔγωγε αὐτοὺς διώξω· οὐδὲ ἔρεϊ οὐδεὶς, ὡς ἐγὼ ἕως μὲν ἂν παρῇ τις χρῶμαι· ἐπειδὴν δὲ ἀπιέναι βούληται, συλλαβῶν καὶ αὐτοὺς κακῶς ποιῶ, καὶ τὰ χρή-

ματα ἀποσυλῶ. Ἀλλὰ ἰόντων [ἄν] εἰδότες, ὅτι κακίους εἰσὶ περὶ ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς περὶ ἐκείνους. Καίτοι ἔχω γε αὐτῶν καὶ τέκνα καὶ γυναῖκας ἐν Τράλλεσι φρουρούμενα· ἀλλ' οὐδὲ τούτων στερήσονται· ἀλλ' ἀπολήψονται, τῆς πρόσθεν ἕνεκα περὶ ἐμὲ ἀρετῆς. (9) Καὶ ὁ μὲν ταῦτα εἶπεν· οἱ δ' Ἕλληνες, εἴ τις καὶ ἀθυμότερος ἦν πρὸς τὴν ἀνάβασιν, ἀκούοντες τὴν Κύρου ἀρετὴν, ἡδίων καὶ προθυμότερον συνεπορεύοντο.

Μετὰ [δὲ] ταῦτα Κύρος ἐξελαύνει σταθμοὺς τέταρτας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Χάλον ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος πλέθρου, πλήρη δ' ἰχθύων μεγάλων καὶ πρᾶέων, οὓς οἱ Σύροι θεοὺς ἐνόμιζον, καὶ ἀδικεῖν οὐκ εἴων, οὐδὲ τὰς περιστεράς. Αἱ δὲ κῶμαι, ἐν αἷς ἐσκήνουν, Παρουσάτιδος ἦσαν, εἰς ζώνην δεδομέναι. (10) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς πέντε παρασάγγας τριάκοντα ἐπὶ τὰς πηγὰς τοῦ Δαράδακος ποταμοῦ, οὗ τὸ εὖρος πλέθρου. Ἐνταῦθα ἦσαν τὰ Βελέσσης βασιλεία, τοῦ Συρίας ἄρχαντος, καὶ παράδεισος πάνυ μέγας καὶ καλός, ἔχων πάντα, ὅσα ὦραι φύουσιν. Κύρος δ' αὐτὸν ἐξέκοψε, καὶ τὰ βασιλεία κατέκαυσεν.

(11) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμὸν, ὄντα τὸ εὖρος τεττάρων σταδίων· καὶ πόλις αὐτόθι ὠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, Θάψακος ὀνόματι. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας πέντε· καὶ Κύρος μεταπειψάμενος τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ἑλλήνων ἔλεγεν, ὅτι ἡ ὁδὸς ἔσοιτο πρὸς βασιλέα μέγαν, εἰς Βαβυλῶνα· καὶ κελεύει αὐτοὺς λέγειν ταῦτα τοῖς στρατιώταις, καὶ ἀναπεῖθαι ἐπεσθαι. (12) Οἱ δὲ ποιήσαντες ἐκκλησίαν, ἀπήγγελλον ταῦτα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐχαλέπαινον τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἔφασαν, αὐτοὺς πάλαι ταῦτα εἰδότες κρύπτειν· καὶ οὐκ ἔφασαν ἰέναι, ἂν μή τις αὐτοῖς χρήματα δίδῃ, ὥσπερ καὶ τοῖς πρότερον μετὰ Κύρου ἀναβᾷσι παρὰ τὸν πατέρα τοῦ Κύρου· καὶ ταῦτα οὐκ ἐπὶ μάχην ἰόντων, ἀλλὰ καλοῦντος τοῦ πατρὸς Κύρον. (13) Ταῦτα οἱ στρατηγοὶ Κύρῳ ἀπήγγελλον· ὁ δ' ὑπέσχετο, ἀνδρὶ ἐκάστῳ δώσειν πέντε ἀργυρίου μνᾶς, ἐπὰν εἰς Βαβυλῶνα ἤκωσι, καὶ τὸν μισθὸν ἐντελῇ, μέχρις ἂν καταστήσῃ τοὺς Ἕλληνας εἰς Ἰωνίαν πάλιν. Τὸ μὲν δὴ πολὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ οὐ-

τως ἐπείσθη. Μένων δὲ, πρὶν δῆλον εἶναι, τί ποιήσου-
σιν οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πότερον ἔσονται Κύρῳ ἢ οὐ,
συνέλεξε τὸ αὐτοῦ στράτευμα χωρὶς τῶν ἄλλων, καὶ
ἔλεξε τάδε·

(14) Ἴσθ' ἄνδρες, ἐὰν ἐμοὶ πεισθῇτε, οὔτε κινδυνεύ-
σαντες, οὔτε πονήσαντες, τῶν ἄλλων πλεον προτιμήσε-
σθε στρατιωτῶν ὑπὸ Κύρου. Τί οὖν κελεύω ποιῆσαι;
Νῦν δεῖται Κύρος ἔπεσθαι τοὺς Ἑλληνας ἐπὶ βασιλέα·
ἐγὼ οὖν φημί, ὑμᾶς χρῆναι διαβῆναι τὸν Εὐφράτην πο-
ταμόν, πρὶν δῆλον εἶναι, ὅτι οἱ ἄλλοι Ἑλληνες ἀποκρι-
νοῦνται Κύρῳ. (15) Ἦν μὲν γὰρ ψηφίσωνται ἔπεσθαι,
ὑμεῖς δόξετε αἰτίοι εἶναι ἄρξαντες τοῦ διαβαίνειν· καὶ ὥς
προθυμοτάτοις ὑμῖν οὖσι χάριν εἴσεται Κύρος καὶ ἀπο-
δώσει· [ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος]· ἣν δ' ἀποψηφί-
σωνται οἱ ἄλλοι, ἄπιμεν μὲν πάντες εἰς τοῦμπαλιν· ὑμῖν
δέ, ὥς μόνοις πειθομένοις, πιστοτάτοις χρήσεται καὶ
εἰς φρούρια καὶ εἰς λοχαγίας· καὶ ἄλλου οὔτινος ἂν δέη-
σθε, οἶδα, ὅτι ὥς φίλου τεύξεσθε Κύρου. (16) Ἀκού-
σαντες ταῦτα ἐπείθοντο καὶ διέβησαν, πρὶν τοὺς ἄλλους
ἀποκρίνασθαι. Κύρος δ' ἐπεὶ ἤσθετο διαβεβηκότας,
ἤσθη τε, καὶ τῷ στρατεύματι πέμψας Γλοῦν, εἶπεν·
Ἐγὼ μὲν, ὦ ἄνδρες, ἤδη ὑμᾶς ἐπαινῶ· ὅπως δὲ καὶ
ὑμεῖς ἐμὲ ἐπαινέσετε, ἐμοὶ μελήσει, ἢ μηκέτι με Κύρου
νομίζετε. (17) Οἱ μὲν δὲ στρατιῶται, ἐν ἐλπίσι μεγά-
λαις ὄντες, εὐχοντο αὐτὸν εὐτυχῆσαι· Μένωνι δὲ καὶ
δῶρα ἐλέγετο πέμψαι μεγαλοπρεπῶς. Ταῦτα δὲ ποιή-
σας διέβαινε· συνείπετο δὲ καὶ τὸ ἄλλο στράτευμα αὐ-
τῷ ἅπαν· καὶ τῶν διαβαινόντων τὸν ποταμὸν οὐδεὶς
ἐβρέχθη ἄνωτέρῳ τῶν μασθῶν ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ. (18)
Οἱ δὲ Θαψακηνοὶ ἔλεγον, ὅτι οὐ πώποθ' οὗτος ὁ ποτα-
μὸς διαβατὸς γένοιτο πεζῇ, εἰ μὴ τότε, ἀλλὰ πλοίοις·
ἃ τότε Ἀβροκόμας προΐων κατέκαυσεν, ἵνα μὴ Κύρος
διαβῇ. Ἐδόκει δὲ θεῖον εἶναι, καὶ σαφῶς ὑποχωρῆσαι
τὸν ποταμὸν Κύρῳ, ὥς βασιλεύσονται.

(19) Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Συρίας σταθμοὺς
ἐννέα παρασάγγας πεντήκοντα, καὶ ἀφικνοῦνται πρὸς
τὸν Ἀράξην ποταμόν. Ἐνταῦθα ἦσαν κῶμαι πολλαί,
μεσταὶ σίτου καὶ οἴνου. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς,
καὶ ἐπεσιτίσαντο.

CAP. V.

Euphrate superato, exercitus iter facit per Arabiam.

Fluvium ad urbem Charmandam utribus transmittit.

Ibi rixa inter Menonis et Clearchi copias exorta, militibus jam infestis armis concurrentibus, Cyri oratione componitur.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Ἀραβίας, τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, σταθμοὺς ἐρήμους πέντε παρασάγγας τριάκοντα καὶ πέντε. Ἐν τούτῳ δὲ τῷ τόπῳ ἦν μὲν ἡ γῆ πεδίων ἅπαν ὁμαλὸν ὥσπερ θάλαττα, ἄσπιδίου δὲ πλήρες· εἰ δέ τι καὶ ἄλλο ἐνῆν ὕλης ἢ καλάμου, ἅπαντα ἦσαν εὐώδη, ὥσπερ ἄρώματα· δένδρον δ' οὐδὲν ἐνῆν. (2) Θηρία δὲ παντοῖα, πλεῖστοι μὲν ὄνοι ἄγριοι, οὐκ ὀλίγαι δὲ στρουθοὶ αἱ μεγάλαι· ἐνῆσαν δὲ καὶ ὠτίδες καὶ δορκάδες· ταῦτα δὲ τὰ θηρία οἱ ἵππεῖς ἐδίωκον ἐνίοτε. Καὶ οἱ μὲν ὄνοι, ἐπεὶ τις διώκοι, προδραμόντες ἂν εἰστήκεσαν· πολὺ γὰρ τῶν ἵππων θᾶττον ἔτρεχον· καὶ πάλιν ἐπεὶ πλησιάζοιεν οἱ ἵπποι, ταῦτόν ἐποίουν· καὶ οὐκ ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ διαστάντες οἱ ἵππεῖς θηρῶεν διαδεχόμενοι τοῖς ἵπποις. Τὰ δὲ κρέα τῶν ἀλισκομένων ἦν παραπλήσια τοῖς ἐλαφείοις, ἀπαλώτερα δέ. (3) Στρουθὸν δὲ οὐδεὶς ἔλαβεν· οἱ δὲ διώξαντες τῶν ἵππων ταχὺ ἐπαύοντο· πολὺ γὰρ ἀπέσπα ἀποφεύγουσα, τοῖς μὲν ποσὶ δρόμῳ, ταῖς δὲ πτέρυξιν, ἄρασα, ὥσπερ ἰστίῳ χρωμένη. Τὰς δὲ ὠτίδας, ἂν τις ταχὺ ἀνιστῇ, ἔστι λαμβάνειν· πέτονται γὰρ βραχύ, ὥσπερ πέρδικες, καὶ ταχὺ ἀπαγορεύουσι. Τὰ δὲ κρέα αὐτῶν ἡδίστα ἦν.

(4) Πορευόμενοι δὲ διὰ ταύτης τῆς χώρας ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Μασκᾶν ποταμόν, τὸ εὖρος πλεθριαῖον.

Ἐνταῦθα ἦν πόλις ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δὲ αὐτῇ Κορσωτή· περιεῳρεῖτο δὲ αὕτη ὑπὸ τοῦ Μασκᾶ κύκλῳ.

Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο. (5)

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς καὶ δέκα παρασάγγας ἐνενήκοντα τὸν Εὐφράτην ποταμὸν ἐν δεξιᾷ ἔχων, καὶ ἀφικνεῖται ἐπὶ Πύλας. Ἐν τούτοις τοῖς σταθμοῖς πολλὰ τῶν ὑποζυγίων ἀπώλετο ὑπὸ [τοῦ] λι-

μοῦ· οὐ γὰρ ἦν χόρτος, οὐδὲ ἄλλο δένδρον οὐδὲν, ἀλλὰ
 ψιλὴ ἦν ἅπασα ἡ χώρα· οἱ δὲ ἐνοικοῦντες ὄνους ἀλέτας
 παρὰ τὸν ποταμὸν ὀρύττοντες καὶ ποιοῦντες, εἰς Βαβυ-
 λῶνα ἤγον καὶ ἐπώλουν, καὶ ἀνταγοράζοντες σῖτον ἔζων.
 (6) Τὸ δὲ στράτευμα ὃ σῖτος ἐπέλιπε, καὶ πρίασθαι
 οὐκ ἦν, εἰ μὴ ἐν τῇ Λυδία ἀγορᾷ, ἐν τῷ Κύρου βαρβα-
 ρικῷ, τὴν καπίθην ἀλεύρων ἢ ἀλφίτων τεττάρων σίγλων.
 Ὁ δὲ σίγλος δύναται ἐπὶ ὀβολοῦς καὶ ἡμιοβόλιον Ἀττι-
 κοῦς· ἡ δὲ καπίθη δύο χοίνικας Ἀττικοῦς ἐχώρει. Κρέα
 οὖν ἐσθίοντες οἱ στρατιῶται διεγίγνοντο. (7) Ἦν δὲ
 τούτων τῶν σταθμῶν οὗς πάννυ μακροὺς ἤλυνεν, ὁπότε ἢ
 πρὸς ὕδωρ βούλοιτο διατελέσαι ἢ πρὸς χιλόν. Καὶ δὴ
 ποτε στενοχωρίας καὶ πηλοῦ φανέντος ταῖς ἀμάξαις δυσ-
 πορεύτου, ἐπέστη ὁ Κύρος σὺν τοῖς περὶ αὐτὸν ἀρίστοις
 καὶ εὐδαιμονεστάτοις, καὶ ἔταξε Γλοῦν καὶ Πίγρητα,
 λαβόντας τοῦ βαρβαρικοῦ στρατοῦ συνεκβιβάζειν τὰς
 ἀμάξας. (8) Ἐπεὶ δὲ ἐδόκουν αὐτῷ σχολαίως ποιεῖν,
 ὥσπερ ὀργῇ ἐκέλευσε τοὺς περὶ αὐτὸν Πέρσας τοὺς κρα-
 τίστους συνεπισπεῦσαι τὰς ἀμάξας. Ἐνθα δὴ μέρος τι
 τῆς εὐταξίας ἦν θεάσασθαι. Ρίψαντες γὰρ τοὺς πορφυ-
 ροῦς κἀνδυσ, ὅπου ἕκαστος ἔτυχεν ἐστηκώς, ἵεντο, ὥσπερ
 ἂν δρόμοι τις περὶ νίκης, καὶ μᾶλα κατὰ προανοῦς γηλόφου,
 ἔχοντες τούτους τε τοὺς πολυτελεῖς χιτῶνας, καὶ τὰς
 ποικίλας ἀναξυρίδας· ἐνιοὶ δὲ καὶ στρεπτοὺς περὶ τοῖς
 τραχήλοις, καὶ ψέλλια περὶ ταῖς χερσίν· εὐθὺς δὲ σὺν
 τούτοις εἰσπηδήσαντες εἰς τὸν πηλόν, θᾶπτον ἢ ὥς τις
 ἂν ᾔετο, μετεώρους ἐξεκόμισαν τὰς ἀμάξας. (9) Τὸ
 δὲ σύμπαν δῆλος ἦν Κύρος ὥς σπεύδων πᾶσαν τὴν ὁδόν,
 καὶ οὐ διατρίβων, ὅπου μὴ ἐπισιτισμοῦ ἔνεκα ἢ τινὸς
 ἄλλου ἀναγκαίου ἐκαθέζετο· νομίζων, ὅσω μὲν ἂν θᾶτ-
 τον ἔλθοι, τοσοῦτῳ ἀπαρασκευαστοτέρῳ βασιλεῖ μάχε-
 σθαι, ὅσω δὲ σχολαιότερον, τοσοῦτῳ πλέον βασιλεῖ
 συναγείρεσθαι στράτευμα. Καὶ συνιδεῖν δ' ἦν τῷ προσέ-
 χοντι τὸν νοῦν ἢ βασιλέως ἀρχὴ πλήθει μὲν χώρας καὶ
 ἀνθρώπων ἰσχυρὰ οὖσα, τοῖς δὲ μήκεσι τῶν ὁδῶν καὶ
 τῷ διεσπᾶσθαι τὰς δυνάμεις ἀσθενῆς, εἴ τις διὰ ταχέων
 τὸν πόλεμον ποιοῖτο.

(10) Πέραν δὲ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ κατὰ τοὺς
 ἐρήμους σταθμοὺς ἦν πόλις εὐδαίμων καὶ μεγάλη, ὄνο-

μα δὲ Χαρμάνδη· ἐκ ταύτης οἱ στρατιῶται ἠγόραζον τὰ ἐπιτήδεια, σχεδίαις διαβαίνοντες ὧδε· Διφθέρας, ἃς εἶχον σκεπάσματα, ἐπίμπλασαν χόρτου κούφου, εἶτα συνῆγον καὶ συνέσπων, ὥς μὴ ἄπτεσθαι τῆς κάρφης τὸ ὕδωρ· ἐπὶ τούτων διέβαινον, καὶ ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, οἶνόν τε ἐκ τῆς βαλάνου πεποιημένον τῆς ἀπὸ τοῦ φοίνικος, καὶ σῖτον μελίνης· τοῦτο γὰρ ἦν ἐν τῇ χώρᾳ πλεῖστον.

(11) Ἀμφιλέξαντων δέ τι ἐνταῦθα τῶν τε τοῦ Μένωνος στρατιωτῶν καὶ τῶν τοῦ Κλέαρχου, ὁ Κλέαρχος, κρίνας ἀδικεῖν τὸν τοῦ Μένωνος, πληγὰς ἐνέβαλεν· ὁ δ' ἐλθὼν πρὸς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα ἔλεγεν· ἀκούσαντες δ' οἱ στρατιῶται, ἐχαλέπαινον, καὶ ὠργίζοντο ἰσχυρῶς τῷ Κλέαρχῳ. (12) Τῇ δ' αὐτῇ ἡμέρᾳ Κλέαρχος, ἐλθὼν ἐπὶ τὴν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ, καὶ ἐκεῖ κατασκευάμενος τὴν ἀγοράν, ἀφιππεύει ἐπὶ τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν διὰ τοῦ Μένωνος στρατεύματος σὺν ὀλίγοις τοῖς περὶ αὐτόν. [Κῦρος δ' οὐπω ἦκεν, ἀλλ' ἔτι προσήλυνε] τῶν δὲ Μένωνος στρατιωτῶν ξύλα σχίζων τις, ὥς εἶδε τὸν Κλέαρχον διελαύνοντα, ἴησι τῇ ἀξίνῃ· καὶ οὗτος μὲν αὐτοῦ ἤμαρτεν· ἄλλος δὲ λίθῳ καὶ ἄλλος, εἶτα πολλοί, κραυγῆς γενομένης. (13) Ὁ δὲ καταφεύγει εἰς τὸ ἑαυτοῦ στράτευμα, καὶ εὐθὺς παραγγέλλει εἰς τὰ ὅπλα· καὶ τοὺς μὲν ὀπλίτας ἐκέλευσεν αὐτοῦ μεῖναι, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ γόνατα θέντας· αὐτὸς δὲ λαβὼν τοὺς Θρᾶκας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ ἦσαν αὐτῷ ἐν τῷ στρατεύματι πλείους ἢ τετταράκοντα, [τούτων δὲ οἱ πλεῖστοι Θρᾶκες], ἤλυνεν ἐπὶ τοὺς Μένωνος, ὥστε ἐκείνους ἐκπεπληχθαι, καὶ αὐτὸν Μένωνα, καὶ τρέχειν ἐπὶ τὰ ὅπλα. Οἱ δὲ καὶ ἕστασαν ἀποροῦντες τῷ πράγματι. (14) Ὁ δὲ Πρόξενον (ἔτυχε γὰρ ὕστερος προσιών, καὶ τάξις αὐτῷ ἐπομένη τῶν ὀπλιτῶν) εὐθὺς οὖν εἰς τὸ μέσον ἀμφοτέρων ἄγων, ἔθετο τὰ ὅπλα, καὶ ἐδεῖτο τοῦ Κλέαρχου, μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δὲ ἐχαλέπαινε, ὅτι, αὐτοῦ ὀλίγου δεήσαντος καταλευσθῆναι, πρῶτος λέγοι τὸ αὐτοῦ πάθος· ἐκέλευέ τε αὐτὸν ἐκ τοῦ μέσου ἐξίστασθαι. (5) Ἐν τούτῳ δὲ ἐπῆει καὶ Κῦρος καὶ ἐπύθετο τὸ πρᾶγμα· εὐθὺς δὲ ἔλαβε τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας, καὶ σὺν τοῖς παροῦσι τῶν πιστῶν ἦκεν ἐλαύνων εἰς τὸ μέσον, καὶ λέ-

γει ὧδε· (16) Κλέαρχε καὶ Πρόξενε, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρόντες Ἕλληνες, οὐκ ἴστε, ὅ τι ποιεῖτε. Εἰ γάρ τινα ἀλλήλοις μάχην συνάψετε, νομίζετε, ἐν τῇδε τῇ ἡμέρᾳ ἐμέ τε κατακεκόψεσθαι, καὶ ὑμᾶς οὐ πολὺ ἐμοῦ ὕστερον· κακῶς γὰρ τῶν ἡμετέρων ἐχόντων, πάντες οὗτοι, οὓς ὁρᾶτε, βάρβαροι πολεμιώτεροι ἡμῖν ἔσονται τῶν παρὰ βασιλεῖ ὄντων. (17) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἐν ἑαυτῷ ἐγένετο· καὶ παυσάμενοι ἀμφότεροι, κατὰ χώραν ἔθεντο τὰ ὅπλα.

C A P. VI.

Orontes, unus ex nobilibus Persis, iteratae defectionis convictus, ex Clearchi ceterorumque ducum sententia capitis damnatus, e medio tollitur.

Ἐντεῦθεν προΐόντων, ἐφαίνετο ἶγνια ἵππων καὶ κόπρος· εἰκάζετο δὲ εἶναι ὁ στίβος ὥς διςχιλίων ἵππων. Οὗτοι προΐοντες ἔκαιον καὶ χιλὸν καὶ εἴ τι ἄλλο χρήσιμον ἦν. Ὁρόντης δέ, Πέρσης ἀνὴρ, γένει τε προσήκων βασιλεῖ, καὶ τὰ πολέμια λεγόμενος ἐν τοῖς ἀρίστοις Περσῶν, ἐπιβουλεύει Κύρῳ, καὶ πρόσθεν πολεμήσας, καταλλαγεὶς δέ. (2) Οὗτος Κύρῳ εἶπεν, εἰ αὐτῷ δοίῃ ἱππέας χιλίους, ὅτι τοὺς προκατακαίοντας ἱππέας ἢ κατακάνοι ἂν ἐνεδρεύσας, ἢ ζῶντας πολλοὺς αὐτῶν ἔλοι, καὶ κωλύσειε τοῦ καίειν ἐπιόντας, καὶ ποιήσειεν, ὥστε μήποτε δύνασθαι αὐτοὺς ἰδόντας τὸ Κύρου στράτευμα, βασιλεῖ διαγγεῖλαι. Τῷ δὲ Κύρῳ ἀκούσαντι ταῦτα ἐδόκει ὠφέλιμα εἶναι· καὶ ἐκέλευεν αὐτὸν λαμβάνειν μέρος παρ' ἐκάστου τῶν ἡγεμόνων.

(3) Ὁ δὲ Ὁρόντης, νομίσας ἐτοίμους αὐτῷ εἶναι τοὺς ἱππέας, γράφει ἐπιστολὴν παρὰ βασιλέα, ὅτι ἥξοι ἔχων ἱππέας ὥς ἂν δύνηται πλείστους· ἀλλὰ φράσαι τοῖς ἑαυτοῦ ἱππεῦσιν ἐκέλευεν, ὥς φίλιον αὐτὸν ὑποδέχεσθαι. Ἐνῆν δ' ἐν τῇ ἐπιστολῇ καὶ τῆς πρόσθεν φιλίας ὑπομνήματα καὶ πίστεως. Ταύτην τὴν ἐπιστολὴν δίδωσι πιστῷ ἀνδρί, ὡς ᾤετο· ὁ δὲ λαβὼν Κύρῳ δίδωσιν. (4) Ἀναγνοὺς δὲ αὐτὴν ὁ Κύρος, συλλαμβάνει Ὁρόντην, καὶ συγκα-

λεῖ εἰς τὴν ἑαυτοῦ σκηνὴν Περσῶν τοὺς ἀρίστους τῶν περὶ αὐτὸν ἐπτά· καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων στρατηγούς ἐκέλευεν ὀπλίτας ἀγαγεῖν, τούτους δὲ θέσθαι τὰ ὄπλα περὶ τὴν αὐτοῦ σκηνήν. Οἱ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, ἀγαγόντες ὡς τριςχιλίους ὀπλίτας. (5) Κλέαρχον δὲ καὶ εἰσω παρεκάλεσε σύμβουλον, ὅς γε καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς ἄλλοις ἐδόκει προτιμηθῆναι μάλιστα τῶν Ἑλλήνων. Ἐπεὶ δ' ἐξηλθεν, ἐξήγγειλε τοῖς φίλοις τὴν κρίσιν τοῦ Ὀρόντου, ὡς ἐγένετο· οὐ γὰρ ἀπόρρητον ἦν. Ἐφη δὲ Κῦρον ἀρχεῖν τοῦ λόγου ὧδε·

(6) Παρεκάλεσα ὑμᾶς, ἄνδρες φίλοι, ὅπως σὺν ὑμῖν βουλευόμενος, ὃ τι δίκαιόν ἐστι καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων, τοῦτο πράξω περὶ Ὀρόντου τουτοῦ. Τοῦτον γὰρ πρῶτον μὲν ὁ ἐμὸς πατὴρ ἔδωκεν ὑπήκοον ἐμοὶ εἶναι. Ἐπεὶ δὲ ταχθεὶς, ὡς ἔφη αὐτός, ὑπὸ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ οὗτος ἐπολέμησεν ἐμοί, ἔχων τὴν ἐν Σάρδεσιν ἀκρόπολιν, καὶ ἐγὼ αὐτὸν προσπολεμῶν ἐποίησα, ὥστε δόξαι τούτῳ τοῦ πρὸς ἐμὲ πολέμου παύσασθαι, καὶ δεξιὰν ἔλαβον καὶ ἔδωκα. (7) Μετὰ ταῦτα, ἔφη, ὦ Ὀρόντα, ἐστίν, ὃ τί σε ἠδίκησα; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐ. Πάλιν ὁ Κῦρος ἠρώτα· Οὐκοῦν ὕστερον, ὡς αὐτὸς σὺ ὁμολογεῖς, οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος, ἀποστάς εἰς Μυσοὺς κακῶς ἐποίεις τὴν ἐμὴν χώραν ὃ τι ἐδύνω; Ἐφη ὁ Ὀρόντης. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Κῦρος, ὁπότ' αὖ ἔγνως τὴν σεαυτοῦ δύναμιν, ἐλθὼν ἐπὶ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος βωμόν, μεταμέλειν τέ σοι ἔφησθα, καὶ πείσας ἐμέ, πιστὰ πάλιν ἔδωκάς μοι, καὶ ἔλαβες παρ' ἐμοῦ; Καὶ ταῦθ' ὁμολόγει ὁ Ὀρόντης. (8) Τί οὖν, ἔφη ὁ Κῦρος, ἀδικηθεὶς ὑπ' ἐμοῦ, νῦν τὸ τρίτον ἐπιβουλεύων μοι φανερὸς γέγονας; Εἰπόντος δὲ τοῦ Ὀρόντου, ὅτι οὐδὲν ἀδικηθεὶς, ἠρώτησεν ὁ Κῦρος αὐτόν· Ὁμολογεῖς οὖν, περὶ ἐμὲ ἀδικὸς γεγενῆσθαι; Ἡ γὰρ ἀνάγκη, ἔφη ὁ Ὀρόντης. Ἐκ τούτου πάλιν ἠρώτησεν ὁ Κῦρος· ἔτι οὖν ἂν γένοιο τῷ ἐμῷ ἀδελφῷ πολέμιος, ἐμοὶ δὲ καὶ φίλος καὶ πιστός; Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδ' εἰ γενοίμην, ὦ Κῦρε, σοί γ' ἂν ἔτι ποτὲ δόξαιμι.

(9) Πρὸς ταῦτα ὁ Κῦρος εἶπε τοῖς παροῦσιν· Ὁ μὲν ἀνὴρ τοιαῦτα μὲν πεποίηκε, τοιαῦτα δὲ λέγει· ὑμῶν δὲ σὺ πρῶτος, ὦ Κλέαρχε, ἀπόφηναι γνώμην, ὃ τι σοι

δοκεῖ. Κλέαρχος δὲ εἶπε τάδε· Συμβουλεύω ἐγώ, τὸν ἄνδρα τοῦτον ἐκποδῶν ποιῆσθαι ὡς τάχιστα· ὡς μηκέτι δέη τοῦτον φυλάττεσθαι, ἀλλὰ σχολὴ ἢ ἡμῖν, τὸ κατὰ τοῦτον εἶναι, τοὺς ἐθελοντὰς φίλους τούτους εὖ ποιεῖν. (10) Ταύτη δὲ τῇ γνώμῃ ἔφη καὶ τοὺς ἄλλους προςθέσθαι. Μετὰ ταῦτα, κελεύοντος Κύρου, ἐλάβοντο τῆς ζώνης τὰν Ὀρόντην ἐπὶ θανάτῳ, ἅπαντες ἀναστάντες καὶ οἱ συγγενεῖς· εἶτα δὲ ἐξῆγον αὐτὸν οἷς προσετάχθη. Ἐπεὶ δὲ εἶδον αὐτὸν οἷπερ πρόσθεν προσεκύνουν, καὶ τότε προσεκύνησαν, καίπερ εἰδότες, ὅτι ἐπὶ θανάτῳ ἄγοιτο. (11) Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Ἀρταπάτα σκηνὴν εἰσῆχθη, τοῦ πιστοτάτου τῶν Κύρου σκηπτούχων, μετὰ ταῦτα οὔτε ζῶντα Ὀρόντην, οὔτε τεθνηκότα οὐδεὶς πώποτε εἶδεν, οὐδ' ὅπως ἀπέθανεν οὐδεὶς εἰδὼς ἔλεγεν· εἵκαζον δ' ἄλλοι ἄλλως· τάφος δ' οὐδεὶς πώποτε αὐτοῦ ἐφάνη.

C A P. VII.

Cyrus, regem cum exercitu statim adfuturum esse existimans, copias suas media nocte lustrat, Graecorumque animos magnificis verbis et promissis accendit. Tum iter exercitu composito persequitur: max autem, rege cunctante, negligentius procedit.

Ἐντεῦθεν ἐξελαύνει διὰ τῆς Βαβυλωνίας σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δώδεκα. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ σταθμῷ Κύρος ἐξέτασιν ποιεῖται τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν βαρβάρων ἐν τῷ πεδίῳ περὶ μέσας νύκτας· ἐδόκει γὰρ, εἰς τὴν ἐπιούσαν ἔω ἥξειν βασιλέα σὺν τῷ στρατεύματι μαχομένον· καὶ ἐκέλευε Κλέαρχον μὲν τοῦ δεξιοῦ κέρως ἡγεῖσθαι, Μένωνα δὲ τὸν Θετταλὸν τοῦ εὐωνύμου· αὐτὸς δὲ τοὺς ἑαυτοῦ διέταπτε. (2) Μετὰ δὲ τὴν ἐξέτασιν ἅμα τῇ ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ αὐτόμολοι παρὰ μεγάλου βασιλέως ἤκοντες ἀπήγγελλον Κύρῳ περὶ τῆς βασιλέως στρατιᾶς. Κύρος δὲ συγκαλέσας τοὺς στρατηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τῶν Ἑλλήνων, συνεβουλεύετό τε, πῶς ἂν τὴν μάχην ποιοῖτο, καὶ αὐτὸς παρήνει θαρρόνων τοιᾶδε· (3) Ὡς ἄνδρες

Ἕλληνες, οὐκ ἀνθρώπων ἀπορῶν βαρβάρων συμμάχους ὑμᾶς ἄγω, ἀλλὰ νομίζων, ἀμείνονας καὶ κρείττους πολλῶν βαρβάρων ὑμᾶς εἶναι, διὰ τοῦτο προσέλαβον. Ὅπως οὖν ἔσεσθε ἄνδρες ἄξιοι τῆς ἐλευθερίας, ἧς κέκτησθε, καὶ [ὑπὲρ] ἧς ὑμᾶς ἐγὼ εὐδαιμονίζω. Εὖ γὰρ ἴστε, ὅτι τὴν ἐλευθερίαν ἐλοίμην ἂν ἀντὶ ὧν ἔχω πάντων καὶ ἄλλων πολλαπλασίων. (4) Ὅπως δὲ καὶ εἰδῆτε, εἰς οἷον ἔρχεσθε ἀγῶνα, ἐγὼ ὑμᾶς εἰδῶς διδάξω. Τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολλοί, καὶ πολλῇ κραυγῇ ἐπίασιν· ἂν δὲ ταῦτα ἀνάσχησθε, τᾶλλα καὶ αἰσχύνεσθαί μοι δοκῶ οἷους ἡμῶν γνῶσεσθε τοὺς ἐν τῇ χώρᾳ ὄντας ἀνθρώπους. Ὑμῶν δὲ ἀνδρῶν ὄντων, καὶ εὐτόλμων γενομένων, ἐγὼ ὑμῶν τὸν μὲν οἴκαδε βουλόμενον ἀπιέναι τοῖς οἴκοι ζηλωτὸν ποιήσω ἀπελθεῖν· πολλοὺς δ' οἶμαι ποιήσειν τὰ παρ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ἀντὶ τῶν οἴκοι.

(5) Ἐνταῦθα Γαυλίτης παρών, φρυγᾶς Σάμιος, πιστὸς δὲ Κύρῳ, εἶπε· Καὶ μήν, ὦ Κύρε, λέγουσί τινες, ὅτι πολλὰ ὑπισχνῇ νῦν, διὰ τὸ ἐν τοιούτῳ εἶναι τοῦ κινδύνου προσιόντος· ἂν δ' εὖ γένηται τι, οὐ μεμνησθαί σε φασιν· ἔνιοι δὲ οὐδ' εἰ μεμνηθῶ τε καὶ βούλοιο, δύνασθαι ἂν ἀποδοῦναι, ὅσα ὑπισχνῇ. (6) Ἀκούσας ταῦτα ἔλεξεν ὁ Κύρος· Ἀλλ' ἔστι μὲν ἡμῖν, ὦ ἄνδρες, ἡ ἀρχὴ ἡ πατρώα, πρὸς μὲν μεσημβρίαν, μέχρις οὗ διὰ καῦμα οὐ δύνανται οἰκεῖν [οἱ] ἄνθρωποι· πρὸς δὲ ἄρκτον, μέχρις ὅτου διὰ χειμῶνα· τὰ δ' ἐν μέσῳ τούτων ἅπαντα σατραπεύουσιν οἱ τοῦ ἐμοῦ ἀδελφοῦ φίλοι. (7) Ἦν δ' ἡμεῖς νικήσωμεν, ἡμᾶς δεῖ τοὺς ἡμετέρους φίλους τούτων ἐγκρατεῖς ποιῆσαι. Ὡστε οὐ τοῦτο δέδοικα, μὴ οὐκ ἔχω ὅ τι δῶ ἐκάστῳ τῶν φίλων, ἂν εὖ γένηται, ἀλλὰ μὴ οὐκ ἔχω ἱκανοὺς οἷς δῶ. Ὑμῶν δὲ τῶν Ἑλλήνων καὶ στέφανον ἐκάστῳ χρυσοῦν δώσω. (8) Οἱ δὲ ταῦτα ἀκούσαντες αὐτοί τε ἦσαν πολὺ προθυμότεροι, καὶ τοῖς ἄλλοις ἐξήγγελλον. Εἰσῆσαν δὲ παρ' αὐτὸν [οἱ τε στρατηγοὶ] καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων τινές, ἀξιούντες εἰδέναι, τί σφισιν ἔσται, ἐὰν κρατήσωσιν. Ὁ δὲ ἐμπιπλὰς ἁπάντων τὴν γνώμην ἀπέπεμπε. (9) Παρεκελεύοντο δ' αὐτῷ πάντες, ὅσοιπερ διελέγοντο, μὴ μάχεσθαι, ἀλλ' ὀπίσθεν ἑαυτῶν τάπτεσθαι. Ἐν δὲ τῷ καιρῷ τούτῳ Κλέαρχος ὣδέ πῶς ἤρετο Κύρον· Οἶε γάρ σοι, ὦ Κύρε,

μαχεῖσθαι τὸν ἀδελφόν; Νῆ Δί', ἔφη ὁ Κῦρος, εἴπερ γε Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος ἐστὶ παῖς, καὶ ἐμὸς δὲ ἀδελφός, οὐκ ἀμαχεῖ ταῦτα ἐγὼ λήψομαι.

(10) Ἐνταῦθα δὴ ἐν τῇ ἑξοπλισίᾳ ἀριθμὸς ἐγένετο τῶν μὲν Ἑλλήνων ἀσπὶς μυρία καὶ τετρακοσία· πελτασταὶ δὲ διςχίλιοι καὶ πεντακόσιοι· τῶν δὲ μετὰ Κίρου βαρβάρων δέκα μυριάδες, καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἀμφὶ τὰ εἴκοσι. (11) Τῶν δὲ πολεμίων ἐλέγοντο εἶναι ἑκατὸν καὶ εἴκοσι μυριάδες, καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα διακόσια. Ἄλλοι δὲ ἦσαν ἑξακισχίλιοι ἵππεῖς, ὧν Ἀρταγέρσης ἦρχεν· οὗτοι δὲ πρὸ αὐτοῦ βασιλέως τεταγμένοι ἦσαν. (12) Τοῦ δὲ βασιλέως στρατεύματος ἦσαν ἄρχοντες [καὶ στρατηγοὶ καὶ ἡγεμόνες] τέτταρες, τριάκοντα μυριάδων ἕκαστος, Ἀβροκόμας, Τισσαφέρνης, Γωβρύας, Ἀρβάκης. Τούτων δὲ παρεγένοντο ἐν τῇ μάχῃ ἐνενήκοντα μυριάδες, καὶ ἄρματα δρεπανηφόρα ἑκατὸν καὶ πεντήκοντα· Ἀβροκόμας γὰρ ὑστέρησε τῆς μάχης ἡμέρας πέντε, ἐκ Φοινίκης ἐλαύνων. (13) Ταῦτα δὲ ἡγγέλλον πρὸς Κῦρον οἱ αὐτομολήσαντες ἐκ τῶν πολεμίων παρὰ μεγάλου βασιλέως πρὸ τῆς μάχης· καὶ μετὰ τὴν μάχην, οἱ ὕστερον ἐλήφθησαν τῶν πολεμίων, ταῦτα ἡγγέλλον. (14) Ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει σταθμὸν ἓνα παρασάγγας τρεῖς συνεταγμένῳ τῷ στρατεύματι παντὶ καὶ τῷ Ἑλληνικῷ καὶ τῷ βαρβαρικῷ· ὤετο γὰρ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ μαχεῖσθαι βασιλέα· κατὰ γὰρ μέσον τὸν σταθμὸν τοῦτον τάφρος ἦν ὀρυκτὴ βαθεῖα, τὸ μὲν εὖρος ὀργυιαὶ πέντε, τὸ δὲ βάθος ὀργυιαὶ τρεῖς. (15) Παρετέτατο δὲ ἡ τάφρος ἄνω διὰ τοῦ πεδίου ἐπὶ δώδεκα παρασάγγας μέχρι τοῦ Μηδίας τείχους. Ἐνθα δὴ εἰσὶν αἱ διώρυχες ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ ῥέουσαι· εἰσὶ δὲ τέτταρες, τὸ μὲν εὖρος πλεθριαῖαι, βαθεῖαι δὲ ἰσχυρῶς, καὶ πλοῖα πλεῖ ἐν αὐταῖς σιταγωγὰ· εἰσβάλλουσι δὲ εἰς τὸν Εὐφράτην, διαλείπουσι δὲ ἐκάστη παρασάγγην, γέφυραι δὲ ἔπεισιν. Ἦν δὲ παρ' αὐτὸν τὸν Εὐφράτην πάροδος στενὴ μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τῆς τάφρου, ὥς εἴκοσι ποδῶν τὸ εὖρος. (16) Ταύτην δὲ τὴν τάφρον βασιλεὺς μέγας ποιεῖ ἀντὶ ἐρύματος, ἐπειδὴ πυνθάνεται Κῦρον προσελαύνοντα. Ταύτην τὴν πάροδον Κῦρός τε καὶ ἡ στρατιὰ παρῆλθε, καὶ ἐγένοντο εἰσὼ τῆς τάφρου.

(17) Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ οὐκ ἐμαχέσατο βασιλεὺς, ἀλλ' ὑποχωρούντων φανερὰ ἦσαν καὶ ἵππων καὶ ἀνθρώπων ἵχνη πολλά. (18) Ἐνταῦθα Κύρος, Σιλανὸν καλέσας, τὸν Ἀμβρακιώτην, μάντιν, ἔδωκεν αὐτῷ δαρείκους τρισχιλίους, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἀπ' ἐκείνης τῆς ἡμέρας πρότερον θνύμενος εἶπεν αὐτῷ, ὅτι βασιλεὺς οὐ μαχεῖται δέκα ἡμερῶν. Κύρος δ' εἶπεν, Οὐκ ἄρα ἔτι μαχεῖται, εἰ μὴ ἐν ταύταις ταῖς ἡμέραις μαχεῖται. ἐὰν δ' ἀληθεύσης, ὑπισχνοῦμαι σοι δέκα τάλαντα. Τοῦτο τὸ χρυσίον τότε ἀπέδωκεν, ἐπεὶ παρήλθον αἱ δέκα ἡμέραι. (19) Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τῇ τάφρῳ οὐκ ἐκόλυε βασιλεὺς τὸ Κύρου στρατευμα διαβαίνειν, ἔδοξε καὶ Κύρῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπεγνωκέναι τοῦ μαχεῖσθαι. ὥστε τῇ ὕστεραίᾳ Κύρος ἐπορεύετο ἡμελημένος μᾶλλον. (20) Τῇ δὲ τρίτῃ ἐπὶ τε τοῦ ἄρματος καθήμενος τὴν πορείαν ἐποιεῖτο, καὶ ὀλίγους ἐν τάξει ἔχων πρὸ αὐτοῦ. τὸ δὲ πολὺ αὐτῷ ἀνατεταραγμένον ἐπορεύετο, καὶ τῶν ὅπλων τοῖς στρατιώταις πολλὰ ἐπὶ ὁμαξῶν καὶ ὑποζυγίων ἤγετο.

C A P. VIII.

Rege opinione citius cum exercitu egregie instructo appropinquante, Cyrus aciem non sine trepidatione quadam instruit. Proelio commisso, Graeci barbaros sibi oppositos fundunt. Sed quum reliquus Persarum exercitus Cyri aciem circumventurus esse videretur, Cyrus impetu in ipsum regem facto, interfectus est.

Καὶ ἤδη τε ἦν ἀμφὶ ἀγορὰν πλήθουσαν, καὶ πλησίον ἦν ὁ σταθμός, ἔνθα ἔμελλε καταλύσειν, ἡνίκα Παταγύας, ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κύρον πιστῶν, προφαίνεται ἐλαύνων ἀνὰ κράτος ἰδρῶντι τῷ ἵππῳ. καὶ εὐθὺς πᾶσιν, οἷς ἐνετύγχανεν, ἐβόα καὶ βαρβαρικῶς καὶ Ἑλληνικῶς, ὅτι βασιλεὺς [σὺν] στρατεύματι πολλῷ προσέρχεται, ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένος. (2) Ἐνθα δὲ πολὺς τάραχος ἐγένετο. αὐτίκα γὰρ ἐδόκουν οἱ Ἕλληνες

καὶ πάντες δέ, ἀτάκτοις σφίσιν ἐπιπεσεῖσθαι. (3) Καὶ Κῦρός τε καταπηδήσας ὑπὸ τοῦ ἄρματος τὸν θώρακα ἐνέδν, καὶ ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον, τὰ παλτὰ εἰς τὰς χεῖρας ἔλαβε, τοῖς τε ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλεν ἐξοπλίσσεσθαι, καὶ καθίστασθαι εἰς τὴν ἑαυτοῦ τάξιν ἕκαστον. (4) Ἐνθα δὴ σὺν πολλῇ σπουδῇ καθίσταντο, Κλέαρχος μὲν τὰ δεξιὰ τοῦ κέρατος ἔχων, πρὸς τῷ Εὐφράτῃ ποταμῷ, Πρόξενος δὲ ἐχόμενος· οἱ δ' ἄλλοι μετὰ τοῦτον. Μένων δὲ καὶ τὸ στράτευμα τὸ εὐώνυμον κέρας εἶχε τοῦ Ἑλληνικοῦ. (5) Τοῦ δὲ βαρβαρικοῦ ἵππεῖς μὲν Παφλαγόνες εἰς χιλίους παρὰ Κλέαρχον ἕστασαν ἐν τῷ δεξιῷ, καὶ τὸ Ἑλληνικὸν πελταστικόν· ἐν δὲ τῷ εὐωνύμῳ Ἀριαῖός τε ὁ Κύρου ὑπαρχος καὶ τὸ ἄλλο βαρβαρικόν. (6) Κῦρος δὲ καὶ ἵππεῖς μετ' αὐτοῦ ὅσον ἑξακόσιοι ὠπλισμένοι θώραξι μὲν αὐτοὶ καὶ παραμηριδίοις καὶ κράνεσι πάντες, πλὴν Κύρου. Κῦρος δὲ ψιλὴν ἔχων τὴν κεφαλὴν εἰς τὴν μάχην καθίστατο. Λέγεται δὲ καὶ τοὺς ἄλλους Πέρσας ψιλαῖς ταῖς κεφαλαῖς ἐν τῷ πολέμῳ διακινδυνεύειν. (7) Οἱ δ' ἵπποι ἅπαντες, οἱ μετὰ Κύρου, εἶχον καὶ προμετωπίδια καὶ προστερονίδια· εἶχον δὲ καὶ μαχαίρας οἱ ἵππεῖς Ἑλληνικάς.

(8) Καὶ ἤδη τε ἦν μέσον ἡμέρας, καὶ οὐπω καταφανεῖς ἦσαν οἱ πολέμιοι· ἠνίκα δὲ δεῖλη ἐγένετο, ἐφάνη κονιορτός, ὥσπερ νεφέλη λευκή, χρόνῳ δὲ οὐ συχνῷ ὕστερον, ὥσπερ μελανία τις ἐν τῷ πεδίῳ ἐπιπολύ. Ὅτε δὲ ἐγγύτερον ἐγίγνωντο, τάχα δὴ καὶ χαλκός τις ἦστραπτε, καὶ αἱ λόγχαι καὶ αἱ τάξεις καταφανεῖς ἐγίγνωντο. (9) Καὶ ἦσαν ἵππεῖς μὲν λευκοθώρακες ἐπὶ τοῦ εὐωνύμου τῶν πολεμίων· Τισσαφέρους ἐλέγετο τούτων ἄρχειν· ἐχόμενοι δὲ τούτων γερόφθοροι· ἐχόμενοι δὲ ὀπλίται σὺν ποδῆρεσι ξυλίταις ἁσπίσιν· Αἰγύπτιοι [δὲ] οὗτοι ἐλέγοντο εἶναι· ἄλλοι δ' ἵππεῖς, ἄλλοι τοξόται. Πάντες [δὲ] οὗτοι κατὰ ἔθνη, ἐν πλαισίῳ πλήρει ἀνθρώπων ἕκαστον τὸ ἔθνος ἐπορεύετο. (10) Πρὸ δ' αὐτῶν ἄρματα διαλείποντα συχνὸν ἀπ' ἀλλήλων, τὰ δρεπανηφόρα καλούμενα· εἶχον δὲ τὰ δρέπανα ἐκ τῶν ἀξόνων εἰς πλάγιον ἀποτεταμένα, καὶ ὑπὸ τοῖς δίφροις εἰς γῆν βλέποντα, ὥς διακόπτειν, ὅτῳ ἐντυγχάνοιεν. Ἡ δὲ γνώμη ἦν, ὥς εἰς τὰς τάξεις τῶν Ἑλλήνων ἐλιόντων καὶ διακοψόν-

των. (11) Ὁ μὲντοι Κύρος εἶπεν, ὅτε καλέσας παρεξε-
λεύετο τοῖς Ἕλλησι, τὴν κραυγὴν τῶν βαρβάρων ἀνέχε-
σθαι, ἐψεύσθη τοῦτο· οὐ γὰρ κραυγῇ, ἀλλὰ σιγῇ ὡς ἀνυ-
στόν, καὶ ἡσυχῇ ἐν ἰσῷ καὶ βραδέως προσήεσαν. (12) Καὶ
ἐν τούτῳ Κύρος, παρελαύνων αὐτὸς σὺν Πίγρητι, τῷ ἑρ-
μηνεῖ, καὶ ἄλλοις τρισὶν ἢ τέτταρσι, τῷ Κλέαρχῳ ἐβόα,
ἄγειν τὸ στράτευμα κατὰ μέσον τὸ τῶν πολεμίων, ὅτι
ἐκεῖ βασιλεὺς εἴη· καὶ τοῦτο, ἔφη, νικῶμεν, πάνθ' ἡμῖν
πεποιήται. (13) Ὁρῶν δὲ ὁ Κλέαρχος τὸ μέσον στίφος,
καὶ ἀκούων Κύρου ἔξω ὄντα τοῦ Ἑλληνικοῦ εὐωνύμου
βασιλέα, (τοσοῦτον γὰρ πλήθει περιῆν βασιλεὺς, ὥστε
μέσον τὸ ἑαυτοῦ ἔχων τοῦ Κύρου εὐωνύμου ἔξω ἦν) ἀλλ'
ὅμως ὁ Κλέαρχος οὐκ ἤθελεν ἀποσπάσαι ἀπὸ τοῦ ποτα-
μοῦ τὸ δεξιὸν κέρας, φοβούμενος, μὴ κυκλωθεῖη ἐκα-
τέρωθεν· τῷ δὲ Κύρῳ ἀπεκρίνατο, ὅτι αὐτῷ μέλοι,
ὅπως καλῶς ἔχοι.

(14) Καὶ ἐν τούτῳ τῷ καιρῷ τὸ μὲν βαρβαρικὸν
στράτευμα ὁμαλῶς προΐει· τὸ δὲ Ἑλληνικόν, ἔτι ἐν τῷ
αὐτῷ μένον, συνετάττετο ἐκ τῶν ἔτι προσιόντων. Καὶ
ὁ Κύρος παρελαύνων οὐ πάννυ πρὸς αὐτῷ τῷ στρατεύ-
ματι, κατεθεῖτο ἐκατέρωσε ἀποβλέπων εἰς τοὺς πολεμίους
καὶ τοὺς φίλους. (15) Ἰδὼν δὲ αὐτὸν ἀπὸ τοῦ Ἑλλη-
νικοῦ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὑπελάσας ὡς συναντήσαι,
ἤρετο, εἴ τι παραγγέλλοι· ὁ δ' ἐπιστήσας εἶπε, καὶ λέ-
γειν ἐκέλευε πᾶσιν, ὅτι τὰ ἱερὰ καὶ τὰ σφάγια καλὰ [εἴη].
(16) Ταῦτα δὲ λέγων, θορύβου ἤκουσε διὰ τῶν τάξεων
ἰόντος, καὶ ἤρετο, τίς ὁ θόρυβος εἴη. Ὁ δὲ Ξενοφῶν
εἶπεν, ὅτι τὸ σύνθημα παρέρχεται δεύτερον ἤδη. Καὶ
ὅς ἐθαύμασε, τίς παραγγέλλει, καὶ ἤρετο, ὅ τι καὶ εἴη
τὸ σύνθημα. Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο, ὅτι ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ
ΚΑΙ ΝΙΚΗ. (17) Ὁ δὲ Κύρος ἀκούσας, ἀλλὰ δέχο-
μαί τε, ἔφη, καὶ τοῦτο ἔστω. Ταῦτα δὲ εἰπὼν, εἰς τὴν
ἑαυτοῦ χώραν ἀπήλαυνε· καὶ οὐκέτι τρία ἢ τέτταρα στά-
δια ἀπειχέτην τὴν φάλαγγα ἀπ' ἀλλήλων, ἥνικα ἐπαιάνιζόν
τε οἱ Ἕλληνες, καὶ ἤρχοντο ἀντίοι ἰέναι τοῖς πολεμίοις.
(18) Ὡς δὲ πορευομένων ἐξεκύμαινέ τι τῆς φάλαγγος,
το ἐπιλειπόμενον ἤρξατο δρόμῳ θεῖν· καὶ ἅμα ἐφθέγ-
ξαντο πάντες, οἷον περ τῷ Ἐνναλίῳ ἐλελίζουσι, καὶ πάν-
τες δὲ ἔθεον. Λέγουσι δὲ τινες, ὡς καὶ ταῖς ἀσπίσι

πρὸς τὰ δόρατα ἐδούπησαν, φόβον ποιῶντες τοῖς ἵπποις. (19) Πρὶν δὲ τόξευμα ἐξικνεῖσθαι, ἐκκλίνουσιν οἱ βάρβαροι καὶ φεύγουσι. Καὶ ἐνταῦθα δὴ ἐδίωκον μὲν κατὰ κράτος οἱ Ἕλληνες, ἐβόων δὲ ἀλλήλοις, μὴ θεῖν δρόμῳ, ἀλλ' ἐν τάξει ἔπεσθαι. (20) Τὰ δὲ ἄρματα ἐφέρετο τὰ μὲν δι' αὐτῶν τῶν πολεμίων, τὰ δὲ καὶ διὰ τῶν Ἑλλήνων, κενὰ ἡνιόχων. Οἱ δὲ ἐπεὶ προΐδοιεν διίσταντο· ἔστι δὲ ὅστις καὶ κατελήφθη, ὥσπερ ἐν ἵπποδρόμῳ, ἐκπλαγείς· καὶ οὐδὲν μέντοι οὐδὲ τοῦτον παθεῖν ἔφασαν· οὐδὲ ἄλλος δὲ τῶν Ἑλλήνων ἐν ταύτῃ τῇ μάχῃ ἔπαθεν οὐδεὶς οὐδέν, πλὴν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ τόξευθῆναί τις ἐλέγετο.

(21) Κύρος δὲ ὄρων τοὺς Ἕλληνας νικῶντας τὸ καθ' αὐτοὺς καὶ διώκοντας, ἡδόμενος καὶ προσκυνούμενος ἤδη ὥς βασιλεὺς ὑπὸ τῶν ἀμφ' αὐτόν, οὐδ' ὥς ἐξήχθη διώκειν· ἀλλὰ συνεσπειραμένην ἔχων τὴν τῶν σὺν αὐτῷ ἑξακοσίων ἱππέων τάξιν, ἐπεμελεῖτο, ὅ τι ποιήσῃ βασιλεὺς. Καὶ γὰρ ἤδει αὐτόν ὅτι μέσον ἔχοι τοῦ Περσικοῦ στρατεύματος. (22) Καὶ πάντες δὲ οἱ τῶν βαρβάρων ἄρχοντες, μέσον ἔχοντες τὸ αὐτῶν ἡγοῦνται, νομίζοντες, οὕτως καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῳ εἶναι, ἣν ἡ ἰσχὺς αὐτῶν ἐκατέρωθεν ἦ, καὶ εἴ τι παραγγεῖλαι χρήζοιεν, ἡμίσει ἂν χρόνῳ αἰσθάνεσθαι τὸ στράτευμα. (23) Καὶ βασιλεὺς δὴ τότε μέσον ἔχων τῆς αὐτοῦ στρατιᾶς, ὁμῶς ἔξω ἐγένετο τοῦ Κύρου εὐωνύμου κέρατος. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς αὐτῷ ἐμάχετο ἐκ τοῦ ἐναντίου, οὐδὲ τοῖς αὐτοῦ τεταγμένοις ἔμπροσθεν, ἐπέκαμπεν ὥς εἰς κύκλωσιν. (24) Ἐνθα δὴ Κύρος δείσας, μὴ ὀπισθεν γενόμενος κατακόψει τὸ Ἑλληνικόν, ἐλαύνει ἀντίος· καὶ ἐμβαλὼν σὺν τοῖς ἑξακοσίοις, νικᾷ τοὺς πρὸ βασιλέως τεταγμένους, καὶ εἰς φυγὴν ἔτρεψε τοὺς ἑξακισχιλίους. καὶ ἀποκτεῖναι λέγεται αὐτὸς τῇ αὐτοῦ χειρὶ Ἀρταγέρσην, τὸν ἄρχοντα αὐτῶν.

(25) Ὡς δὲ ἡ τροπὴ ἐγένετο, διασπείρονται καὶ οἱ Κύρου ἑξακόσιοι, εἰς τὸ διώκειν ὁρμήσαντες· πλὴν πάντων ὀλίγοι ἀμφ' αὐτόν κατελείφθησαν, σχεδὸν οἱ ὁμοτροπέζοι καλούμενοι. (26) Σὺν τούτοις δὲ ὢν, καθορᾷ βασιλέα καὶ τὸ ἀμφ' ἐκεῖνον στίφος· καὶ εὐθὺς οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλ' εἰπὼν, Ὁρῶ τὸν ἄνδρα, ἴετο ἐπ' αὐτόν· καὶ

παίει κατὰ τὸ στέρον, καὶ τιτρώσκει διὰ τοῦ θώρακος, ὥς φησι Κτησίας, ὁ ἰατρός, καὶ ἰᾶσθαι αὐτὸς τὸ τραῦμά φησι. (27) Παίοντα δ' αὐτὸν ἀκοντίζει τις παλτῶ ὑπὸ τὸν ὀφθαλμὸν βιαίως· καὶ ἐνταῦθα μαχόμενοι καὶ βασιλεὺς καὶ Κῦρος, καὶ οἱ ἀμφ' αὐτοὺς ὑπὲρ ἑκατέρων, ὅποσοι μὲν τῶν ἀμφὶ βασιλέα ἀπέθνησκον, Κτησίας λέγει· παρ' ἐκείνῳ γὰρ ἦν· Κῦρος δὲ αὐτός τε ἀπέθανε, καὶ ὀκτὼ οἱ ἄριστοι τῶν περὶ αὐτὸν ἔκειντο ἐπ' αὐτῷ. (28) Ἀρταπάτης δὲ, ὁ πιστότατος αὐτῷ τῶν σκηπτούχων θεράπων, λέγεται, ἐπειδὴ εἶδε πεπτωκότα Κῦρον, καταπηδήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου περιπεσεῖν αὐτῷ. (29) Καὶ οἱ μὲν φασι, βασιλέα κελεῦσαί τινα ἐπισφάξαι αὐτὸν Κῦρον· οἱ δέ, ἑαυτὸν ἐπισφάξασθαι, σπασάμενον τὸν ἀκινάκην· εἶχε γὰρ χουσοῦν· καὶ στρεπτὸν δὲ ἐφόρει καὶ ψέλλια καὶ τὰ ἄλλα, ὥς περ οἱ ἄριστοι τῶν Περσῶν· ἐτετίμητο γὰρ ὑπὸ Κῦρου δι' εὐνοίαν τε καὶ πιστότητα.

C A P. IX.

Cyri virtus et prudentia, cum eximia benevolentia conjuncta, laudatur.

Κῦρος μὲν οὖν οὕτως ἐτελεύτησεν, ἀνὴρ ὢν Περσῶν τῶν μετὰ Κῦρον τὸν ἀρχαῖον γενομένων βασιλικιώτατος τε καὶ ἄρχειν ἀξιώτατος, ὥς παρὰ πάντων ὁμολογεῖται τῶν Κῦρου δοκούντων ἐν πείρᾳ γενέσθαι. (2) Πρῶτον μὲν γὰρ παῖς ἔτι ὢν, ὅτε ἐπαιδεύετο καὶ σὺν τῷ ἀδελφῷ καὶ σὺν τοῖς ἄλλοις παισὶ, πάντων πάντα κράτιστος ἐνομιζέτο. (3) Πάντες γὰρ οἱ τῶν ἀρίστων Περσῶν παῖδες ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις παιδεύονται· ἐνθα πολλὴν μὲν σωφροσύνην καταμάθοι ἂν τις, αἰσχρὸν δ' οὐδὲν οὔτε ἀκοῦσαι, οὔτ' ἰδεῖν ἐστί. (4) Θεῶνται δ' οἱ παῖδες καὶ τοὺς τιμωμένους ὑπὸ βασιλέως καὶ ἄλλους ἀτιμαζομένους· ὥστ' εὐθὺς παῖδες ὄντες μανθάνουσιν ἄρχειν τε καὶ ἄρχεσθαι. (5) Ἐνθα Κῦρος αἰδημονέστατος μὲν πρῶτον τῶν ἡλικιωτῶν ἐδόκει εἶναι, τοῖς τε πρεσβυτέροις καὶ τῶν ἑαυτοῦ ὑποδεεστέρων μᾶλλον πείθεσθαι· ἔπειτα δὲ φιλιππότατος, καὶ ταῖς ἵπποις ἄριστα

χρησθαι. Ἐκρινον δ' αὐτὸν καὶ τῶν εἰς τὸν πόλεμον ἔργων, τοξικῆς τε καὶ ἀκοντίσεως, φιλομαθέστατον εἶναι καὶ μελετηρότατον. (6) Ἐπεὶ δὲ τῇ ἡλικίᾳ ἔπρεπε, καὶ φιλοθηρότατος ἦν, καὶ πρὸς τὰ θηρία μέντοι φιλοκινδυνότατος. Καὶ ἄρκτον ποτὲ ἐπιφερομένην οὐκ ἔτρεσεν, ἀλλὰ συμπεσὼν κατεσπάσθη ἀπὸ τοῦ ἵππου· καὶ τὰ μὲν ἔπαθεν, ὧν καὶ τὰς ὠτειλὰς φανερὰς εἶχε, τέλος δὲ κατέκανε· καὶ τὸν πρῶτον μέντοι βοηθήσαντα πολλοῖς μακαριστὸν εἶναι ἐποίησεν.

(7) Ἐπεὶ δὲ κατεπέμφθη ὑπὸ τοῦ πατρὸς σατράπης Λυδίας τε καὶ Φρυγίας τῆς μεγάλης καὶ Καππαδοκίας, στρατηγὸς δὲ καὶ πάντων ἀπεδείχθη, οἷς καθήκει εἰς Καστωλοῦ πεδῖον ἀθροίζεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπέδειξεν αὐτόν, ὅτι περὶ πλείστου ποιοῖτο, εἴ τω σπείσαιτο, καὶ εἴ τω συνθοῖτο, καὶ εἴ τω ὑπόσχοιτό τι, μηδὲν ψεύδεσθαι. (8) Καὶ γὰρ οὖν ἐπίστευον μὲν αὐτῷ αἱ πόλεις ἐπιτροπέμεναι, ἐπίστευον δ' οἱ ἄνδρες· καὶ εἴ τις πολέμιος ἐγένετο, σπείσασθαι Κῦρον, ἐπίστευε, μηδὲν ἂν παρὰ τὰς σπονδὰς παθεῖν. (9) Τοιγαροῦν ἐπεὶ Τισσαφέρνει ἐπολέμησε, πᾶσαι αἱ πόλεις ἐκοῦσαι Κῦρον εἶλοντο ἀντὶ Τισσαφέρνους, πλὴν Μιλησίων· οὗτοι δέ, ὅτι οὐκ ἤθελε τοὺς φεύγοντας προέσθαι, ἐφοβοῦντο αὐτόν. (10) Καὶ γὰρ ἔργῳ ἐπεδείκνυτο, καὶ ἔλεγεν, ὅτι οὐκ ἂν ποτε προοῖτο, ἐπεὶ ἅπαξ αὐτοῖς φίλος ἐγένετο, οὐδ' εἰ ἔτι μὲν μείους γένοιντο, ἔτι δὲ καὶ χάκιον πράξειαν. (11) Φανερός δ' ἦν, καὶ εἴ τις τι ἀγαθὸν ἢ κακὸν ποιήσειεν αὐτόν, νικᾶν πειρώμενος· καὶ εὐχὴν δέ τινες αὐτοῦ ἐξέφερον, ὡς εὐχοίτο, τοσοῦτον χρόνον ζῆν, ἔστε νικῶν καὶ τοὺς εὖ καὶ τοὺς κακῶς ποιοῦντας ἀλεξόμενος. (12) Καὶ γὰρ οὖν πλεῖστοι δὴ αὐτῷ, ἐνὶ γε ἀνδρί, τῶν ἐφ' ἡμῶν ἐπεθύμησαν καὶ χρήματα καὶ πόλεις καὶ τὰ ἑαυτῶν σώματα προέσθαι.

(13) Οὐ μὲν δὴ οὐδὲ τοῦτ' ἂν τις εἴποι, ὥς τοὺς κακούργους καὶ ἀδίκους εἶα καταγελᾶν, ἀλλ' ἀφειδέστατα πάντων ἐτιμωρεῖτο. Πολλάκις δ' ἦν ἰδεῖν παρὰ τὰς στιβομένας ὁδοὺς καὶ ποδῶν καὶ χειρῶν καὶ ὀφθαλμῶν στερουμένους ἀνθρώπους· ὥστε ἐν τῇ Κύρου ἀρχῇ ἐγένετο καὶ Ἑλληνι καὶ βαρβάρῳ, μηδὲν ἀδικοῦντι, ἀδεῶς πορεύεσθαι, ὅποι τις ἤθελεν, ἔχοντι ὅ τι προχωροίη. (14)

Τούς γε μέντοι ἀγαθούς εἰς πόλεμον ὁμολόγητο διαφερόντως τιμᾶν. Καὶ πρῶτον μὲν ἦν αὐτῷ πόλεμος πρὸς Πεισίδας καὶ Μυσούς· στρατευόμενος οὖν καὶ αὐτὸς εἰς ταύτας τὰς χώρας, οὓς ἐώρα ἐθέλοντας κινδυνεύειν, τούτους καὶ ἄρχοντας ἐποίει, ἧς κατεστρέφετο χώρας, ἔπειτα δὲ καὶ ἄλλοις δώροις ἐτίμα· (15) ὥστε φαίνεσθαι τοὺς μὲν ἀγαθούς, εὐδαιμονεστάτους, τοὺς δὲ κακούς, δούλους τούτων ἀξιοῦν εἶναι. Τοιγαροῦν πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ τῶν ἐθέλόντων κινδυνεύειν, ὅπου τις οἶοιτο Κῦρον αἰσθήσεσθαι.

(16) Εἰς γε μὴν δικαιοσύνην εἴ τις αὐτῷ φανερός γένοιτο ἐπιδείκνυσθαι βουλόμενος, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο τούτους πλουσιωτέρους ποιεῖν τῶν ἐκ τοῦ ἀδίκου φιλοκερδούντων. (17) Καὶ γὰρ οὖν ἄλλα τε πολλὰ δικαίως αὐτῷ διεχειρίζετο, καὶ στρατεύματι ἀληθινῷ ἐχρήσατο. Καὶ γὰρ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ οὐ χρημάτων ἕνεκα πρὸς ἐκεῖνον ἐπλευσαν, ἀλλ' ἐπεὶ ἔγνωσαν κερδαλεώτερον εἶναι, Κῦρῳ καλῶς πειθαρχεῖν, ἢ τὸ κατὰ μῆνα κέρδος. (18) Ἀλλὰ μὴν εἴ τις γέ τι αὐτῷ προστάξαντι καλῶς ὑπηρετήσειεν, οὐδενὶ πώποτε ἀχάριστον εἶασε τὴν προθυμίαν. Τοιγαροῦν κράτιστοι δὲ ὑπηρέται παντὸς ἔργου Κῦρῳ ἐλέχθησαν γενέσθαι. (19) Εἰ δέ τινα ὁρώῃ δεινὸν ὄντα οἰκονόμον ἐκ τοῦ δικαίου, καὶ κατασκευάζοντά τε, ἧς ἄρχοι χώρας, καὶ προσόδους ποιοῦντα, οὐδένα ἂν πώποτε ἀφείλετο, ἀλλὰ καὶ αἰεὶ πλείω προσεδίδου· ὥστε καὶ ἡδέως ἐπόνουν, καὶ θαρσάλέως ἐκτῶντο, καὶ αὐτὸ πέπατο αὐτὸς τις, ἥκιστα Κῦρον ἐκρυπτεν· οὐ γὰρ φθονῶν τοῖς φανερώς πλουτοῦσιν ἐφαίνετο, ἀλλὰ πειρώμενος χρῆσθαι τοῖς τῶν ὑποκρυπτομένων χρήμασι. (20) Φίλους γε μὴν ὅσους ποιήσαιτο, καὶ εὖνους γνοίῃ ὄντας, καὶ ἱκανοὺς κρίνειε συνεργοὺς εἶναι, ὃ τι τυγχάνει βουλόμενος κατεργάζεσθαι, ὁμολογεῖται πρὸς πάντων κράτιστος δὲ γενέσθαι θεραπεύειν. (21) Καὶ γὰρ αὐτὸ τοῦτο, οὐπερ αὐτὸς ἕνεκα φίλων ᾤετο δεῖσθαι, ὥς συνεργοὺς ἔχοι, καὶ αὐτὸς ἐπειρᾶτο συνεργὸς τοῖς φίλοις κράτιστος εἶναι τούτου, ὅτου ἕκαστον αἰσθάνοιτο ἐπιθυμοῦντα.

(22) Δῶρα δὲ πλεῖστα μὲν, οἶμαι, εἰς γε ἀνὴρ ὢν ἐλάμβανε διὰ πολλά· ταῦτα δὲ πάντων δὲ μάλιστα τοῖς φίλοις διεδίδου, πρὸς τοὺς τρόπους ἑκάστου σκοπῶν,

καὶ οὗτον μάλιστα ὁρίσῃ ἕκαστον δεόμενον. (23) Καὶ ὅσα τῷ σώματι αὐτοῦ κόσμον πέμποι τις ἢ ὥς εἰς πόλεμον ἢ ὥς εἰς καλλωπισμόν, καὶ περὶ τούτων λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὅτι τὸ μὲν ἑαυτοῦ σῶμα οὐκ ἂν δύναίτο τούτοις πᾶσι κοσμηῆσαι, φίλους δὲ καλῶς κεκοσμημένους μέγιστον κόσμον ἀνδρὶ νομίζοι. (24) Καὶ τὸ μὲν τὰ μεγάλα νικᾶν τοὺς φίλους εὖ ποιοῦντα, οὐδὲν θαυμαστόν, ἐπειδὴ γε καὶ δυνατώτερος ἦν· τὸ δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ περιεῖναι τῶν φίλων, καὶ τῷ προθυμεῖσθαι χαρίζεσθαι, ταῦτα μᾶλλον ἔμοιγε δοκεῖ ἀγαθὰ εἶναι. (25) Κύρος γὰρ ἔπεμπε βίκους οἴνου ἡμιδεεῖς πολλάκις, ὅποτε πάνυ ἡδὺν λάβοι, λέγων, ὅτι οὐπω δὴ πολλοῦ χρόνου τούτου ἡδίοι οἴνω ἐπιτύχοι· τοῦτον οὖν σοι ἔπεμψε, καὶ δεῖταί σου, τοῦτον ἐκπιεῖν τήμερον σὺν οἷς μάλιστα φιλεῖς. (26) Πολλάκις δὲ χῆνας ἡμιβρώτους ἔπεμπε, καὶ ἄρτων ἡμίσεα, καὶ ἄλλα τοιαῦτα, ἐπιλέγειν κελεύων τὸν φέροντα· Τούτοις ἦσθι Κύρος· βούλεται οὖν καὶ σὲ τούτων γεύσασθαι. (27) Ὅπου δὲ χιλὸς σπάνιος πάνυ εἴη, αὐτὸς δ' ἐδύνατο παρασκευάσασθαι διὰ τὸ πολλοὺς ἔχειν ὑπηρέτας, καὶ διὰ τὴν ἐπιμέλειαν, διαπέμπων ἐκέλευε τοὺς φίλους, τοῖς τὰ ἑαυτῶν σώματα ἄγουσιν ἵπποις ἐμβάλλειν τοῦτον τὸν χιλόν, ὥς μὴ πεινώντες τοὺς ἑαυτοῦ φίλους ἄγωσιν. (28) Εἰ δὲ δὴ ποτε πορεύοιτο, καὶ πλείστοι μέλλοιεν ὄψεσθαι, προσκαλῶν τοὺς φίλους ἐσπουδαιολογεῖτο, ὥς δηλοίῃ, οὓς τιμᾷ· ὥστε ἔγωγε, ἐξ ὧν ἀκούω, οὐδένα κρίνω ὑπὸ πλείονων πεφιλῆσθαι οὔτε Ἑλλήνων, οὔτε βαρβάρων. (29) Τεκμήριον δὲ τούτου καὶ τόδε· παρὰ μὲν Κύρου, δούλου ὄντος, οὐδεὶς ἀπῆει πρὸς βασιλέα· πλὴν Ὀρόντας ἐπεχείρησε· καὶ οὗτος δέ, ὃν ᾤετο πιστόν οἱ εἶναι, ταχὺ αὐτὸν εὔρε Κύρῳ φιλαίτερον, ἢ ἑαυτῷ· παρὰ δὲ βασιλέως πολλοὶ πρὸς Κύρον ἀπῆλθον, ἐπεὶ πολέμιοι ἀλλήλοις ἐγένοντο, καὶ οὗτοι μέντοι οἱ μάλιστα ὑπ' αὐτοῦ ἀγαπώμενοι, νομίζοντες, παρὰ Κύρῳ ὄντες ἀγαθοὶ ἀξιωτέρας ἂν τιμῆς τυγχάνειν ἢ παρὰ βασιλεῖ. (30) Μέγα δὲ τεκμήριον καὶ τὸ ἐν τῇ τελευτῇ τοῦ βίου αὐτοῦ γενόμενον, ὅτι καὶ αὐτὸς ἦν ἀγαθός, καὶ κρίνειν ὁρθῶς ἐδύνατο τοὺς πιστοὺς καὶ εὖνους καὶ βεβαίους. (31) Ἀποθνήσκοντος γὰρ αὐτοῦ, πάντες οἱ παρ' αὐτὸν φίλοι καὶ συντράπεζοι μαχόμενοι ἀπέθα-

τον ὑπὲρ Κύρου, πλήν Ἀριαίου· οὗτος δὲ τεταγμένος ἐτύγγανεν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ, τοῦ ἱππικοῦ ἄρχων· ὥς δ' ἤσθετο Κύρον πεπτωκότα, ἔφυγεν, ἔχων καὶ τὸ στρατεύμα πᾶν, οὗ ἡγεῖτο.

C A P. X.

Graeci a persequendis hostibus reversi, Persas castra sua diripientes adoriuntur eosque in fugam conjiciunt.

Ἐνταῦθα δὴ Κύρου ἀποτέμνεται ἡ κεφαλὴ καὶ χεὶρ ἡ δεξιὰ. Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ διώκων εἰσπίπτει εἰς τὸ Κυρεῖον στρατόπεδον· καὶ οἱ μὲν μετὰ Ἀριαίου οὐκέτι ἴστανται, ἀλλὰ φεύγουσι διὰ τοῦ αὐτῶν στρατοπέδου εἰς τὸν σταθμόν, ἔνθεν ὥρμηντο· τέτταρες δὲ ἐλέγοντο παρασάγγαι τῆς ὁδοῦ εἶναι. (2) Βασιλεὺς δὲ καὶ οἱ σὺν αὐτῷ τὰ τε ἄλλα πολλὰ διαρπάζουσι, καὶ τὴν Φωκαΐδα τὴν Κύρου παλλακίδα, τὴν σοφὴν καὶ καλὴν λεγομένην εἶναι, λαμβάνει. 3) Ἡ δὲ Μιλησία, ἡ νεωτέρα, ληφθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀμφὶ βασιλέα, ἐκφεύγει γυμνὴ πρὸς τῶν Ἑλλήνων, οἳ ἔτυχον ἐν τοῖς σκευοφόροις ὅπλα ἔχοντες, καὶ ἀντιταχθέντες, πολλοὺς μὲν τῶν ἀρπαζόντων ἀπέκτειναν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν ἀπέθανον· οὐ μὲν ἔφυγόν γε, ἀλλὰ καὶ ταύτην ἔσωσαν, καὶ τὰ ἄλλα, ὅποσα ἐντὸς αὐτῶν καὶ χρήματα καὶ ἄνθρωποι ἐγένοντο, πάντα ἔσωσαν. (4) Ἐνταῦθα διέσχον ἀλλήλων βασιλεὺς τε καὶ οἱ Ἕλληνες ὥς τριάκοντα στάδια, οἱ μὲν διώκοντες τοὺς καθ' ἑαυτούς, ὥς πάντας νικῶντες· οἱ δὲ ἀρπάζοντες, ὥς ἤδη πάντες νικῶντες. (5) Ἐπεὶ δὲ ἤσθοντο οἱ μὲν Ἕλληνες, ὅτι βασιλεὺς σὺν τῷ στρατεύματι ἐν τοῖς σκευοφόροις εἴη, βασιλεὺς δ' αὖ ἤκουσε Τισσαφέρους, ὅτι οἱ Ἕλληνες νικῶεν τὸ καθ' ἑαυτούς, καὶ εἰς τὸ πρόσθεν οἴχοιντο διώκοντες, ἔνταῦθα δὴ βασιλεὺς μὲν ἀθροίζει τοὺς ἑαυτοῦ, καὶ συντάσσεται· ὁ δὲ Κλέαρχος ἐβουλεύετο, Πρόξενον καλέσας, (πλησιαίτατος γὰρ ἦν), εἰ πέμποιέν τινας, ἢ πάντες ἴοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἀρήξοντες.

(6) Ἐν τούτῳ καὶ βασιλεὺς πάλιν δῆλος ἦν προσιών, ὥς ἐδόκει, ὅπισθεν· καὶ οἱ μὲν Ἕλληνες συστραφέντες παρεσκευάζοντο, ὥς ταύτῃ προσιόντες καὶ δεξόμενοι· ὁ δὲ βασιλεὺς ταύτῃ μὲν οὐκ ἦγεν, ἥ δὲ παρῆλθεν, ἔξω τοῦ εὐωνύμου κέρατος, ταύτῃ καὶ ἀπήγαγεν, ἀναλαβὼν καὶ τοὺς ἐν τῇ μάχῃ πρὸς τοὺς Ἕλληνας αὐτομολήσαντας, καὶ Τισσαφέρνην, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ. (7) Ὁ γὰρ Τισσαφέρνης ἐν τῇ πρώτῃ συνόδῳ οὐκ ἔφυγεν, ἀλλὰ διήλασε παρὰ τὸν ποταμὸν κατὰ τοὺς Ἕλληνας πελταστάς· διελαύνων δὲ κατέκανε μὲν οὐδένα, διαστάντες δὲ οἱ Ἕλληνες ἔπαιον καὶ ἠκόντιζον αὐτούς· Ἐπισθένης δὲ Ἀμφιπολίτης ἦρχε τῶν πελταστῶν, καὶ ἐλέγετο φρόνιμος γενέσθαι. (8) Ὁ δ' οὖν Τισσαφέρνης ὥς μεῖον ἔχων ἀπηλλάγη, πάλιν μὲν οὐκ ἀναστρέφει, εἰς δὲ τὸ στρατόπεδον ἀφικόμενος τὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐκεῖ συντυγχάνει βασιλεῖ, καὶ ὁμοῦ δὴ πάλιν συνταξάμενοι ἐπορεύοντο. (9) Ἐπεὶ δ' ἦσαν κατὰ τὸ εὐώνυμον τῶν Ἑλλήνων κέρας, ἔδεισαν οἱ Ἕλληνες, μὴ προσάγοιεν πρὸς τὸ κέρας, καὶ περιπτύξαντες ἀμφοτέρωθεν αὐτοὺς κατακόψειαν· καὶ ἐδόκει αὐτοῖς ἀναπτύσσειν τὸ κέρας, καὶ ποιήσασθαι ὅπισθεν τὸν ποταμὸν. (10) Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἐβουλεύοντο, καὶ δὴ βασιλεὺς παραμειψάμενος εἰς τὸ αὐτὸ σχῆμα κατέστησεν· ἀντίαν τὴν φάλαγγα, ὥσπερ τὸ πρῶτον μαχοῦμενος συνῆει. Ὡς δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ἐγγὺς τε ὄντας καὶ παρατεταγμένους, αὐτοὶς παιανίσαντες ἐπήεσαν πολὺ ἔτι προθυμότερον, ἢ τὸ πρόσθεν. (11) Οἱ δ' αὖ βάρβαροι οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐκ πλείονος ἢ τὸ πρόσθεν ἔφευγον· οἱ δ' ἐπεδίωκον μέχρ' ἵκνῃς τινός· ἐνταῦθα δὲ ἔστησαν οἱ Ἕλληνες. (12) Ὑπὲρ γὰρ τῆς κώμης γήλοφος ἦν, ἐφ' οὗ ἀνεστράφησαν οἱ ἀμφὶ βασιλέα, πεζοὶ μὲν οὐκέτι, τῶν δὲ ἱππέων ὁ λόφος ἐνεπλήσθη, ὥστε τὸ ποιούμενον μὴ γινώσκειν. Καὶ τὸ βασίλειον σημεῖον ὁρᾶν ἔφασαν, αἰτόν τινα χρυσοῦν ἐπὶ πέλτης ἀνατεταμένον.

(13) Ἐπεὶ δὲ καὶ ἐνταῦθα ἐχώρουν οἱ Ἕλληνες, λείπουσι δὴ καὶ τὸν λόφον οἱ ἱππεῖς· οὐ μέντοι ἔτι ἀθρόοι, ἀλλ' ἄλλοι ἄλλοθεν· ἐψιλοῦτο δ' ὁ λόφος τῶν ἱππέων· τέλος δὲ καὶ πάντες ἀπεχώρησαν. (14) Ὁ οὖν Κλέαρχος οὐκ ἀνεβίβαζεν ἐπὶ τὸν λόφον, ἀλλ' ὑπὸ αὐ-

τὸν στήσας τὸ στράτευμα, πέμπει Λύκιον τὸν Συρακούσιον καὶ ἄλλον ἐπὶ τὸν λόφον, καὶ κελεύει, κατιδόντας τὰ ὑπὲρ τοῦ λόφου, τί ἐστὶν ἀπαγγεῖλαι. (15) Καὶ ὁ Λύκιος ἤλασε [τε] καὶ ἰδὼν ἀπαγγέλλει, ὅτι φεύγουσιν ἀνὰ κράτος. Σχεδὸν δ' ὅτε ταῦτα ἦν, καὶ ἥλιος ἐδύετο. (16) Ἐνταῦθα δ' ἕστησαν οἱ Ἕλληνες, καὶ θέμενοι τὰ ὅπλα ἀνεπαύοντο· καὶ ἅμα μὲν ἐθαύμαζον, ὅτι οὐδαμοῦ Κῦρος φαίνοιτο, οὐδ' ἄλλος ἀπ' αὐτοῦ οὐδεὶς παρήει· οὐ γὰρ ᾗδεσαν αὐτὸν τεθνηκότα, ἀλλ' εἵκαζον, ἢ διώκοντα οἴχεσθαι, ἢ καταληψόμενόν τι προεληλακέναι. (17) καὶ αὐτοὶ ἐβουλεύοντο, εἰ αὐτοῦ μέιναντες τὰ σκευοφόρα ἐνταῦθα ἄγοιντο, ἢ ἀπίοιεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Ἐδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀπιέναι· καὶ ἀφικνοῦνται ἀμφὶ δόρυπιστον ἐπὶ τὰς σκηνάς. (18) Ταύτης μὲν οὖν τῆς ἡμέρας τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Καταλαμβάνουσι δὲ τῶν τε ἄλλων χρημάτων τὰ πλεῖστα διηροπασμένα, καὶ εἴ τι σιτίον ἢ ποτὸν ἦν· καὶ τὰς ἀμάξας μεστὰς ἀλεύρων καὶ οἴνου, ἃς παρεσκευάσατο Κῦρος, ἵνα, εἴ ποτε σφοδρὰ λάβοι τὸ στρατόπεδον ἔνδεια, διαδιδοίῃ τοῖς Ἕλλησιν· ἦσαν δ' αὗται, ὡς ἐλέγοντο, τετρακόσiai ἀμάξαι· καὶ ταύτας τότε οἱ σὺν βασιλεῖ διήροπασαν. (19) Ὡς τε ἄδειπνοι ἦσαν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων· ἦσαν δὲ καὶ ἀνάριστοι· πρὶν γὰρ δὴ καταλῦσαι τὸ στράτευμα πρὸς ἄριστον, βασιλεὺς ἐφάνη. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα οὕτω διεγένοντο.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Β.

C A P. I.

Graeci de Cyri interitu certiores facti, Ariaeo regnum Persarum promittunt, si se cum ipsis conjungere velit. Tum legati Persarum advenientes Graecis imperant, ut se et arma sua regi tradant. Quibus graviter, praesertim a Clearcho respondetur.

ΩΣ μὲν οὖν ἤθροίσθη Κύρῳ τὸ Ἑλληνικόν, ὁπότε ἐπὶ τὸν ἀδελφὸν Ἀρταξέρξην ἐστρατεύετο, καὶ ὅσα ἐν τῇ ἀνόδῳ ἐπράχθη, καὶ ὡς ἡ μάχη ἐγένετο, καὶ ὡς Κύρος ἐτελεύτησε, καὶ ὡς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον ἐλθόντες οἱ Ἕλληνες ἐκοιμήθησαν, οἰόμενοι τὰ πάντα νικᾶν, καὶ Κύρον ζῆν, ἐν τῷ ἔμπροσθεν λόγῳ δεδήλωται. (2) Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθόντες οἱ στρατηγοὶ ἐθαύμαζον, ὅτι Κύρος οὔτε ἄλλον πέμποι σηματοῦντα, ὅ τι χρὴ ποιεῖν, οὔτ' αὐτὸς φαίνοιτο. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς, συσκευασαμένοις, ἃ εἶχον, καὶ ἐξοπλισαμένοις, προῖέναι εἰς τὸ πρόσθεν, ἕως Κύρῳ συμμίξειαν. (3) Ἦδη δὲ ἐν ὁρμῇ ὄντων, ἅμ' ἡλίῳ ἀνίσχοντι ἦλθε Προκλῆς, ὁ Τευθρανίας ἄρχων, γεγονὼς ἀπὸ Δαμαράτου τοῦ Λάκωνος, καὶ Γλοῦς ὁ Ταμώ. Οὗτοι ἔλεγον, ὅτι Κύρος μὲν τέθνηκεν, Ἀριαῖος δὲ πεφευγὼς ἐν τῷ σταθμῷ εἶη μετὰ τῶν ἄλλων βαρβάρων, ὅθεν τῇ προτεραίᾳ ὥρμωντο· καὶ λέγοι, ὅτι ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν περιμένειεν ἂν αὐτούς, εἰ μέλλοιεν ἥκειν· τῇ δὲ ἄλλῃ ἀπιέναι φαίη ἐπὶ Ἰωνίας, ὅθεν περ ἦλθε. (4) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ ἄλλοι Ἕλληνες [πυνθανόμενοι], βαρέως ἔφερον. Κλέαρχος δὲ τάδε εἶπεν· Ἀλλ' ὥφελε μὲν Κύρος

ζῆν· ἐπεὶ δὲ τετελεύτηκεν ἀπαγγέλλετε Ἀριαίῳ, ὅτι ἡμεῖς γε νικῶμεν βασιλέα, καί, ὥς ὁρᾶτε, οὐδεὶς ἡμῖν ἔτι μάχεται· καὶ εἰ μὴ ὑμεῖς ἦλθετε, ἐπορευόμεθα ἂν ἐπὶ βασιλέα. Ἐπαγγελλόμεθα δὲ Ἀριαίῳ, ἔαν ἐνθάδε ἔλθῃ, εἰς τὸν θρόνον τὸν βασίλειον καθίσειν αὐτὸν· τῶν γὰρ τὴν μάχην νικῶντων καὶ τὸ ἄρχειν ἐστί. (5) Ταῦτα εἰπὼν ἀποστέλλει τοὺς ἀγγέλους, καὶ σὺν αὐτοῖς Χειρίσοφον τὸν Λάκωνα, καὶ Μένωνα τὸν Θετταλόν· καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ Μένων ἐβούλετο· ἦν γὰρ φίλος καὶ ξένος Ἀριαίου. (6) Οἱ μὲν ὄχοντο, Κλέαρχος δὲ περιέμεινε. Τὸ δὲ στράτευμα ἐπορίζετο σῖτον, ὅπως ἐδύνατο, ἐκ τῶν ὑποζυγίων, κόπτοντες τοὺς βοῦς καὶ ὄνους· ξύλοις δ' ἐχρῶντο, μικρὸν προϊόντες ἀπὸ τῆς φάλαγγος, οὗ ἡ μάχη ἐγένετο, τοῖς τε ὀϊστοῖς, πολλοῖς οὔσιν, οὓς ἠνύγκαζον οἱ Ἕλληνες ἐκβάλλειν τοὺς αὐτομολοῦντας παρὰ βασιλέως, καὶ τοῖς γέροισι, καὶ ταῖς ξυλίναις ἀσπίσι ταῖς Αἰγυπτίαις· πολλαὶ δὲ καὶ πέλται, καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι· οἷς πᾶσι χρώμενοι, κρέα ἔψοντες ἥσθιον ἐκείνην τὴν ἡμέραν.

(7) Καὶ ἤδη τε ἦν περὶ πλήθουσιν ἀγοράν, καὶ ἔρχονται παρὰ βασιλέως καὶ Τισσαφέρωνος κήρυκες, οἱ μὲν ἄλλοι, βάρβαροι· ἦν δὲ αὐτῶν Φαλῖνος εἰς Ἕλληνα, ὃς ἐτύγγανε παρὰ Τισσαφέρει ὢν, καὶ ἐντίμως ἔχων· καὶ γὰρ προσεποιεῖτο ἐπιστήμων εἶναι τῶν ἀμφὶ τὰς τάξεις τε καὶ ὀπλομαχίαν. (8) Οὗτοι δὲ προσελθόντες τε, καὶ καλέσαντες τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἄρχοντας, λέγουσιν, ὅτι βασιλεὺς κελεύει τοὺς Ἕλληνας, ἐπεὶ νικῶν τυγχάνει, καὶ Κῦρον ἀπέκτονε, παραδόντας τὰ ὅπλα, ἰόντας ἐπὶ τὰς βασιλέως θύρας, εὐρίσκεσθαι ἦν τι δύνωνται ἀγαθόν. (9) Ταῦτα μὲν εἶπον οἱ βασιλέως κήρυκες· οἱ δὲ Ἕλληνες βαρέως μὲν ἤκουσαν, ὁμῶς δὲ Κλέαρχος τοσοῦτον εἶπεν, ὅτι οὐ τῶν νικῶντων εἴη τὰ ὅπλα παραδιδόναι· ἀλλ', ἔφη, ὑμεῖς μὲν, ὧ ἄνδρες στρατηγοί, τούτοις ἀποκρίνασθε, ὅ τι κάλλιστόν τε καὶ ἄριστον ἔχετε· ἐγὼ δὲ αὐτίκα ἤξω. Ἐκάλεσε γὰρ τις αὐτὸν τῶν ὑπηρετῶν, ὅπως ἴδοι τὰ ἱερὰ ἐξηρημένα· ἔτυχε γὰρ θνύμενος. (10) Ἐνθα δὲ ἀπεκρίνατο Κλεάνωρ μὲν ὁ Ἀρκάς, πρεσβύτατος ὢν, ὅτι πρόσθεν ἂν ἀποθάνοιεν, ἢ τὰ ὅπλα παραδοῖεν. Πρόξενος δὲ ὁ Θη-

βαῖος, ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, ὦ Φαλῖνε, θαυμάζω, πότερα ὡς κρατῶν βασιλεὺς αἰτεῖ τὰ ὄπλα, ἢ ὡς διὰ φιλίαν δῶρα. Εἰ μὲν γὰρ ὡς κρατῶν, τί δεῖ αὐτὸν αἰτεῖν, ἀλλ' οὐ λαβεῖν ἐλθόντα; εἰ δὲ πείσας βούλεται λαβεῖν, λεγέτω, τί ἔσται τοῖς στρατιώταις, ἐὰν αὐτῷ ταῦτα χαρίσωνται.

(11) Πρὸς ταῦτα Φαλῖνος εἶπε, Βασιλεὺς νικῶν ἡγεῖται, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτονε. Τίς γὰρ αὐτῷ ἐστὶν ὅστις ἀρχῆς ἀντιποιεῖται; Νομίζει δὲ καὶ ὑμᾶς ἑαυτοῦ εἶναι, ἔχων ἐν μέσῃ τῇ ἑαυτοῦ χώρα, καὶ ποταμῶν ἐντὸς ἀδιαβάτων· καὶ πλῆθος ἀνθρώπων ἐφ' ὑμᾶς δυνάμενος ἀγαγεῖν, ὅσον, οὐδ' εἰ παρέχοι ὑμῖν, δύναισθ' ἂν ἀποκτεῖναι.

(12) Μετὰ τοῦτον Θεόπομπος Ἀθηναῖος εἶπεν· ὦ Φαλῖνε, νῦν, ὡς σὺ ὁρᾷς, ἡμῖν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἀγαθὸν εἰ μὴ ὄπλα καὶ ἀρετή. Καὶ ὄπλα μὲν οὖν ἔχοντες, οἰόμεθα ἂν καὶ τῇ ἀρετῇ χρῆσθαι· παραδόντες δ' ἂν ταῦτα, καὶ τῶν σωμάτων στερηθῆναι. Μὴ οὖν οἶον, τὰ μόνα ἡμῖν ἀγαθὰ ὄντα ὑμῖν παραδώσειν· ἀλλὰ σὺν τούτοις καὶ περὶ τῶν ὑμετέρων ἀγαθῶν μαχοῦμεθα.

(13) Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Φαλῖνος ἐγέλασε, καὶ εἶπεν· Ἀλλὰ φιλοσόφῳ μὲν ἔοικας, ὦ νεανίσκε, καὶ λέγεις οὐκ ἀχάριστα· ἴσθι μέντοι ἀνόητος ὢν, εἰ οἶει ἂν τὴν ὑμετέραν ἀρετὴν περιγενέσθαι τῆς βασιλέως δυνάμεως. (14)

Ἄλλους δὲ τινὰς ἔφασαν λέγειν ὑπομαλακισμένους, ὡς καὶ Κίρῳ πιστοὶ ἐγένοντο, καὶ βασιλεῖ γ' ἂν πολλοῦ ἄξιοι γένοιντο, εἰ βούλοιτο φίλος γενέσθαι· καὶ εἴτε ἄλλο τι θέλοι χρῆσθαι, εἴτ' ἐπ' Αἴγυπτον στρατεύειν, συγκαταστρέψαιντ' ἂν αὐτῷ. (15) Ἐν τούτῳ καὶ Κλέαρχος ἦκε, καὶ ἠρώτησεν, εἰ ἤδη ἀποκεκριμένοι εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑπολαβὼν εἶπεν· Οὗτοι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἄλλος ἄλλα λέγει· σὺ δ' ἡμῖν εἰπέ, τί λέγεις. (16) Ὁ δ' εἶπεν· Ἐγώ σε, ὦ Φαλῖνε, ἄσμενος ἐώρακα, οἶμαι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες οὗτοι· σύ τε γὰρ Ἕλληνα εἶ, καὶ ἡμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσους σὺ ὁρᾷς· ἐν τοιούτοις δὲ ὄντες πράγμασι συμβουλευόμεθά σοι, τί χρὴ ποιεῖν, περὶ ὧν λέγεις.

(17) Σὺ οὖν, πρὸς Θεῶν, συμβούλευσον ἡμῖν, ὃ τί σοι δοκεῖ κάλλιστον καὶ ἄριστον εἶναι, καὶ ὃ σοι τιμὴν οἴσει εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ἀναλεγόμενον, ὅτι Φαλῖνος ποτὲ πεμφθεὶς παρὰ βασιλέως, κελεύσων τοὺς Ἕλληνας τὰ ὄπλα παραδοῦναι, συμβουλενομένοις συνεβούλευσεν αὐ-

τοῖς τάδε. Οἶσθα δέ, ὅτι ἀνάγκη λέγεσθαι ἐν τῇ Ἑλλάδι, ὃ ἂν συμβουλεύσης. (18) Ὁ δὲ Κλέαρχος ταῦτα ὑπήγετο, βουλόμενος καὶ αὐτὸν τὸν παρὰ βασιλέως πρεσβεύοντα συμβουλευσαι, μὴ παραδοῦναι τὰ ὅπλα, ὅπως ἐνέλπιδες μᾶλλον οἱ Ἕλληνες εἶεν. Φαλῖνος δ' ὑποστρέψας, παρὰ τὴν δόξαν αὐτοῦ εἶπεν ὧδε·

(19) Ἐγώ, εἰ μὲν τῶν μυρίων ἐλπίδων μία τις ὑμῖν ἐστί, σωθῆναι πολεμοῦντας βασιλεῖ, συμβουλεύω, μὴ παραδιδόναι τὰ ὅπλα· εἰ δέ τοι μηδεμία σωτηρίας ἐστὶν ἐλπίς ἄκοντος βασιλέως, συμβουλεύω σώζεσθαι ὑμῖν ὅπη δυνατόν. (20) Κλέαρχος δὲ πρὸς ταῦτα εἶπεν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ σὺ λέγεις· παρ' ἡμῶν δὲ ἀπάγγελλε ταῦτα, ὅτι ἡμεῖς οἴομεθα, εἰ μὲν δέοι βασιλεῖ φίλους εἶναι, πλείονος ἂν ἄξιοι εἶναι φίλοι, ἔχοντες τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλω· εἰ δὲ δέοι πολεμεῖν, ἄμεινον ἂν πολεμεῖν, ἔχοντας τὰ ὅπλα, ἢ παραδόντες ἄλλω. (21) Ὁ δὲ Φαλῖνος εἶπε· Ταῦτα μὲν δὴ ἀπαγγελοῦμεν· ἀλλὰ καὶ τάδε ὑμῖν ἐκέλευσεν εἰπεῖν βασιλεύς, ὅτι μένουσι μὲν ὑμῖν αὐτοῦ σπονδαὶ εἴησαν, προῖοῦσι δὲ καὶ ἀπιοῦσι πόλεμος. Εἶπατε οὖν καὶ περὶ τούτου, πότερα μενεῖτε καὶ σπονδαί εἰσιν, ἢ ὥς πολέμου ὄντος παρ' ὑμῶν ἀπαγγελῶ. (22) Κλέαρχος δ' ἐλέξεν· Ἀπάγγελλε τοίνυν καὶ περὶ τούτων, ὅτι καὶ ἡμῖν ταῦτα δοκεῖ, ἄπερ καὶ βασιλεῖ. Τί οὖν ταῦτ' ἐστίν; ἔφη ὁ Φαλῖνος. Ἀπεκρίνατο Κλέαρχος· Ἦν μὲν μένωμεν, σπονδαί· ἀπιοῦσι δὲ καὶ προῖοῦσι, πόλεμος. (23) Ὁ δὲ πάλιν ἠρώτησε· Σπονδὰς ἢ πόλεμον ἀπαγγελῶ; Κλέαρχος δὲ ταῦτά πάλιν ἀπεκρίνατο· Σπονδαὶ μὲν μένουσιν, ἀπιοῦσι δὲ ἢ προῖοῦσι πόλεμος. Ὅ τι δὲ ποιήσοι, οὐ διεσήμανε.

C A P. II.

Clearchus jam ab omnibus pro duce graecarum copiarum habitus, persuadet suis, ut se cum Ariaeo in Ioniam reversuro conjungant. Foedere rite inito, Clearchus et Ariaeus de communi itinere consultant; quo facto invicis vastatis ac direptis primam noctem haud procul a castris Persarum transigunt.

Φαλῖνος μὲν δὴ ὤχετο, καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. Οἱ δὲ παρὰ Ἀριαίου ἦκον, Προκλῆς καὶ Χειρίσοφος. Μένων δὲ αὐτοῦ ἔμενε παρὰ Ἀριαίῳ· οὔτοι δὲ ἔλεγον, ὅτι πολλοὺς φαίη Ἀριαῖος εἶναι Πέρσας ἑαυτοῦ βελτίους, οὓς οὐκ ἂν ἀνασχέσθαι αὐτοῦ βασιλεύοντος· ἀλλ' εἰ βούλεσθε συσπιέναι, ἤκειν ἤδη κελεύει τῆς νυκτός· εἰ δὲ μή, αὐτὸς πρωτὶ ἀπιέναι φησὶν. (2) Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπεν· Ἀλλ' οὕτω χρὴ ποιεῖν, ἔάν μὲν ἤκωμεν, ὥσπερ λέγετε· εἰ δὲ μή, πράττετε, ὅποιον ἂν τι ὑμῖν οἴησθε μάλιστα συμφέρειν. Ὅτι δὲ ποιήσοι, οὐδὲ τούτοις εἶπε. (3) Μετὰ δὲ ταῦτα, ἤδη ἡλίου δύνοντος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς, ἔλεξε τοιάδε· Ἐμοί, ὦ ἄνδρες, θυομένῳ, ἵεναι ἐπὶ βασιλέα, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Καὶ εἰκότως ἄρα οὐκ ἐγίγνετο. Ὡς γὰρ ἐγὼ νῦν πυνθάνομαι, ἐν μέσῳ ἡμῶν καὶ βασιλέως ὁ Τίγρης ποταμός ἐστι ναυσίπορος, ὃν οὐκ ἂν δυναίμεθα ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δ' ἡμεῖς οὐκ ἔχομεν. Οὐ μὲν δὴ αὐτοῦ γε μένειν οἶόν τε· τὰ γὰρ ἐπιτήδεια οὐκ ἔστιν ἔχειν· ἵεναι δὲ παρὰ τοὺς Κύρου φίλους, πάννυ καλὰ ἡμῖν τὰ ἱερά ἦν. (4) Ὡς οὖν χρὴ ποιεῖν· ἀπιόντας δειπνεῖν, ὃ τί τις ἔχει· ἐπειδὴν δὲ σημήνην τῷ κέρατι, ὥς ἀναπαύεσθαι, συσκευάζεσθε· ἐπειδὴν δὲ τὸ δεύτερον, ἀνατίθεσθε ἐπὶ τὰ ὑποζύγια· ἐπὶ δὲ τῷ τρίτῳ, ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ, τὰ μὲν ὑποζύγια ἔχοντες πρὸς τοῦ ποταμοῦ, τὰ δὲ ὅπλα ἔξω. (5) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἀπῆλθον, καὶ ἐποίουν οὕτω· καὶ τὸ λοιπὸν ὁ μὲν ἤρχεν, οἱ δ' ἐπαίθοντο, οὐχ ἐλόμενοι, ἀλλ' ὁρῶντες, ὅτι μόνος ἐφρόνει, οἷα δεῖ τὸν ἄρχοντα, οἱ δὲ ἄλλοι ἄπειροὶ ἦσαν. (6) Ἀριθμὸς δὲ τῆς ὁδοῦ, ἣν ἤλθον ἐξ' Εφέ-

σου τῆς Ἰωνίας μέχρι τῆς μάχης, σταθμοὶ τρεῖς καὶ ἐνενήκοντα, παρασύγγαι πέντε καὶ τριάκοντα καὶ πεντακόσιοι, στάδιοι πεντήκοντα καὶ ἑξακισχίλιοι καὶ μύριοι· ἀπὸ δὲ τῆς μάχης ἐλέγοντο εἶναι εἰς Βαβυλῶνα, στάδιοι ἑξήκοντα καὶ τριακόσιοι.

(7) Ἐντεῦθεν δὴ, ἐπεὶ σκότος ἐγένετο, Μιλτοκύνθης μὲν ὁ Θράξ, ἔχων τοὺς τε ἱππέας τοὺς μεθ' ἑαυτοῦ εἰς τεσσαράκοντα, καὶ τῶν πεζῶν Θρακῶν ὡς τριακοσίους, ἠντομόλησε πρὸς βασιλέα. (8) Κλέαρχος δὲ τοῖς ἄλλοις ἡγεῖτο κατὰ τὰ παρηγγελμένα, οἱ δ' εἶποντο· καὶ ἀφικνοῦνται εἰς τὸν πρῶτον σταθμὸν παρὰ Ἀριαῖον καὶ τὴν ἐκείνου στρατιὰν ἀμφὶ μέσας νύκτας· καὶ ἐν τάξει θέμενοι τὰ ὅπλα, συνῆλθον οἱ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων παρὰ Ἀριαῖον· καὶ ὥμοσαν οἱ τε Ἕλληνες καὶ ὁ Ἀριαῖος, καὶ τῶν σὺν αὐτῷ οἱ κράτιστοι, μήτε προδώσειν ἀλλήλους, σύμμαχοί τε ἔσεσθαι· οἱ δὲ βάρβαροι προσώμοσαν, καὶ ἡγήσεσθαι ἀδόλως. (9) Ταῦτα δ' ὥμοσαν, σφάξαντες ταῦρον, καὶ λύκον, καὶ κάπρον καὶ κριόν, εἰς ἀσπίδα βάπτοντες οἱ μὲν Ἕλληνες ξίφος, οἱ δὲ βάρβαροι λόγχην. (10) Ἐπεὶ δὲ τὰ πιστὰ ἐγένετο, εἶπεν ὁ Κλέαρχος· Ἄγε δὴ, ὦ Ἀριαῖε, ἐπείπερ ὁ αὐτὸς ἡμῖν στόλος ἐστὶ καὶ ὑμῖν, εἰπέ, τίνα γνώμην ἔχεις περὶ τῆς πορείας· πότερον ἄπιμεν, ἢνπερ ἦλθομεν, ἢ ἄλλην τινὰ ἐννενοηκέναι δοκεῖς ὁδὸν κρείττω; (11) Ὁ δὲ εἶπεν· Ἦν μὲν ἦλθομεν ἀπιόντες, παντελῶς ἂν ὑπὸ λιμοῦ ἀπολοίμεθα· ὑπάρχει γὰρ νῦν ἡμῖν οὐδὲν τῶν ἐπιτηδείων. Ἑπτακαίδεκα γὰρ σταθμῶν τῶν ἐγγυτάτῳ οὐδὲ δεῦρο ἰόντες ἐκ τῆς χώρας οὐδὲν εἶχομεν λαμβάνειν· ἐνθα δ' εἴ τι ἦν, ἡμεῖς διαπορευόμενοι κατεδapanήσαμεν. Νῦν δ' ἐπινοοῦμεν πορεύεσθαι μακροτέραν μὲν, τῶν δ' ἐπιτηδείων οὐκ ἀπορήσομεν. (12) Πορευτέον δ' ἡμῖν τοὺς πρώτους σταθμοὺς ὡς ἂν δυνώμεθα μακροτάτους, ἵνα ὡς πλεῖστον ἀποσπασθῶμεν τοῦ βασιλικοῦ στρατεύματος· ἦν γὰρ ἅπαξ δυοῖν ἢ τριῶν ἡμερῶν ὁδὸν ἀπόσχωμεν, οὐκέτι μὴ δύνηται βασιλεὺς ἡμᾶς καταλαβεῖν. Ὀλίγω μὲν γὰρ στρατεύματι οὐ τολμήσει ἐφέπεσθαι· πολὺν δὲ ἔχων στόλον, οὐ δυνήσεται ταχέως πορεύεσθαι· ἴσως δὲ καὶ τῶν ἐπιτηδείων σπανιεῖ. Ταύτην, ἔφη, γνώμην ἔχω ἔγωγε.

(13) Ἦν δ' αὖτη ἡ στρατηγία οὐδὲν ἄλλο δυναμένη, ἢ ἀποδοῦναι ἢ ἀποφυγεῖν· ἡ δὲ τύχη ἐστρατήγησε κάλλιον. Ἐπεὶ γὰρ ἡμέρα ἐγένετο, ἐπορεύοντο, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν ἥλιον, λογιζόμενοι ἥξειν ἅμα ἡλίῳ δύνοντι εἰς κώμας τῆς Βαβυλωνίας χώρας· καὶ τοῦτο μὲν οὐκ ἐψεύσθησαν. (14) Ἔτι δὲ ἀμφὶ δείλῃν ἔδοξαν πολεμίους δοῦναι ἱππέας· καὶ τῶν τε Ἑλλήνων οἳ μὴ ἔτυχον ἐν ταῖς τάξεσιν ὄντες, εἰς τὰς τάξεις ἔθρον, καὶ Ἀριαῖος (ἐτύγχανε γὰρ ἐφ' ἀμάξης πορευόμενος, διότι ἐτέτρωτο) καταβὰς ἐθωρακίζετο, καὶ οἳ σὺν αὐτῷ. (15) Ἐν ᾧ δὲ ὠπλίζοντο, ἤκον λέγοντες οἳ προπεμφθέντες σκοποί, ὅτι οὐχ ἱππεῖς εἰσιν, ἀλλὰ ὑποζύγια νέμοιντο. Καὶ εὐθὺς ἔγνωσαν πάντες, ὅτι ἐγγὺς πον ἐστρατοπεδεύετο βασιλεὺς· καὶ γὰρ καὶ καπνὸς ἐφαίνετο ἐν κώμας οὐ πρόσω. (16) Κλέαρχος δὲ ἐπὶ μὲν τοὺς πολεμίους οὐκ ἤγεν· ἦδει γὰρ καὶ ἀπειρηκότας τοὺς στρατιώτας, καὶ ἀσίτους ὄντας· ἦδη δὲ καὶ ὀψὲ ἦν· οὐ μέντοι οὐδ' ἀπέκλινε, φυλαττόμενος, μὴ δοκοίη φεύγειν· ἀλλ' εὐθύωρον ἄγων, ἅμα τῷ ἡλίῳ δυομένῳ εἰς τὰς ἐγγυτάτω κώμας τοὺς πρώτους ἔχων κατεσκήνωσεν, ἐξ ὧν διήρπαστο ὑπὸ τοῦ στρατεύματος καὶ αὐτὰ τὰ ἀπὸ τῶν οἰκιῶν ξύλα. (17) Οἳ μὲν οὖν πρώτοι ὁμῶς τρόπῳ τινὶ ἐστρατοπεδεύοντο, οἳ δὲ ὕστεροι σκοταῖοι προσιόντες, ὥς ἐτύγγανον ἕκαστοι, ἠυλίζοντο, καὶ κραυγὴν πολλὴν ἐποίουν καλοῦντες ἀλλήλους, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους ἀκούειν· ὥστε οἳ μὲν ἐγγύτατα τῶν πολεμίων καὶ ἐφυγον ἐκ τῶν σκηνωμάτων. (18) Δῆλον δὲ τοῦτο τῇ ὕστεραίᾳ ἐγένετο· οὔτε γὰρ ὑποζύγιον ἔτι οὐδὲν ἐφάνη, οὔτε στρατόπεδον, οὔτε καπνὸς οὐδαμοῦ πλησίον. Ἐξεπλάγη δέ, ὥς ἔοικε, καὶ βασιλεὺς τῇ ἐφώδῳ τοῦ στρατεύματος· ἐδήλωσε δὲ τοῦτο σῖς τῇ ὕστεραίᾳ ἔπραττε. (19) Προϊούσης μέντοι τῆς νυκτὸς ταύτης, καὶ τοῖς Ἑλλήσι φόβος ἐμπίπτει, καὶ θόρυβος καὶ δοῦπος ἦν, οἷον εἰκὸς φόβου ἐμπεσόντος γίνεσθαι. (20) Κλέαρχος δὲ Τολμίδην Ἡλεῖον, ὃν ἐτύγχανεν ἔχων παρ' ἑαυτῷ κήρυκα ἀριστοντῶν τότε, τοῦτον ἀνειπεῖν ἐκέλευσε, σιγὴν κατακηρύξαντα, ὅτι προαγορεύουσιν οἳ ἄρχοντες, ὅς ἂν τὸν ἀφέντα τὸν ὄνον εἰς τὰ ὅπλα μηνύσῃ, ὅτι λήψεται μισθὸν τάλαντον ἀργυρίου. (21) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐκηρύχθη, ἔγνωσαν οἳ στρατιῶται, ὅτι κενὸς ὁ φό-

βος εἶη, καὶ οἱ ἄρχοντες σῶοι. Ἀμα δὲ ὁρῶν παρήγγειλε Κλέαρχος εἰς τάξιν τὰ ὅπλα τίθεσθαι τοὺς Ἕλληνας, ἧπερ εἶχον, ὅτε ἦν ἡ μάχη.

C A P. III.

Induciis a rege oblatis, Clearchus commeatum a Persis paciscitur. Tertio die post Tissaphernes advenit, magnamque erga Graecos benevolentiam prae se ferens, se a rege obtinuisse ait, ut eos salvos in patriam reduceret, si a vastandis agris abstinere vellent. Quae pactio ab utraque parte jurejurando firmatur.

Ὁ δὲ δὴ ἔγραψα, ὅτι βασιλεὺς ἐξεπλάγη τῇ ἐφόδῳ τῇδε, δῆλον ἦν· τῇ μὲν γὰρ πρόσθεν ἡμέρᾳ πέμπων τὰ ὅπλα παραδιδόναι ἐκέλευε, τότε δὲ ἅμα ἡλίῳ ἀνατέλλοντι κήρυκας ἐπέμψε περὶ σπονδῶν. (2) Οἱ δ' ἐπεὶ ἦλθον πρὸς τοὺς προφύλακας, ἐζήτουν τοὺς ἄρχοντας. Ἐπειδὴ δ' ἀπήγγειλαν οἱ προφύλακες, Κλέαρχος, τυχὼν τότε τὰς τάξεις ἐπισκοπῶν, εἶπε τοῖς προφύλαξι, κελεύειν τοὺς κήρυκας περιμένειν, ἄχρις ἂν σχολάσῃ. (3) Ἐπεὶ δὲ κατέστησε τὸ στράτευμα, ὥστε καλῶς ἔχειν ὁρᾶσθαι πάντῃ φάλαγγα πυκνήν, τῶν δὲ ἀόπλων μηδένα καταφανῆ εἶναι, ἐκάλεσε τοὺς ἀγγέλους, καὶ αὐτός τε προῆλθε, τοὺς τε εὐοπλοτάτους ἔχων καὶ εὐειδεστάτους τῶν αὐτοῦ στρατιωτῶν, καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς ταῦτα ἔφρασεν. (4) Ἐπεὶ δὲ ἦν πρὸς τοῖς ἀγγέλοις, ἀνηρώτα, τί βούλονται. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι περὶ σπονδῶν ἤκοιεν ἄνδρες, οἵτινες ἱκανοὶ ἔσονται, τὰ τε παρὰ βασιλέως τοῖς Ἕλλησιν ἀπαγγεῖλαι, καὶ τὰ παρὰ τῶν Ἑλλήνων βασιλεῖ. (5) Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀπαγγέλλετε τοίνυν αὐτῷ, ὅτι μάχης δεῖ πρῶτον· ἄριστον γὰρ οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ὁ τολμήσιον περὶ σπονδῶν λέγειν τοῖς Ἕλλησι, μὴ πορίσας ἄριστον. (6) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀγγελοὶ ἀπήλαντον, καὶ ἤκον ταχύ· ὧ καὶ δῆλον ἦν, ὅτι ἐγγὺς ποῦ ἦν βασιλεὺς ἢ ἄλλος τις, ὧ ἐπετέτακτο ταῦτα πράττειν· ἔλεγον δέ, ὅτι εἰκότα δοκοῖεν λέγειν βασιλεῖ, καὶ ἤκοιεν ἡγεμόνας ἔχοντες, οἱ αὐτούς, ἐὰν [αἱ] σπονδαὶ γένωνται

ἄξουσιν, ἔνθεν ἔξουσιν τὰ ἐπιτήδεια. (7) Ὁ δ' ἡρώτα, εἰ αὐτοῖς τοῖς ἀνδράσι σπένδοιτο ἰούσι καὶ ἀπιούσιν, ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται σπονδαί. Οἱ δέ, ἀπασι, ἔφασαν, μέχρις ἂν βασιλεῖ τὰ παρ' ὑμῶν διαγγέλθῃ. (8) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα εἶπον, μεταστησάμενος αὐτοὺς ὁ Κλέαρχος, ἐβουλεύετο· καὶ ἐδόκει ταχὺ τὰς σπονδὰς ποιῆσθαι, καὶ καθ' ἡσυχίαν ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια καὶ λαβεῖν. (9) Ὁ δὲ Κλέαρχος εἶπε· Δοκεῖ μὲν καὶ ἐμοὶ ταῦτα· οὐ μέντοι ταχὺ γε ἀπαγγελῶ, ἀλλὰ διατρέψω, ἔστ' ἂν ὀκνήσωσιν οἱ ἄγγελοι, μὴ ἀποδόξῃ ἡμῖν τὰς σπονδὰς ποιήσασθαι· οἶμαί γε μέντοι, ἔφη, καὶ τοῖς ἡμετέροις στρατιώταις τὸν αὐτὸν φόβον παρέσεσθαι. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει καιρὸς εἶναι, ἀπήγγελλεν, ὅτι σπένδοιτο, καὶ εὐθὺς ἡγεῖσθαι ἐκέλευε πρὸς τὰ ἐπιτήδεια.

(10) Καὶ οἱ μὲν ἡγοῦντο, Κλέαρχος μέντοι ἐπορεύετο, τὰς μὲν σπονδὰς ποιησόμενος, τὸ δὲ στράτευμα ἔχων ἐν τάξει· καὶ αὐτὸς δὲ ὠπισθοφυλάκει. Καὶ ἐνετύγγχανον τάφροις καὶ ἀνλώσι πλήρεις ὕδατος, ὥς μὴ δύνασθαι διαβαίνειν ἄνευ γεφυρῶν· ἀλλ' ἐποιοῦντο διαβάσεις ἐκ τῶν φοινίκων, οἳ ἦσαν ἐκπεπτωκότες, τοὺς δὲ καὶ ἐξέκοπτον. (11) Καὶ ἐνταῦθα ἦν Κλέαρχον καταμαθεῖν ὥς ἐπεστάτει, ἐν μὲν τῇ ἀριστερᾷ χειρὶ τὸ δόρυ ἔχων, ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ βακτηρίαν· καὶ εἴ τις αὐτῷ δοκοίη τῶν πρὸς τοῦτο τεταγμένων βλακεύειν, ἐκλεγόμενος τὸν ἐπιτήδειον ἔπαισεν ἄν, καὶ ἅμα αὐτὸς προσελάμβανεν, εἰς τὸν πηλὸν ἐμβαίνων· ὥστε πᾶσιν αἰσχύνην εἶναι, μὴ οὐ συσπονδάξαι. (12) Καὶ ἐτάχθησαν μὲν πρὸς αὐτὸν οἱ τριάκοντα ἔτη γεγονότες· ἐπεὶ δὲ καὶ Κλέαρχον ἐώρων σπονδάζοντα, προσελάμβανον καὶ οἱ πρεσβύτεροι. (13) Πολὺν δὲ μᾶλλον ὁ Κλέαρχος ἔσπευδεν, ὑποπτεύων μὴ αἰεὶ οὕτω πλήρεις εἶναι τὰς τάφρους ὕδατος· οὐ γὰρ ἦν ὥρα οἷα τὸ πεδῖον ἄρδεν· ἀλλ', ἵνα ἤδη πολλὰ προφαίνοιτο τοῖς Ἑλλησι δεινὰ εἰς τὴν πορείαν, τούτου ἕνεκα βασιλέα ὑπώπτευν ἐπὶ τὸ πεδῖον τὸ ὕδωρ ἀφεικέναι.

(14) Πορευόμενοι δὲ ἀφίκοντο εἰς κώμας, ὅθεν ἀπέδειξαν οἱ ἡγεμόνες λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. Ἐνῆν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ οἶνος φοινίκων, καὶ ὅξος ἐψητὸν ἀπὸ τῶν αὐτῶν. (15) Αὐταὶ δὲ αἱ βάλανοι τῶν φοινίκων, οἷας μὲν ἐν τοῖς Ἑλλησιν ἔστιν ἰδεῖν, τοῖς οἰκέταις ἀπέκειντο· αἱ δὲ

τοῖς δεσπόταις ἀποκείμεναι ἦσαν ἀπόλεκτοι, θαυμάσιαι τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος· ἡ δὲ ὄψις ἡλέκτρον οὐδὲν διέφερε· τὰς δὲ τινὰς ξηραίνοντες τραγήματα ἀπετίθεσαν. Καὶ ἦν καὶ παρὰ πότον ἡδὺ μὲν, κεφαλαλγές δέ. (16) Ἐνταῦθα καὶ τὸν ἐγκέφαλον τοῦ φοίνικος πρῶτον ἔφαγον οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ πολλοὶ ἐθαύμαζον τότε εἶδος, καὶ τὴν ἰδιότητα τῆς ἡδονῆς. Ἦν δὲ σφόδρα καὶ τοῦτο κεφαλαλγές. Ὁ δὲ φοίνιξ, ὅθεν ἐξαιρεθείη ὁ ἐγκέφαλος, ὅλος ἐξηναίνετο.

(17) Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· καὶ παρὰ μεγάλου βασιλέως ἦκε Τισσαφέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλείως γυναικὸς ἀδελφός, καὶ ἄλλοι Πέρσαι τρεῖς· δοῦλοι δὲ πολλοὶ εἶποντο. Ἐπεὶ δὲ ἀπήντησαν αὐτοῖς οἱ τῶν Ἑλλήνων στρατηγοί, ἔλεγε πρῶτον Τισσαφέρνης δι' ἑρμηνέως τοιαύδε·

(18) Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, γείτων οἰκῶ τῇ Ἑλλάδι· καὶ ἐπεὶ ὑμᾶς εἶδον εἰς πολλὰ [κακὰ] καμύχανα ἐμπεπτωκότας, εὖρημα ἐποιησάμην, εἴ πως δυναίμην παρὰ βασιλέως αἰτήσασθαι, δοῦναί μοι, ἀποσῶσαι ὑμᾶς εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἶομαι γὰρ οὐκ ἂν ἀχαρίστως μοι ἔχειν, οὔτε πρὸς ὑμῶν οὔτε πρὸς τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. (19) Ταῦτα δὲ γνούς, ἡτούμην βασιλέα, λέγων αὐτῷ, ὅτι δικαίως ἂν μοι χαρίζοιτο, ὅτι αὐτῷ Κῦρόν τε ἐπιστρατεύοντα πρῶτος ἠγγεῖλα, καὶ βοήθειαν ἔχων ἅμα τῇ ἀγγελίᾳ ἀφικόμεν· καὶ μόνος τῶν κατὰ τοὺς Ἕλληνας τεταγμένων οὐκ ἔφυγον, ἀλλὰ διήλασα, καὶ συνέμιξα βασιλεῖ ἐν τῷ ὑμετέρῳ στρατοπέδῳ, ἔνθα βασιλεὺς ἀφίκετο, ἐπεὶ Κῦρον ἀπέκτεινε· καὶ τοὺς σὺν Κύρῳ βαρβάρους ἐδίωξα σὺν τοῖςδε τοῖς παροῦσι νῦν μετ' ἐμοῦ, οἵπερ αὐτῷ εἰσι πιστότατοι. (20) Καὶ περὶ μὲν τούτων ὑπέσχετό μοι βουλευσασθαι· ἔρεσθαι δέ με ὑμᾶς ἐκέλευσεν ἐλθόντα, τίνος ἔνεκα ἐστρατεύσατε ἐπ' αὐτόν. Καὶ συμβουλεύω ὑμῖν, μετρίως ἀποκρίνασθαι, ἵνα μοι εὐπρακτότερον ᾖ, ἔάν τι δύνωμαι ἀγαθὸν ὑμῖν παρ' αὐτοῦ διαπράξασθαι.

(21) Πρὸς ταῦτα μεταστάντες οἱ Ἕλληνες ἐβουλεύοντο, καὶ ἀπεκρίναντο· Κλέαρχος δὲ ἔλεγεν· Ἡμεῖς οὔτε συνήλθομεν, ὥς βασιλεῖ πολεμήσοντες, οὔτ' ἐπορευόμεθα ἐπὶ βασιλέα· ἀλλὰ πολλὰς προφάσεις Κῦρος

εὑρίσκειν, ὥς καὶ σὺ εὖ οἶσθα, ἵνα ὑμᾶς τε ἀπαρασκευά-
 στους λάβοι, καὶ ἡμᾶς ἐνθάδε ἀναγάγοι. (22) Ἐπεὶ
 μέντοι ἤδη ἐωρῶμεν αὐτὸν ἐν δεινῷ ὄντα, ἡσχύνθημεν
 καὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους προδοῦναι αὐτόν, ἐν τῷ πρό-
 σθεν χρόνῳ παρέχοντες ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ ποιεῖν. (23)
 Ἐπεὶ δὲ Κῦρος τέθνηκεν, οὔτε ἀντιποιούμεθα βασιλεῖ
 τῆς ἀρχῆς, οὔτ' ἔστιν, ὅτου ἕνεκ' ἂν βουλοίμεθα τὴν
 βασιλέως χώραν κακῶς ποιεῖν· οὐδ' αὐτὸν ἀποκτεῖναι ἂν
 ἐθέλοιμεν, πορευοίμεθα δ' ἂν οἴκαδε, εἴ τις ἡμᾶς μὴ λυ-
 ποίῃ· ἀδικοῦντα μέντοι πειρασόμεθα σὺν τοῖς θεοῖς
 ἀμύνασθαι· ἐὰν μέντοι τις ἡμᾶς καὶ εὖ ποιῶν ὑπάρχῃ,
 καὶ τούτου εἰς γε δύναμιν οὐχ ἡττησόμεθα εὖ ποιοῦντες.
 Ὁ μὲν οὕτως εἶπεν.

(24) Ἀκούσας δὲ ὁ Τισσαφέρνης, ἔφη· Ταῦτα ἐγὼ
 ἀπαγγελῶ βασιλεῖ, καὶ ὑμῖν πάλιν τὰ παρ' ἐκείνου· μέ-
 χρι δ' ἂν ἐγὼ ἤκω, αἱ σπονδαὶ μενόντων· ἀγορὰν δὲ ἡμεῖς
 παρέξομεν. (25) Καὶ εἰς μὲν τὴν ὑστεραίαν οὐχ ἦκεν·
 ὥςθ' οἱ Ἕλληνες ἐφρόντιζον· τῇ δὲ τρίτῃ ἤκων ἔλεγεν,
 ὅτι διαπεπραγμένος ἦκοι παρὰ βασιλέως, δοθῆναι αὐτῷ
 σῶζειν τοὺς Ἕλληνας· καίπερ πάννυ πολλῶν ἀντιλεγόν-
 των, ὥς οὐκ ἄξιον εἶη βασιλεῖ, ἀφείναι τοὺς ἐφ' ἑαυτὸν
 στρατευσαμένους. (26) Τέλος δ' εἶπε· Καὶ νῦν ἔξε-
 στιν ὑμῖν πιστὰ λαβεῖν παρ' ἡμῶν, ἢ μὴν φιλίαν ὑμῖν
 παρέξειν τὴν χώραν, καὶ ἀδόλως ἀπάξειν εἰς τὴν Ἑλλά-
 δα, ἀγορὰν παρέχοντας. Ὅπου δ' ἂν μὴ παρέχωμεν
 ἀγορὰν, λαμβάνειν ὑμᾶς ἐκ τῆς χώρας ἐάσομεν τὰ ἐπι-
 τήδεια. (27) Ὑμᾶς δ' αὖ ἡμῖν δεήσει ὁμόσαι, ἢ μὴν
 πορεύεσθαι ὥς διὰ φιλίας ἀσινῶς, σῖτα καὶ ποτὰ λαμ-
 βάνοντας, ὁπόταν μὴ παρέχωμεν ἀγορὰν· ἐὰν δὲ παρέ-
 χωμεν [ἀγορὰν], ὠνούμενους ἔξειν τὰ ἐπιτήδεια. (28)
 Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ὥμοσαν, καὶ δεξιὰς ἔδοσαν Τισσα-
 φέρνης, καὶ ὁ τῆς βασιλέως γυναικὸς ἀδελφὸς τοῖς τῶν
 Ἑλλήνων στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς, καὶ ἔλαβον παρὰ
 τῶν Ἑλλήνων. (29) Μετὰ δὲ ταῦτα Τισσαφέρνης εἶπε·
 Νῦν μὲν δὴ ἄπειμι ὥς βασιλέα· ἐπειδὰν δὲ διαπράξω-
 μαι, ἂ δέομαι, ἥξω συσκευασάμενος, ὥς ἀπάξω ὑμᾶς
 εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ αὐτὸς ἀπιὼν ἐπὶ τὴν ἑμαυτοῦ
 ἀρχήν.

C A P. IV.

Dum Tissaphernis reditus exspectatur, Ariaei fides per amicos quosdam suos labefactatur. Post viginti dies Tissaphernes reversus, copias suas cum Ariaei manu conjungit; Graeci autem, utriusque fidem suspectam habentes, se ab illis in itinere sejungunt. Tigre fluvio superato, obviam fiunt fratri regis, auxilia adducenti, cui Clearchus callido consilio terrorem incutit.

Μετὰ ταῦτα περιέμενον Τισσαφέρνην οἱ τε Ἕλληνες καὶ Ἀριαῖος, ἐγγὺς ἀλλήλων ἐστρατοπεδευμένοι, ἡμέρας πλείους ἢ εἴκοσιν. Ἐν δὲ ταύταις ἀφικνοῦνται πρὸς Ἀριαῖον καὶ οἱ ἀδελφοὶ καὶ οἱ ἄλλοι ἀναγκαῖοι, καὶ πρὸς τοὺς σὺν ἐκείνῳ Περσῶν τινες, παραθαῤῥούνοντές τε καὶ δεξιὰς ἐνιοὶ παρὰ βασιλέως φέροντες, μὴ μνησικακήσειν βασιλέα αὐτοῖς τῆς σὺν Κύρῳ ἐπιστρατείας, μηδὲ ἄλλου μηδενὸς τῶν παροιχομένων. (2) Τούτων δὲ γιγνομένων, ἐνδῆλοι ἦσαν οἱ περὶ τὸν Ἀριαῖον ἦττον τοῖς Ἕλλησι προσέχοντες τὸν νοῦν· ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τοῖς μὲν πολλοῖς τῶν Ἑλλήνων οὐκ ἤρεσκον, ἀλλὰ προσιόντες τῷ Κλεάρχῳ ἔλεγον καὶ τοῖς ἄλλοις στρατηγοῖς. (3) Τί μένομεν; ἢ οὐκ ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς ἡμᾶς ἀπολέσαι περὶ παντὸς ἂν ποιήσαιτο, ἵνα καὶ τοῖς ἄλλοις Ἕλλησι φόβος ᾗ ἐπὶ βασιλέα [μέγαν] στρατεύειν; Καὶ νῦν μὲν ἡμᾶς ὑπάγεται μένειν, διὰ το διεσπάρθαι αὐτῷ τὸ στράτευμα· ἐπειδὴν δὲ πάλιν ἀλισθῇ αὐτῷ ἡ στρατιὰ, οὐκ ἔστιν ὅπως οὐκ ἐπιθήσεται ἡμῖν. (4) Ἴσως δέ που ἢ ἀποσκάπτει τι ἢ ἀποτειγίζει, ὥς ἄπορος ἢ ἡ ὁδός. Οὐ γάρ ποτε ἐκὼν γε βουλήσεται, ἡμᾶς ἐλθόντας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἀπαγγεῖλαι, ὥς ἡμεῖς, τοσοῖδε ὄντες, ἐνικῶμεν τὴν βασιλέως δύναμιν ἐπὶ ταῖς θύραις αὐτοῦ, καὶ καταγελάσαντες ἀπήλθομεν.

(5) Κλέαρχος δὲ ἀπεκρίνατο τοῖς ταῦτα λέγουσιν· Ἐγὼ ἐνθυμοῦμαι μὲν καὶ ταῦτα πάντα· ἐννοῶ δέ, ὅτι, εἰ νῦν ἄπιμεν, δόξομεν ἐπὶ πολέμῳ ἀπιέναι, καὶ παρὰ τὰς σπονδὰς ποιεῖν. Ἐπειτα, πρῶτον μὲν ἀγορὰν οὐ-

δεῖς ἡμῖν παρέξει, οὐδ' ὀπόθεν ἐπισιτιούμεθα· αὐθις δὲ ὁ ἡγησόμενος οὐδεὶς ἔσται· καὶ ἅμα ταῦτα ποιούντων ἡμῶν εὐθὺς Ἀριαῖος ἀφεστήξει· ὥστε φίλος ἡμῖν οὐδεὶς λελείπεται, ἀλλὰ καὶ οἱ πρόσθεν ὄντες, πολέμιοι ἡμῖν ἔσονται. (6) Ποταμὸς δὲ εἰ μὲν τις καὶ ἄλλος ἄρα ἡμῖν ἐστι διαβατέος, οὐκ οἶδα· τὸν δ' οὖν Εὐφράτην ἴσμεν ὅτι ἀδύνατον διαβῆναι, κωλύόντων πολεμίων. Οὐ μὲν δὴ, ἂν μάχεσθαι δέη, ἵππεῖς εἰσὶν ἡμῖν σύμμαχοι· τῶν δὲ πολεμίων ἵππεῖς εἰσὶν οἱ πλεῖστοι καὶ πλείστου ἄξιοι· ὥστε νικῶντες μὲν, τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν; ἡττωμένων δὲ μὴν οὐδένα οἶόν τε σωθῆναι. (7) Ἐγὼ μὲν οὖν βασιλέα, ᾧ πολλὰ οὕτως ἐστὶ τὰ σύμμαχα, εἶπερ προθυμεῖται ἡμῶς ἀπολέσαι, οὐκ οἶδα, ὅ τι δεῖ αὐτὸν ὁμιόσαι, καὶ δεξιὰν δοῦναι, καὶ θεοὺς ἐπιορκῆσαι, καὶ τὰ ἑαυτοῦ πιστὰ ἄπιστα ποιῆσαι Ἑλλησι καὶ βαρβάροις. Τοιαῦτα πολλὰ ἔλεγεν.

(8) Ἐν δὲ τούτῳ Τισσαφέρους ἦκεν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ὥς εἰς οἶκον ἀπιών, καὶ Ὀρόντας τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν· ἦγε δὲ καὶ τὴν θυγατέρα τὴν βασιλέως ἐπὶ γάμῳ. (9) Ἐντεῦθεν δὲ ἤδη Τισσαφέρους ἡγουμένου καὶ ἀγορὰν παρέχοντος, ἐπορεύοντο· ἐπορεύετο δὲ καὶ Ἀριαῖος ἔχων τὸ Κύρου βαρβαρικὸν στράτευμα, ἅμα Τισσαφέρει καὶ Ὀρόντα, καὶ συνεστρατοπεδεύετο σὺν ἐκείνοις. (10) Οἱ δὲ Ἕλληνες, ὑφορῶντες τούτους, αὐτοὶ ἐφ' ἑαυτῶν ἐχώρουν, ἡγεμόνας ἔχοντες. Ἐστρατοπεδεύοντο δὲ ἐκάστοτε ἀπέχοντες ἀλλήλων παρασάγγην, καὶ μεῖον· ἐφυλάττοντο δὲ [οἱ] ἀμφοτέρω ὥς περ πολέμιους ἀλλήλους, καὶ εὐθὺς τοῦτο ὑποψίαν παρεῖχεν. (11) Ἐνίστε δὲ καὶ ξυλιζόμενοι ἐκ τοῦ αὐτοῦ, καὶ χόρτον καὶ ἄλλα τοιαῦτα συλλέγοντες, πληγὰς ἐνέτεινον ἀλλήλοις· ὥστε καὶ τοῦτο ἔχθραν παρεῖχε.

(12) Διελθόντες δὲ τρεῖς σταθμούς, ἀφίκοντο πρὸς τὸ Μηδίας καλούμενον τεῖχος, καὶ παρῆλθον αὐτοῦ εἰσω· ἦν δὲ ὠκοδομημένον πλίνθοις ὀπταῖς, ἐν ἀσφάλτῳ κειμέναις, εὖρος εἴκοσι ποδῶν, ὕψος δὲ ἑκατόν· μῆκος δὲ ἐλέγετο εἶναι εἴκοσι παρασαγγῶν· ἀπεῖχε δὲ Βαβυλῶνος οὐ πολὺ. (13) Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμούς δύο, παρασάγγας ὀκτώ· καὶ διέβησαν διώρυχας δύο, τὴν μὲν ἐπὶ γεφύρας, τὴν δ' ἐξευγμένην πλοίοις ἐπτά· αὐταὶ

δὲ ἦσαν ἀπὸ τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ· κατετέμνηντο δὲ
ἐξ αὐτῶν καὶ τάφροι ἐπὶ τὴν χώραν, αἱ μὲν πρῶται, με-
γάλαι, ἔπειτα δ' ἐλάσσους· τέλος δὲ καὶ μικροὶ ὀχετοί,
ὥσπερ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐπὶ τὰς μελίνας· καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ
τὸν Τίγρητα ποταμόν· πρὸς ᾧ πόλις ἦν μεγάλη καὶ πο-
λυάνθρωπος, ἥ ὄνομα Σιτάκη, ἀπέχουσα τοῦ ποταμοῦ
σταδίου πεντεκαίδεκα. (14) Οἱ μὲν οὖν Ἕλληνες παρ'
αὐτὴν ἐσκήνωσαν, ἐγγὺς παραδείσου καλοῦ καὶ μεγάλου
καὶ δασέος παντοίων δένδρων· οἱ δὲ βάρβαροι, διαβε-
βηκότες τὸν Τίγρητα, οὐ μέντοιγε καταφανεῖς ἦσαν.
(15) Μετὰ δὲ τὸ δεῖπνον ἔτυχον ἐν περιπάτῳ ὄντες πρὸ
τῶν ὀπλῶν Πρόξενος καὶ Ξενοφῶν· καὶ προσελθὼν ἠρώ-
τησεν ἄνθρωπός τις τοὺς προφύλακας, ποῦ ἂν ἴδοι Πρό-
ξενον ἢ Κλέαρχον. Μένωνα δὲ οὐκ ἐζήτει, καὶ ταῦτα
παρὰ Ἀριαίου ὦν, τοῦ Μένωνος ξένου. (16) Ἐπεὶ δὲ
Πρόξενος εἶπεν, ὅτι αὐτός εἰμι, ὃν ζητεῖς, εἶπεν ὁ ἄνθρω-
πος τάδε· Ἐπεμψέ με Ἀριαῖος καὶ Ἀρτάοζος, πιστοὶ ὄν-
τες Κέρῳ, καὶ κελεύουσι φυλάττεσθαι, μὴ ὑμῖν ἐπιθῶνται
τῆς νυκτός οἱ βάρβαροι· ἔστι δὲ στράτευμα πολὺ ἐν τῷ
πλησίον παραδείσῳ. (17) καὶ παρὰ τὴν γέφυραν τοῦ Τί-
γρητος ποταμοῦ πέμψαι κελεύουσι φυλακὴν, ὥς διανοεῖται
λύσαι αὐτὴν Τισσαφέρνης τῆς νυκτός, ἥνπερ δύνηται,
ὥς μὴ διαβῇτε, ἀλλ' ἐν μέσῳ ἀποληφθῇτε τοῦ ποταμοῦ
καὶ τῆς διώρυχος. (18) Ἀκούσαντες ταῦτα ἄγουσιν αὐ-
τὸν παρὰ τὸν Κλέαρχον, καὶ φράζουσιν, ἃ λέγει. Ὁ δὲ
Κλέαρχος ἀκούσας ἐταράχθη, καὶ ἐφοβεῖτο σφόδρα.
(19) Νεανίσκος δέ τις τῶν παρόντων ἐννοήσας εἶπεν, ὥς
οὐκ ἀκόλουθα εἶη, τό τε ἐπιθήσεσθαι καὶ λύσειν τὴν γέ-
φυραν. Δῆλον γὰρ ὅτι ἐπιτιθεμένους ἢ νικᾶν δεήσει αὐ-
τούς, ἢ ἡττᾶσθαι. Ἐὰν μὲν οὖν νικῶσι, τί δεῖ αὐτοὺς
λύειν τὴν γέφυραν; οὐδὲ γάρ, ἂν πολλαὶ γέφυραι ᾦσιν,
ἔχοιμεν ἂν, ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθείημεν. (20) ἂν δ'
αὐτὸ ἡμεῖς νικῶμεν, λελυμένης τῆς γεφύρας οὐχ ἔξουσιν
ἐκεῖνοι, ὅποι [ἂν] φύγωσιν· οὐδὲ μὴν βοηθῆσαι, πολλῶν
ὄντων πέραν, οὐδεὶς αὐτοῖς δυνήσεται, λελυμένης τῆς
γεφύρας.

(20) Ἀκούσας δὲ ταῦτα ὁ Κλέαρχος, ἤρετο τὸν
ἄγγελον, πόση τις εἶη χώρα ἥ ἐν μέσῳ τοῦ Τίγρητος καὶ
τῆς διώρυχος. Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι πολλή, καὶ κῶμαι ἔνεισι

καὶ πόλεις πολλαὶ καὶ μεγάλαι. (22) Τότε δὴ καὶ ἐγνώσθη, ὅτι οἱ βάρβαροι τὸν ἄνθρωπον ὑποπέμψαιεν, ὁκνοῦντες, μὴ οἱ Ἕλληνες, διελόντες τὴν γέφυραν, μένοιν ἐν τῇ νήσῳ, ἐρύματα ἔχοντες, ἐνθεν μὲν τὸν Τίγρητα ποταμόν, ἐνθεν δὲ τὴν διώρυχα· τὰ δ' ἐπιτήδεια ἔχοιεν ἐκ τῆς ἐν μέσῳ χώρας, πολλῆς καὶ ἀγαθῆς οὐσης, καὶ τῶν ἐργασομένων ἐνόντων· εἴτα καὶ ἀποστροφὴ γένοιτο, εἴ τις βούλοιτο βασιλέα κακῶς ποιεῖν. (23) Μετὰ ταῦτα ἀνεπαύοντο· ἐπὶ μέντοι τὴν γέφυραν ὁμῶς φυλακὴν ἐπέμψαν· καὶ οὔτε ἐπέθετο οὐδεὶς οὐδαμῶθεν, οὔτε πρὸς τὴν γέφυραν οὐδεὶς ἦλθε τῶν πολεμίων, ὥς οἱ φυλάττοντες ἀπήγγελλον. (24) Ἐπειδὴ δὲ ἕως ἐγένετο, διέβαινον τὴν γέφυραν, ἐξευγμένην πλοίοις τριάκοντα καὶ ἑπτὰ, ὥς οἶόν τε μάλιστα πεφυλαγμένως· ἐξήγγελλον γάρ τινες τῶν παρὰ Τισσαφέρους Ἑλλήνων, ὥς διαβαινόντων μέλλοιεν ἐπιθήσεσθαι ἀλλὰ ταῦτα μὲν ψευδῆ ἦν· διαβαινόντων μέντοι ὁ Γλοῦς αὐτοῖς ἐπεφάνη μετ' ἄλλων, σκοπῶν, εἰ διαβαίνοιεν τὸν ποταμόν· ἐπεὶ δὲ εἶδεν, ὥχετο ἀπελαύνων.

(25) Ἀπὸ δὲ τοῦ Τίγρητος ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσιν ἐπὶ τὸν Φύσκον ποταμόν, τὸ εὖρος πλέθρον· ἐπὶ δὲ γέφυρα. Καὶ ἐνταῦθα ὥκειτο πόλις μεγάλη, ἥ ὄνομα Ὠπὶς· πρὸς ἣν ἀπήντησε τοῖς Ἕλλησιν ὁ Κύρου καὶ Ἀρταξέρξου νόθος ἀδελφός, ἀπὸ Σούσων καὶ Ἐκβατάνων στρατιὰν πολλὴν ἄγων, ὥς βοηθήσων βασιλεῖ· καὶ ἐπιστήσας τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα, παρερχομένους ἐθεώρει τοὺς Ἕλληνας. (26) Ὁ δὲ Κλέαρχος ἠγεῖτο μὲν εἰς δύο, ἐπορεύετο δὲ ἄλλοτε καὶ ἄλλοτε ἐφιστάμενος. Ὅσον δ' ἂν χρόνον τὸ ἡγούμενον τοῦ στρατεύματος ἐπιστήσειε, τοσοῦτον ἦν ἀνάγκη χρόνον δι' ὅλου τοῦ στρατεύματος γίνεσθαι τὴν ἐπίστασιν· ὥστε τὸ στρατεύμα καὶ αὐτοῖς τοῖς Ἕλλησι δόξαι πάμπολυ εἶναι, καὶ τὸν Πέρσην ἐκπεπληχθαι θεωροῦντα. (27) Ἐντεῦθεν δὲ ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Μηδίας σταθμοὺς ἐρήμους ἕξ παρασάγγας τριάκοντα εἰς τὰς Παρυσάτιδος κώμας, τῆς Κύρου καὶ βασιλέως μητροῦς. Ταύτας Τισσαφέρους Κύρου ἐπεγγελαῶν διαρπάσαι τοῖς Ἕλλησιν ἐπέτρεψε, πλὴν ἀνδραπόδων. Ἐνὴν δὲ σῖτος πολὺς, καὶ πρόβατα, καὶ ἄλλα χρήματα. (28) Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν στα-

Θμὸνς ἐρήμους πέντε παρασάγγας εἴκοσι, τὸν Τίγρητα ποταμὸν ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ σταθμῷ πέραν τοῦ ποταμοῦ πόλις ὠκεῖτο μεγάλη καὶ εὐδαίμων, ὄνομα Καιναί, ἐξ ἧς οἱ βάρβαροι διῆγον ἐπὶ σχεδίαῖς διφθερίναις ἄρτους, τυρούς, οἶνον.

C A P. V.

Graecorum suspicionibus in dies auctis, Clearchus, timens ne res in apertum bellum erumpat, Tissaphernem convenit. Cujus comi oratione captus, postero die, ut crimina utrimque jacta diluerentur, cum quatuor aliis ducibus, et viginti lochagis, ad eundem revertitur. Ingressi, duces comprehenduntur, comites autem extra tentorium a Persis praeter unum omnes trucidantur. Quo facto, Ariaeus Graecos regi arma jubet tradere. Graeci, ira incensi, proditori pro merito respondent.

Μετὰ ταῦτα ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸν Ζάβατον ποταμόν, τὸ εὖρος τεττάρων πλέθρων. Καὶ ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς· ἐν δὲ ταύταις ὑποψία μὲν ἦσαν, φανερά δ' οὐδεμία ἐφαίνετο ἐπιβουλή. (2) Ἐδοξεν οὖν τῷ Κλεάρχῳ συγγενέσθαι Τισσαφέρνει, καὶ εἰ πὼς δύναίτο, παῦσαι τὰς ὑποψίας, πρὶν ἐξ αὐτῶν πόλεμον γενέσθαι· καὶ ἔπεμψε τινα ἐροῦντα, ὅτι συγγενέσθαι αὐτῷ χρήζοι. Ὁ δὲ ἐτοίμως ἐκέλευσεν ἥκειν. (3) Ἐπειδὴ δὲ συνῆλθον, λέγει ὁ Κλέαρχος τάδε· Ἐγώ, ὦ Τισσαφέρνη, οἶδα μὲν ἡμῖν ὅρκους γεγενημένους, καὶ δεξιὰς δεδομένας, μὴ ἀδικήσῃν ἀλλήλους· φυλαττόμενον δέ σέ τε ὁρῶ ὡς πολεμίους ἡμᾶς· καὶ ἡμεῖς, ὁρῶντες ταῦτα, ἀντιφυλαττόμεθα. (4) Ἐπεὶ δὲ σκοπῶν οὐδὲν δύναμαι οὔτε σὲ αἰσθῆσθαι πειρώμενον ἡμᾶς κακῶς ποιεῖν, ἐγώ τε σαφῶς οἶδα, ὅτι ἡμεῖς γε οὐδ' ἐπινοοῦμεν οὐδὲν τοιοῦτον, ἔδοξέ μοι εἰς λόγους σοι ἔλθεῖν, ὅπως, εἰ δυναίμεθα, ἐξέλοιμεν ἀλλήλων τὴν ἀπιστίαν. (5) Καὶ γὰρ οἶδα ἤδη ἄν-

Θρώπους τοὺς μὲν ἐκ διαβολῆς, τοὺς δὲ καὶ ἐξ ὑποψίας,
 οἱ φοβηθέντες ἀλλήλους, φθάσαι βουλόμενοι πρὶν πα-
 θεῖν, ἐποίησαν ἀνήκεστα κακὰ τοὺς οὔτε μέλλοντας οὔτε
 αὐτὸν βουλομένους τοιοῦτον οὐδέν. (6) Τὰς οὖν τοιαύτας
 ἀγνωμοσύνας νομίζων συνουσίαις μάλιστα ἂν πᾶν ἐσθαι,
 ἤκω, καὶ διδάσκειν σε βούλομαι, ὥς σὺ ἡμῖν οὐκ ὀρθῶς
 ἀπιστεῖς. (7) Πρῶτον μὲν γὰρ καὶ μέγιστον, οἱ θεῶν
 ὅρκοι ἡμᾶς κωλύουσι πολεμίους εἶναι ἀλλήλοις· ὅστις δὲ
 τούτων σύννοιδεν αὐτῷ παρημεληκῶς, τοῦτον ἐγὼ οὔ ποτ'
 ἂν εὐδαιμονίσαιμι. Τὸν γὰρ θεῶν πόλεμον οὐκ οἶδα οὔτ'
 ἀπὸ ποίου ἂν τάχους φεύγων τις ἀποφύγοι, οὔτ' εἰς
 ποῖον ἂν σκότος ἀποδραίῃ, οὔθ' ὅπως ἂν εἰς ἐχυρὸν χω-
 ρίον ἀποσταίῃ. Πάντη γὰρ πάντα τοῖς θεοῖς ὑποχα, καὶ
 πανταχῇ πάντων ἴσον οἱ θεοὶ κρατοῦσι. (8) Περὶ μὲν
 δὴ τῶν θεῶν τε καὶ τῶν ὀρκῶν οὕτω γινώσκω, παρ' οἷς
 ἡμεῖς τὴν φιλίαν συνθέμενοι κατεθέμεθα· τῶν δὲ ἀν-
 θρωπίνων σὲ ἔγωγε ἐν τῷ παρόντι νομίζω μέγιστον ἡμῖν
 εἶναι ἀγαθόν. (9) Σὺν μὲν γὰρ σοὶ πᾶσα μὲν ἡμῖν ὁδὸς
 εὐπορος, πᾶς δὲ ποταμὸς διαβατός, τῶν δ' ἐπιτηδείων
 οὐκ ἀπορία· ἄνευ δὲ σοῦ πᾶσα μὲν ἡ ὁδὸς διὰ σκότους·
 οὐδὲν γὰρ αὐτῆς ἐπιστάμεθα· πᾶς δὲ ποταμὸς δύσπο-
 ρος, πᾶς δ' ὄχλος φοβερός· φοβερώτατον δ' ἐρημία· με-
 στη γὰρ πολλῆς ἀπορίας ἐστίν. (10) Εἰ δὲ δὴ καὶ μα-
 νέντες σε κατακτείναιμεν, ἄλλο τι ἂν ἢ τὸν εὐεργέτην κα-
 τακτείναντες, πρὸς βασιλέα τὸν μέγιστον ἐφεδρον ἀγω-
 νιζοίμεθα; Ὅσων δὲ δὴ καὶ οἷων ἐλπίδων ἑμαυτὸν ἂν
 στερήσαιμι, εἴ σέ τι κακὸν ἐπιχειρήσαιμι ποιεῖν, ταῦτα
 λέξω. (11) Ἐγὼ γὰρ Κῦρον ἐπεθύμησά μοι φίλον γενέ-
 σθαι, νομίζων τῶν τότε ἱκανώτατον εἶναι εὖ ποιεῖν, ὃν
 [ἂν] βούλοιτο. Σὲ δὲ νῦν ὁρῶ τὴν τε Κῦρον δύναμιν καὶ
 χώραν ἔχοντα, καὶ τὴν σεαυτοῦ ἀρχὴν σώζοντα, τὴν δὲ
 βασιλέως δύναμιν, ἣ Κῦρος πολεμία ἐχρῆτο, σοὶ ταύ-
 την σύμμαχον οὔσαν. (12) Τούτων δὲ τοιούτων ὄντων,
 τίς οὕτω μαίνεται, ὅστις οὐ σοὶ βούλεται φίλος εἶναι;
 Ἀλλὰ μήν — ἐρῶ γὰρ καὶ ταῦτα, ἐξ ὧν ἔχω ἐλπίδας, καὶ
 σὲ βουλήσεσθαι φίλον ἡμῖν εἶναι — (13) οἶδα μὲν γὰρ
 ὑμῖν Μυσοὺς λυπηροὺς ὄντας, οὓς νομίζω ἂν σὺν τῇ πα-
 ρούσῃ δυνάμει ταπεινοὺς ὑμῖν παρασχεῖν· οἶδα δὲ καὶ
 Πεισίδας· ἀκούω δὲ καὶ ἄλλα ἔθνη πολλὰ τοιαῦτα εἶ-

ναι, ἃ οἶμαι ἂν παῦσαι ἐνοχλοῦντα ἀεὶ τῇ ὑμετέρῃ εὐ-
 δαιμονίᾳ. Αἰγυπτίους δέ, οἷς μάλιστα ὑμᾶς νῦν γινώ-
 σκω τεθρυμωμένους, οὐχ ὁρῶ, ποία δυνάμει συμμάχῳ
 χρησάμενοι μᾶλλον ἂν κολάσεσθε τῆς νῦν σὺν ἐμοὶ οὐ-
 σης. (14) Ἀλλὰ μὴν ἔν γε τοῖς πέριξ οἰκοῦσι σύ, εἰ μὲν
 βούλοιό τῳ φίλος εἶναι, ὥς μέγιστος ἂν εἴης· εἰ δέ τις
 σε λυποίῃ, ὥς δεσπότης ἀναστρέφοιο, ἔχων ἡμᾶς ὑπη-
 ρέτας, οἱ σοι οὐκ ἂν τοῦ μισθοῦ ἔνεκα μόνον ὑπηρετοῖ-
 μεν, ἀλλὰ καὶ τῆς χάριτος, ἣν σωθέντες ὑπὸ σοῦ σοὶ
 ἂν ἔχοιμεν δικαίως. (15) Ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα πάντα ἐν-
 θρυμουμένῳ οὕτω δοκεῖ θαυμαστὸν εἶναι, τὸ σὲ ἡμῖν
 ἀπιστεῖν, ὥστε καὶ ἡδιστ' ἂν ἀκούσαιμι τοῦτομα, τίς
 ἐστὶν οὕτω δεινὸς λέγειν, ὥστε σε πείσαι λέγων, ὥς ἡμεῖς
 σοι ἐπιβουλεύομεν. Κλέαρχος μὲν οὖν τοσαῦτα εἶπε·
 Τισσαφέρους δὲ ὧδε ἀπημείφθη.

(16) Ἀλλ' ἡδομαι μὲν, ὦ Κλέαρχε, ἀκούων σου
 φρονίμους λόγους· ταῦτα γὰρ γινώσκων, εἴ τι ἐμοὶ κα-
 κὸν βουλεύοις, ἅμα ἂν μοι δοκεῖς καὶ σεαυτῷ κακόνους
 εἶναι. Ὡς δ' ἂν μάθῃς, ὅτι οὐδ' ἂν ὑμεῖς δικαίως οὔτε βα-
 σιλεῖ οὐτ' ἐμοὶ ἀπιστοίητε, ἀντάκουσον. (17) Εἰ γὰρ ὑμᾶς
 ἐβουλόμεθα ἀπολέσαι, πότερά σοι δοκοῦμεν ἱππέων πλή-
 θους ἀπορεῖν, ἢ πεζῶν, ἢ ὀπλίσεως, ἐν ἧ ὑμᾶς μὲν βλά-
 πτειν ἱκανοὶ εἴημεν ἂν, ἀντιπύσχειν δὲ οὐδεὶς κίνδυνος;
 (18) Ἀλλὰ χωρίων ἐπιτηδείων ὑμῖν ἐπιτίθεσθαι ἀπορεῖν
 ἂν σοι δοκοῦμεν; Οὐ τοσαῦτα μὲν πεδία ἡμῖν φίλια ὄντα
 σὺν πολλῷ πόνῳ διαπορεύεσθε, τοσαῦτα δὲ ὄρη ὑμῖν
 ὁρᾶτε ὄντα πορευτέα, ἃ ἡμῖν ἔξεστι προκαταλαβοῦσιν
 ἀπορα ὑμῖν παρέχειν; τοσοῦτοι δὲ εἰσι ποταμοί, ἐφ' ὧν
 ἔξεστιν ἡμῖν ταμιεύεσθαι, ὅπόσοις ἂν ὑμῶν βουλόμεθα
 μάχεσθαι; Εἰσὶ δ' αὐτῶν, οὓς οὐδ' ἂν παντάπασι δια-
 βαίητε, εἰ μὴ ἡμεῖς ὑμᾶς διαπορεύοιμεν. (19) Εἰ δὲ ἐν
 πᾶσι τούτοις ἡττώμεθα, ἀλλὰ τό γέ τοι πῦρ τοῦ καρποῦ
 κρεῖττόν ἐστιν· ὃν ἡμεῖς δυναίμεθ' ἂν κατακαύσαντες
 λιμὸν ὑμῖν ἀντιτάξαι, ὃ ὑμεῖς, οὐδ' εἰ πάνυ ἀγαθοὶ εἴη-
 τε, μάχεσθαι ἂν δύναισθε. (20) Πῶς οὖν ἂν, ἔχοντες
 τοσοῦτους πόρους πρὸς τὸ ὑμῖν πολεμεῖν, καὶ τούτων
 μηδένα ἡμῖν ἐπικίνδυνον, ἔπειτα ἐκ τούτων πάντων τοῦ-
 τον ἂν τὸν τρόπον ἐξελοίμεθα, ὅς μόνος μὲν πρὸς θεῶν
 ἀσεβής, μόνος δὲ πρὸς ἀνθρώπων αἰσχρός; (21) Παν-

τάπασι δὲ ἀπόρων ἐστὶ καὶ ἀμηχάνων καὶ ἀνάγκῃ ἐχο-
μένων, καὶ τοιούτων πονηρῶν, οἵτινες ἐθέλουσι δι' ἐπιор-
κίας τε πρὸς θεοὺς, καὶ ἀπιστίας πρὸς ἀνθρώπους πρῶτ-
τειν τι. Οὐχ οὕτως ἡμεῖς, ὦ Κλέαρχε, οὔτε ἡλίθιοι,
οὔτε ἀλόγιστοι ἐσμέν. (22) Ἀλλὰ τί δή, ὑμᾶς ἐξὸν ἀπο-
λέσαι, οὐκ ἐπὶ τοῦτο ἤλθομεν; Εὖ ἴσθι, ὅτι ὁ ἐμὸς
ἕως τούτου αἷτιος, τοῦ τοῖς Ἑλλησιν ἐμὲ πιστὸν γενέ-
σθαι, καὶ ὃ Κῦρος ἀνέβη ξενικῶ δια μισθοδοσίας πι-
στεύων, τούτῳ ἐμὲ καταβῆναι δι' εὐεργεσίας ἰσχυρόν.
(23) Ὅσα δέ μοι ὑμεῖς χρήσιμοι ἐσεσθε, τὰ μὲν καὶ σὺ
εἶπες, τὸ δὲ μέγιστον ἐγὼ οἶδα· τὴν μὲν γὰρ ἐπὶ τῇ κε-
φαλῇ τιάραν βασιλεῖ μόνῳ ἔξεστιν ὀρθὴν ἔχειν, τὴν δ'
ἐπὶ τῇ καρδίᾳ ἴσως ἂν ὑμῶν παρόντων καὶ ἕτερος εὐπε-
τῶς ἔχοι.

(24) Ταῦτα εἰπὼν ἔδοξε τῷ Κλεάρχῳ ἀληθῆ λέ-
γειν· καὶ εἶπεν· Οὐκοῦν, ἔφη, οἵτινες, τοιούτων ἡμῖν
εἰς φιλίαν ὑπαρχόντων, πειρῶνται διαβάλλοντες πολε-
μίους ποιῆσαι ἡμᾶς, ἄξιοί εἰσι τὰ ἔσχατα παθεῖν; (25)
Καὶ ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Τισσαφέρνης, εἰ βούλεσθέ μοι οἷ
τε στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐν τῷ ἐμφανεῖ ἐλθεῖν, λέξω
τοὺς πρὸς ἐμὲ λέγοντας, ὥς σὺ ἐπιβουλεύεις ἐμοί τε καὶ
τῇ σὺν ἐμοί στρατιᾷ. (26) Ἐγὼ δ', ἔφη ὁ Κλέαρχος,
ἄξω πάντας· καὶ σοὶ αὖ ἐγὼ δηλώσω, ὅθεν ἐγὼ περὶ
σοῦ ἀκούω. (27) Ἐκ τούτων δὴ τῶν λόγων ὁ Τισσα-
φέρνης φιλοφρονούμενος τότε μὲν μένειν τε αὐτὸν ἐκέ-
λευσε καὶ σύνδειπνον ἐποιήσατο· τῇ δ' ὑστεραίᾳ Κλέαρ-
χος, ἐλθὼν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, δηλὸς τε ἦν πάννυ φι-
λικῶς οἰόμενος διακεῖσθαι τῷ Τισσαφέρνει, καὶ ὃ ἔλεγεν
ἐκεῖνος ἀπήγγελλεν· ἔφη τε χοῖναι ἰέναι παρὰ Τισσαφέρνει,
οὓς ἐκέλευσε, καὶ οἱ ἂν ἐξελεγχθῶσι διαβάλλοντες τῶν
Ἑλλήνων, ὥς προδότας αὐτοὺς καὶ κακόνους τοῖς Ἑλ-
λησιν ὄντας τιμωρηθῆναι. (28) Ὑπώπτενε δὲ εἶναι τὸν
διαβάλλοντα Μένωνα· εἰδὼς αὐτὸν καὶ συγγεγεννημένον
Τισσαφέρνει μετὰ Ἀριαίου, καὶ στασιάζοντα αὐτῷ καὶ
ἐπιβουλεύοντα [αὐτῷ], ὅπως τὸ στράτευμα ἅπαν πρὸς
ἑαυτὸν λαβών, φίλος ἦ Τισσαφέρνει. (29) Ἐβούλετο δὲ
καὶ ὁ Κλέαρχος ἅπαν τὸ στράτευμα πρὸς ἑαυτὸν ἔχειν
τὴν γνώμην, καὶ τοὺς παραλυποῦντας ἐκποδὼν εἶναι.
Τῶν δὲ στρατιωτῶν ἀντέλεγόν τινες αὐτῷ, μὴ ἰέναι πάν-

τας τοὺς λοχαγοὺς καὶ στρατηγούς, μηδὲ πιστεύειν Τισσαφέρνῃ. (30) Ὁ δὲ Κλέαρχος ἰσχυρῶς κατέτεινεν, ἔστε διεπράξατο, πέντε μὲν στρατηγούς ἶέναι, εἴκοσι δὲ λοχαγοίς· συνηκολούθησαν δὲ ὥς εἰς ἀγορὰν καὶ τῶν ἄλλων στρατιωτῶν ὥς διακόσιοι.

(31) Ἐπεὶ δ' ἦσαν ἐπὶ ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφέρνους, οἱ μὲν στρατηγοὶ παρεκλήθησαν εἰσω, Πρόξενος Βοιωτίας, Μένων Θετταλός, Ἀγίας Ἀρκάς, Κλέαρχος Λάκων, Σωκράτης Ἀχαιοός· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἐπὶ θύραις ἑμένον. (32) Οὐ πολλῷ δ' ὕστερον ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ σημείου οἱ τε ἔνδον συνελαμβάνοντο, καὶ οἱ ἔξω κατέκόπησαν. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν βαρβάρων τινὲς ἱππέων, διὰ τοῦ πεδίου ἐλαύνοντες, ὥτινι ἐντυγχάνοιεν Ἑλληνι ἢ δούλῳ ἢ ἐλευθέρῳ, πάντας ἔκτεινον. (33) Οἱ δὲ Ἕλληνες τὴν τε ἱππασίαν αὐτῶν ἐθαύμαζον, ἐκ τοῦ στρατοπέδου ὁρῶντες, καὶ, ὅ τι ἐποιοῦν, ἡμφιγνόουν, πρὶν Νίκαρχος Ἀρκάς ἦκε φεύγων, τετρωμένος εἰς τὴν γαστέρα, καὶ τὰ ἔντερα ἐν ταῖς χερσὶν ἔχων, καὶ εἶπε πάντα τὰ γεγενημένα. (34) Ἐκ τούτου δὴ οἱ Ἕλληνες ἔθεον ἐπὶ τὰ ὅπλα πάντες ἐκπεπληγμένοι, καὶ νομίζοντες, αὐτίκα ἦξειν αὐτοὺς ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. (35) Οἱ δὲ πάντες μὲν οὐκ ἦλθον, Ἀριαῖος δὲ καὶ Ἀρτάοχος καὶ Μιθριδάτης, οἱ ἦσαν Κύρῳ πιστότατοι· ὁ δὲ τῶν Ἑλλήνων ἑρμηνεὺς ἔφη καὶ τὸν Τισσαφέρνους ἀδελφὸν σὺν αὐτοῖς ὁρᾶν καὶ γινώσκειν· συνηκολούθουν δὲ καὶ ἄλλοι Περσῶν τεθωρακισμένοι εἰς τριακοσίους. (36) Οὕτοι ἐπεὶ ἐγγὺς ἦσαν, προσελθεῖν ἐκέλευον εἴ τις εἴη τῶν Ἑλλήνων ἢ στρατηγός ἢ λοχαγός, ἵνα ἀπαγγείλωσι τὰ παρὰ βασιλέως. (37) Μετὰ ταῦτα ἐξῆλθον τῶν Ἑλλήνων φυλαπτόμενοι στρατηγοὶ μὲν, Κλεάνωρ Ὀρχομένιος καὶ Σοφαίνετος Στυμφάλιος, σὺν αὐτοῖς δὲ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὅπως μάθοι τὰ περὶ Προξένου. Χειρίσοφος δ' ἐτύγγανεν ἀπὸν ἐν κώμῃ τινὶ σὺν ἄλλοις ἐπισιτιζόμενος. (38) Ἐπεὶ δ' ἔστησαν εἰς ἐπήκοον, εἶπεν Ἀριαῖος τάδε· Κλέαρχος μὲν, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ἐπεὶ ἐπιορκῶν τε ἐφάνη καὶ τὰς σπονδὰς λύων, ἔχει τὴν δίκην καὶ τέθνηκε· Πρόξενος δὲ καὶ Μένων, ὅτι κατήγγειλαν αὐτοῦ τὴν ἐπιβουλήν, ἐν μεγάλῃ τιμῇ εἰσιν· ὑμᾶς δὲ ὁ βασι-

λεὺς τὰ ὄπλα ἀπαιτεῖ· ἑαυτοῦ γὰρ εἶναι φησὶν, ἐπείπερ Κύρου ἦσαν τοῦ ἐκείνου δούλου.

(39) Πρὸς ταῦτα ἀπεκρίναντο οἱ Ἕλληνες· ἔλεγε δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος· ὦ κάκιστε ἀνθρώπων, Ἀριαῖε, καὶ οἱ ἄλλοι, ὅσοι ἦτε Κύρου φίλοι, οὐκ αἰσχύνεσθε οὔτε θεοὺς οὔτε ἀνθρώπους, οἵτινες, ὁμόσαντες ἡμῖν τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθροὺς νομιεῖν, προδόντες ἡμᾶς σὺν Τισσαφέρνει, τῷ ἀδελωτάτῳ τε καὶ πανουργοτάτῳ, τοὺς τε ἄνδρας αὐτοὺς, οἷς ὤμνυτε, ὥς ἀπολωλέκατε, καί, τοὺς ἄλλους ἡμᾶς προδεδωκότες, σὺν τοῖς πολεμίοις ἔρχεσθε ἐφ' ἡμᾶς; (40) Ὁ δὲ Ἀριαῖος εἶπε· Κλέαρχος γὰρ πρόσθεν ἐπιβουλεύων φανερὸς ἐγένετο Τισσαφέρνει τε καὶ Ὀρόντα, καὶ πᾶσιν ἡμῖν τοῖς σὺν τούτοις. (41) Ἐπὶ τούτοις δὲ Ξενοφῶν τάδε εἶπε· Κλέαρχος μὲν τείνυν, εἰ παρὰ τοὺς ὅρκους ἔλυσεν τὰς σπονδάς, τὴν δίκην ἔχει· δίκαιον γὰρ ἀπόλλυσθαι τοὺς ἐπιόρχουντας. Πρόξενος δὲ καὶ Μένων ἐπείπερ εἰσὶν ὑμέτεροι μὲν εὐεργέται, ἡμέτεροι δὲ στρατηγοί, πέμψατε αὐτοὺς δεῦρο· δῆλον γάρ, ὅτι, φίλοι γε ὄντες ἀμφοτέροις, πειράσσονται καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν. (42) Πρὸς ταῦτα οἱ βάρβαροι πολὺν χρόνον διαλεχθέντες ἀλλήλοις, ἀπῆλθον οὐδὲν ἀποκρινάμενοι.

C A P. VI.

Ducum interfectorum mores et indoles describuntur.

Οἱ μὲν δὴ στρατηγοὶ οὕτω ληφθέντες, ἀνήχθησαν ὥς βασιλέα, καὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς ἐτελεύτησαν· εἷς μὲν αὐτῶν Κλέαρχος, ὁμολογουμένως ἐκ πάντων, τῶν ἐμπείρως αὐτοῦ ἐχόντων, δόξας γενέσθαι ἀνὴρ καὶ πολεμικὸς καὶ φιλοπόλεμος ἐσχάτως. (2) Καὶ γὰρ δὴ, ἕως μὲν πόλεμος ἦν τοῖς Λακεδαιμονίοις πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, παρέμενε· ἐπειδὴ δ' εἰρήνη ἐγένετο, πείσας τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ὥς οἱ Θούρες ἀδικοῦσι τοὺς Ἕλληνας, καὶ διαπραξάμενος ὥς ἐδύνατο παρὰ τῶν Ἐφόρων, ἐξέπλει ὥς πολεμήσων τοῖς ὑπὲρ Χερρόνῃσου καὶ

Πειρίνθου Θραξίν. (3) Ἐπεὶ δὲ μεταγνόντες πως οἱ Ἐφοροὶ, ἤδη ἔξω ὄντος αὐτοῦ, ἀποστρέφειν αὐτὸν ἐπειρῶντο ἐξ Ἰσθμοῦ, ἐνταῦθα οὐκέτι πείθεται, ἀλλ' ὤχετο πλέων εἰς Ἑλλήσποντον. (4) Ἐκ τούτου καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν ἐν τῇ Σπάρτῃ τελεῶν, ὡς ἀπειθῶν. Ἦδη δὲ φυγὰς ὢν, ἔρχεται πρὸς Κῦρον, καὶ ὁποίοις μὲν λόγοις ἔπεισε Κῦρον, ἄλλη γέγραπται· δίδωσι δὲ αὐτῷ Κῦρος μυρίους δαρεικοὺς· (5) ὁ δὲ λαβὼν, οὐκ ἐπὶ ῥαθυμίαν ἐτράπετο, ἀλλ' ἀπὸ τούτων τῶν χρημάτων συλλέξας στρατεύμα, ἐπολέμει τοῖς Θραξί· καὶ μάχῃ τε ἐνίκησε, καὶ ἀπὸ τούτου δὴ ἔφερε καὶ ἤγεν αὐτούς· καὶ πολέμων διεγένετο, μέχρις οὗ Κῦρος ἐδεήθη τοῦ στρατεύματος· τότε δ' ἀπῆλθεν, ὡς σὺν ἐκείνῳ αὐτὸν πολέμησων.

(6) Ταῦτα οὖν φιλοπολέμου δοκεῖ ἀνδρὸς ἔργα εἶναι, ὅστις, ἔξδὸν μὲν εἰρήνην ἄγειν ἄνευ αἰσχύνῃς καὶ βλάβης, αἰρεῖται πολεμεῖν· ἔξδὸν δὲ ῥαθυμεῖν, βούλεται πολεμεῖν [ὥστε πολεμεῖν]· ἔξδὸν δὲ χρήματα ἔχειν ἀκινδύνως, αἰρεῖται πολέμων μείονα ταῦτα ποιεῖν. Ἐκεῖνος δέ, ὥσπερ εἰς παιδικὰ ἢ εἰς ἄλλην τινα ἡδονήν, ἤθελε δαπανᾶν εἰς πόλεμον· οὕτω μὲν φιλοπόλεμος ἦν. (7) Πολεμικὸς δὲ αὐτὴν ταύτην εἶναι ἐδόκει, ὅτι φιλοκίνδυνός τε ἦν, καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς ἄγων ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ ἐν τοῖς δεινοῖς φρόνιμος, ὡς οἱ παρόντες πανταχοῦ πάντες ὡμολόγουν. (8) Καὶ ἀρχικὸς δὲ ἐλέγετο εἶναι, ὡς δυνατόν ἐκ τοῦ τοιούτου τρόπου, οἷον καὶ ἐκεῖνος εἶχεν. Ἰκανὸς μὲν γάρ, εἴ τις καὶ ἄλλος, φροντίζειν ἦν, ὅπως ἔξει ἡ στρατιὰ αὐτοῦ τὰ ἐπιτήδεια, καὶ παρασκευάζειν ταῦτα· ἰκανὸς δὲ καὶ ἐμποιεῖν τοῖς παροῦσιν, ὡς πειστέον εἴη Κλεάρχῳ. (9) Τοῦτο δὲ ἐποίει ἐκ τοῦ χαλεπὸς εἶναι. Καὶ γὰρ ὁρᾶν στυγνὸς ἦν, καὶ τῇ φωνῇ τραχύς· ἐκόλαζέ τε αἰεὶ ἰσχυρῶς, καὶ ὀργῇ ἐνίοτε, ὥστε καὶ αὐτῷ μεταμέλειν ἔσθ' ὅτε. Καὶ γνώμῃ δὲ ἐκόλαζεν· ἀκολάστου γὰρ στρατεύματος οὐδὲν ἡγεῖτο ὄφελος εἶναι. (10) Ἀλλὰ καὶ λέγειν αὐτὸν ἔφασαν, ὡς δέοι τὸν στρατιώτην φοβεῖσθαι μᾶλλον τὸν ἄρχοντα ἢ τοὺς πολεμίους, εἴ μέλλοι ἢ φυλακὰς φυλάξαι, ἢ φίλων ἀφῆξεσθαι, ἢ ἀπροφασίστως ἵέναι πρὸς τοὺς πολεμίους. (11) Ἐν μὲν οὖν τοῖς δεινοῖς ἤθελον αὐτοῦ ἀκούειν σφόδρα, καὶ οὐκ ἄλλον ἤροῦντο οἱ στρατιῶται. Καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν τότε

φαιδρὸν αὐτοῦ ἐν τοῖς προσώποις ἔφασαν φαίνεσθαι, καὶ τὸ χαλεπὸν, ἐρῶμένον πρὸς τοὺς πολεμίους ἐδόκει εἶναι· ὥστε σωτήριον καὶ οὐκέτι χαλεπὸν ἐφαίνετο. (12) Ὅτι δ' ἔξω τοῦ δεινοῦ γένοιτο, καὶ ἐξείη πρὸς ἄλλους ἀρχομένους ἀπιέναι, πολλοὶ αὐτὸν ἀπέλειπον· τὸ γὰρ ἐπίχαρι οὐκ εἶχεν, ἀλλὰ ἀεὶ χαλεπὸς καὶ ὠμὸς ἦν· ὥστε διέκειντο πρὸς αὐτὸν οἱ στρατιῶται ὥσπερ παῖδες πρὸς διδάσκαλον. (13) Καὶ γὰρ οὐν φιλία μὲν καὶ εὐνοία ἐπομένους οὐδέποτ' εἶχεν· οἵτινες δὲ ἢ ὑπὸ πόλεως τεταγμένοι, ἢ ὑπὸ τοῦ δεῖσθαι, ἢ ἄλλῃ τινὶ ἀνάγκῃ κατεχόμενοι παρείησαν αὐτῷ, σφόδρα πειθομένοις ἐχρήτο. (14) Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἤρξαντο νικᾶν σὺν αὐτῷ τοὺς πολεμίους, μεγάλα ἤδη ἦν τὰ χρησίμους ποιοῦντα εἶναι τοὺς σὺν αὐτῷ στρατιώτας· τὸ τε γὰρ πρὸς τοὺς πολεμίους θαρράλέως ἔχειν παρῆν, καὶ τὸ τὴν παρ' ἐκείνου τιμωρίαν φοβεῖσθαι, αὐτοὺς εὐτάκτους ἐποίει. (15) Τοιοῦτος μὲν δὴ ἄρχων ἦν· ἄρχεσθαι δ' ὑπὸ ἄλλων οὐ μάλα ἐθέλειν ἐλέγετο. Ἦν δέ, ὅτε ἐτελεύτα, ἀμφὶ τὰ πεντήκοντα ἔτη.

(16) Πρόξενος δὲ ὁ Βοιωτίος εὐθὺς μὲν μειράκιον ὦν ἐπεθύμει γενέσθαι ἀνὴρ τὰ μεγάλα πράττειν ἱκανός· καὶ διὰ ταύτην τὴν ἐπιθυμίαν ἔδωκε Γοργία ἀργύριον τῷ Λεοντίνῳ. (17) Ἐπεὶ δὲ συνεγένετο ἐκείνῳ, ἱκανὸς ἤδη νομίσας εἶναι καὶ ἄρχειν, καί, φίλος ὢν τοῖς πρώτοις, μὴ ἡττᾶσθαι εὐεργετῶν, ἦλθεν εἰς ταύτας τὰς σὺν Κίρῳ πράξεις· καὶ ὤετο κτήσεσθαι ἐκ τούτων ὄνομα μέγα, καὶ δύναμιν μεγάλην, καὶ χρήματα πολλὰ. (18) τούτων δ' ἐπιθυμῶν, σφόδρα ἐνδηλον αὐτῷ καὶ τοῦτο εἶχεν, ὅτι τούτων οὐδὲν ἂν θέλοι κτᾶσθαι μετὰ ἀδικίας, ἀλλὰ σὺν τῷ δικαίῳ καὶ καλῷ ὤετο δεῖν τούτων τυγχάνειν, ἄνευ δὲ τούτων μή. (19) Ἀρχεῖν δὲ καλῶν μὲν καὶ ἀγαθῶν δυνατὸς ἦν· οὐ μέντοι οὐτ' αἰδῶ τοῖς στρατιώταις ἑαυτοῦ οὔτε φόβον ἱκανὸς ἐμποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ ἡσχύνετο μᾶλλον τοὺς στρατιώτας, ἢ οἱ ἀρχόμενοι ἐκείνον· καὶ φοβούμενος μᾶλλον ἦν φανερός τὸ ἀπεχθάνεσθαι τοῖς στρατιώταις, ἢ οἱ στρατιῶται τὸ ἀπιστεῖν ἐκείνῳ. (20) Ὡς δὲ ἀρκεῖν πρὸς τὸ ἀρχικὸν εἶναι καὶ δοκεῖν, τὸν μὲν καλῶς ποιοῦντα ἐπαινεῖν, τὸν δὲ ἀδικοῦντα μὴ ἐπαινεῖν. Τοιγαροῦν αὐτῷ οἱ μὲν κα-

λοὶ καὶ ἀγαθοὶ τῶν συνόντων εὖνοι ἦσαν, οἱ δ' ἄδικοι ἐπεβούλευον, ὥς εὐμεταχειρίστῳ ὄντι. Ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν, ἦν ἐτῶν ὡς τριάκοντα.

(21) Μένων δὲ ὁ Θετταλὸς δῆλος ἦν ἐπιθυμῶν μὲν πλουτεῖν ἰσχυρῶς, ἐπιθυμῶν δὲ ἄρχειν, ὅπως πλείω λαμβάνοι· ἐπιθυμῶν δὲ τιμᾶσθαι, ἵνα πλείω κερδαίνοι· φίλος τ' ἐβούλετο εἶναι τοῖς μέγιστον δυναμένοις, ἵνα ἁδικῶν μὴ δίδοιῃ δίκην. (22) Ἐπὶ δὲ τὸ κατεργάζεσθαι, ὧν ἐπιθυμοίῃ, συντομωτάτην ὁδὸν ᾧετο εἶναι διὰ τοῦ ἐπιόρχεῖν τε καὶ ψεύδεσθαι καὶ ἔξαπατᾶν· τὸ δὲ ἀπλοῦν τε καὶ ἀληθές ἐνόμιζε τὸ αὐτὸ τῷ ἡλιθίῳ εἶναι. (23) Στέργων δὲ φανερός μὲν ἦν οὐδένα, ὅτῳ δὲ φαίῃ φίλος εἶναι, τούτῳ ἐνδηλὸς ἐγίγνετο ἐπιβουλεύων. Καὶ πολέμιον μὲν οὐδενὸς κατεγέλα, τῶν δὲ συνόντων πάντων ὡς καταγελῶν ἀεὶ διελέγετο. (24) Καὶ τοῖς μὲν τῶν πολέμιων κτήμασιν οὐκ ἐπεβούλευε· χαλεπὸν γὰρ ᾧετο εἶναι, τὰ τῶν φυλαττομένων λαμβάνειν· ἀλλὰ τὰ τῶν φίλων μόνος ᾧετο εἰδέναι ῥᾶστον ὃν ἀφύλακτα λαμβάνειν. (25) Καὶ ὅσους μὲν ἂν αἰσθάνοιτο ἐπιόρκους καὶ ἁδίκους, ὥς εὖ ὥπλισμένους ἐφοβεῖτο· τοῖς δ' ὁσίοις καὶ ἀλήθειαν ἀσκοῦσιν ὡς ἀνάνδροις ἐπειρᾶτο χρῆσθαι. (26) Ὡς περ δέ τις ἀγάλλεται ἐπὶ θεοσεβείᾳ, καὶ ἀληθείᾳ, καὶ δικαιοσύνῃ, οὕτω Μένων ἠγάλλετο τῷ ἔξαπατᾶν δύνασθαι, τῷ πλάσασθαι ψευδῇ, τῷ φίλους διαγελᾶν· τὸν δὲ μὴ πανοῦργον τῶν ἀπαιδευτῶν ἐνόμιζεν εἶναι. Καὶ παρ' οἷς μὲν ἐπεχείρει πρωτεύειν φιλία, διαβάλλων τοὺς πρώτους, τούτους ᾧετο δεῖν κτήσασθαι. (27) Τὸ δὲ πειθομένους τοὺς στρατιώτας παρασχέσθαι, ἐκ τοῦ συναδικεῖν αὐτοῖς ἐμηχανᾶτο. Τιμᾶσθαι δὲ καὶ θεραπεύεσθαι ἡξίου, ἐπιδεικνύμενος, ὅτι πλεῖστα δύναίτο καὶ ἐθέλοι ἂν ἀδικεῖν. Εὐεργεσίαν δὲ κατέλεγεν, ὅποτε τις αὐτοῦ ἀφίσταται, ὅτι χρώμενος αὐτῷ οὐκ ἀπώλεσεν αὐτόν. (28) Καὶ τὰ μὲν δὴ ἀφανῆ ἔξεστι περὶ αὐτοῦ ψεύδεσθαι· ἃ δὲ πάντες ἴσασι, τὰ δ' ἐστί. Παρὰ Ἀριστίππῳ μὲν, ἔτι ὥραϊος ὢν, στρατηγεῖν διεπράξατο τῶν ξένων· Ἀριαίῳ δέ, βαρβάρῳ ὄντι, ὅτι μειρακίοις καλοῖς ἤδετο, οἰκειότατος ἔτι ὥραϊος ὢν ἐγένετο· αὐτὸς δὲ παιδικὰ εἶχε Θάρύπαν, ἀγένειος ὢν γενειῶντα. (29) Ἀποθνήσκόντων δὲ τῶν συστρατηγῶν, ὅτι ἐστράτευσαν ἐπὶ βα-

σιλέα σὺν Κίρῳ, τὰ αὐτὰ πεποιηκῶς οὐκ ἀπέθανε· μετὰ δὲ τὸν τῶν ἄλλων θάνατον στρατηγῶν, τιμωρηθεῖς ὑπὸ βασιλέως ἀπέθανεν, οὐχ ὥσπερ Κλέαρχος καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἀποτμηθέντες τὰς κεφαλὰς, ὅσπερ τάχιστος θάνατος δοκεῖ εἶναι, ἀλλὰ ζῶν αἰκισθεὶς ἐνιαυτόν, ὥς πονηρός, λέγεται τῆς τελευτῆς τυχεῖν.

(30) Ἀγίας δὲ ὁ Ἀρκάς, καὶ Σωκράτης ὁ Ἀχαιοῦς, καὶ τούτῳ ἀπεθανέτην· τούτων δὲ οὐδεὶς οὐδ' ὥς ἐν πολέμῳ κακῶν κατεγέλα, οὐτ' ἐς φιλίαν αὐτοὺς ἐμέμφετο· ἦστην τε ἄμφω ἄμφι τετταράκοντα ἔτη ἀπὸ γενεῶς.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Γ'

C A P. I.

Graecis moerore torpentibus, Xenophon, somnio monitus, Proxeni lochagos ad consilium capiendum excitat; duces superstites convocat: quibus oratione confirmatis, milites in locum caesorum novos duces creant.

“ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου οἱ Ἕλληνες ἔπραξαν μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐγένετο, ἀπιόντων τῶν Ἑλλήνων σὺν Τισσαφέρνηι, ἐν ταῖς σπονδαῖς, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. (2) Ἐπεὶ δὲ οἱ τε στρατηγοὶ συνειλημμένοι ἦσαν, καὶ τῶν λοχαγῶν καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ συνεπόμενοι ἀπολώλεσαν, ἐν πολλῇ δὴ ἀπορίᾳ ἦσαν οἱ Ἕλληνες, ἐννοούμενοι μὲν, ὅτι ἐπὶ ταῖς βασιλέως θύραις ἦσαν, κύκλῳ δ’ αὐτοῖς πάντα πολλὰ καὶ ἔθνη καὶ πόλεις πολέμια ἦσαν, ἀγορὰν δὲ οὐδεὶς ἔτι παρέξειν ἔμελλεν, ἀπεῖχον δὲ τῆς Ἑλλάδος οὐ μείον ἢ μύρια στάδια, ἡγεμῶν δ’ οὐδεὶς τῆς ὁδοῦ ἦν, ποταμοὶ δὲ διεῖργον ἀδιάβατοι ἐν μέσῳ τῆς οἴκαδε ὁδοῦ, προδεδώκασι δὲ αὐτοὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες βάρβαροι, μόνοι δὲ καταλελειμμένοι ἦσαν, οὐδὲ ἰππέα οὐδένα σύμμαχον ἔχοντες· ὥστ’ εὐδηλον ἦν, ὅτι νικῶντες μὲν οὐδένα ἂν [φεύγοντα] κατακαίνοιεν, ἡττηθέντων δὲ αὐτῶν οὐδεὶς ἂν λειφθεῖη. (3) ταῦτα ἐννοούμενοι, καὶ ἀθύμως ἔχοντες, ὀλίγοι μὲν αὐτῶν εἰς τὴν ἐσπέραν σίτου ἐγεύσαντο, ὀλίγοι δὲ πῦρ ἀνέκασαν, ἐπὶ δὲ τὰ ὅπλα πολλοὶ οὐκ ἦλθον ταύτην τὴν νύκτα, ἀνεπαύοντο δὲ ὅπου ἐτύγχανον ἕκαστος, οὐ δυ-

νάμενοι καθεύδειν ὑπὸ λύπης, καὶ πόθου πατρίδων, γονέων, γυναικῶν, παιδῶν, οὓς οὐποτε ἐνόμιζον ἔτι ὄψεσθαι. Οὕτω μὲν δὴ διακείμενοι πάντες ἀνεπαύοντο.

(4) Ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατιᾷ Ξενοφῶν Ἀθηναῖος, ὃς οὔτε στρατηγός, οὔτε λοχαγός, οὔτε στρατιώτης ὢν συνηκολούθει, ἀλλὰ Πρόξενος αὐτὸν μετεπέμψατο οἰκοθεῖν, ξένος ὢν ἀρχαῖος· ὑπισχνεῖτο δὲ αὐτῷ, εἰ ἔλθοι, φίλον Κύρῳ ποιήσιν· ὃν αὐτὸς ἔφη κρείττω ἑαυτῷ νομίζειν τῆς πατρίδος. (5) Ὁ μέντοι Ξενοφῶν, ἀναγνούς τὴν ἐπιστολήν, ἀνακοινοῦται Σωκράτει τῷ Ἀθηναίῳ περὶ τῆς πορείας. Καὶ ὁ Σωκράτης, ὑποπτεύσας, μή τι πρὸς τῆς πόλεως οἱ ὑπαίτιον εἴη, Κύρῳ φίλον γενέσθαι, ὅτι ἐδόκει ὁ Κύρος προθύμως τοῖς Λακεδαιμονίοις ἐπὶ τὰς Ἀθήνας συμπολεμῆσαι, συμβουλεύει τῷ Ξενοφῶντι, ἐλθόντα εἰς Δελφοὺς ἀνακοινῶσαι τῷ θεῷ περὶ τῆς πορείας. (6) Ἐλθὼν δὲ ὁ Ξενοφῶν ἐπήρετο τὸν Ἀπόλλω, τίνι ἂν θεῶν θύων καὶ εὐχόμενος κάλλιστ' ἂν καὶ ἄριστα ἔλθοι τὴν ὁδόν, ἣν ἐπινοεῖ, καὶ καλῶς πράξας σωθεῖη. Καὶ ἀνεῖλεν αὐτῷ ὁ Ἀπόλλων θεοῖς οἷς ἔδει θύειν. (7) Ἐπεὶ δὲ πάλιν ἦλθε, λέγει τὴν μαντείαν τῷ Σωκράτει. Ὁ δ' ἀκούσας ἠτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐ τοῦτο πρότερον ἠρώτα, πότερον λωῖον αὐτῷ εἴη πορεύεσθαι ἢ μένειν, ἀλλ' αὐτὸς κρίνας, ἰτέον εἶναι, τοῦτο ἐπυνθάνετο, ὅπως ἂν κάλλιστα πορευθεῖη. Ἐπεὶ μέντοι οὕτως ἦρου, ταῦτ' ἔφη, χρὴ ποιεῖν, ὅσα ὁ θεὸς ἐκέλευσεν. (8) Ὁ μὲν δὴ Ξενοφῶν, οὕτω θυσάμενος, οἷς ἀνεῖλεν ὁ θεός, ἐξέπλει, καὶ καταλαμβάνει ἐν Σάρδεσι Πρόξενον καὶ Κύρον, μέλλοντας ἤδη ὁρμᾶν τὴν ἄνω ὁδόν· καὶ συνεστάθη Κύρῳ. (9) Προθυμουμένου δὲ τοῦ Προξένου καὶ ὁ Κύρος συμπροθυμεῖτο μεῖναι αὐτόν· εἶπε δέ, ὅτι, ἐπειδὴν τάχιστα ἡ στρατεία λήξῃ, εὐθὺς ἀποπέμψει αὐτόν. Ἐλέγετο δὲ ὁ στόλος εἶναι εἰς Πεισίδας.

(10) Ἐστρατεύετο μὲν δὴ οὕτως ἐξαπατηθεὶς, οὐχ ὑπὸ τοῦ Προξένου· οὐ γὰρ ἤδει τὴν ἐπὶ βασιλέα ὁρμὴν, οὐδ' ἄλλος οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων, πλὴν Κλεάρχου· ἐπεὶ μέντοι εἰς Κιλικίαν ἦλθον, σαφές πᾶσιν ἤδη ἐδόκει εἶναι, ὅτι ὁ στόλος εἴη ἐπὶ βασιλέα. Φοβούμενοι δὲ τὴν ὁδὸν καὶ ἄκοντες ὁμῶς οἱ πολλοὶ δι' αἰσχύνην καὶ ἀλλήλων καὶ Κύρου συνηκολούθησαν· ὢν εἷς καὶ Ξενοφῶν

ἦν. (11) Ἐπεὶ δ' ἀπορία ἦν, ἐλυπεῖτο μὲν σὺν τοῖς ἄλλοις, καὶ οὐκ ἐδύνατο καθεύδειν· μικρὸν δὲ ὕπνου λαχὼν, εἶδεν ὄναρ. Ἐδόξεν αὐτῷ, βροντῆς γενομένης, σκηπτὸς πεσεῖν εἰς τὴν πατρώαν οἰκίαν, καὶ ἐκ τούτου λάμπεσθαι πᾶσαν. (12) Περίφοβος δ' εὐθύς ἀνηγέροθη, καὶ τὸ ὄναρ πῇ μὲν ἔκρινεν ἀγαθόν· ὅτι, ἐν πόροις ὦν καὶ κινδύνοις, φῶς μέγα ἐκ Διὸς ἰδεῖν ἔδοξε· πῇ δὲ καὶ ἐφοβεῖτο, ὅτι ἀπὸ Διὸς μὲν βασιλέως τὸ ὄναρ ἐδόκει αὐτῷ εἶναι, κύκλῳ δὲ ἐδόκει λάμπεσθαι τὸ πῦρ, μὴ οὐ δύναίτο ἐκ τῆς χώρας ἐξελθεῖν τῆς βασιλέως, ἀλλ' εἴργοιτο πάντοθεν ὑπὸ τινων ἀποριῶν.

(13) Ὅποῖόν τι μὲν δὴ ἐστὶ τὸ τοιοῦτόν ὄναρ ἰδεῖν, ἔξεστι σκοπεῖν ἐκ τῶν συμβάντων μετὰ τὸ ὄναρ. Γίγνεται γὰρ τάδε εὐθύς. Ἐπειδὴ ἀνηγέροθη, πρῶτον μὲν ἔννοια αὐτῷ ἐμπίπτει· Τί κατάκειμαι; ἢ δὲ νύξ προβαίνει· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ εἰκὸς τοὺς πολεμίους ἥξειν. Εἰ δὲ γενησόμεθα ἐπὶ βασιλεῖ, τί ἐμποδὼν, μὴ οὐχὶ πάντα μὲν τὰ χαλεπώτατα ἐπιδόντας, πάντα δὲ τὰ δεινότερα παθόντας, ὑβρίζομένους ἀποθανεῖν; (14) Ὅπως δὲ ἀμυνόμεθα, οὐδεὶς παρασκευάζεται, οὐδ' ἐπιμελεῖται, ἀλλὰ κατακεῖμεθα, ὥσπερ ἔξδὸν ἡσυχίαν ἄγειν. Ἐγὼ οὖν τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατηγὸν προσδοκῶ ταῦτα πράξειν; ποίαν δ' ἡλικίαν ἐμαυτῷ ἐλθεῖν ἀναμένω; οὐ γὰρ ἔγωγ' ἔτι πρεσβύτερος ἔσομαι, ἐὰν τήμερον προδῶ ἐμαυτὸν τοῖς πολεμίοις. (15) Ἐκ τούτου ἀνίσταται, καὶ συγκαλεῖ τοὺς Προξένου πρῶτον λοχαγούς. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἔλεξεν· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες λοχαγοί, οὔτε καθεύδειν δύναμαι, (ὥσπερ, οἶμαι, οὐδ' ὑμεῖς) οὔτε κατακεῖσθαι ἔτι, ὄρων, ἐν οἷσις ἐσμέν. (16) Οἱ μὲν γὰρ δὴ πολέμιοι δῆλον ὅτι οὐ πρότερον πρὸς ἡμᾶς τὸν πόλεμον ἐξέφηναν, πρὶν ἐνόμισαν, τὰ ἑαυτῶν καλῶς παρασκευάσθαι· ἡμῶν δ' οὐδεὶς οὐδὲν ἀντεπιμελεῖται, ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. (17) Καὶ μὲν εἰ ὑφησόμεθα καὶ ἐπὶ βασιλεῖ γενησόμεθα, τί οἴόμεθα πείσεσθαι; ὅς καὶ τοῦ ὁμομητρίου καὶ ὁμοπατρίου ἀδελφοῦ καὶ τεθνηκότος ἤδη ἀποτεμὼν τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν χεῖρα ἀνεσταύρωσεν· ἡμᾶς δέ, οἷς κηδεμῶν μὲν οὐδεὶς πάρεστιν, ἐστρατεύσαμεν δ' ἐπ' αὐτόν, ὥς δοῦλον ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ

δυναίμεθα, τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν; (18) Ἄρ' οὐκ ἂν ἐπὶ πάντων ἔλθοι, ὥς, ἡμᾶς τὰ ἔσχατα αἰκισάμενος, πᾶσιν ἀνθρώποις φόβον παράσχη τοῦ στρατεῦσαι ποτε ἐφ' ἑαυτόν; Ἀλλ' ὅπως τοι μὴ ἐπ' ἐκείνῳ γενησόμεθα, πάντα ποιητέον. (19) Ἐγὼ μὲν οὖν, ἔστε μὲν αἱ σπονδαὶ ἦσαν, οὐποτε ἐπαυόμην ἡμᾶς μὲν οἰκτείρων, βασιλέα δὲ καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ μακαρίζων, διαθεώμενος αὐτῶν ὅσῃ μὲν χώραν καὶ οἶαν ἔχοιεν, ὥς δὲ ἄφθονα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσους δὲ θεράποντας, ὅσα δὲ κτήνη, χρυσὸν δέ, ἐσθῆτα δέ. (20) τὰ δ' αὖ τῶν στρατιωτῶν ὁπότε ἐνθυμοίμην, ὅτι τῶν μὲν ἀγαθῶν πάντων οὐδενὸς ἡμῖν μετεῖη, εἰ μὴ πριαίμεθα, ὅτου δὲ ὠνησόμεθα, ἥδειν ἔτι ὀλίγους ἔχοντας, ἄλλως δέ πως πορίζεσθαι τὰ ἐπιτήδεια, ἢ ὠνούμενους, ὄρκους ἤδη κατέχοντας ἡμᾶς. ταῦτ' οὖν λογιζόμενος, ἐνίστε τὰς σπονδὰς μᾶλλον ἐφοβούμην, ἢ νῦν τὸν πόλεμον. (21) Ἐπεὶ μέντοι ἐκεῖνοι ἔλυσαν τὰς σπονδὰς, λελύσθαι μοι δοκεῖ καὶ ἡ ἐκείνων ὕβρις, καὶ ἡ ἡμετέρα ὑποψία. Ἐν μέσῳ γὰρ ἤδη κεῖται ταῦτα τὰ ἀγαθὰ, ἄθλα, ὁπότεροι ἂν ἡμῶν ἄνδρες ἀμείνονες ᾖσιν. ἀγωνοθέται δ' οἱ θεοὶ εἰσιν, οἱ σὺν ἡμῖν, ὥς τὸ εἶκός, ἔσονται. (22) Οὗτοι μὲν γὰρ αὐτοὺς ἐπιωρκήκασιν. ἡμεῖς δέ, πολλὰ ὀρώντες ἀγαθὰ, στεῦρόως αὐτῶν ἀπειχόμεθα, διὰ τοὺς τῶν θεῶν ὄρκους. ὥστε ἐξεῖναί μοι δοκεῖ, ἵεναι ἐπὶ τὸν ἀγῶνα πολὺ σὺν φρονήματι μείζονι, ἢ τούτοις. (23) Ἐτι δὲ ἔχομεν σώματα ἱκανώτερα τούτων καὶ ψύχη καὶ θάληπην καὶ πόνους φέρειν. ἔχομεν δὲ καὶ ψυχὰς σὺν τοῖς θεοῖς ἀμείνονας. οἱ δὲ ἄνδρες καὶ τρωτοὶ καὶ θνητοὶ μᾶλλον ἡμῶν, ἢν οἱ θεοί, ὥσπερ τοπρόσθεν, νίκην ἡμῖν διδῶσιν. (24) Ἀλλ' ἴσως γὰρ καὶ ἄλλοι ταῦτα ἐνθυμοῦνται, πρὸς τῶν θεῶν, μὴ ἀναμένωμεν, ἄλλους ἐφ' ἡμᾶς ἐλθεῖν, παρακαλοῦντας ἐπὶ τὰ κάλλιστα ἔργα, ἀλλ' ἡμεῖς ἄρξωμεν τοῦ ἐξορμῆσαι καὶ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τὴν ἀρετήν. Φάνητε τῶν λοχαγῶν ἄριστοι, καὶ τῶν στρατηγῶν ἀξιοστρατηγότεροι. (25) Καὶ γὰρ δέ, εἰ μὲν ὑμεῖς ἐθέλετε ἐξορμᾶν ἐπὶ ταῦτα, ἔπεσθαι ὑμῖν βούλομαι, εἰ δὲ ὑμεῖς τάττετέ με ἡγεῖσθαι, οὐδὲν προφασίζομαι τὴν ἡλικίαν, ἀλλὰ καὶ ἀκμιάζειν ἡγοῦμαι, ἐρύκειν ἀπ' ἑμαυτοῦ τὰ κακά.

(26) Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεξεν, οἱ δὲ λοχαγοί, ἀκού-

σαντες ταῦτα, ἡγεῖσθαι ἐκέλευον ἅπαντες. Πλὴν Ἀπολλωνίδης τις ἦν, βοιωτιάζων τῇ φωνῇ· οὗτος δ' εἶπεν, ὅτι φλυαροίη, ὅστις λέγει, ἄλλως πως σωτηρίας ἂν τυχεῖν, ἢ βασιλέα πείσας, εἰ δύναιτο· καὶ ἅμα ἤρχετο λέγειν τὰς ἀπορίας. (27) Ὁ μέντοι Ξενοφῶν, μεταξὺ ὑπολαβῶν, ἔλεξεν ὧδε· ὦ θαυμασιώτατε ἄνθρωπε, σὺ γε οὐδ' ὁρῶν γιγνώσκεις, οὐδ' ἀκούων μέμνησαι. Ἐν ταῦτῳ γε μέντοι ἦσθα τούτοις, ὅτε βασιλεύς, ἐπεὶ Κύρος ἀπέθανε, μέγα φρονήσας ἐπὶ τούτῳ, πέμπων ἐκέλευε παραδιδόναι τὰ ὅπλα. (28) Ἐπειδὴ δὲ ἡμεῖς οὐ παραδόντες, ἀλλ' ἐξωπλισμένοι ἐλθόντες παρεσκηνήσαμεν αὐτῷ, τί οὐκ ἐποίησε πρέσβεις πέμπων, καὶ σπονδὰς αἰτῶν, καὶ παρέχων τὰ ἐπιτήδεια, ἔστε σπονδῶν ἔτυχεν; (29) Ἐπεὶ δ' αὖ οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοί, ὥσπερ δὴ καὶ σὺ κελεύεις, εἰς λόγους αὐτοῖς ἄνευ ὅπλων ἦλθον, πιστεύσαντες ταῖς σπονδαῖς, οὐ νῦν ἐκεῖνοι παιόμενοι, κεντούμενοι, ὑβριζόμενοι, οὐδ' ἀποθανεῖν οἱ τλήμονες δύνανται; καὶ μάλ', οἶμαι, ἐρῶντες τούτου. Ἄ σὺ πάντα εἰδώς, τοὺς μὲν ἀμύνεσθαι κελεύοντας φλυαρεῖν φῆς, πείθειν δὲ πάλιν κελεύεις ἰόντας; (30) Ἐμοὶ δέ, ὦ ἄνδρες, δοκεῖ, τὸν ἄνθρωπον τοῦτον μήτε προσίεσθαι εἰς ταῦτ' ἡμῖν αὐτοῖς, ἀφελομένους τε τὴν λοχαγίαν, σκευὴ ἀναθέντας, ὥς τοιούτῳ χρῆσθαι. Οὗτος γὰρ καὶ τὴν πατρίδα καταισχύνει, καὶ πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα, ὅτι Ἕλληνας ὢν τοιοῦτός ἐστιν.

(31) Ἐντεῦθεν ὑπολαβὼν Ἀγασίας Στυμφάλιος, εἶπεν· Ἀλλὰ τούτῳ γε οὔτε τῆς Βοιωτίας προσήκει οὐδέν, οὔτε τῆς Ἑλλάδος παντάπασιν· ἐπεὶ ἐγὼ αὐτὸν εἶδον, ὥσπερ Λυδόν, ἀμφοτέρω τὰ ὦτα τετρουπημένον. Καὶ εἶχεν οὕτως. (32) Τοῦτον μὲν οὖν ἀπήλασαν· οἱ δ' ἄλλοι, παρὰ τὰς τάξεις ἰόντες, ὅπου μὲν στρατηγὸς σῶος εἴη, τὸν στρατηγὸν παρεκάλουν· ὁπόθεν δὲ οἴχοιτο, τὸν ὑποστρατηγόν· ὅπου δὲ λοχαγὸς σῶος εἴη, τὸν λοχαγόν. (33) Ἐπεὶ δὲ πάντες συνῆλθον, εἰς τὸ πρόσθεν τῶν ὅπλων ἐξαθέζοντο· καὶ ἐγένοντο οἱ συνελθόντες στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ ἀμφὶ τοὺς ἑκατόν. Ὅτε δὲ ταῦτα ἦν, σχεδὸν ἦσαν μέσαι νύκτες. (34) Ἐνταῦθα Ἰερώνυμος Ἡλεῖος, πρεσβύτατος ὢν τῶν Προξένου λοχαγῶν, ἤρχετο λέγειν ὧδε· Ἡμῖν, ὦ ἄνδρες στρατηγοὶ καὶ λο-

χαγοί, ὁρῶσι τὰ παρόντα ἔδοξε καὶ αὐτοῖς συνελθεῖν, καὶ ὑμᾶς παρακαλέσαι, ὅπως βουλευσάμεθα, εἴ τι δυναίμεθα, ἀγαθόν. Λέξον δ', ἔφη, καὶ σύ, ὦ Ξενοφῶν, ἅπερ καὶ πρὸς ἡμᾶς.

(35) Ἐκ τούτου λέγει τὰδε Ξενοφῶν· Ἀλλὰ ταῦτα μὲν δὴ πάντες ἐπιστάμεθα, ὅτι βασιλεὺς καὶ Τισσαφέρνης, οὓς μὲν ἐδυνήθησαν, συνειλήφασιν ἡμῶν· τοῖς δ' ἄλλοις δῆλον ὅτι ἐπιβουλεύουσιν, ὥς, ἣν δύνωνται, ἀπολέσωσιν. Ἡμῖν δέ γ' οἶμαι πάντα ποιητέα, ὥς μή ποτ' ἐπὶ τοῖς βαρβάροις γενώμεθα, ἀλλὰ μᾶλλον, ἣν δυνώμεθα, ἐκεῖνοι ἐφ' ἡμῖν. (36) Εὖ τοίνυν ἐπίστασθε, ὅτι ὑμεῖς, τοσοῦτοι ὄντες, ὅσοι νῦν συνεληλύθατε, μέγιστον ἔχετε καιρόν. Οἱ γὰρ στρατιῶται οὗτοι πάντες πρὸς ὑμᾶς ἀποβλέπουσι· κὰν μὲν ὑμᾶς ὁρῶσιν ἀθυμοῦντας, πάντες κακοὶ ἔσονται· ἣν δὲ ὑμεῖς αὐτοὶ τε παρασκευαζόμενοι φανεροὶ ᾗτε ἐπὶ τοὺς πολεμίους, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλῆτε, εὖ ἴστε, ὅτι ἔψονται ὑμῖν, καὶ πειράσσονται μιμεῖσθαι. (37) Ἴσως δέ τοι καὶ δίκαιόν ἐστιν ὑμᾶς διαφέρειν τι τούτων. Ὑμεῖς γὰρ ἐστὲ στρατηγοί, ὑμεῖς ταξίαρχοι καὶ λοχαγοί· καὶ ὅτε εἰρήνῃ ᾗν, ὑμεῖς καὶ χρήμασι καὶ τιμαῖς τούτων ἐπλεονεκτεῖτε· καὶ νῦν τοίνυν, ἐπεὶ πόλεμός ἐστιν, ἀξιοῦν δεῖ ὑμᾶς αὐτοὺς ἀμείνους τε τοῦ πλήθους εἶναι, καὶ πρόβουλεύειν τούτων καὶ προπονεῖν, ἣν πόν δέη. (38) Καὶ νῦν πρῶτον μὲν οἶμαι ἂν ὑμᾶς μέγα ὀνῆσαι τὸ στρατεύμα, εἰ ἐπιμεληθείητε, ὅπως ἀντὶ τῶν ἀπολωλότων ὥς τάχιστα στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ κατασταθῶσιν. Ἄνευ γὰρ ἀρχόντων οὐδὲν ἂν οὔτε καλόν, οὔτε ἀγαθὸν γένοιτο, ὥς μὲν συνελόντι εἰπεῖν, οὐδαμοῦ· ἐν δὲ δὴ τοῖς πολεμικοῖς, παντάπασιν. Ἡ μὲν γὰρ εὐταξία σώζειν δοκεῖ, ἡ δὲ ἀταξία πολλοὺς ἤδη ἀπολώλεκεν. (39) Ἐπειδὰν δὲ καταστήσῃσθε τοὺς ἀρχοντας, ὅσους δεῖ, ἣν καὶ τοὺς ἄλλους στρατιώτας συλλέγητε καὶ παραθαρρύνητε, οἶμαι, ὑμᾶς πάντῃ ἂν ἐν καιρῷ ποιῆσαι. (40) Νῦν μὲν γὰρ ἴσως καὶ ὑμεῖς αἰσθάνεσθε, ὥς ἀθύμως μὲν ἦλθον ἐπὶ τὰ ὅπλα, ἀθύμως δὲ πρὸς τὰς φυλακάς· ὥστε, οὕτω γε ἐχόντων, οὐκ οἶδα, ὅ τι ἂν τις χρήσαιτο αὐτοῖς; εἴτε νυκτὸς δέοι τι, εἴτε καὶ ἡμέρας. (41) Ἦν δέ τις αὐτῶν τρέψῃ τὰς γνώμας, ὥς μὴ τοῦτο μόνον ἐννοῶνται, τί πείσονται;

ἀλλὰ καὶ τί ποιήσουσι, πολὺν εὐθυμότεροι ἔσονται. (42) Ἐπίστασθε γὰρ δήπου, ὅτι οὔτε πληθὺς ἐστὶν οὔτε ἰσχυς ἢ ἐν τῷ πολέμῳ τὰς νίκας ποιοῦσα· ἀλλ' ὁπότεροι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ταῖς ψυχαῖς ἐρρώμενέστεροι ἴωσιν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, τούτους ὡς ἐπιτοπολὺ οἱ ἐναντίοι οὐ δέχονται. (43) Ἐντεθύμημαι δ' ἔγωγε, ὦ ἄνδρες, καὶ τοῦτο, ὅτι, ὁπόσοι μὲν μαστεύουσι ζῆν ἐκ παντὸς τρόπου ἐν τοῖς πολεμικοῖς, οὗτοι μὲν κακῶς τε καὶ αἰσχροῶς ὡς ἐπιτοπολὺ ἀποθνήσκουσιν· ὁπόσοι δὲ τὸν μὲν θάνατον ἐγνώκασι πᾶσι κοινὸν εἶναι καὶ ἀναγκαῖον ἀνθρώποις, περὶ δὲ τοῦ καλῶς ἀποθνήσκειν ἀγωνίζονται, τούτους ὁρῶ μᾶλλον πῶς εἰς τὸ γῆρας ἀφικνουμένους, καί, ἕως ἂν ζῶσιν, εὐδαιμονέστερον διάγοντας. (44) Ἄ καὶ ἡμᾶς δεῖ νῦν καταμαθόντας, ἐν τοιούτῳ γὰρ καιρῷ ἐσμέν, αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθοὺς εἶναι, καὶ τοὺς ἄλλους παρακαλεῖν. Ὁ μὲν ταῦτ' εἰπὼν, ἐπαύσατο.

(45) Μετὰ τοῦτον δ' εἶπε Χειρίσοφος· Ἀλλὰ πρόσθεν μὲν, ὦ Ξενοφῶν, τοσοῦτον μόνον σε ἐγίγνωσκον, ὅσον ἤκουον Ἀθηναῖον εἶναι· νῦν δὲ καὶ ἐπαινῶ σε ἐφ' οἷς λέγεις τε καὶ πράττεις, καὶ βουλοίμην ἂν ὅτι πλείους εἶναι τοιούτους· κοινὸν γὰρ ἂν εἴη τὸ ἀγαθόν. (46) Καὶ νῦν, ἔφη, μὴ μέλλωμεν, ὦ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπελθόντες ἤδη αἰρεῖσθε οἱ δεόμενοι ἄρχοντας, καὶ ἐλόμενοι ἤκετε εἰς τὸ μέσον τοῦ στρατοπέδου, καὶ τοὺς αἰρεθέντας ἄγετε· ἔπειτα ἐκεῖ συγκαλοῦμεν τοὺς ἄλλους στρατιώτας· παρέστω δ' ἡμῖν, ἔφη, καὶ Τολμίδης ὁ κήρυξ. (47) Καὶ ἅμα ταῦτα εἰπὼν ἀνέστη, ὡς μὴ μέλλοιτο, ἀλλὰ περαίνοιτο τὰ δέοντα. Ἐκ τούτου ἡρέθησαν ἄρχοντες, ἀντὶ μὲν Κλεάρχου Τιμασίων Δαρδανεύς, ἀντὶ δὲ Σωκράτους Ξανθικλῆς Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Ἀγίου Ἀρκάδος Κλεάνωρ Ὀρχομένιος, ἀντὶ δὲ Μένωνος Φιλήσιος Ἀχαιός, ἀντὶ δὲ Προξένου Ξενοφῶν Ἀθηναῖος.

CAP. II.

Die exorto, cum aliū in concione verba faciunt, tum inprimis Xenophon, qui, fortibus majorum factis commemoratis, milites ad virtutem hortatur, eosque quid sperandum quidque agendum sit, docet.

Ἐπεὶ δὲ ῥοηντο, ἡμέρα τε σχεδὸν ὑπέφαινε, καὶ εἰς τὸ μέσον ἦκον οἱ ἄρχοντες, ἔδοξεν αὐτοῖς, προφύλακας καταστήσαντας, συγκαλεῖν τοὺς στρατιώτας. Ἐπεὶ δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατιῶται συνῆλθον, ἀνέστη πρῶτον μὲν Χειρίσοφος ὁ Μακεδαιμόνιος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· (2) ὦ ἄνδρες στρατιῶται, χάλειπὰ μὲν τὰ παρόντα, ὅποτε ἀνδρῶν στρατηγῶν τοιούτων στερόμεθα καὶ λοχαγῶν καὶ στρατιωτῶν· πρὸς δ' ἔτι καὶ οἱ ἀμφὶ Ἀριαῖον, οἱ πρόσθεν σύμμαχοι ὄντες, προδεδώκασιν ἡμᾶς. (3) Ὅμως δὲ δεῖ ἐκ τῶν παρόντων ἄνδρας ἀγαθοὺς τε ἐλθεῖν, καὶ μὴ ὑφίεσθαι, ἀλλὰ πειρᾶσθαι, ὅπως, ἣν μὲν δυνώμεθα, καλῶς νικῶντες σωζώμεθα· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ καλῶς γε ἀποθνήσκωμεν, ὑποχείριοι δὲ μήποτε γενώμεθα ζῶντες τοῖς πολεμίοις. Οἶμαι γὰρ ἂν ἡμᾶς τοιαῦτα παθεῖν, οἷα τοὺς ἐχθροὺς οἱ θεοὶ ποιήσειαν.

(4) Ἐπὶ τούτῳ Κλεάνωρ Ὀρχομένιος ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἀλλ' ὁρᾶτε μὲν, ὦ ἄνδρες, τὴν βασιλείως ἐπιτορκίαν καὶ ἀσέβειαν· ὁρᾶτε δὲ τὴν Τισσαφέρου ἀπιστίαν, ὅστις λέγων, ὡς γείτων τε εἴη τῆς Ἑλλάδος, καὶ περὶ πλείστον ἂν ποιήσαιτο σῶσαι ἡμᾶς, καὶ ἐπὶ τούτοις αὐτὸς ὁμόσας ἡμῖν, αὐτὸς δεξιὰς δούς, αὐτὸς ἔξαπατήσας, συνέλαβε τοὺς στρατηγούς, καὶ οὐδὲ Δία Ξένιον ἠδέσθη, ἀλλὰ, Κλεάρχω καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος, αὐτοῖς τούτοις ἔξαπατήσας τοὺς ἄνδρας ἀπολώλεκεν. (5) Ἀριαῖος δέ, ὃν ἡμεῖς ἠθέλομεν βασιλέα καθιστάναι, καὶ ἐδώκαμεν καὶ ἐλάβομεν πιστά, μὴ προδώσειν ἀλλήλους, καὶ οὗτος, οὔτε τοὺς θεοὺς δείσας, οὔτε Κύρον τὸν τεθνηκότα αἰδεσθεὶς, τιμώμενος μάλιστα ὑπὸ Κύρου ζῶντος, νῦν πρὸς τοὺς ἐκείνου ἐχθρίστους ἀποστάς, ἡμᾶς τοὺς Κύρου φίλους κακῶς ποιεῖν πειρᾶται. (6) Ἀλλὰ τούτους μὲν οἱ θεοὶ ἀποτίσαιντο·

ἡμᾶς δὲ δεῖ, ταῦτα ὁρῶντας, μήποτε ἔξαπατηθῆναι ἔτι ὑπὸ τούτων, ἀλλὰ μαχομένους, ὥς ἂν δυνώμεθα κράτιστα, τοῦτο, ὃ τι ἂν δοκῇ τοῖς θεοῖς, πάσχειν.

(7) Ἐκ τούτου Ξενοφῶν ἀνίσταται, ἐσταλμένος εἰς πόλεμον ὥς ἐδύνατο κάλλιστα· νομίζων, εἴτε νίκην δίδοιεν οἱ θεοί, τὸν κάλλιστον κόσμον τῷ νικῶν πρό- πειν· εἴτε τελευτᾶν δέοι, ὁρθῶς ἔχειν, τῶν καλλίστων ἑαυτὸν ἀξιόσαντα, ἐν τούτοις τῆς τελευτῆς τυγχάνειν· τοῦ λόγου δὲ ἤρχετο ὧδε· (8) Τὴν μὲν τῶν βαρβάρων ἐπιπορκίαν τε καὶ ἀπιστίαν λέγει Κλεάνωρ, ἐπίστασθε δέ, οἶμαι, καὶ ὑμεῖς. Εἰ μὲν οὖν βουλευόμεθα πάλιν αὐ- τοῖς διὰ φιλίας ἰέναι, ἀνάγκη ἡμᾶς πολλὴν ἀθυμίαν ἔχειν, ὁρῶντας τοὺς στρατηγούς, οἳ διὰ πίστεως αὐτοῖς ἑαυτοὺς ἐνεχείρισαν, οἷα πεπόνθασιν· εἰ μέντοι διανοού- μεθα σὺν τοῖς ὅπλοις, ὧν τε πεποιήκασι, δίκην ἐπιθεῖ- ναι αὐτοῖς, καὶ τὸ λοιπὸν διὰ παντὸς πολέμου αὐτοῖς ἰέναι, σὺν τοῖς θεοῖς πολλαὶ ἡμῖν καὶ καλαὶ ἐλπίδες εἰσὶ σωτηρίας. (9) Τοῦτο δὲ λέγοντος αὐτοῦ, πτάρνυται τις· ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται, πάντες μιᾷ ὁρμῇ προσ- ἐκύνθησαν τὸν θεόν· καὶ Ξενοφῶν εἶπε· Δοκεῖ μοι, ὧ ἄνδρες, ἐπεὶ περὶ σωτηρίας ἡμῶν λεγόντων οἶωνός τοῦ Διὸς τοῦ Σωτῆρος ἐφάνη, εὐξασθαι τῷ θεῷ τούτῳ θύ- σειν σωτήρια, ὅπου ἂν πρῶτον εἰς φιλίαν χώραν ἀφι- κώμεθα· συνεπεύξασθαι δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς θύσειν κατὰ δύναμιν. Καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτ', ἔφη, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Καὶ ἀνέτειναν ἅπαντες. Ἐκ τούτου εὐξάντο καὶ ἐπαιάνισαν. Ἐπεὶ δὲ τὰ τῶν θεῶν καλῶς εἶχεν, ἤρ- χετο πάλιν ὧδε·

(10) Ἐτύγχανον λέγων, ὅτι πολλαὶ καὶ καλαὶ ἐλ- πίδες ἡμῖν εἶεν σωτηρίας. Πρῶτον μὲν γὰρ ἡμεῖς μὲν ἐμπεδοῦμεν τοὺς τῶν θεῶν ὅρκους, οἳ δὲ πολέμιοι ἐπιωρ- κήκασί τε, καὶ τὰς σπονδὰς καὶ τοὺς ὅρκους λελύκασιν. Οὕτω δ' ἐχόντων, εἰκός, τοῖς μὲν πολεμίοις ἐναντίους εἶναι τοὺς θεούς, ἡμῖν δὲ συμμάχους, οἵπερ ἱκανοί εἰσι, καὶ τοὺς μεγάλους ταχὺ μικροὺς ποιεῖν, καὶ τοὺς μικροὺς, καὶ ἐν δεινοῖς ὥσι, σώζειν εὐπετῶς, ὅταν βούλωνται. (11) Ἐπειτα δέ, ἀναμνήσω γὰρ ὑμᾶς καὶ τοὺς τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων κινδύνους, ἵν' εἰδῆτε, ὥς ἀγαθοῖς τε ὑμῖν προσήκει εἶναι, σώζονται τε σὺν

τοῖς θεοῖς καὶ ἐκ πάνυ δεινῶν οἱ ἀγαθοί· ἐλθόντων μὲν γὰρ Περσῶν καὶ τῶν σὺν αὐτοῖς παμπληθεῖ στόλῳ, ὥς ἀφανιούντων τὰς Ἀθήνας, ὑποστῆναι αὐτοῖς Ἀθηναῖοι τολμήσαντες, ἐνίκησαν αὐτούς. (12) Καὶ εὐξάμενοι τῇ Ἀρτέμιδι, ὅπόσους ἂν κατακάνοιεν τῶν πολεμίων, τοσαύτας χιμαίρας καταθύσειν τῇ θεῷ, ἐπεὶ οὐκ εἶχον ἱκανὰς εὐρεῖν, ἔδοξεν αὐτοῖς κατ' ἐνιαυτὸν πεντακοσίας θύειν· καὶ ἔτι καὶ νῦν ἀποθύουσιν. (13) Ἐπειτα ὅτε Ξέρξης ὕστερον ἀγείρας τὴν ἀναρίθμητον στρατιάν ἤλθεν ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα, καὶ τότε ἐνίκων οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι τοὺς τούτων προγόνους, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὡν ἐστὶ μὲν τεκμήρια ὁρᾶν τὰ τρόπαια, μέγιστον δὲ μαρτύριον ἡ ἐλευθερία τῶν πόλεων, ἐν αἷς ὑμεῖς ἐγένεσθε καὶ ἐτροάφητε· οὐδένα γὰρ ἄνθρωπον δεσπότην, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς προσκυνεῖτε. Τοιούτων μὲν ἐστε προγόνων. (14) Οὐ μὲν δὴ τοῦτό γε ἐρῶ, ὥς ὑμεῖς καταισχύνετε αὐτούς· ἀλλ' οὕπω πολλὰ ἡμέραι, ἀφ' οὗ ἀντιπαξάμενοι τούτοις τοῖς ἐκείνων ἐκγόνοις, πολλαπλασίους ὑμῶν αὐτῶν ἐνικάτε σὺν τοῖς θεοῖς. (15) Καὶ τότε μὲν δὴ περὶ τῆς Κύρου βασιλείας ἄνδρες ἦτε ἀγαθοί· νῦν δ', ὅποτε περὶ τῆς ὑμετέρας σωτηρίας ὁ ἀγὼν ἐστὶ, πολὺν δῆπου ὑμᾶς προσήκει καὶ ἀμείνονας καὶ προθυμοτέρους εἶναι. (16) Ἀλλὰ μὴν καὶ θαυρᾶλεωτέρους νῦν πρέπει εἶναι πρὸς τοὺς πολεμίους. Τότε μὲν γὰρ ἄπειροι ὄντες αὐτῶν, τό τε πλῆθος ἄμετρον ὁρῶντες, ὅμως ἐτολμήσατε σὺν τῷ πατρίῳ φρονήματι ἵέναι εἰς αὐτούς· νῦν δ', ὅποτε καὶ πεῖραν ἤδη ἔχετε αὐτῶν, ὅτι θέλουσι καὶ πολλαπλάσιοι ὄντες μὴ δέχεσθαι ὑμᾶς, τί ὑμῖν ἔτι προσήκει τούτους φοβεῖσθαι; (17) Μηδὲ μέντοι τοῦτο μείον δόξητε ἔχειν, εἰ οἱ Κυρεῖοι, πρόσθεν σὺν ὑμῖν ταττόμενοι, νῦν ἀφεστήκασιν· ἔτι γὰρ οὗτοι κακίονές εἰσι τῶν ὑφ' ἡμῶν ἡττημένων· ἔφευγον γοῦν πρὸς ἐκείνους, καταλιπόντες ὑμᾶς. Τοὺς δὲ ἐθέλοντας φυγῆς ἄρχειν, πολὺν κρεῖττον σὺν τοῖς πολεμίοις ταττομένους, ἢ ἐν τῇ ὑμετέρᾳ τάξει, ὁρᾶν. (18) Εἰ δέ τις αὖ ὑμῶν ἀθυμεῖ, ὅτι ἡμῖν μὲν οὐκ εἰσὶν ἵππεῖς, τοῖς δὲ πολεμίοις πολλοὶ πάρεσιν, ἐνθυμήθητε, ὅτι οἱ μύριοι ἵππεῖς οὐδὲν ἄλλο, ἢ μύριοι ἄνθρωποι εἰσὶν· ὑπὸ μὲν γὰρ ἵππου ἐν μάχῃ οὐδεὶς πώποτε οὔτε δηχθεὶς

οὔτε λαχτισθεῖς ἀπέθανεν· οἱ δ' ἄνδρες εἰσὶν οἱ ποιοῦν-
 τες, ὃ τι ἂν ἐν ταῖς μάχαις γίγνηται. (19) Οὐκοῦν τῶν
 γε ἵππέων πολὺ ἡμεῖς ἐπ' ἀσφαλεστέρου ὀχήματος ἐσμέν·
 οἱ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππων κρέμονται, φοβούμενοι οὐχ ἡμᾶς
 μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ καταπεσεῖν· ἡμεῖς δ' ἐπὶ τῆς γῆς
 βεβηκότες, πολὺ μὲν ἰσχυρότερον παίσομεν, ἢν τις
 προσίῃ, πολὺ δ' ἔτι μᾶλλον, ὅτου ἂν ἐθέλωμεν, τευξό-
 μεθα. Ἐνὶ μόνῳ προέχουσιν ἡμᾶς οἱ ἵππεῖς· φεύγειν
 αὐτοῖς ἀσφαλέστερόν ἐστιν, ἢ ἡμῖν. (20) Εἰ δὲ δὴ τὰς
 μὲν μάχας θαρσύνετε, ὅτι δ' οὐκέτι ἡμῖν Τισσαφέρνης
 ἡγήσεται, οὐδὲ βασιλεὺς ἀγορὰν παρέξει, τοῦτο ἄχθε-
 σθε, σκέψασθε, πότερον κρεῖττον, Τισσαφέρνην ἡγε-
 μόνα ἔχειν, ὃς ἐπιβουλεύων ἡμῖν φανερός ἐστιν, ἢ οὓς
 ἂν ἡμεῖς ἄνδρας λαβόντες ἡγεῖσθαι κελεύωμεν· οἱ εἴσον-
 ται, ὅτι, ἢν τι περὶ ἡμᾶς ἀμαρτάνωσι, περὶ τὰς ἐαν-
 τῶν ψυχὰς καὶ τὰ σώματα ἀμαρτάνουσι. (21) Τὰ δ'
 ἐπιτήδεια πότερον ὠνεῖσθαι κρεῖττον ἐκ τῆς ἀγορᾶς,
 ἧς οὗτοι παρεῖχον, μικρὰ μέτρα πολλοῦ ἀργυρίου, μηδὲ
 τοῦτο ἔτι ἔχοντας, ἢ αὐτοὺς λαμβάνειν, ἢνπερ κρατῶ-
 μεν, μέτρῳ χρωμένους, ὅπόσω ἂν ἕκαστος βούληται.
 (22) Εἰ δὲ ταῦτα μὲν γιγνώσκετε, ὅτι οὕτω κρεῖττονα,
 τοὺς δὲ ποταμοὺς ἀπορον νομίζετε εἶναι, καὶ μέγας
 ἡγεῖσθε ἔξαπατηθῆναι διαβάντες, σκέψασθε, εἰ ἄρα
 τοῦτο καὶ μωρότατον πεποιήκασιν οἱ βάρβαροι. Πάν-
 τες μὲν γὰρ οἱ ποταμοί, εἰ καὶ πρόσω τῶν πηγῶν ἀπο-
 ροὶ ὥσι, προῖοῦσι πρὸς τὰς πηγὰς διαβατοὶ γίνονται,
 οὐδὲ τὸ γόνυ βρέχοντες. (23) Εἰ δὲ μήθ' οἱ ποταμοὶ
 διοίσουσιν, ἡγεμῶν τε μηδεὶς φανεῖται, οὐδ' ὥς ἡμῖν
 γε ἀθυμητέον. Ἐπιστάμεθα γὰρ Μυσοὺς, οὓς οὐκ ἂν
 ἡμῶν φαίημεν βελτίους εἶναι, οἱ, βασιλέως ἄκοντος, ἐν
 τῇ βασιλέως χώρᾳ πολλάς τε καὶ μεγάλας καὶ εὐδαίμο-
 νας πόλεις οἰκοῦσιν· ἐπιστάμεθα δὲ Πεισίδας ὥσαύτως·
 Λυκάονας δὲ καὶ αὐτοὶ εἶδομεν, ὅτι, ἐν τοῖς πεδίοις τὰ
 ἔρουμνα καταλαμβάνοντες, τὴν τούτου χώραν καρποῦνται.
 (24) Καὶ ἡμᾶς δ' ἂν φαίην ἔγωγε χοῖναι μήπω φανε-
 ροὺς εἶναι οἴκαδε ὠρημένους, ἀλλὰ κατασκευάζεσθαι,
 ὥς αὐτοῦ που οἰκήσοντας. Οἶδα γάρ, ὅτι καὶ Μυσοῖς
 βασιλεὺς πολλοὺς μὲν ἡγεμόνας ἂν δοίῃ, πολλοὺς δ' ἂν
 ὁμήρους τοῦ ἀδόλως ἐκπέμψειν· καὶ ὁδοποιήσκει γ' ἂν

αὐτοῖς, καὶ εἰ σὺν τεθρίπποις βούλονται ἀπιέναι. Καὶ ἡμῖν γ' ἂν οἶδ' ὅτι τριτάσμενος ταῦτα ἐποίει, εἰ ἑώρα ἡμᾶς μένειν παρασκευαζομένους. (25) Ἀλλὰ γὰρ δέδοικα, μή, ἂν ἅπαξ μάθωμεν ἄργοι ζῆν, καὶ ἐν ἀφθόνοις βιοτεύειν, καὶ Μήδων δὲ καὶ Περσῶν καλαῖς καὶ μεγάλαις γυναιξὶ καὶ παρθένοις ὁμιλεῖν, μή, ὥσπερ οἱ λωτοφάγοι, ἐπιλαθώμεθα τῆς οἴκαδε ὁδοῦ. (26) Δοκεῖ οὖν μοι εἰκὸς καὶ δίκαιον εἶναι, πρῶτον εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸς τοὺς οἰκείους πειραῖσθαι ἀφικνεῖσθαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τοῖς Ἕλλησιν, ὅτι ἐκόντες πένονται, ἐξὸν αὐτοῖς, τοὺς νῦν οἴκοι ἀκλήρους πολιτεύοντας, ἐνθάδε κομισαμένους, πλουσίους ὁρᾶν. Ἀλλὰ γάρ, ὦ ἄνδρες, πάντα ταῦτα τὰγαθὰ δηλονότι τῶν κρατούντων ἐστί. (27) Τοῦτο δὲ δεῖ λέγειν, πῶς ἂν πορευοίμεθα τε ὥς ἀσφαλέστατα, καὶ εἰ μάχεσθαι δεοί, ὥς κράτιστα μαχοίμεθα. Πρῶτα μὲν τοίνυν, ἔφη, δοκεῖ μοι κατακαῦσαι τὰς ἀμάξας, ὥς ἔχομεν· ἵνα μὴ τὰ ζεύγη ἡμῶν στρατηγῇ, ἀλλὰ πορευώμεθα, ὅποι ἂν τῇ στρατιᾷ συμφέρῃ· ἔπειτα καὶ τὰς σκηνὰς συγκατακαῦσαι. Αὗται γὰρ αὖ ὄχλον μὲν παρέχουσιν ἄγειν, συνωφελοῦσι δὲ οὐδὲν οὔτε εἰς τὸ μάχεσθαι, οὔτ' εἰς τὸ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν. (28) Ἐτι δὲ καὶ τῶν ἄλλων σκευῶν τὰ περιττὰ ἀπαλλάξωμεν, πλην ὅσα πολέμου ἔνεκεν ἢ σίτων ἢ ποτῶν ἔχομεν· ἵν' ὥς πλεῖστοι μὲν ἡμῶν ἐν τοῖς ὅπλοις ᾧσιν, ὥς ἐλάχιστοι δὲ σκευοφορῶσι. Κρατουμένων μὲν γὰρ ἐπίστασθε ὅτι πάντα ἀλλότρια· ἣν δὲ κρατῶμεν, καὶ τοὺς πολεμίους δεῖ σκευοφόρους ἡμετέρους νομίζειν. (29) Λοιπὸν μοι εἰπεῖν, ὅπερ καὶ μέγιστον νομίζω εἶναι. Ὅρατε γὰρ καὶ τοὺς πολεμίους, ὅτι οὐ πρόσθεν ἔξενεγκεῖν ἐτόλμησαν πρὸς ἡμᾶς πόλεμον, πρὶν τοὺς στρατηγοὺς ἡμῶν συνέλαβον, νομίζοντες, ὄντων μὲν τῶν ἀρχόντων, καὶ ἡμῶν πειθομένων, ἱκανοὺς εἶναι ἡμᾶς περιγενέσθαι τῷ πολέμῳ· λαβόντες δὲ τοὺς ἄρχοντας, ἀναρχία ἂν καὶ ἀταξία ἐνόμιζον ἡμᾶς ἀπολέσθαι. (30) Δεῖ οὖν πολὺ μὲν τοὺς ἄρχοντας ἐπιμελεστέρους γενέσθαι τοὺς νῦν τῶν πρόσθεν, πολὺ δὲ τοὺς ἀρχομένους εὐτακτοτέρους καὶ πειθομένους μᾶλλον τοῖς ἀρχουσι νῦν ἢ καὶ πρόσθεν. (31) Ἦν δέ τις ἀπειθῇ, ἣν ψηφίσησθε τὸν αἰὲν ἡμῶν ἐντυγχάνοντα σὺν τῷ ἄρχοντι κολάζειν, οὐ-

τως οἱ πολέμιοι πλεῖστον ξυψυσμένοι ἔσονται· τῇδε γὰρ τῇ ἡμέρᾳ μυρίους ὕπονται ἀνθ' ἑνὸς Κλεάροχους, τοὺς οὐδ' ἐνὶ ἐπιτρέποντας κακῶ εἶναι. (32) Ἀλλὰ γὰρ καὶ περαίνειν ἤδη ὥρα· ἴσως γὰρ οἱ πολέμιοι αὐτίκα παρέσονται. Ὅτῳ οὖν ταῦτα δοκεῖ καλῶς ἔχειν, ἐπικυρωσάτω ὥς τάχιστα, ἵν' ἔργῳ περαίνηται· εἰ δέ τι οἶδε ἄλλο βέλτιον, ἢ ταύτην, τολμάτω καὶ ὁ ἰδιώτης διδάσκειν· πάντες γὰρ κοινῆς σωτηρίας δεόμεθα.

(33) Μετὰ ταῦτα Χειρίσοφος εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μὲν τινος ἄλλον δεῖ πρὸς τούτοις, οἷς εἶπε Ξενοφῶν, καὶ αὐτίκα ἐξέσται ποιεῖν· ἂν δὲ νῦν εἴρηκε, δοκεῖ μοι ὥς τάχιστα ψηφίσασθαι ἄριστον εἶναι· καὶ ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες. (34) Ἀναστὰς δὲ πάλιν εἶπε Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἀκούσατε ὧν προςδεῖν δοκεῖ μοι. Δῆλον ὅτι πορεύεσθαι ἡμᾶς δεῖ, ὅπου ἔχομεν τὰ ἐπιτήδεια. Ἀκούω δὲ κώμας εἶναι καλὰς, οὐ πλεῖον εἴκοσι σταδίων ἀπεχούσας. (35) Οὐκ ἂν οὖν θαυμάζοιμι, εἰ οἱ πολέμιοι, ὥσπερ οἱ δειλοὶ κύνες τοὺς μὲν παριόντας διώκουσὶ τε καὶ δάκνουσιν, ἢν δύνωνται, τοὺς δὲ διώκοντας φεύγουσιν, εἰ καὶ οὗτοι ἡμῖν ἀπιοῦσιν ἐπακολουθοῖεν. (36) Ἴσως οὖν ἀσφαλέστερον ἡμῖν πορεύεσθαι πλαίσιον ποιησαμένους τῶν ὅπλων, ἵνα τὰ σκευοφόρα καὶ ὁ πολὺς ὄχλος ἐν ἀσφαλεστέρῳ ᾖ. Εἰ οὖν νῦν ἀποδειχθεῖη, τίνα χρὴ ἡγεῖσθαι τοῦ πλαισίου, καὶ τὰ πρόσθεν κοσμεῖν, καὶ τίνας ἐπὶ τῶν πλευρῶν ἐκατέρων εἶναι, καὶ τίνας ὀπισθοφυλακεῖν, οὐκ ἂν ὁπότε οἱ πολέμιοι ἔλθοιεν, βουλευέσθαι ἡμᾶς δεοί, ἀλλὰ χρῶμεθ' ἂν εὐθὺς τοῖς τεταγμένοις. (37) Εἰ μὲν οὖν ἄλλο τις βέλτιον ὁρᾷ, ἄλλως ἐχέτω· εἰ δέ μή, Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖσθω, ἐπειδὴ καὶ Λακεδαιμόνιός ἐστι· τῶν δὲ πλευρῶν ἐκατέρων δύο τῶν πρεσβυτάτων στρατηγῶ ἐπιμελείσθων· ὀπισθοφυλακῶμεν δὲ ἡμεῖς οἱ νεώτατοι, ἐγώ τε καὶ Τιμασίων, τὸ νῦν εἶναι. (38) Τὸ δὲ λοιπόν, πειρώμενοι ταύτης τῆς τάξεως, βουλευσόμεθα, ὃ τι ἂν αἰεὶ κράτιστον δοκοίη εἶναι. Εἰ δέ τις ἄλλο βέλτιον ὁρᾷ, λέξάτω. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, εἶπεν· Ὅτῳ δοκεῖ ταῦτα, ἀνατεινάτω τὴν χεῖρα. Ἐδοξε ταῦτα. (39) Νῦν, ἔφη, ἀπιόντας ποιεῖν δεῖ τὰ δεδογμένα· καὶ ὅστις τε ὑμῶν τοὺς οἰκείους ἐπιθυμεῖ ἰδεῖν, μεμνήσθω ἀνὴρ ἀγα-

Θὸς εἶναι· οὐ γὰρ ἐστὶν ἄλλως τούτου τυχεῖν· ὅστις τε
 ζῇν ἐπιθυμεῖ, πειράσθω νικῶν· τῶν μὲν γὰρ νικῶντων,
 τὸ κατακαίνειν, τῶν δὲ ἡττωμένων, τὸ ἀποθνήσκειν
 ἐστί. Καὶ εἰ τίς γε χρημάτων ἐπιθυμεῖ, κρατεῖν πειρά-
 σθω· τῶν γὰρ νικῶντων ἐστὶ καὶ τὰ ἐαυτῶν σώζειν, καὶ
 τὰ τῶν ἡττωμένων λαμβάνειν.

C A P. III.

Mithridates, qui se cum Tissapherne conjunxerat, Graecis se cum suis itineris comitem offert. Qui eum a Tissapherne subornatum esse intelligentes, nullos in posterum legatos a rege accipere statuunt. Tum, superato Zabato flumine, a funditoribus et equitibus Persarum, Mithridate duce, vexati, sibi quoque funditorum equitumque turma opus esse intelligunt.

Τούτων λεχθέντων ἀνέστησαν, καὶ ἀπελθόντες κατέ-
 καιον τὰς ἀμάξας καὶ τὰς σκηνάς· τῶν δὲ περιττῶν,
 ἑτοῦ μὲν δέοιτό τις, μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, τὰ δὲ ἄλλα
 εἰς τὸ πῦρ ἐρρίπτουν. Ταῦτα ποιήσαντες ἡριστοποιοῦν-
 το. Ἀριστοποιοιμένων δὲ αὐτῶν ἔρχεται Μιθριδάτης
 σὺν ἱππεῦσιν ὡς τριάκοντα, καὶ καλεσάμενος τοὺς στρα-
 τηγοὺς εἰς ἐπήκοον, λέγει ὧδε. (2) Ἐγώ, ὦ ἄνδρες Ἕλ-
 ληνες, καὶ Κύρῳ πιστὸς ἦν, ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε, καὶ
 νῦν ὑμῖν εὖνους· καὶ ἐνθάδε εἰμὶ σὺν πολλῷ φόβῳ διά-
 γων. Εἰ οὖν ὁρώην ὑμᾶς σωτήριόν τι βουλευομένους,
 ἔλθοιμι ἂν πρὸς ὑμᾶς, καὶ τοὺς θεράποντας πάντας
 ἔχων. Λέξατε οὖν, ἔφη, πρὸς με, τί ἐν νῶ ἔχετε, ὡς
 πρὸς φίλον τε καὶ εὖνουν, καὶ βουλόμενον κοινῇ σὺν ὑμῖν
 τὸν στόλον ποιῆσθαι. (3) Βουλευομένοις τοῖς στρατη-
 γοῖς ἔδοξεν ἀποκρίνασθαι τάδε, καὶ ἔλεγε Χειρίσοφος·
 Ἡμῖν δοκεῖ, ἣν μὲν τις ἐᾷ ἡμᾶς ἀπιέναι οἴκαδε, διαπο-
 ρεύεσθαι τὴν χώραν ὡς ἂν δυνώμεθα ἀσινέστατα· ἣν δέ
 τις ἡμᾶς τῆς ὁδοῦ ἀποκωλύῃ, διαπολεμεῖν τούτῳ, ὡς
 ἂν δυνώμεθα κράτιστα. (4) Ἐκ τούτου ἐπειράτο Μι-
 θριδάτης διδάσκειν, ὡς ἄπορον εἶη βασιλέως ἄκοντος

σωθῆναι. Ἐνθα δὴ ἐγινώσκετο, ὅτι ὑπόπεμptos εἴη· καὶ γὰρ τῶν Τισσαφέρους τις οἰκείων παρηκολούθει πίστεως ἕνεκα. (5) Καὶ ἐκ τούτου ἐδόκει τοῖς στρατηγοῖς βέλτιον εἶναι δόγμα ποιήσασθαι, τὸν πόλεμον ἀκήρυκτον εἶναι, ἔστε ἐν τῇ πολεμίᾳ εἶεν· διέφθειρον γὰρ προσιόντες τοὺς στρατιώτας, καὶ ἓνα γε λοχαγὸν διέφθειραν, Νίκαρχον Ἀρχάδα· καὶ ὥχετο ἀπὸ νυκτὸς σὺν ἀνθρώποις ὡς εἴκοσι.

(6) Μετὰ ταῦτα ἀριστήσαντες, καὶ διαβάντες τὸν Ζάβατον ποταμόν, ἐπορεύοντο τεταγμένοι, τὰ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ ἔχοντες. Οὐ πολὺ δὲ προελήλυθότων αὐτῶν, ἐπιφαίνεται πάλιν ὁ Μιθριδάτης, ἱππέας ἔχων ὡς διακοσίους, καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας ὡς τετρακοσίους, μάλα ἐλαφροὺς καὶ εὐζώνους· καὶ προσήει μὲν, ὡς φίλος ὢν, πρὸς τοὺς Ἕλληνας. (7) Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένοντο, ἑξαπίνης οἱ μὲν αὐτῶν ἐτόξευον καὶ ἱππεῖς καὶ πεζοί, οἱ δ' ἐσφενδόνων καὶ ἐτίτρωσκον. Οἱ δ' ὀπισθοφύλακες τῶν Ἑλλήνων ἔπασχον μὲν κακῶς, ἀντεποιοῦν δὲ οὐδέν· οἳ τε γὰρ Κρηῖτες βραχύτερα τῶν Περσῶν ἐτόξευον, καὶ ἅμα ψιλοὶ ὄντες εἴσω τῶν ὀπλων κατεκέκλειντο· οἳ τε ἀκοντισταὶ βραχύτερα ἠκόντιζον, ἢ ὡς ἐξικνεῖσθαι τῶν σφενδονητῶν. (8) Ἐκ τούτου Ξενοφῶντι ἐδόκει διωκτέον εἶναι· καὶ ἐδίωκον τῶν τε ὀπλιτῶν καὶ τῶν πελταστῶν οἱ ἔτυχον σὺν αὐτῷ ὀπισθοφυλακοῦντες· διώκοντες δὲ οὐδένα κατελάμβανον τῶν πολέμιων. (9) Οὔτε γὰρ ἱππεῖς ἦσαν τοῖς Ἕλλησιν, οὔτε οἱ πεζοὶ τοὺς πεζοὺς ἐκ πολλοῦ φεύγοντας ἐδύναντο καταλαμβάνειν ἐν ὀλίγῳ χωρίῳ· πολὺ γὰρ οὐχ οἷόν τε ἦν ἀπὸ τοῦ ἄλλου στρατεύματος διώκειν. (10) Οἱ γὰρ βάρβαροι ἱππεῖς καὶ φεύγοντες ἅμα ἐτίτρωσκον, εἰς τοῦπισθεν τοξέοντες ἀπὸ τῶν ἵππων· ὅποσον δὲ προδιώξειαν οἱ Ἕλληνες, τοσοῦτο πάλιν ἐπαναχωρεῖν μαχομένους ἔδει. (11) Ὡστε τῆς ἡμέρας ὅλης διῆλθον οὐ πλέον πέντε καὶ εἴκοσι σταδίων, ἀλλὰ δείλης ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας. Ἐνθα δὴ πάλιν ἀθυμία ἦν. Καὶ Χειρίσοφος καὶ οἱ πρεσβύτατοι τῶν στρατηγῶν Ξενοφῶντα ἠτιῶντο, ὅτι ἐδίωκεν ἀπὸ τῆς φάλαγγος, καὶ αὐτὸς τε ἐκινδύνευε, καὶ τοὺς πολέμιους οὐδὲν μᾶλλον ἐδύνατο βλάπτειν.

(12) Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι ὁρθῶς

ἡτιῶντο, καὶ αὐτὸ τὸ ἔργον αὐτοῖς μαρτυροίη. Ἄλλ' ἐγὼ, ἔφη, ἡναγκάσθην διώκειν, ἐπεὶ ἐώρων ἡμᾶς ἐν τῷ μένειν κακῶς μὲν πάσχοντας, ἀντιποιεῖν δὲ οὐδὲν δυναμένους. (13) Ἐπειδὴ δὲ ἐδιώκομεν, ἀληθῆ, ἔφη, ὑμεῖς λέγετε· κακῶς μὲν γὰρ οὐδὲν ποιεῖν μᾶλλον ἐδυνάμεθα τοὺς πολεμίους, ἀνεχωροῦμεν δὲ πάνυ χαλεπῶς. (14) Τοῖς οὖν θεοῖς χάρις, ὅτι οὐ σὺν πολλῇ ῥώμῃ, ἀλλὰ σὺν ὀλίγοις ἦλθον· ὥστε βλάψαι μὲν μὴ μεγάλα, δηλῶσαι δέ, ὧν δεόμεθα. (15) Νῦν γὰρ οἱ μὲν πολέμιοι τοξεύουσι καὶ σφενδονῶσιν, ὅσον οὔτε οἱ Κρηῖτες ἀντιτοξεύειν δύνανται, οὔτε οἱ ἐκ χειρὸς βάλλοντες ἐξικνεῖσθαι· ὅταν δὲ αὐτοὺς διώκωμεν, πολὺ μὲν οὐχ οἷόν τε χωρίον ἀπὸ τοῦ στρατεύματος διώκειν, ὀλίγον δέ· ἔνθα, οὐδ' εἰ ταχὺς εἴη, πεζὸς πεζὸν ἂν διώκων καταλάβοι ἐκ τόξου ῥύματος. (16) Ἡμεῖς μὲν οὖν εἰ μέλλομεν τούτους εἶργειν, ὥστε μὴ δύνασθαι βλάπτειν ἡμᾶς πορευομένους, σφενδονητῶν τε τὴν ταχίστην δεῖ καὶ ἱππέων. Ἀκούω δ' εἶναι ἐν τῷ στρατεύματι ἡμῶν Ῥοδίους, ὧν τοὺς πολλοὺς φασὶν ἐπίστασθαι σφενδονᾶν, καὶ τὸ βέλος αὐτῶν καὶ διπλάσιον φέρεσθαι τῶν Περσικῶν σφενδονῶν. (17) Ἐκεῖναι γὰρ διὰ τὸ χειροπληθέσι τοῖς λίθοις σφενδονᾶν ἐπὶ βραχὺ ἐξικνοῦνται· οἱ δέ γε Ῥόδιοι καὶ ταῖς μολυβδίαις ἐπίστανται χρῆσθαι. (18) Ἦν οὖν αὐτῶν ἐπισκεψώμεθα τίνες πέπανται σφενδόνας, καὶ τούτων τῷ μὲν αὐτῶν ἀργύριον δῶμεν, τῷ δὲ ἄλλας πλέκειν ἐθέλοντι ἄλλο ἀργύριον τελῶμεν, καὶ τῷ σφενδονᾶν ἐντεταγμένῳ ἐθέλοντι ἄλλην τινὰ ἀτέλειαν εὐρίσκωμεν, ἴσως τινὲς φανοῦνται ἱκανοὶ ἡμᾶς ὠφελεῖν. (19) Ὅρῳ δὲ καὶ ἵππους ὄντας ἐν τῷ στρατεύματι, τοὺς μὲν τινὰς παρ' ἐμοί, τοὺς δὲ τῷ Κλεάρχῳ καταλελειμμένους· πολλοὺς δὲ καὶ ἄλλους αἰχμαλώτους σκευοφοροῦντας. Ἄν οὖν τούτους πάντας ἐκλέξαντες, σκευοφόρα μὲν ἀντιδῶμεν, τοὺς δὲ ἵππους εἰς ἱππέας κατασκευάσωμεν, ἴσως καὶ οὗτοί τι τοὺς φεύγοντας ἀνιάσουσιν. (20) Ἐδοξε ταῦτα· καὶ ταύτης τῆς νυκτὸς σφενδονῆται μὲν εἰς διακοσίους ἐγένοντο, ἵπποι δὲ καὶ ἱππεῖς ἐδοκιμάσθησαν τῇ ἑσπεραίᾳ εἰς πεντήκοντα, καὶ στολάδες καὶ θώρακες αὐτοῖς ἐπορίσθησαν· καὶ ἵππαρχος δὲ ἐπεστάθη Λύκιος ὁ Πολυστράτου, Ἀθηναῖος.

CAP. IV.

*Graeci ad amnem Tigrem perveniunt. Ad urbem Mes-
pilam Tissaphernes eos cum magna vi adoritur, pro-
gredientesque assidue vexat. Tum agmine emendato,
saltus passim ab hostibus insessos superant.*

Μείναντες δὲ ταύτην τὴν ἡμέραν, τῇ ἄλλῃ ἐπορεύοντο
πρωϊαίτερον ἀναστάντες· χαράδραν γὰρ αὐτοὺς ἔδει δια-
βῆναι, ἐφ' ᾗ ἐφοβοῦντο μὴ ἐπιθοῖντο αὐτοῖς διαβαίνου-
σιν οἱ πολέμιοι. (2) Διαβεβηκόσι δὲ αὐτοῖς ἐπιφαίνεται
ὁ Μιθριδάτης πάλιν, ἔχων ἱππέας χιλίους, τοξότας δὲ
καὶ σφενδονήτας εἰς τετρακισχιλίους· τοσούτους γὰρ
ῥήτησε Τισσαφέρνην, καὶ ἔλαβεν, ὑποσχόμενος, ἣν τού-
τους λάβῃ, παραδώσειν αὐτῷ τοὺς Ἕλληνας, καταφρο-
νήσας, ὅτι ἐν τῇ ἔμπροσθεν προσβολῇ ὀλίγους ἔχων,
ἔπαθε μὲν οὐδέν, πολλὰ δὲ κακὰ ἐνόμισε ποιῆσαι. (3)
Ἐπεὶ δὲ οἱ Ἕλληνες διαβεβηκότες ἀπεῖχον τῆς χαρά-
δρας ὅσον ὀκτῶ σταδίους, διέβαινε καὶ ὁ Μιθριδάτης,
ἔχων τὴν δύναμιν. Παρήγγελτο δέ, τῶν τε πελταστῶν
οὓς ἔδει διώκειν, καὶ τῶν ὀπλιτῶν, καὶ τοῖς ἱππεῦσιν
εἶρητο θαρρόουσι διώκειν, ὥς ἐφευγομένης ἱκανῆς δυνά-
μεως. (4) Ἐπεὶ δὲ ὁ Μιθριδάτης κατειλήφει, καὶ ἤδη
σφενδόναι καὶ τοξεύματα ἐξικνοῦντο, ἐσήμηνε τοῖς Ἕλ-
λησι τῇ σάλπιγγι, καὶ εὐθὺς ἔθεον ὁμόσε, οἷς εἶρητο,
καὶ οἱ ἱππεῖς ἤλαυνον· οἱ δὲ οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλ' ἐφευγον
ἐπὶ τὴν χαράδραν. (5) Ἐν ταύτῃ τῇ διώξει τοῖς βαρ-
βάροις τῶν τε πεζῶν ἀπέθανον πολλοί, καὶ τῶν ἱππέων
ἐν τῇ χαράδρᾳ ζωοὶ ἐλήφθησαν εἰς ὀκτωκαίδεκα· τοὺς
δ' ἀποθανόντας αὐτοκέλευστοι οἱ Ἕλληνες ἠκίσαντο,
ὥς ὅτι φοβερώτατον τοῖς πολεμίοις εἶη ὄραν.

(6) Καὶ οἱ μὲν πολέμιοι οὕτω πράξαντες ἀπῆλθον·
οἱ δ' Ἕλληνες ἀσφαλῶς πορευόμενοι τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέ-
ρας, ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Τίγρητα ποταμόν. (7) Ἐνταῦθα
πόλις ἦν ἐρήμη, μεγάλη, ὄνομα δ' αὐτῇ ἦν Λάρισσα·
ῥῶκουν δ' αὐτὴν τὸ παλαιὸν Μῆδοι· τοῦ δὲ τείχους ἦν
αὐτῆς τὸ εὖρος πέντε καὶ εἴκοσι πόδες, ὕψος δ' ἑκατόν.

τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος δύο παρασάγγαι· ὠκοδόμητο δὲ πλίνθοις κεραμίαις· κρηπὶς δὲ ὑπὴν λιθίνη, τὸ ὕψος εἴκοσι ποδῶν. (8) Ταύτην βασιλεὺς ὁ Περσῶν, ὅτε παρὰ Μήδων ἐλάμβανον τὴν ἀρχὴν Πέρσαι, πολιορκῶν, οὐδενὶ τρόπῳ ἐδύνατο ἐλεῖν· ἥλιος δὲ νεφέλην προκαλύψας, ἠφάνισε, μέχρῃς οἱ ἄνθρωποι ἐξέλιπον, καὶ οὕτως ἐάλω. (9) Παρ' αὐτὴν τὴν πόλιν ἦν πυραμὶς λιθίνη, τὸ μὲν εὖρος ἐνὸς πλέθρου, τὸ δὲ ὕψος δύο πλέθρων. Ἐπὶ ταύτης πολλοὶ τῶν βαρβάρων ἦσαν, ἐκ τῶν πλησίον κωμῶν ἀποπεφευγότες.

(10) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἓνα παρασάγγας ἔξ πρὸς τεῖχος ἔρημον, μέγα, πρὸς τῇ πόλει κείμενον· ὄνομα δ' ἦν τῇ πόλει Μέσπιλα· Μῆδοι δ' αὐτὴν ποτε ὦκουν. Ἦν δὲ ἡ μὲν κρηπὶς λίθου ξεστοῦ κογχυλιάτου, τὸ εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, καὶ τὸ ὕψος πεντήκοντα. (11) Ἐπὶ δὲ ταύτῃ ἐπωκοδόμητο πλίνθινον τεῖχος· τὸ μὲν εὖρος πεντήκοντα ποδῶν, τὸ δὲ ὕψος ἑκατόν· τοῦ δὲ κύκλου ἡ περίοδος ἔξ παρασάγγαι. Ἐνταῦθα ἐλέγετο Μηδία γυνὴ βασιλέως καταφυγεῖν, ὅτε ἀπώλεσαν τὴν ἀρχὴν ὑπὸ Περσῶν Μῆδοι. (12) Ταύτην δὲ τὴν πόλιν πολιορκῶν ὁ Περσῶν βασιλεὺς οὐκ ἐδύνατο οὔτε χρόνῳ ἐλεῖν, οὔτε βίᾳ· Ζεὺς δ' ἐμβροντήτους ποιεῖ τοὺς ἐνοικοῦντας, καὶ οὕτως ἐάλω.

(13) Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμὸν ἓνα παρασάγγας τέτταρας. Εἰς τοῦτον δὲ τὸν σταθμὸν Τισσαφέρνης ἐπεφάνη, οὗς τε αὐτὸς ἦλθεν ἱππέας ἔχων, καὶ τὴν Ὀρόντου δύναμιν, τοῦ τὴν βασιλέως θυγατέρα ἔχοντος, καὶ οὗς Κῦρος ἔχων ἀνέβη βαρβάρους, καὶ οὗς ὁ βασιλεὺς ἀδελφὸς ἔχων βασιλεῖ ἐβοήθει, καὶ πρὸς τούτοις, ὅσους βασιλεὺς ἔδωκεν αὐτῷ· ὥστε τὸ στράτευμα πάμπολυ ἐφάνη. (14) Ἐπεὶ δὲ ἐγγὺς ἐγένετο, τὰς μὲν τῶν τάξεων εἶχεν ὀπισθεν καταστήσας, τὰς δὲ εἰς τὰ πλάγια παραγαγὼν, ἐμβάλλειν μὲν οὐκ ἐτόλμησεν, οὐδ' ἐβούλετο διακινδυνεύειν· σφενδονᾶν δὲ παρήγγειλε καὶ τοξεύειν. (15) Ἐπεὶ δὲ διαταχθέντες οἱ Ῥόδιοι ἐσφενδόνησαν, καὶ οἱ Σκύθαι τοξόται ἐτόξευσαν, καὶ οὐδεὶς ἡμίρτανεν ἀνδρός· οὐδὲ γάρ, εἰ πάννυ προθυμοῖτο, ῥάδιον ἦν· καὶ ὁ Τισσαφέρνης μάλα ταχέως ἔξω βεβλῶν ἀπεχώρει, καὶ [αἱ] ἄλλαι τάξεις ἀπεχώρησαν. (16)

Καὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας οἱ μὲν ἐπορεύοντο, οἱ δ' εἰ-
ποντο· καὶ οὐκέτι ἐσίνοντο οἱ βάρβαροι τῇ τότε ἀκροβο-
λίσει· μακρότερον γὰρ οἱ τε Ῥόδιοι τῶν Περσῶν ἐσφεν-
δόνων καὶ τῶν πλείστων τοξοτῶν. (17) Μεγάλα δὲ καὶ
τὰ τόξα τὰ Περσικά ἐστίν· ὥστε χρήσιμα ἦν, ὅποσα ἀλί-
σκοιτο τῶν τοξευμάτων, τοῖς Κρησί· καὶ διετέλουν χρώ-
μενοι τοῖς τῶν πολεμίων τοξεύμασι, καὶ ἐμελέτων το-
ξεύειν ἄνω ἰέντες μακράν. Εὗρίσκετο δὲ καὶ νεῦρα πολ-
λὰ ἐν ταῖς κώμαις καὶ μὀλυβδος· ὥστε χρῆσθαι εἰς τὰς
σφενδόνας.

(18) Καὶ ταύτῃ μὲν τῇ ἡμέρᾳ, ἐπεὶ κατεστρατοπε-
δεύοντο οἱ Ἕλληνες κώμαις ἐπιτυχόντες, ἀπῆλθον οἱ
βάρβαροι, μεῖον ἔχοντες ἐν τῇ τότε ἀκροβολίσει· τὴν δὲ
ἐπιοῦσαν ἡμέραν ἔμειναν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐπεσιτίσαντο·
ἦν γὰρ πολὺς σῖτος ἐν ταῖς κώμαις. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ
ἐπορεύοντο διὰ τοῦ πεδίου, καὶ Τισσαφέρους εἶπετο ἀ-
κροβολιζόμενος. (19) Ἐνθα δὲ οἱ Ἕλληνες ἔγνωσαν,
ὅτι πλαίσιον ἰσόπλευρον πονηρὰ τάξις εἴη πολεμίων ἐπο-
μένων. Ἀνάγκη γὰρ ἐστίν, ἣν μὲν συγκύπτῃ τὰ κέρατα
τοῦ πλαισίου, ἢ ὁδοῦ στενωτέρας οὐσῃς, ἢ ὁρέων ἀναγ-
καζόντων ἢ γεφύρας, ἐκθλίβεσθαι τοὺς ὀπλίτας, καὶ
πορεύεσθαι πονήρως, ἅμα μὲν πιεζομένους, ἅμα δὲ καὶ
ταραττομένους· ὥστε δυσχρήστους εἶναι ἀνάγκη, ἀτά-
κτους ὄντας. (20) Ὅταν δ' αὖ διάσχη τὰ κέρατα, ἀνά-
γκη διασπᾶσθαι τοὺς τότε ἐκθλιβομένους, καὶ κενὸν γί-
γνεσθαι τὸ μέσον τῶν κεράτων, καὶ ἀθρυμῆν τοὺς ταῦτα
πάσχοντας, τῶν πολεμίων ἐπομένων. Καὶ ὅποτε δέοι
γέφυραν διαβαίνειν ἢ ἄλλην τινὰ διάβασιν, ἔσπευδεν
ἕκαστος, βουλόμενος φθάσαι πρῶτος· καὶ εὐεπίθετον ἦν
ἐνταῦθα τοῖς πολεμίοις. (21) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔγνωσαν
οἱ στρατηγοί, ἐποιήσαντο ἕξ λόχους ἀνὰ ἑκατὸν ἄνδρας,
καὶ λοχαγοὺς ἐπέστησαν, καὶ ἄλλους πεντηκοντῆρας, καὶ
ἄλλους ἐνωμοτάρχας. Οὗτοι δὲ πορευόμενοι οἱ λοχαγοί,
ὅποτε μὲν συγκύπτει τὰ κέρατα, ὑπέμενον ὕστεροι, ὥστε
μὴ ἐνοχλεῖν τοῖς κέρασι· τότε δὲ παρῆγον ἔξωθεν τῶν
κεράτων. (22) Ὅποτε δὲ διάσχοιεν αἱ πλευραὶ τοῦ πλαι-
σίου, τὸ μέσον ἀνέξεπέμπλασαν, εἰ μὲν στενωτέρον εἴη
τὸ διέχον, κατὰ λόχους· εἰ δὲ πλατύτερον, κατὰ πεντη-
κοστῆς· εἰ δὲ πάνυ πλατὺ, κατ' ἐνωμοτίας· ὥστε αἰεὶ ἐκ-

πλεων εἶναι τὸ μέσον. (23) Εἰ δὲ καὶ διαβαίνειν τινὰ δέοι διάβασιν ἢ γέφυραν, οὐκ ἔταράττοντο, ἀλλ' ἐν τῷ μέρει οἱ λοχαγοὶ διέβαινον· καὶ εἴ ποὺ δέοι τι τῆς φάλαγγος, ἐπιπαρήσαν οὗτοι. Τούτῳ τῷ τρόπῳ ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τέτταρας.

(24) Ἦνίκα δὲ τὸν πέμπτον ἐπορεύοντο σταθμόν, εἶδον βασιλείον τι, καὶ περὶ αὐτὸ κώμας πολλάς· τὴν τε ὁδὸν πρὸς τὸ χωρίον τοῦτο διὰ γηλόφων ὑψηλῶν γιγνομένην, οἱ καθῆκον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ὅς ᾧ ἦν κώμη. Καὶ εἶδον μὲν τοὺς γηλόφους ἄσμενοι οἱ Ἕλληνες, ὥς εἰκός, τῶν πολεμίων ὄντων ἱππέων. (25) Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐκ τοῦ πεδίου ἀνέβησαν ἐπὶ τὸν πρῶτον γηλόφον, καὶ κατέβαινον, ὥς ἐπὶ τὸν ἕτερον ἀναβαῖεν, ἐνταῦθα ἐπιγίγνονται οἱ βάρβαροι, καὶ ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ εἰς τὸ πρᾶνές ἔβαλλον, ἐσφενδόνων, ἐτόξευον ὑπὸ μαστίγων· (26) καὶ πολλοὺς κατετίτρωσκον, καὶ ἐκράτησαν τῶν Ἑλλήνων γυμνήτων, καὶ κατέκλεισαν αὐτοὺς εἴσω τῶν ὀπλῶν· ὥστε παντάπασί ταύτην τὴν ἡμέραν ἀχρηστοὶ ἦσαν, ἐν τῷ ὄχλῳ ὄντες, καὶ οἱ σφενδονῆται καὶ οἱ τοξόται. (27) Ἐπεὶ δὲ πιεζόμενοι οἱ Ἕλληνες ἐπεχείρησαν διώκειν, σχολῇ μὲν ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀφικνοῦνται, ὀπλῖται ὄντες· οἱ δὲ πολέμιοι ταχὺ ἀπεπήδων. (28) Πάλιν δέ, ὁπότε ἀπίοιεν πρὸς τὸ ἄλλο στράτευμα, ταῦτά ἔπασχον· καὶ ἐπὶ τοῦ δευτέρου γηλόφου ταῦτά ἐγίγνετο· ὥστε ἀπὸ τοῦ τρίτου γηλόφου ἔδοξεν αὐτοῖς μὴ κινεῖν τοὺς στρατιώτας· πλὴν ἀπὸ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τοῦ πλαισίου ἀνήγαγον πελταστὰς πρὸς τὸ ὄρος. (29) Ἐπεὶ δ' οὗτοι ἐγένοντο ὑπὲρ τῶν ἐπομένων πολεμίων, οὐκέτι ἐπετίθεντο οἱ πολέμιοι τοῖς καταβαίνουσι, δεδοικότες, μὴ ἀποτμηθεῖν, καὶ ἀμφοτέρωθεν αὐτῶν γένοιτο οἱ πολέμιοι. (30) Οὕτω τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας πορευόμενοι, οἱ μὲν τῇ ὁδῷ κατὰ τοὺς γηλόφους, οἱ δὲ κατὰ τὸ ὄρος ἐπιπαριόντες, ἀφίκοντο εἰς τὰς κώμας, καὶ ἰατροὺς κατέστησαν ὀκτώ· πολλοὶ γὰρ ἦσαν οἱ τετρωμένοι.

(31) Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ τῶν τετρωμένων ἕνεκα, καὶ ἅμα ἐπιτήδεια πολλὰ εἶχον, ἅλευρα, οἶνον καὶ κριθὰς ἵπποις συμβεβλημένας πολλάς. Ταῦτα δὲ συνενηγμένα ἦν τῷ σατραπένοντι τῆς χώρας. Τετάρτῃ δ' ἡμέρᾳ καταβαίνουσιν εἰς τὸ πεδίον. (32) Ἐπεὶ

δὲ κατέλαβεν αὐτοὺς Τισσαφέρνης σὺν τῇ δυνάμει, ἐδί-
 δάξεν αὐτοὺς ἢ ἀνάγκη κατασκηνηῆσαι, οὐ πρῶτον εἶδον
 κώμην, καὶ μὴ πορεύεσθαι ἔτι μαχομένους· πολλοὶ γὰρ
 ἦσαν ἀπόμαχοι, οἱ τετρωμένοι, καὶ οἱ ἐκείνους φέροντες,
 καὶ οἱ τῶν φερόντων τὰ ὅπλα δεξάμενοι. (33) Ἐπεὶ δὲ
 κατεσκήνησαν, καὶ ἐπεχείρησαν αὐτοῖς ἀκροβολίζεσθαι
 οἱ βάρβαροι, πρὸς τὴν κώμην προσιόντες, πολὺ περιῆ-
 σαν οἱ Ἕλληνες· πολὺ γὰρ διέφερον, ἐκ τῆς χώρας ὁρ-
 μῶντας ἀλέξασθαι, ἢ πορευομένους ἐπιθῶσι τοῖς πολε-
 μίοις μάχεσθαι. (34) Ἡνίκα δ' ἦν ἡδὴ δαίλη, ὥρα ἦν
 ἀπιέναι τοῖς πολεμίοις· οὐ ποτε γὰρ μείον ἀπεστρατοπε-
 δεύοντο οἱ βάρβαροι τοῦ Ἑλληνικοῦ ἐξήκοντα σταδίων,
 φοβούμενοι, μὴ τῆς νυκτὸς οἱ Ἕλληνες ἐπιθοῖντο αὐ-
 τοῖς. (35) Πονηρὸν γὰρ νυκτὸς ἐστὶ στρατεύμα Περσι-
 κόν. Οἱ τε γὰρ ἵπποι αὐτοῖς δέδενται, καὶ ὥς ἐπιτο-
 πολὺ πεποδισμένοι εἰσὶ, τοῦ μὴ φεύγειν ἔνεκα, εἰ λυθεί-
 ησαν· ἐὰν τέ τις θόρυβος γίγνηται, δεῖ ἐπισάξαι τὸν ἵπ-
 πον Πέρσῃ ἀνδρὶ, καὶ χαλινῶσαι δεῖ, καὶ θωρακισθέν-
 τα ἀναβῆναι ἐπὶ τὸν ἵππον. Ταῦτα δὲ πάντα χαλεπὰ
 νύκτωρ καὶ θορύβου ὄντος ποιεῖν. Τούτου ἔνεκα πόρρω
 ἀπεσκήνου τῶν Ἑλλήνων.

(36) Ἐπεὶ δὲ ἐγίγνωσκον αὐτοὺς οἱ Ἕλληνες βου-
 λομένους ἀπιέναι καὶ διαγγελλομένους, ἐκήρυξε τοῖς Ἕλ-
 λησι συσκευάσασθαι, ἀκούοντων τῶν πολεμίων. Καὶ
 χρόνον μὲν τινα ἐπέσχον τῆς πορείας οἱ βάρβαροι· ἐπει-
 δὴ δὲ ὥσπερ ἐγίγνετο, ἀπήεσαν· οὐ γὰρ ἐδόκει λυσιτελεῖν
 αὐτοῖς νυκτὸς πορεύεσθαι καὶ κατὰγεσθαι ἐπὶ τὸ στρα-
 τόπεδον. (37) Ἐπειδὴ δὲ σαφῶς ἀπιόντας ἡδὴ ἑώρων
 οἱ Ἕλληνες, ἐπορεύοντο καὶ αὐτοὶ ἀναζεύξαντες, καὶ
 διῆλθον ὅσον ἐξήκοντα σταδίους· καὶ γίγνεται τοσοῦτον
 μεταξὺ τῶν στρατευμάτων, ὥστε τῇ ὑστεραίᾳ οὐκ ἐφά-
 νησαν οἱ πολέμιοι, οὐδὲ τῇ τρίτῃ· τῇ δὲ τετάρτῃ, νυ-
 κτὸς προελθόντες, καταλαμβάνουσι χωρίον ὑπερδέξιον
 οἱ βάρβαροι, ἢ ἔμελλον οἱ Ἕλληνες παρίεναι, ἀκρωνυ-
 χίαν ὄρους, ὑφ' ἣν ἡ κατάβασις ἦν εἰς τὸ πεδίον. (38)
 Ἐπειδὴ δὲ ἑώρα ὁ Χειρίσοφος προκατειλημμένην τὴν
 ἀκρωνυχίαν, καλεῖ Ξενοφῶντα ἀπὸ τῆς οὐράς· καὶ κε-
 λεύει λαβόντα τοὺς πελταστὰς παραγενέσθαι εἰς τὸ πρό-
 σθεν. (39) Ὁ δὲ Ξενοφῶν τοὺς μὲν πελταστὰς οὐκ ἤγεν·

ἐπιφαινόμενον γὰρ ἑώρα Τισσαφέρνην, καὶ τὸ στρατεύ-
μα πᾶν· αὐτὸς δὲ προσελάσας ἠρώτα· Τί καλεῖς; Ὁ δὲ
λέγει αὐτῷ· Ἐξεστὶν ὄρῳ· προκατεῖληπται γὰρ ἡμῖν ὁ
ὑπὲρ τῆς καταβάσεως λόφος, καὶ οὐκ ἔστι παρελθεῖν, εἰ
μὴ τούτους ἀποκόψομεν. Ἀλλὰ τί οὐκ ἤγες τοὺς πελ-
ταστάς; (40) Ὁ δὲ λέγει, ὅτι οὐκ ἐδόκει αὐτῷ ἔρημα
καταλιπεῖν τὰ ὀπισθεν, ἐπιφαινομένων τῶν πολεμίων.
Ἀλλὰ μὴν ὥρα γ', ἔφη, βουλευέσθαι, πῶς τις τοὺς ἄν-
δρας ἀπελᾶ ἀπὸ τοῦ λόφου. (41) Ἐνταῦθα Ξενοφῶν
ὄρᾳ τοῦ ὄρους τὴν κορυφὴν ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ στρατεύμα-
τος οὔσαν, καὶ ἀπὸ ταύτης ἐφοδὸν ἐπὶ τὸν λόφον, ἐνθα
ἦσαν οἱ πολέμιοι· καὶ λέγει· Κράτιστον, ὦ Χειρίσοφε,
ἡμῖν ἵεσθαι ὡς τάχιστα ἐπὶ τὸ ἄκρον· ἐὰν γὰρ τοῦτο
λάβωμεν, οὐ δυνήσονται μένειν οἱ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ. Ἀλλ',
εἰ βούλει, μένε ἐπὶ τῷ στρατεύματι· ἐγὼ δὲ ἐθέλω πο-
ρεύεσθαι· εἰ δὲ χρήζεις, πορεύου ἐπὶ τὸ ὄρος, ἐγὼ δὲ
μενῶ αὐτοῦ. (42) Ἀλλὰ δίδωμί σοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος,
ὁπότερον βούλει, ἐλέσθαι. Εἰπὼν δὲ Ξενοφῶν, ὅτι νεώ-
τερός ἐστιν, αἰρεῖται πορεύεσθαι· κελεύει δὲ οἱ συμπέμ-
ψαι ἀπὸ τοῦ στόματος ἄνδρας· μακρὰν γὰρ ἦν, ἀπὸ τῆς
οὔρας λαβεῖν. (43) Καὶ ὁ Χειρίσοφος συμπέμπει τοὺς
ἀπὸ τοῦ στόματος πελταστάς· ἔλαβε δὲ τοὺς κατὰ μέσον
τοῦ πλαισίου. Συνέπεσθαι δ' ἐκέλευσεν αὐτῷ καὶ τοὺς
τριακοσίους, οὓς αὐτὸς εἶχε τῶν ἐπιλέκτων ἐπὶ τῷ στό-
ματι τοῦ πλαισίου.

(44) Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο ὡς ἐδύναντο τάχιστα.
Οἱ δ' ἐπὶ τοῦ λόφου πολέμιοι, ὡς ἐνόησαν αὐτῶν τὴν
πορείαν ἐπὶ τὸ ἄκρον, εὐθὺς καὶ αὐτοὶ ὤρμησαν ἀμιλ-
λᾶσθαι ἐπὶ τὸ ἄκρον. (45) Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ μὲν
κραυγὴ ἦν τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος, διακελενομέ-
νων τοῖς ἑαυτῶν· πολλὴ δὲ κραυγὴ τῶν ἀμφὶ Τισσαφέρ-
νην, τοῖς ἑαυτῶν διακελενομένων. (46) Ξενοφῶν δὲ
παρελαύνων ἐπὶ τοῦ ἵππου, παρεκελεύετο· Ἄνδρες, νῦν
ἐπὶ τὴν Ἑλλάδα νομίζετε ἀμιλλᾶσθαι, νῦν πρὸς τοὺς
παῖδας καὶ τὰς γυναῖκας, νῦν ὀλίγον πονήσαντες χρό-
νον, ἀμαχεῖ τὴν λοιπὴν πορευσόμεθα. (47) Σωτηρίδας
δὲ ὁ Σικυώνιος εἶπεν· Οὐκ ἔξ ἴσου, ὦ Ξενοφῶν, ἐσμέν·
σὺ μὲν γὰρ ἐφ' ἵππου ὀχῇ, ἐγὼ δὲ χαλεπῶς κάμνω τὴν
ἀσπίδα φέρων. (48) Καὶ ὅς, ἀκούσας ταῦτα, καταπη-

δήσας ἀπὸ τοῦ ἵππου, ὠθεῖται αὐτὸν ἐκ τῆς τάξεως, καὶ τὴν ἀσπίδα ἀφελόμενος, ὥς ἐδύνατο τάχιστα ἔχων ἐπορεύετο. Ἐτύγγανε δὲ καὶ θώρακα ἔχων τὸν ἱππικόν· ὥστε ἐπιέζετο. Καὶ τοῖς μὲν ἔμπροσθεν ὑπάγειν παρεκελεύετο, τοῖς δὲ ὀπίσθεν, παριέναι, μόγισ ἐπομένοις. (49) Οἱ δ' ἄλλοι στρατιῶται παίουσι καὶ βάλλουσι καὶ λαιδοροῦσι τὸν Σωτηρίδαν, ἔστε ἠνάγκασαν λαβόντα τὴν ἀσπίδα πορεύεσθαι. Ὁ δὲ ἀναβάς, ἕως μὲν βάσιμα ἦν, ἐπὶ τοῦ ἵππου ἦγεν· ἐπεὶ δὲ ἄβατα ἦν, καταλιπὼν τὸν ἵππον, ἔσπευδε πεζῇ. Καὶ φθάνουσιν ἐπὶ τῷ ἄκρῳ γένόμενοι τοὺς πολεμίους.

C A P. V.

Graecis in aperta camporum egressis, Persae vicos accendunt. Illi praealto Tigridis fluvio et montibus arduis clausi, quum idonea illius transeundi ratio non appareat, per Carduchorum montes iter facere statuunt.

Ἐνθα δὲ οἱ μὲν βάρβαροι στραφέντες ἔφευγον, ἥ ἕκαστος ἐδύνατο· οἱ δ' Ἕλληνες εἶχον τὸ ἄκρον. Οἱ δὲ ἀμφὶ Τισσαφέρην καὶ Ἀριαῖον ἀποτραπόμενοι ἄλλην ὁδὸν ὄχοντο· οἱ δὲ ἀμφὶ Χειρίσοφον, καταβάντες εἰς τὸ πεδίον, ἐστρατοπεδεύσαντο ἐν κώμῃ μεστῇ πολλῶν ἀγαθῶν. Ἦσαν δὲ καὶ ἄλλαι κῶμαι πολλαί, πλήρεις πολλῶν ἀγαθῶν, ἐν τούτῳ τῷ πεδίῳ, παρὰ τὸν Τίγρητα ποταμόν. (2) Ἡνίκα δ' ἦν δειλὴ, ἑξαπίνης ἐπιφαίνονται οἱ πολέμιοι ἐν τῷ πεδίῳ, καὶ τῶν Ἑλλήνων κατέκοψάν τινας τῶν ἐσκεδασμένων ἐν τῷ πεδίῳ κατ' ἀρπαγὴν· καὶ γὰρ νομαὶ πολλαὶ βοσκημάτων, διαβιβαζόμεναι εἰς τὸ πέραν τοῦ ποταμοῦ, κατελείφθησαν. (3) Ἐνταῦθα Τισσαφέρηνς καὶ οἱ σὺν αὐτῷ καίειν ἐπεχείρησαν τὰς κώμας. Καὶ τῶν Ἑλλήνων μάλα ἠθύμησάν τινες, ἐννοούμενοι, μὴ τὰ ἐπιτήδεια, εἰ καύσειεν, οὐκ ἔχοιεν ὀπόθεν λαμβάνοιεν. (4) Καὶ οἱ μὲν ἀμφὶ Χειρίσοφον ἀπήεσαν ἐκ τῆς βοηθείας· ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἐπεὶ κατέβη, παρελαύνων τὰς τάξεις, ἠνίκα ἀπὸ τῆς βοηθείας ἀπήντη-

σαν [οἱ Ἕλληνες] ἔλεγεν· (5) Ὁρᾶτε, ὦ ἄνδρες Ἕλληνες, ὑφίεντας, τὴν χώραν ἤδη ἡμετέραν εἶναι· ἃ γάρ, ὅτε ἐσπένδοντο, διεπράττοντο, μὴ καίειν τὴν βασιλείῃς χώραν, νῦν αὐτοὶ καίουσιν ὡς ἄλλοτριαν. Ἀλλὰ ἐάν πον καταλίπωσί γε αὐτοῖς τὰ ἐπιτήδεια, ὕψονται καὶ ἡμεῖς ἐνταῦθα πορευομένους. (6) Ἀλλ', ὦ Χειρίσοφε, ἔφη, δοκεῖ μοι βοηθεῖν ἐπὶ τοὺς καίοντας, ὡς ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας. Ὁ δὲ Χειρίσοφος εἶπεν· Οὐκ οὐν ἔμοιγε δοκεῖ· ἀλλὰ καὶ ἡμεῖς, ἔφη, καίωμεν, καὶ οὕτω θᾶπτον παύσονται.

(7) Ἐπεὶ δ' ἐπὶ τὰς σκηνὰς ἀπῆλθον, οἱ μὲν ἄλλοι περὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν, στρατηγοὶ δὲ καὶ λοχαγοὶ συνῆλθον. Καὶ ἐνταῦθα πολλὴ ἀπορία ἦν. Ἐνθεν μὲν γὰρ ὄρη ἦν ὑπερύψηλα, ἐνθεν δὲ ὁ ποταμὸς τοσοῦτος τὸ βάθος, ὡς μηδὲ τὰ δόρατα ὑπερέχειν πειρωμένοις τοῦ βάθους. (8) Ἀπορουμένοις δὲ αὐτοῖς προσελθὼν τις ἀνὴρ Ῥόδιος, εἶπεν· Ἐγὼ θέλω ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, διαβιβάσαι κατὰ τετρακισχιλίους ὀπλίτας, ἦν μοι, ὧν δέομαι, ὑπηρετήσητε, καὶ τάλαντον μισθὸν πορίσητε. (9) Ἐρωτώμενος δέ, ὅτου δεήσοιτο· Ἀσκῶν, ἔφη, διςχιλίων δεήσομαι· πολλὰ δὲ ὄρω ταῦτα πρόβατα, καὶ αἶγας, καὶ βοῦς, καὶ ὄνους, ἃ ἀποδαρέντα καὶ φύσηθέντα ῥαδίως ἂν παρέχοι τὴν διάβασιν. (10) Δεήσομαι δὲ καὶ τῶν δεσμῶν, οἷς χρῆσθε περὶ τὰ ὑποζύγια. Τούτοις δ', ἔφη, ζεύξας τοὺς ἄσκους πρὸς ἀλλήλους, ὀρμίσας ἕκαστον ἄσκον λίθους ἀρτήσας, καὶ ἀφείς ὥσπερ ἀγκύρας, εἰς τὸ ὕδωρ δὲ ἀγαγών, καὶ ἀμφοτέρωθεν δῆσας, ἐπιβαλὼν ὕλην, καὶ γῆν ἐπιφορήσω. (11) Ὅτι μὲν οὖν οὐ καταδύσεσθε, αὐτίκα μάλα εἴσεσθε· ὁ γὰρ ἄσχος δύο ἄνδρας ἔξει τοῦ μὴ καταδύναι· ὥστε δὲ μὴ ὀλισθάνειν, ἢ ὕλη καὶ ἡ γῆ σχήσει.

(12) Ἀκούσασι ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς τὸ μὲν ἐνθύμημα χαρίεν ἐδόκει εἶναι, τὸ δὲ ἔργον ἀδύνατον· ἦσαν γὰρ οἱ κωλύσοντες πέραν πολλοὶ ἱππεῖς, οἳ εὐθὺς τοῖς πρώτοις οὐδὲν ἂν ἐπέτρεπον τούτων ποιεῖν. (13) Ἐνταῦθα τὴν μὲν ὑστεραίαν ἐπανεχώρουν εἰς τοῖμπαλιν ἢ πρὸς Βαβυλῶνα, εἰς τὰς ἀκαύστους κώμας, κατακαύσαντες ἐνθεν ἐξήεσαν· ὥστε οἱ πολέμιοι οὐ προσήλανον, ἀλλὰ ἐθεῶντο, καὶ οἷοι ἦσαν θαυμάζειν, ὅποι ποτὲ

τρέφονται οἱ Ἕλληνες, καὶ τί ἐν νῶ ἔχοιεν. (14) Ἐν-
ταῦθα οἱ μὲν ἄλλοι στρατιῶται ἀμφὶ τὰ ἐπιτήδεια ἦσαν·
οἱ δὲ στρατηγοὶ καὶ οἱ λοχαγοὶ πάλιν συνῆλθον, καὶ συν-
αγαγόντες τοὺς αἰχμαλώτους, ἤλεγχον τὴν κύκλῳ πᾶ-
σαν χώραν, τίς ἐκάστη εἴη. (15) Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι τὰ
μὲν πρὸς μεσημβρίαν τῆς ἐπὶ Βαβυλῶνα εἴη καὶ Μη-
δίαν, δι' ἧς περ ἦκοιεν· ἡ δὲ πρὸς ἑω, ἐπὶ Σοῦσά τε καὶ
Ἐκβάτανα φέροι, ἐνθα θερίζειν καὶ ἐαρίζειν λέγεται βα-
σιλεύς· ἡ δὲ διαβάντι τὸν ποταμὸν πρὸς ἑσπέραν, ἐπὶ
Λυδίαν καὶ Ἰωνίαν φέροι· ἡ δὲ διὰ τῶν ὀρέων καὶ πρὸς
ἄρκτον τετραμμένη ὅτι εἰς Καρδούχους ἄγοι. (16) Τού-
τους δ' ἔφασαν οἴκειν ἀνὰ τὰ ὄρη, καὶ πολεμικοὺς εἶ-
ναι, καὶ βασιλέως οὐκ ἀκούειν· ἀλλὰ καὶ ἐμβαλεῖν ποτε
εἰς αὐτοὺς βασιλικὴν στρατιάν, δώδεκα μυριάδας· τού-
των δὲ οὐδένα ἀπονοστήσαι διὰ τὴν δυσχωρίαν· ὁπότε
μέντοι πρὸς τὸν σατράπην τὸν ἐν τῷ πεδίῳ σπείσαιντο,
καὶ ἐπιμίγνυσθαι σφῶν τε πρὸς ἐκείνους, καὶ ἐκείνων
πρὸς αὐτούς.

(17) Ἀκούσαντες δὲ ταῦτα οἱ στρατηγοί, ἐκάθι-
σαν χωρὶς τοὺς ἐκασταχόσε φάσκοντας εἰδέναι, οὐδὲν
δῆλον ποιήσαντες, ὅποι πορεύεσθαι ἔμελλον. Ἐδόκει δὲ
τοῖς στρατηγοῖς ἀναγκαῖον εἶναι, διὰ τῶν ὀρέων εἰς Καρ-
δούχους ἐμβάλλειν· τούτους γὰρ διελθόντας ἔφασαν εἰς
Ἀρμενίαν ἔξειν, ἧς Ὀρόντας ἦρχε, πολλῆς καὶ εὐδαί-
μονος. Ἐντεῦθεν δὲ εὐπορον ἔφασαν εἶναι, ὅποι τις ἐθέ-
λοι πορεύεσθαι. (18) Ἐπὶ τούτοις ἐθύσαντο, ὅπως, ὅπη-
νίκα καὶ δοκοίη τῆς ὥρας, τὴν πορείαν ποιοῖντο· τὴν
γὰρ ὑπερβολὴν τῶν ὀρέων ἐδεδοίκεσαν, μὴ προκαταλη-
φθεῖη· καὶ παρήγγειλαν, ἐπειδὴ δειπνήσειαν, συνεσκευ-
ασμένους πάντας ἀναπαύεσθαι, καὶ ἔπεσθαι, ἥνικ' ἂν
τις παραγγείλῃ.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Δ'.

C A P. I.

Graeci per saltus Carduchorum incedentes, cum ab hostibus a tergo insequentibus, tum nive vexantur; quare ut agmen expeditius habeant, plurima jumenta et captivos omnes pone se relinquunt. Montibus autem a Carduchis obsessis, via per amfractum ostenditur, ad quam armis defendendam fortissimi Graecorum sponte sese offerunt.

“**ΟΣΑ** μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει ἐγένετο μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα μετὰ τὴν μάχην ἐν ταῖς σπονδαῖς, ὥς βασιλεὺς καὶ οἱ σὺν Κύρῳ ἀναβάντες Ἕλληνες ἐσπείσαντο, καὶ ὅσα, παραβάντος τὰς σπονδὰς βασιλέως καὶ Τισσαφέρνους, ἐπολεμήθη πρὸς τοὺς Ἕλληνας, ἐπακολουθοῦντος τοῦ Περσῶν στρατεύματος, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο, ἔνθα ὁ μὲν Τίγρης ποταμὸς παντάπασιν ἄπορος ἦν διὰ τὸ βάθος καὶ μέγεθος, πάροδος δὲ οὐκ ἦν, ἀλλὰ τὰ Καρδούχια ὄρη ἀπότομα ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἐκρέματο, ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς, διὰ τῶν ὀρέων πορευτέον εἶναι. (3) Ἦκουον γὰρ τῶν ἀλισκομένων, ὅτι, εἰ διέλθοιεν τὰ Καρδούχια ὄρη, ἐν τῇ Ἀρμενίᾳ τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ, ἣν μὲν βούλωνται, διαβήσονται· ἣν δὲ μὴ βούλωνται, περιΐασι. Καὶ τοῦ Εὐφράτου τε τὰς πηγὰς ἐλέγετο οὐ πρόσω τοῦ Τίγρητος εἶναι· καὶ ἔστιν οὐ τὸ στενόν. (4) Τὴν δ’ εἰς τοὺς Καρδούχους ἐμβολὴν ὧδε

ποιοῦνται, ἅμα μὲν λαθεῖν πειρώμενοι, ἅμα δὲ φθάσαι, πρὶν τοὺς πολεμίους καταλαβεῖν τὰ ἄκρα. (5) Ἡνίκα δ' ἦν ἁμφὶ τὴν τελευταίαν φυλακὴν, καὶ ἐλείπετο τῆς νυκτὸς ἔσθον σκοταίους διελθεῖν τὸ πεδῖον, τηνικαῦτα ἀναστάντες ἀπὸ παραγγέλλσεως πορευόμενοι ἀφικνοῦνται ἅμα τῇ ἡμέρᾳ πρὸς τὸ ὄρος. (6) Ἐνθα δὲ Χειρίσοφος μὲν ἡγεῖτο τοῦ στρατεύματος, λαβὼν τὸ ἁμφ' αὐτὸν καὶ τοὺς γυμνήτας πάντας. Ξενοφῶν δὲ σὺν τοῖς ὀπισθοφυλάξιν ὀπλίταις εἶπετο, οὐδένα ἔχων γυμνήτα· οὐδεὶς γὰρ ἐδόκει κίνδυνος εἶναι, μή τις ἄνω πορευομένων ἐκ τοῦ ὀπισθεν ἐπίσποιτο. (7) Καὶ ἐπὶ μὲν τὸ ἄκρον ἀναβαίνει Χειρίσοφος, πρὶν τινα αἰσθῆσθαι τῶν πολεμίων· ἔπειτα δὲ ὑφηγεῖτο· ἐφείπετο δὲ αἰεὶ τὸ ὑπερβάλλον τοῦ στρατεύματος εἰς τὰς κώμας τὰς ἐν τοῖς ἄγκεσί τε καὶ μυχοῖς τῶν ὀρέων.

(8) Ἐνθα δὲ οἱ μὲν Καρδοῦχοι, ἐκλιπόντες τὰς οἰκίας, ἔχοντες καὶ γυναῖκας, καὶ παῖδας, ἔφευγον ἐπὶ τὰ ὄρη· τὰ δ' ἐπιτήδεια πολλὰ ἦν λαμβάνειν· ἦσαν δὲ καὶ χαλκώμασι παμπόλλοις κατεσκευασμένοι αἱ οἰκίαι, ὧν οὐδὲν ἔφερον οἱ Ἕλληνες· οὐδὲ τοῖς ἀνθρώπους ἐδίωκον, ὑποφειδόμενοι, εἴ πως [ἄν] ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διῆναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας, ἐπεὶ περ βασιλεῖ πολέμιοι ἦσαν. (9) Τὰ μέντοι ἐπιτήδεια, ὅτω τις ἐπιτυγχάνοι, ἐλάμβανον· ἀνάγκη γὰρ ἦν. Οἱ δὲ Καρδοῦχοι οὔτε καλούντων ὑπήκουον, οὔτε ἄλλο τι φιλικὸν οὐδὲν ἐποίουν. (10) Ὅτε δὲ οἱ τελευταῖοι τῶν Ἑλλήνων κατέβαινον εἰς τὰς κώμας ἀπὸ τοῦ ἄκρου ἤδη σκοταῖοι, διὰ γὰρ τὸ στενὴν εἶναι τὴν ὁδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν ἢ ἀνάβασις αὐτοῖς ἐγένετο καὶ κατὰβασις εἰς τὰς κώμας, τότε δὲ συλλεγόντες τινὲς τῶν Καρδούχων τοῖς τελευταίοις ἐπέθεντο, καὶ ἀπέκτεινάν τινας, καὶ λίθοις καὶ τοξεύμασι κατέτρωσαν, ὀλίγοι τινὲς ὄντες· ἔξ ἀπροσδοκίτου γὰρ αὐτοῖς ἐπέπεσε τὸ Ἑλληνικόν. (11) Εἰ μέντοι τότε πλείους συνελέγησαν, ἐκινδύνευσεν ἂν διαφθαρεῖναι πολὺ τοῦ στρατεύματος. Καὶ ταύτην μὲν τὴν νύκτα οὕτως ἐν ταῖς κώμαις ἠνλίσθησαν· οἱ δὲ Καρδοῦχοι πρὸ πολλὰ ἔκαιον κύκλῳ ἐπὶ τῶν ὀρέων, καὶ συνεώρων ἀλλήλους.

(12) Ἄμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ συνελθοῦσι τοῖς στρατη-

γοῖς καὶ λοχαγοῖς τῶν Ἑλλήνων ἔδοξε, τῶν τε ὑποζυγίων τὰ ἀναγκαῖα καὶ τὰ δυνατώτατα πορεύεσθαι ἔχοντας, καταλιπόντας τὰ ἄλλα, καὶ ὅποσα ἦν νεωστὶ αἰχμάλωτα ἀνδράποδα ἐν τῇ στρατιᾷ, πάντα ἀφίεναι. (13) Σχολαίαν γὰρ ἐποιοῦν τὴν πορείαν πολλὰ ὄντα τὰ ὑποζύγια καὶ τὰ αἰχμάλωτα· καὶ πολλοὶ δὴ αὐτῶν, οἱ ἐπὶ τούτοις ὄντες, ἀπόμαχοι ἦσαν· διπλάσιά τε τὰ ἐπιτήδεια ἔδει πορίζεσθαι καὶ φέρεσθαι, πολλῶν τῶν ἀνθρώπων ὄντων. Δόξαν δὲ ταῦτα, ἐκήρυξαν οὕτω ποιεῖν.

(14) Ἐπειδὴ δὲ ἀριστήσαντες ἐπορεύοντο, ὑποστάντες ἐν στενῷ οἱ στρατηγοί, εἴ τι εὗρίσκοιεν τῶν εἰρημένων μὴ ἀφειμένον, ἀφηροῦντο· οἱ δ' ἐπείθοντο, πλὴν εἴ τις τι ἔκλεψεν, οἷον ἢ παιδὸς ἐπιθυμήσας ἢ γυναικὸς τῶν εὐπρεπῶν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν ἡμέραν οὕτως ἐπορεύθησαν, τὰ μὲν τι μαχόμενοι, τὰ δὲ καὶ ἀναπαυόμενοι. (15) Εἰς δὲ τὴν ὑστεραίαν χειμῶν γίγνεται πολὺς, ἀναγκαῖον δ' ἦν πορεύεσθαι· οὐ γὰρ ἦν ἱκανὰ τὰ ἐπιτήδεια. Καὶ ἤγεῖτο μὲν Χειρίσοφος, ὠπισθοφυλάκει δὲ Ξενοφῶν. (16) Καὶ οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπετίθεντο, καί, στενῶν ὄντων τῶν χωρίων, ἐγγὺς προσιόντες ἐτόξευον καὶ ἐσφενδόνων· ὥστε ἠναγκάζοντο οἱ Ἕλληνες ἐπιδιώκοντες καὶ πάλιν ἀναχάζοντες σχολῇ πορεύεσθαι· καὶ θαμινὰ παρήγγειλεν ὁ Ξενοφῶν ὑπομένειν, ὅτε οἱ πολέμιοι ἰσχυρῶς ἐπικέοιντο. (17) Ἐνθα ὁ Χειρίσοφος ἄλλοτε μὲν, ὅτε παρεγγυῶτο, ὑπέμενε, τότε δὲ οὐχ ὑπέμενε, ἀλλ' ἤγε ταχέως, καὶ παρηγγύα ἔπεσθαι· ὥστε δῆλον ἦν, ὅτι προὔγμιά τι εἴη· σχολῇ δὲ οὐκ ἦν ἰδεῖν παρελθόντι τὸ αἷτιον τῆς σπουδῆς· ὥστε ἡ πορεία ὁμοία φυγῇ ἐγίγνετο τοῖς ὠπισθοφυλάξι. (18) Καὶ ἐνταῦθα ἀποθνήσκει ἀνὴρ ἀγαθὸς Λακωνικὸς Κλεώνυμος, τοξευθεὶς διὰ τῆς ἀσπίδος καὶ τῆς στολάδος εἰς τὰς πλευράς, καὶ Βασίας Ἀρχάς, διαμπερὲς εἰς τὴν κεφαλὴν. (19) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο ἐπὶ σταθμόν, εὐθὺς ὥσπερ εἶχεν ὁ Ξενοφῶν ἐλθὼν πρὸς τὸν Χειρίσοφον, ἠτιᾶτο αὐτόν, ὅτι οὐχ ὑπέμεινεν, ἀλλ' ἠναγκάζοντο φεύγοντες ἅμα μάχεσθαι. Καὶ νῦν δύο καλῶ τε καὶ ἀγαθῶ ἄνδρε τεθνάτην, καὶ οὔτε ἀνελέσθαι, οὔτε θάψαι αὐτῶ ἐδυνάμεθα. (20) Ἀποκρίνεται πρὸς ταῦτα ὁ Χειρίσοφος·

Βλέψον, ἔφη, εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἴδε, ὥς ἄβατα πάντα
 ἐστί. Μία δὲ αὕτη ὁδός, ἣν ὁρᾷς, ὁρθία· καὶ ἐπὶ
 ταύτῃ ὁρᾷν ἀνθρώπων ἔξεστί σοι ὄχλον τοσοῦτον, οἳ
 κατειληφότες φυλάττουσι τὴν ἔκβασιν. (21) Ταῦτα ἐγὼ
 ἔσπευδον, καὶ διὰ τοῦτό σε οὐχ ὑπέμενον, εἴ πως δυ-
 ναίμην φθάσαι, πρὶν κατειληφθαι τὴν ὑπερβολήν· οἱ
 δὲ ἡγεμόνες, οὓς ἔχομεν, οὐ φασιν εἶναι ἄλλην ὁδόν.
 (22) Ὁ δὲ Ξενοφῶν λέγει· Ἀλλ' ἐγὼ ἔχω δύο ἄνδρας.
 Ἐπεὶ γὰρ ἡμῖν πράγματα παρεῖχον, ἐνηδρεύσαμεν,
 ὅπερ ἡμᾶς καὶ ἀναπνεῦσαι ἐποίησε, καὶ ἀπεκτείναμεν
 τινὰς αὐτῶν, καὶ ζῶντας προὔθυμήθημεν λαβεῖν, αὐ-
 τοῦ τούτου ἕνεκεν, ὅπως ἡγεμόσιν εἰδόσι τὴν χώραν χρη-
 σαίμεθα.

(23) Καὶ εὐθὺς ἀγαγόντες τοὺς ἀνθρώπους, ἤλεγ-
 χον διαλαβόντες, εἴ τινα εἶδεῖεν ἄλλην ὁδὸν ἢ τὴν φανε-
 ράν. Ὁ μὲν οὖν ἕτερος οὐκ ἔφη, καὶ μάλα πολλῶν φό-
 βων προσαγομένων· ἐπειδὴ δὲ οὐδὲν ὠφέλιμον ἔλεγεν,
 ὁρῶντος τοῦ ἑτέρου κατεσφάγη. (24) Ὁ δὲ λοιπὸς ἔλε-
 ξεν, ὅτι οὗτος μὲν διὰ ταῦτα οὐ φαίη εἰδέναι, ὅτι αὐτῷ
 τυγχάνει θυγάτηρ ἐκεῖ παρ' ἀνδρὶ ἐκδεδομένη· αὐτὸς δ'
 ἔφη ἡγήσεσθαι δυνατὴν καὶ ὑποζυγίοις πορεύεσθαι ὁδόν.
 (25) Ἐρωτώμενος δ', εἰ εἴη τι ἐν αὐτῇ δυσπάρσιτον χω-
 ρίον, ἔφη, εἶναι ἄκρον, ὃ εἰ μή τις προκαταλήψοιτο,
 ἀδύνατον ἔσεσθαι παρελθεῖν. (26) Ἐνταῦθα ἐδόκει,
 συγκαλέσαντας λοχαγοὺς καὶ πελταστὰς καὶ τῶν ὀπλιτῶν,
 λέγειν τε τὰ παρόντα, καὶ ἐρωτᾶν, εἴ τις αὐτῶν ἔστιν,
 ὅστις ἀνὴρ ἀγαθὸς ἐθέλοι γενέσθαι, καὶ ὑποστὰς ἐθε-
 λοντῆς πορεύεσθαι. (27) Ὑφίστανται τῶν μὲν ὀπλιτῶν
 Ἀριστώννυμος Μεθυδριεὺς Ἀρκάς, καὶ Ἀγασίας Στυμ-
 φάλιος Ἀρκάς. Ἀντιστασιάζων δὲ αὐτοῖς Καλλίμαχος
 Παρράσιος Ἀρκάς, καὶ οὗτος ἔφη ἐθέλειν πορεύεσθαι,
 προσλαβὼν ἐθελοντὰς ἐκ παντὸς τοῦ στρατεύματος· εὐ-
 γὰρ οἶδα, ἔφη, ὅτι ἔψονται πολλοὶ τῶν νέων ἐμοῦ ἡγου-
 μένου. (28) Ἐκ τούτου ἐρωτῶσιν, εἴ τις καὶ τῶν γυμ-
 νητῶν ταξιαρχῶν ἐθέλοι συμπορεύεσθαι. Ὑφίσταται
 Ἀριστεάς Χῖος, ὃς πολλαχοῦ πολλοῦ ἄξιος τῇ στρατιᾷ
 εἰς τὰ τοιαῦτα ἐγένετο.

C A P. II.

In itinere per montes exercitus a Carduchis vexatur, qui saxa in succedentes provolvunt, telisque eosdem modo a tergo, modo a fronte adoriuntur; in quibus proeliis quantumvis levibus, nonnulli Graecorum occumbunt.

Καὶ ἦν μὲν δαίλη ἤδη, οἱ δ' ἐκέλευον αὐτοὺς ἐμπα-
γόντας πορεύεσθαι· καὶ τὸν ἡγεμόνα δῆσαντες παρα-
διδόασιν αὐτοῖς· καὶ συντίθενται, τὴν μὲν νύκτα, ἦν
λάβωσι τὸ ἄκρον, τὸ χωρίον φυλάττειν· ἅμα δὲ τῇ
ἡμέρᾳ τῇ σάλπιγγι σημαίνειν· καὶ τοὺς μὲν ἄνω ὄντας
ἵεναι ἐπὶ τοὺς κατέχοντας τὴν φανεράν ἐκβασιν· αὐτοὶ
δὲ συμβοηθήσειν ἐκβαίνοντες ὥς ἂν δύνωνται τάχιστα.
(2) Ταῦτα συνθέμενοι, οἱ μὲν ἐπορεύοντο, πλῆθος ὡς
δισχίλιοι· καὶ ὕδωρ πολὺ ἦν ἐξ οὐρανοῦ· Ξενοφῶν δέ,
ἔχων τοὺς ὀπισθοφύλακας, ἡγεῖτο πρὸς τὴν φανεράν
ἐκβασιν, ὅπως ταύτῃ τῇ ὁδῷ οἱ πολέμιοι προσέχοιεν τὸν
νοῦν, καὶ ὡς μάλιστα λάθοιεν οἱ περιϋόντες. (3) Ἐπεὶ
δὲ ἦσαν ἐπὶ χαράδρᾳ οἱ ὀπισθοφύλακες, ἦν ἔδει δια-
βάντας πρὸς τὸ ὄρθιον ἐκβαίνειν, τηνικαῦτα ἐκυλίνδουν
οἱ βάρβαροι ὀλοιτρόχους ἁμαξιαίους, καὶ μεῖζους καὶ
ἐλάττους [λίθους], οἵ φερόμενοι πρὸς τὰς πέτρας πταίον-
τες διεσφενδονῶντο· καὶ παντάπασιν οὐδὲ πελάσαι οἶόν
τ' ἦν τῇ ὁδῷ. (4) Ἐνιοὶ δὲ τῶν λοχαγῶν, εἰ μὴ ταύτῃ
δύναιτο, ἄλλῃ ἐπειρῶντο· καὶ ταῦτα ἐποίουν μέχρι
σκότος ἐγένετο. Ἐπεὶ δὲ ᾤοντο ἀφανεῖς εἶναι ἀπιόντες,
τότε ἀπῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον· ἐτύγγανον δὲ καὶ ἀνά-
ριστοι ὄντες αὐτῶν οἱ ὀπισθοφυλακήσαντες. Οἱ μέντοι
πολέμιοι, φοβούμενοι δηλονότι, οὐδὲν ἐπαύσαντο δι'
ἔλης τῆς νυκτὸς κυλινδοῦντες τοὺς λίθους· τεκμήρασθαι
δ' ἦν τῷ ψόφῳ. (5) Οἱ δέ, ἔχοντες τὸν ἡγεμόνα, κύκλῳ
περιϋόντες, καταλαμβάνουσι τοὺς φύλακας ἅμφι πῦρ
καθήμενους· καὶ τοὺς μὲν κατακανόντες, τοὺς δὲ κατα-
διώξαντες, αὐτοὶ ἐνταῦθα ἕμενον, ὡς κατέχοντες τὸ
ἄκρον. (6) Οἱ δ' οὐ κατεῖχον, ἀλλὰ μαστὸς ἦν ὑπὲρ
αὐτῶν, παρ' ὃν ἦν ἡ στενὴ αὕτη ὁδός, ἐφ' ἣ ἐκάθηντο

οἱ φύλακες. Ἐφοδος μέντοι αὐτόθεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους ἦν, οἱ ἐπὶ τῇ φανερᾷ ὁδῷ ἐκάθηντο.

(7) Καὶ τὴν μὲν νύκτα ἐνταῦθα διήγαγον. Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ὑπέφαινε, ἐπορεύοντο σιγῇ συντεταγμένοι ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ γὰρ ὁμίχλη ἐγένετο· ὥστε ἔλαθον ἐγγὺς προσελθόντες. Ἐπεὶ δὲ εἶδον ἀλλήλους, ἥ τε σάλπιγξ ἐφθέγγετο, καὶ ἀλαλάζαντες οἱ Ἕλληνες ἵεντο ἐπὶ τοὺς ἀνθρώπους· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ καταλιπόντες τὴν ὁδόν, φεύγοντες ὀλίγοι ἀπέθνησκον· εὖζωνοι γὰρ ἦσαν. (8) Οἱ δ' ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἀκούσαντες τῆς σάλπιγγος, εὐθὺς ἵεντο ἄνω κατὰ τὴν φανεράν ὁδόν· ἄλλοι δὲ τῶν στρατηγῶν κατὰ ἀτρυβεῖς ὁδοὺς ἐπορεύοντο, ἥ ἔτυχον ἕκαστοι ὄντες, καὶ ἀναβάντες ὥς ἐδύναντο, ἀνίμων ἀλλήλους τοῖς δόρασι. (9) Καὶ οὗτοι πρῶτοι συνέμιξαν τοῖς προκαταλαβοῦσι τὸ χωρίον. Ξενοφῶν δέ, ἔχων τῶν ὀπισθοφυλάκων τοὺς ἡμίσεις, ἐπορεύετο, ἥπερ οἱ τὸν ἡγεμόνα ἔχοντες· εὐοδωτάτη γὰρ ἦν τοῖς ὑποζυγίοις· τοὺς δ' ἡμίσεις ὀπισθεν τῶν ὑποζυγίων ἔταξε. (10) Πορευόμενοι δ' ἐντυγχάνουσι λόφῳ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ, κατειλημμένῳ ὑπὸ τῶν πολεμίων, οὓς ἢ ἀποκόψαι ἦν ἀνάγκη, ἢ διεξεῦχθαι ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων. Καὶ αὐτοὶ μὲν ἂν ἐπορεύεσθαι, ἥπερ οἱ ἄλλοι· τὰ δ' ὑποζύγια οὐκ ἦν ἄλλη ἢ ταύτῃ ἐκβῆναι. (11) Ἐνθα δὲ παρακελευσάμενοι ἀλλήλοις, προσβάλλουσι πρὸς τὸν λόφον ὀρθίοις τοῖς λόχοις, οὐ κύκλῳ, ἀλλὰ καταλιπόντες ἄροδον τοῖς πολεμίοις, εἰ βούλοιντο φεύγειν. (12) Καὶ τέως μὲν αὐτοὺς ἀναβαίνοντας, ὅπῃ ἐδύναντο ἕκαστος, οἱ βάρβαροι ἐτόξευον καὶ ἔβαλλον, ἐγγὺς δ' οὐ προσίεντο, ἀλλὰ φυγῇ λείπουσι τὸ χωρίον. Καὶ τοῦτόν τε παρεληλύθεισαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ἕτερον ὁρῶντες ἔμπροσθεν λόφον κατεχόμενον, ἐπὶ τοῦτον αὖθις ἐδόκει πορεύεσθαι. (13) Ἐννοήσας δ' ὁ Ξενοφῶν, μή, εἰ ἔρημον καταλείποι τὸν ἡλωκότα λόφον, καὶ πάλιν λαβόντες οἱ πολέμιοι ἐπιθοῖντο τοῖς ὑποζυγίοις παριοῦσιν, (ἐπὶ πολὺν δὲ ἦν τὰ ὑποζύγια, ἅτε διὰ στενῆς τῆς ὁδοῦ πορευόμενα) καταλείπει ἐπὶ τοῦ λόφου λοχαγοὺς Κηφισόδωρον Κηφισοφώντος, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀμφικράτην Ἀμφιδήμον, Ἀθηναῖον, καὶ Ἀρχαγόραν Ἀργεῖον, φυγάδα· αὐτὸς δὲ σὺν τοῖς λοιποῖς ἐπορεύετο ἐπὶ τὸν δεύ-

τερον λόφον, καὶ τῷ αὐτῷ τρόπῳ καὶ τοῦτον αἰροῦσιν. (14) Ἐτι δ' αὐτοῖς τρίτος μαστός λοιπὸς ἦν πολὺ ὀρ-
 θιώτατος, ὃ ὑπὲρ τῆς ἐπὶ τῷ πυρὶ καταληφθείσης φυ-
 λακῆς τῆς νυκτὸς ὑπὸ τῶν προελθόντων. (15) Ἐπεὶ δ'
 ἐγγὺς ἦγον οἱ Ἕλληνες, λείπουσιν οἱ βάρβαροι ἀμαχητεὶ
 τὸν μαστόν· ὥστε θαυμαστὸν γενέσθαι πᾶσι, καὶ ὑπώ-
 πτενον, δείσαντας αὐτούς, μὴ κυκλωθέντες πολιορ-
 κοῖντο, ἀπολιπεῖν. Οἱ δὲ ἄρα ἀπὸ τοῦ ἄκρου καθορῶν-
 τες τὰ ὀπισθεν γιγνόμενα, πάντες ἐπὶ τοὺς ὀπισθοφύλα-
 κας ἐχώρουν.

(16) Καὶ Ξενοφῶν μὲν σὺν τοῖς νεωτάτοις ἀνέβαι-
 νεν ἐπὶ τὸ ἄκρον, τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπάγειν,
 ὅπως οἱ τελευταῖοι λόγοι προσμίσξαιαν· καὶ προελθόντας
 τὰ τὴν ὁδὸν ἐν τῷ ὁμαλῷ θέσθαι τὰ ὅπλα εἶπεν. (17)
 Καὶ ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἦλθεν Ἀρχαγόρας ὁ Ἀργεῖος
 πεφευγὼς καὶ λέγει, ὥς ἀπεκόπησαν ἀπὸ τοῦ πρώτου
 λόφου, καὶ ὅτι τεθνήσκει Κηφισόδωρος καὶ Ἀμφικράτης,
 καὶ ἄλλοι, ὅσοι μὴ ἀλλόμενοι κατὰ τῆς πέτρας πρὸς
 τοὺς ὀπισθοφύλακας ἀφίκοντο. (18) Ταῦτα δὲ διαπρα-
 ξάμενοι οἱ βάρβαροι, ἤκον ἐπ' ἀντίπορον λόφον τῷ μα-
 στῷ· καὶ ὁ Ξενοφῶν διελέγετο αὐτοῖς δι' ἐρμηνέως περὶ
 σπονδῶν, καὶ τοὺς νεκροὺς ἀπῆτει. (19) Οἱ δ' ἔφασαν
 ἀποδώσειν, ἐφ' ᾧ μὴ καίειν τὰς κώμας. Συνωμολόγει
 ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. Ἐν ᾧ δὲ τὸ μὲν ἄλλο στράτευμα πα-
 ρήει, οἱ δὲ ταῦτα διελέγοντο, πάντες, οἱ ἐκ τούτου τοῦ
 τόπου συνερῥύησαν, ἐνταῦθα ἴσταντο οἱ πολέμιοι. (20)
 Καὶ ἐπεὶ ἤρξαντο καταβαίνειν ἀπὸ τοῦ μαστοῦ πρὸς τοὺς
 ἄλλους, ἐνθα τὰ ὅπλα ἔκειτο, ἵεντο δὴ οἱ πολέμιοι
 πολλῷ πλήθει καὶ θορύβῳ· καὶ ἐπεὶ ἐγένοντο ἐπὶ τῆς
 κορυφῆς τοῦ μαστοῦ, ἀφ' οὗ Ξενοφῶν κατέβαιναν, ἐκυ-
 λίνδουν πέτρας· καὶ ἐνὸς μὲν κατέαξαν τὸ σκέλος, Ξε-
 νοφῶντα δὲ ὁ ὑπασπιστὴς ἔχων τὴν ἀσπίδα ἀπέλιπεν.
 (21) Εὐρύλοχος δὲ Λουσιεὺς Ἀρχὸς προσέδραμεν αὐτῷ
 ὀπλίτης, καὶ πρὸ ἀμφοῖν προβεβλημένος ἀπεχώρει, καὶ
 οἱ ἄλλοι πρὸς τοὺς συντεταγμένους ἀπῆλθον.

(22) Ἐκ δὲ τούτου πᾶν ὁμοῦ ἐγένετο τὸ Ἑλληνι-
 κόν, καὶ ἐσκήνησαν αὐτοῦ ἐν πολλαῖς καὶ καλαῖς οἰ-
 κίαις, καὶ ἐπιτηδείοις δαψιλέσι· καὶ γὰρ οἶνος πολὺς
 ἦν, ὃν ἐν λάκκοις κονιατοῖς εἶχον. (23) Ξενοφῶν δὲ καὶ

Χειρίσοφος διεπράξαντο, ὥστε λαβόντες τοὺς νεκροὺς ἀποδοῦναι τὸν ἡγεμόνα· καὶ πάντα ἐποίησαν τοῖς ἀποθανοῦσιν ἐκ τῶν δυνατῶν, ὥσπερ νομίζεται ἀνδράσιν ἀγαθοῖς. (24) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ἄνευ ἡγεμόνος ἐπορεύοντο· μαχόμενοι δ' οἱ πολέμιοι, καὶ ὅπη εἶη στενὸν χωρίον προκαταλαμβάνοντες, ἐκώλυνον τὰς παρόδους. (25) Ὅποτε μὲν οὖν τοὺς πρώτους κωλύοιεν, Ξενοφῶν ὀπισθεν ἐκβαίνων πρὸς τὰ ὄρη, ἔλυσεν τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς πρώτοις, ἀνωτέρω πειρώμενος γίνεσθαι τῶν κωλυνόντων· (26) ὁπότε δὲ τοῖς ὀπισθεν ἐπιθοῖντο, Χειρίσοφος ἐκβαίνων, καὶ πειρώμενος ἀνωτέρω γίνεσθαι τῶν κωλυνόντων, ἔλυσεν τὴν ἀπόφραξιν τῆς παρόδου τοῖς ὀπισθεν. Καὶ αἰεὶ οὕτως ἐβοήθουν ἀλλήλοις, καὶ ἰσχυρῶς ἀλλήλων ἐπεμέλοντο. (27) Ἦν δὲ ὁπότε καὶ αὐτοῖς τοῖς ἀναβᾶσι πολλὰ πράγματα παρεῖχον οἱ βάρβαροι πάλιν καταβαίνουσιν· ἐλαφροὶ γὰρ ἦσαν, ὥστε καὶ ἐγγύθεν φεύγοντες ἀποφεύγειν· οὐδὲν γὰρ ἄλλο εἶχον ἢ τόξα καὶ σφενδόνας. (28) Ἀριστοὶ δὲ τοξόται ἦσαν· εἶχον δὲ τόξα ἐγγὺς τριπήχη, τὰ δὲ τοξεύματα πλεόν ἢ διπήχη· εἴλκον δὲ τὰς νευράς, ὁπότε τοξεύοιεν, πρὸς τὸ κάτω τοῦ τόξου τῷ ἀριστερῷ ποδὶ προσβαίνοντες. Τὰ δὲ τοξεύματα ἐχώρει διὰ τῶν ἀσπίδων καὶ διὰ τῶν θωράκων· ἐχρῶντο δὲ αὐτοῖς οἱ Ἕλληνες, ἐπεὶ λάβοιεν, ἀκοντίοις, ἐναγκυλῶντες. Ἐν τούτοις τοῖς χωρίοις οἱ Κροῖτες χρησιμώτατοι ἐγένοντο· ἦρχε δὲ αὐτῶν Στρατοκλῆς Κροῖς.

C A P. III.

Post septem dierum labores in campos ad flumen Cetritem sitos egressi, brevi quiete fruuntur. Tum hostibus utramque ripam praealti fluminis insidentibus, tamen inter tela Carduchorum copiasque satrapae Persarum per vadum transeunt, et in Armeniam penetrant.

Ταύτην δ' αὖ τὴν ἡμέραν ἡλίσθησαν ἐν ταῖς κώμας ταῖς ὑπὲρ τοῦ πεδίου τοῦ παρὰ τὸν Κεντρίτην ποταμόν,

εὖρος ὡς δίπλεθρον, ὃς ὁρίζει τὴν Ἀρμενίαν καὶ τὴν τῶν Καρδούχων χώραν· καὶ οἱ Ἕλληνες ἐνταῦθα ἀνεπαύσαντο ἄσμενοι ἰδόντες πεδίον· ἀπεῖχε δὲ τῶν ὁρέων ὁ ποταμὸς ὡς ἑξ ἢ ἐπὶ στάδια τῶν Καρδούχων. (2) Τότε μὲν οὖν ἠϋλίσθησαν μάλα ἡδέως, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχοντες, καὶ πολλὰ τῶν παρεληλυθότων πόνων μνημονεύοντες. Ἐπὶ γὰρ ἡμέρας, ὅσας περ ἐπορεύθησαν διὰ τῶν Καρδούχων, πάσας μαχόμενοι διετέλεσαν, καὶ ἔπαθον κακά, ὅσα οὐδὲ τὰ σύμπαντα ὑπὸ βασιλέως καὶ Τισσαφέρους. Ὡς οὖν ἀπηλλαγμένοι τούτων, ἡδέως ἐκοιμήθησαν.

(3) Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ ὁρῶσιν ἱππέας πονέραν τοῦ ποταμοῦ ἐξωπλισμένους, ὡς κωλύσοντας διαβαίνειν· πεζοὺς δ' ἐπὶ ταῖς ὄχθαις παρατεταγμένους ἄνω τῶν ἱππέων, ὡς κωλύσοντας εἰς τὴν Ἀρμενίαν ἐκβαίνειν. (4) Ἦσαν δὲ οὗτοι Ὀρόντου καὶ Ἀρτούχου, Ἀρμένιοι καὶ Μαρδόνιοι καὶ Χαλδαῖοι μισθοφόροι. Ἐλέγοντο δὲ οἱ Χαλδαῖοι ἐλεύθεροι καὶ ἄλκιμοι εἶναι· ὅπλα δ' εἶχον γέγραφα μακρὰ καὶ λόγχας. (5) Αἱ δὲ ὄχθαι αὐται, ἐφ' ὧν παρατεταγμένοι οὗτοι ἦσαν, τρία ἢ τέτταρα πλέθρα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἀπεῖχον· ὁδὸς δὲ μία ἢ ὁρωμένη ἦν ἄγουσα ἄνω, ὥς περ χειροποίητος· ταύτῃ ἐπειρῶντο διαβαίνειν οἱ Ἕλληνες. (6) Ἐπεὶ δὲ πειρωμένοις τό τε ὕδωρ ὑπὲρ τῶν μαστῶν ἐφαίνετο, καὶ τραχὺς ἦν ὁ ποταμὸς μεγάλοις λίθοις καὶ ὀλισθηροῖς, καὶ οὔτε ἐν τῷ ὕδατι τὰ ὅπλα ἦν ἔχειν· εἰ δὲ μή, ἥρπαζεν ὁ ποταμός· ἐπὶ τε τῆς κεφαλῆς τὰ ὅπλα εἴ τις φέροι, γυμνοὶ ἐγίγνοντο πρὸς τὰ τοξεύματα καὶ τὰ ἄλλα βέλη· ἀνεχώρησαν οὖν, καὶ αὐτοῦ ἐστρατοπεδεύσαντο παρὰ τὸν ποταμόν.

(7) Ἐνθα δὲ αὐτοὶ τὴν πρόσθεν νύκτα ἦσαν, ἐπὶ τοῦ ὄρους ἑώρων τοὺς Καρδούχους πολλοὺς συνειλεγμένους ἐν τοῖς ὅπλοις. Ἐνταῦθα δὴ πολλὴ ἀθυμία ἦν τοῖς Ἕλλησιν, ὁρῶσι μὲν τοῦ ποταμοῦ τὴν δυσπορίαν, ὁρῶσι δὲ τοὺς διαβαίνειν κωλύσοντας, ὁρῶσι δὲ τοῖς διαβαίνουσιν ἐπικεισομένους τοὺς Καρδούχους ὀπισθεν. (8) Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα ἔμενον ἐν πολλῇ ἀπορίᾳ ὄντες. Ξενοφῶν δὲ ὄναρ εἶδεν· ἔδοξεν ἐν πέδαις δεδέσθαι, αὐταὶ δὲ αὐτῷ αὐτόματοι περιῤῥυῃ-

ναι, ὥστε λυθῆναι καὶ διαβαίνειν, ὅποσον ἐβούλετο. Ἐπεὶ δὲ ὄρθρος ἦν, ἔρχεται πρὸς τὸν Χειρίσοφον, καὶ λέγει, ὅτι ἐλπίδας ἔχει καλῶς ἔσεσθαι· καὶ διηγεῖται αὐτῷ τὸ ὄναρ. (9) Ὁ δὲ ἤδετό τε, καὶ ὥς τάχιστα ἕως ὑπέφαινον, ἐθύοντο πάντες οἱ παρόντες στρατηγοί· καὶ τὰ ἱερὰ καλὰ ἦν εὐθύς ἐπὶ τοῦ πρώτου. Καὶ ἀπιόντες ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ παρήγγελλον τῇ στρατιᾷ ἀριστοποιεῖσθαι. (10) Ἀριστῶντι δὲ τῷ Ξενοφῶντι προσέτρεχον δύο νεανίσκω· ἤδεσαν γὰρ πάντες, ὅτι ἐξεῖη αὐτῷ καὶ ἀριστῶντι καὶ δειπνοῦντι προσελθεῖν, καί, εἰ καθεύδοι, ἐπεγείραντα εἰπεῖν, εἴ τίς τι ἔχοι τῶν πρὸς τὸν πόλεμον. (11) Καὶ τότε ἔλεγον, ὅτι τυγχάνοιεν φρύγανα συλλέγοντες ὥς ἐπὶ πῦρ, καὶ περὶ κατίδοιεν ἐν τῷ πέραν ἐν πέτραις καθηκούσαις ἐπ' αὐτὸν τὸν ποταμὸν γέροντά τε καὶ γυναῖκα, καὶ παιδίσκας, ὥς περ μαρσίπους ἱματίων κατατιθεμένους ἐν πέτρᾳ ἀντρώδει. (12) Ἰδοῦσι δὲ σφισι δόξαι, ἀσφαλὲς εἶναι διαβαίνειν· οὐδὲ γὰρ τοῖς πολεμίοις ἱππεῦσι πρὸς βατον εἶναι κατὰ τοῦτο. Ἐκδύντες δὲ ἔφασαν, ἔχοντες τὰ ἐγχειρίδια γυμνά, ὥς νευσούμενοι διαβαίνειν· πορευόμενοι δέ, πρόσθεν διαβαίνειν, πρὶν βρέξαι τὰ αἰδοῖα· καὶ διαβάντες, καὶ λαβόντες τὰ ἱμάτια, πάλιν ἤκειν.

(13) Εὐθύς οὖν ὁ Ξενοφῶν αὐτός τε ἔσπενδε, καὶ τοῖς νεανίσκοις ἐγχεῖν ἐκέλευσε, καὶ εὐχεσθαι τοῖς φήνασι θεοῖς τὰ τε ὀνείρατα καὶ τὸν πόρον καὶ τὰ λοιπὰ ἀγαθὰ ἐπιτελέσαι. Σπείσας δὲ εὐθύς ἤγε τοὺς νεανίσκους παρὰ τὸν Χειρίσοφον· καὶ διηγοῦνται ταῦτά. (14) Ἀκούσας δὲ καὶ ὁ Χειρίσοφος σπονδὰς ἐποίει. Σπείσαντες δέ, τοῖς μὲν ἄλλοις παρήγγελλον συσκευάζεσθαι, αὐτοὶ δέ, συγκαλέσαντες τοὺς στρατηγούς, ἐβουλεύοντο, ὅπως ἂν κάλλιστα διαβαῖεν, καὶ τοὺς τε ἔμπροσθεν νικῶεν καὶ ὑπὸ τῶν ὀπισθεν μηδὲν κακὸν πάσχοιεν. (15) Καὶ ἔδοξεν αὐτοῖς, Χειρίσοφον μὲν ἡγεῖσθαι καὶ διαβαίνειν, ἔχοντα τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ ἔτι ὑπομένειν σὺν Ξενοφῶντι· τὰ δὲ ὑποζύγια καὶ τὸν ὄχλον ἐν μέσῳ τούτων διαβαίνειν. (16) Ἐπεὶ δὲ καλῶς ταῦτα εἶχεν, ἐπορεύοντο· ἤγοῦντο δὲ οἱ νεανίσκοι, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὸν ποταμὸν· ὁδὸς δὲ ἦν ἐπὶ τὴν διάβασιν ὥς τέτταρα στάδια.

(17) Πορευομένων δ' αὐτῶν ἀντιπαρήεσαν αἱ τάξεις τῶν ἰππέων. Ἐπειδὴ δ' ἦσαν κατὰ τὴν διάβασιν καὶ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ, ἔθεντο τὰ ὅπλα, καὶ αὐτὸς πρῶτος Χειρίσοφος στεφανωσάμενος καὶ ἀποδὺς ἐλάμβανε τὰ ὅπλα, καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι παρήγγελλε· καὶ τοὺς λοχαγοὺς ἐκέλευεν ἄγειν τοὺς λόχους ὁρθίους, τοὺς μὲν ἐν ἀριστερᾷ, τοὺς δὲ ἐν δεξιᾷ ἑαυτοῦ. (18) Καὶ οἱ μὲν μάντις ἐσφαγιάζοντο εἰς τὸν ποταμόν· οἱ δὲ πολέμιοι ἐτόξενόν τε καὶ ἐσφενδόνων· ἀλλ' οὐπω ἐξικνοῦντο. (19) Ἐπεὶ δὲ καλὰ ἦν τὰ σφάγια, ἐπαιάνιζον πάντες οἱ στρατιῶται καὶ ἀνηλάλαζον, συνωλόλυζον δὲ καὶ αἱ γυναῖκες ἅπασαι. Πολλὰ γὰρ ἦσαν ἑταῖραι ἐν τῷ στρατεύματι.

(20) Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἐνέβαινε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ· ὁ δὲ Ξενοφῶν, λαβὼν τῶν ὑπισθοφυλάκων τοὺς εὐζωνοτάτους, ἔθει ἀνὰ κράτος πάλιν ἐπὶ τὸν πόρον τὸν κατὰ τὴν ἔκβασιν τὴν εἰς τὰ τῶν Ἀρμενίων ὄρη· προσποιούμενος ταύτῃ διαβὰς ἀποκλείσειν τοὺς παρὰ τὸν ποταμόν ἰππέας. (21) Οἱ δὲ πολέμιοι, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἀμφὶ Χειρίσοφον εὐπετῶς τὸ ὕδωρ διαπερῶντας, ὁρῶντες δὲ τοὺς ἀμφὶ Ξενοφῶντα θέοντας εἰς τοῦμπαλιν, δείσαντες, μὴ ἀποκλεισθεῖν, φεύγουσιν ἀνὰ κράτος ὥς πρὸς τὴν ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔκβασιν ἄνω. Ἐπεὶ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἐγένοντο, ἔτειναν ἄνω πρὸς τὸ ὄρος. (22) Λύκιος δέ, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν ἰππέων, καὶ Αἰσχίνης, ὁ τὴν τάξιν ἔχων τῶν πελταστῶν τῶν ἀμφὶ Χειρίσοφον, ἐπεὶ ἑώρων ἀνὰ κράτος φεύγοντας, εἶποντο· οἱ δὲ στρατιῶται ἐβόων μὴ ἀπολείπεσθαι, ἀλλὰ συνεκβαίνειν ἐπὶ τὸ ὄρος. (23) Χειρίσοφος δ' αὖ, ἐπεὶ διέβη, τοὺς μὲν ἰππέας οὐκ ἐδίωκεν, εὐθὺς δὲ κατὰ τὰς προσηκούσας ὄχθας ἐπὶ τὸν ποταμόν ἐξέβαινε ἐπὶ τοὺς ἄνω πολέμους. Οἱ δὲ ἄνω, ὁρῶντες μὲν τοὺς ἑαυτῶν ἰππέας φεύγοντας, ὁρῶντες δὲ ὀπλίτας ἐπιόντας σφίσιν, ἐκλείπουσι τὰ ὑπὲρ τοῦ ποταμοῦ ἄκρα.

(24) Ξενοφῶν δέ, ἐπεὶ τὰ πέραν ἑώρα καλῶς γιγνόμενα, ἀπεχώρει τὴν ταχίστην πρὸς τὸ διαβαῖνον στρατεύμα· καὶ γὰρ οἱ Καρδοῦχοι φανεροὶ ἤδη ἦσαν εἰς τὸ πεδίον καταβαίνοντες, ὥς ἐπιθησόμενοι τοῖς τελευταίοις. (25) Καὶ Χειρίσοφος μὲν τὰ ἄνω κατεῖχε, Λύκιος

δὲ σὺν ὀλίγοις ἐπιχειρήσας ἐπιδιώξει, ἔλαβε τῶν σκευοφόρων τὰ ὑπολειπόμενα, καὶ μετὰ τούτων ἐσθῆτά τε καλὴν καὶ ἐκπώματα. (26) Καὶ τὰ μὲν σκευοφόρα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὁ ὄχλος ἀκμὴν διέβαινε· Ξενοφῶν δὲ στρέψας πρὸς τοὺς Καρδούχους ἀντία τὰ ὅπλα ἔθετο· καὶ παρήγγειλε τοῖς λοχαγοῖς, κατ' ἐνωμοτίας ποιήσασθαι ἕκαστον τὸν ἑαυτοῦ λόγον, παρ' ἀσπίδας παραγαγόντας τὴν ἐνωμοτίαν ἐπὶ φάλαγγος· καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς καὶ τοὺς ἐνωμοτάρχας πρὸς τῶν Καρδούχων ἵέναι, οὐραγοὺς δὲ καταστήσασθαι πρὸς τοῦ ποταμοῦ.

(27) Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὥς ἑώρων τοὺς ὀπισθοφύλακας τοῦ ὄχλου ψιλουμένους, καὶ ὀλίγους ἤδη φαινομένους, θᾶπτον δὴ ἐπήεσαν, ὠδὰς τινὰς ἄδοντες. Ὁ δὲ Χειρίσοφος, ἐπεὶ τὰ παρ' αὐτῷ ἀσφαλῶς εἶχε, πέμπει παρὰ Ξενοφῶντα τοὺς πελταστὰς καὶ σφενδονήτας καὶ τοξότας, καὶ κελεύει ποιεῖν, ὃ τι ἂν παραγγέλλῃ. (28) Ἰδὼν δὲ αὐτοὺς καταβαίνοντας ὁ Ξενοφῶν, πέμψας ἄγγελον κελεύει αὐτοῦ μεῖναι ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ μὴ διαβάνας· ὅταν δ' ἄρξωνται αὐτοὶ διαβαίνειν, ἐναντίους ἐνθεν καὶ ἐνθεν σφῶν ἐμβαίνειν ὥς διαβησομένους, διηγκυλισμένους τοὺς ἀκοντιστάς, καὶ ἐπιβεβλημένους τοὺς τοξότας· μὴ πρόσω δὲ τοῦ ποταμοῦ προβαίνειν. (29) Τοῖς δὲ παρ' ἑαυτῷ παρήγγειλεν, ἐπειδὴν σφενδόνη ἐξικνῆται, καὶ ἀσπίς ψοφῇ, παιανίσαντας θεῖν αἰεὶ εἰς τοὺς πολεμίους· ἐπειδὴν δὲ ἀναστρέψωσιν οἱ πολέμιοι, καὶ ἐκ τοῦ ποταμοῦ ὁ σαλπικτῆς σημήνῃ τὸ πολεμικόν, ἀναστρέψαντας ἐπὶ δόρυ ἡγεῖσθαι μὲν τοὺς οὐραγοὺς, θεῖν δὲ πάντας ὅτι τάχιστα, καὶ διαβαίνειν, ἥ ἕκαστος τὴν τάξιν εἶχεν, ὥς μὴ ἐμποδίζειν ἀλλήλους· ὅτι οὗτος ἄριστος ἔσοιτο, ὃς ἂν πρῶτος ἐν τῷ πέραν γένηται.

(30) Οἱ δὲ Καρδοῦχοι, ὁρῶντες ὀλίγους ἤδη τοὺς λοιπούς (πολλοὶ γὰρ καὶ τῶν μένειν τεταγμένων ὄχοντο ἐπιμελησόμενοι οἱ μὲν ὑποζυγίων, οἱ δὲ σκευῶν, οἱ δὲ ἑταιρῶν) ἐνταῦθα δὴ ἐπέκειντο θρασέως, καὶ ἤρχοντο σφενδονᾶν καὶ τοξεύειν. (31) Οἱ δὲ Ἕλληνες παιανίσαντες ὥρμησαν δρόμῳ ἐπ' αὐτούς· οἱ δ' οὐκ ἐδέξαντο· καὶ γὰρ ἦσαν ὀπλισμένοι, ὥς μὲν ἐν τοῖς ὄρεσιν, ἱκανῶς πρὸς τὸ ἐπιδραμεῖν καὶ φεύγειν, πρὸς δὲ τὸ εἰς χεῖρας δέχεσθαι οὐχ ἱκανῶς. (32) Ἐν τούτῳ σημαίνει ὁ

σαλπιγκτής· καὶ οἱ μὲν πολέμιοι ἔφευγον πολὺν ἔτι θᾶπτον· οἱ δ' Ἕλληνες τὰ ἐναντία στρέψαντες, ἔφευγον διὰ τοῦ ποταμοῦ ὅτι τάχιστα. (33) Τῶν δὲ πολεμίων οἱ μὲν τινες αἰσθόμενοι, πάλιν ἔδραμον ἐπὶ τὸν ποταμόν, καὶ τοξεύοντες ὀλίγους ἔτρωσαν· οἱ δὲ πολλοί, καὶ πέραν ὄντων τῶν Ἑλλήνων, ἔτι φανεροὶ ἦσαν φεύγοντες. (34) Οἱ δὲ ὑπαντήσαντες ἀνδριζόμενοι, καὶ προσωτέρω τοῦ καιροῦ προϊόντες, ὕστερον τῶν μετὰ Ξενοφῶντος διέβησαν πάλιν· καὶ ἐτρώθησάν τινες καὶ τούτων.

CAP. IV.

Tigride haud procul a fontibus superato, Teribazus satrapa occidentalis Armeniae, inducias petit, sed nihilominus Graecos cum multis copiis persequitur.

Ἐπεὶ δὲ διέβησαν ἀμφὶ μέσον ἡμέρας, συνταξάμενοι ἐπορεύθησαν διὰ τῆς Ἀρμενίας πεδίον ἅπαν καὶ λείους γηλόφους, οὐ μείον ἢ πέντε παρασάγγας· οὐ γὰρ ἦσαν ἐγγὺς τοῦ ποταμοῦ κῶμαι, διὰ τοὺς πολέμους τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. (2) Εἰς δὲ ἦν ἀφίκοντο κώμην, μεγάλη τε ἦν, καὶ βασιλείον τε εἶχε τῷ σατράπῃ, καὶ ἐπὶ ταῖς πλείσταις οἰκίαις τύρσεις ἐπῆσαν· ἐπιτήδεια δ' ἦν δαψιλῇ. (3) Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο παρασάγγας δέκα, μέχρῃς ὑπερῆλθον τὰς πηγὰς τοῦ Τίγρητος ποταμοῦ. Ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Τηλεβόαν ποταμόν. Οὗτος δ' ἦν μέγας μὲν οὐ, καλὸς δέ· κῶμαι δὲ πολλαὶ περὶ τὸν ποταμόν ἦσαν. (4) Ὁ δὲ τόπος οὗτος Ἀρμενία ἐκαλεῖτο ἢ πρὸς ἐσπέραν. Ὑπαρχος δ' αὐτῆς ἦν Τηρίβαζος, ὁ καὶ βασιλεῖ φίλος γενόμενος· καὶ ὁπότε παρεῖη, οὐδεὶς ἄλλος βασιλέα ἐπὶ τὸν ἵππον ἀνέβαλ-
λεν. (5) Οὗτος προσήλασεν ἱππέας ἔχον, καὶ προπέμψας ἑρμηνέα, εἶπεν, ὅτι βούλοιο διαλεχθῆναι τοῖς ἄρχουσι. Τοῖς δὲ στρατηγοῖς ἔδοξεν ἀκοῦσαι· καὶ προσελθόντες εἰς ἐπήκοον, ἡρώτων, τί θέλοι. (6) Ὁ δὲ ἔλεγεν, ὅτι σπείσασθαι βούλοιο ἐφ' ᾧ μήτ' αὐτὸς τοὺς Ἕλληνας ἀδικεῖν, μήτ' ἐκείνους καίειν τὰς οἰκίας, λαμβάνειν τε

τὰ ἐπιτήδεια, ὅσων δέοιντο. Ἐδοξε ταῦτα τοῖς στρατηγοῖς, καὶ ἐσπείσαντο ἐπὶ τούτοις.

(7) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς τρεῖς διὰ πεδίου, παρασάγγας πεντεκαίδεκα· καὶ Τηρίβαζος παρηκολούθει ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἀπέχων ὥς δέκα σταδίους· καὶ ἀφίκοντο εἰς βασίλεια καὶ κώμας πέρας πολλὰς, πολλῶν τῶν ἐπιτηδείων μεστάς. (8) Στρατοπεδευομένων δ' αὐτῶν γίνεται τῆς νυκτὸς χιὼν πολλή· καὶ ἔωθεν ἔδοξε διασκηρῆσαι τὰς τάξεις καὶ τοὺς στρατηγοὺς κατὰ τὰς κώμας· οὐ γὰρ ἐώρων πολέμιον οὐδένα, καὶ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι διὰ τὸ πλῆθος τῆς χιόνος. (9) Ἐνταῦθα εἶχον πάντα τὰ ἐπιτήδεια, ὅσα ἐστὶν ἀγαθὰ, ἱερεῖα, σῖτον, οἶνους παλαιοὺς εὐώδεις, ἀσταφίδας, ὄσπρια παντοδαπά. Τῶν δὲ ἀποσκεδαννυμένων τινὲς ἀπὸ τοῦ στρατοπέδου ἔλεγον, ὅτι κατίδοιεν στράτευμα, καὶ νύκτωρ πολλὰ πυρὰ φαίνοιτο. (10) Ἐδόκει δὴ τοῖς στρατηγοῖς οὐκ ἀσφαλὲς εἶναι διασκηνοῦν, ἀλλὰ συναγαγεῖν τὸ στράτευμα πάλιν. Ἐντεῦθεν συνῆλθον· καὶ γὰρ ἐδόκει διαιθριᾶζειν. (11) Νυκτερευόντων δ' αὐτῶν ἔνταῦθα, ἐπιπίπτει χιὼν ἀπλετος, ὥστε ἀπέκρουσε καὶ τὰ ὅπλα καὶ τοὺς ἀνθρώπους κατακειμένους· καὶ τὰ ὑποζύγια συνεπέδησεν ἡ χιὼν· καὶ πολὺς ὄκνος ἦν ἀνίστασθαι· κατακειμένων γὰρ ἀλεινὸν ἦν ἡ χιὼν ἐπιπεπτωκυῖα, ὅτῳ μὴ παραρρύνει. (12) Ἐπεὶ δὲ Ξενοφῶν ἐτόλμησε γυμνὸς ὦν ἀναστὰς σχίζειν ξύλα, τάχα ἀναστάς τις καὶ ἄλλος ἐκείνου ἀφελόμενος ἔσχισεν. Ἐκ δὲ τούτου καὶ οἱ ἄλλοι ἀναστάντες πῦρ ἔκαιον καὶ ἐχρίοντο. (13) πολὺ γὰρ ἔνταῦθα εὗρίσκετο χρίσμα, ᾧ ἐχρῶντο ἀντ' ἐλαίου, σύειον καὶ σησάμινον καὶ ἀμυγδάλινον, ἐκ τῶν πικρῶν, καὶ τερεβίνθινον. Ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν τούτων καὶ μύρον εὗρίσκετο.

(14) Μετὰ ταῦτα ἐδόκει πάλιν διασκηνητέον εἶναι κατὰ τὰς κώμας εἰς στέγας. Ἐνθα δὴ οἱ στρατιῶται σὺν πολλῇ κραυγῇ καὶ ἡδονῇ ἔθειον ἐπὶ τὰς στέγας καὶ τὰ ἐπιτήδεια· ὅσοι δέ, ὅτε τοπρότερον ἀπήεσαν, τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, ὑπὸ τῆς αἰθρίας δίκην ἐδίδοσαν κακῶς σκηνοῦντες. (15) Ἐντεῦθεν ἐπεμψαν τῆς νυκτὸς Δημοκράτην Τεμενίτην, ἄνδρας δόντες, ἐπὶ τὰ ὄρη, ἔνθα ἔφασαν οἱ ἀποσκεδαννύμενοι καθορᾶν τὰ πυρὰ· οὗτος

γὰρ ἐδόκει καὶ πρότερον πολλὰ ἤδη ἀληθεῦσαι τοιαῦτα, τὰ ὄντα τε ὡς ὄντα, καὶ τὰ μὴ ὄντα ὡς οὐκ ὄντα. (16) Πορευθεῖς δέ, τὰ μὲν πυρὰ οὐκ ἔφη ἰδεῖν, ἄνδρα δὲ συλλαβὼν ἤκεν ἄγων, ἔχοντα τόξον Περσικόν, καὶ φάρετραν, καὶ σάγαριν, οἷανπερ καὶ αἱ Ἀμαζόνες ἔχουσιν. (17) Ἐρωτώμενος δὲ [τὸ] ποδαπὸς εἴη, Πέρσης μὲν ἔφη εἶναι, πορεύεσθαι δὲ ἀπὸ τοῦ Τηριβάζου στρατεύματος, ὅπως ἐπιτήδεια λάβοι. Οἱ δ' ἡρώτων αὐτόν, τὸ στρατεύμα ὅποσον τε εἴη, καὶ ἐπὶ τίνι συνειλεγμένον. (18) Ὁ δὲ εἶπεν, ὅτι Τηρίβαζος εἴη ἔχων τήν τε ἑαυτοῦ δύναμιν, καὶ μισθοφόρους Χάλυβας καὶ Ταόχους· παρεσκευάσθαι δὲ αὐτόν ἔφη, ὡς ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ τοῦ ὅρου ἐν τοῖς στενοῖς, ἥπερ μοναχῇ εἴη πορεία, ἐνταῦθα ἐπιθησόμενον τοῖς Ἑλλησιν.

(19) Ἀκούσασι τοῖς στρατηγοῖς ταῦτα ἔδοξε τὸ στρατεύμα συναγαγεῖν· καὶ εὐθύς, καταλιπόντες φύλακας καὶ στρατηγὸν ἐπὶ τοῖς μένουσι Σοφαίνετον Στυμφάλιον, ἐπορεύοντο, ἔχοντες ἡγεμόνα τὸν ἀλόντα ἄνθρωπον. (20) Ἐπειδὴ δὲ ὑπερέβαλον τὰ ὄρη, οἱ πελτασταὶ προϊόντες καὶ κατιδόντες τὸ στρατόπεδον, οὐκ ἔμειναν τοὺς ὀπλίτας, ἀλλ' ἀνακραγόντες ἔθεον ἐπὶ τὸ στρατόπεδον [τὸ τῶν βαρβάρων]. (21) Οἱ δὲ βάρβαροι, ἀκούσαντες τὸν θόρυβον, οὐχ ὑπέμειναν, ἀλλ' ἔφρευγον· ὁμῶς δὲ ἀπέθανόν τινες τῶν βαρβάρων· καὶ ἵπποι ἤλωσαν ὡς εἴκοσι, καὶ ἡ σκηνὴ ἡ Τηριβάζου ἐάλω, καὶ ἐν αὐτῇ κλῖναι ἀργυρόποδες, καὶ ἐκπώματα, καὶ οἱ ὀρτοκόποι καὶ οἱ οἶνοχόοι φάσκοντες εἶναι. (22) Ἐπεὶ δὲ ἐπύθοντο ταῦτα οἱ τῶν ὀπλιτῶν στρατηγοί, ἐδόκει αὐτοῖς ἀπιέναι τήν ταχίστην ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, μὴ τις ἐπίθεσις γένοιτο τοῖς καταλελειμμένοις. Καὶ εὐθύς ἀνακαλεσάμενοι τῇ σάλπιγγι ἀπήεσαν, καὶ ἀφίκοντο αὐθημερὸν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον.

CAP. V.

Graeci summa, qua possunt, celeritate progrediuntur, et Euphratem superant, sed praealta nive frigidisque ventis vexati, simul victus inopia viriumque defectu graviter laborant. Multis hominibus jumentisque amissis, tandem in vicos omni rerum copia refertos perveniunt.

Τῇ δ' ὕστεραία ἐδόκει πορευτέον εἶναι ἢ δύναιτο τάχιστα, πρὶν ἢ συλλεγῆναι τὸ στράτευμα πάλιν, καὶ καταλαβεῖν τὰ στενά. Συσκευασάμενοι δ' εὐθύς, ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς, ἡγεμόνας ἔχοντες πολλούς· καὶ αὐθημερόν ὑπερβαλόντες τὸ ἄκρον, ἐφ' ᾧ ἔμελλεν ἐπιτίθεσθαι Τηρίβαζος, κατεστρατοπεδεύσαντο. (2) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς ἐρήμους τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα ἐπὶ τὸν Εὐφράτην ποταμόν, καὶ διέβαινον αὐτὸν βρεχόμενοι πρὸς τὸν ὀμφαλόν. Ἐλέγοντο δὲ αὐτοῦ αἱ πηγαὶ οὐ πρόσω εἶναι. (3) Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ χιόνος πολλῆς καὶ πεδίου σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας πεντεκαίδεκα. Ὁ δὲ τρίτος ἐγένετο χαλεπός, καὶ ἄνεμος Βορρᾶς ἐναντίος ἔπνει, παντάπασιν ἀποκαίων πάντα, καὶ πηγνὺς τοὺς ἀνθρώπους. (4) Ἐνθα δὴ τῶν μάντεών τις εἶπε σφαγιάζεσθαι τῷ ἀνέμῳ· καὶ σφαγιάζεται· καὶ πᾶσι δὴ περιφανῶς ἔδοξε λῆξαι τὸ χαλεπὸν τοῦ πνεύματος. Ἦν δὲ τῆς χιόνος τὸ βάθος ὀργυιὰ· ὥστε καὶ τῶν ὑποζυγίων καὶ τῶν ἀνδραπόδων πολλὰ ἀπώλετο, καὶ τῶν στρατιωτῶν ὡς τριάκοντα. (5) Διεγένοντο δὲ τὴν νύκτα πῦρ καίοντες· ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά· οἱ δὲ ὄψε προσιόντες ξύλα οὐκ εἶχον. Οἱ οὖν πάλαι ἦκοντες καὶ πῦρ καίοντες οὐκ ἐπρόκειτο πρὸς τὸ πῦρ τοὺς ὀψίζοντας, εἰ μὴ μεταδοῖεν αὐτοῖς πυροὺς ἢ ἄλλο τι ὧν ἔχοιεν βρωτῶν. (6) Ἐνθα δὴ μετεδίδοσαν ἀλλήλοις, ὧν εἶχον ἕκαστοι. Ἐνθα δὲ τὸ πῦρ ἐκαίετο, διατηχομένης τῆς χιόνος βόθροι ἐγίγνοντο μεγάλοι ἕστε ἐπὶ τὸ δάπεδον· οὐ δὲ παρῆν μετρεῖν τὸ βάθος τῆς χιόνος. (7) Ἐντεῦθεν δὲ τὴν ἐπιοῦσαν ἡμέραν ὅλην ἐπορεύοντο διὰ χιόνος, καὶ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐβου-

λιμίασαν. Ξενοφῶν δὲ ὀπισθοφυλακῶν, καὶ καταλαμ-
 βάνων τοὺς πίπτοντας τῶν ἀνθρώπων, ἡγνόει, ὅτι τὸ
 πάθος εἴη. (8) Ἐπειδὴ δὲ εἶπέ τις αὐτῷ τῶν ἐμπείρων,
 ὅτι σαφῶς βουλιμιῶσι, καὶ ἴαν τι φάγωσιν, ἀναστή-
 σονται, περιῦν ἐπὶ τὰ ὑποζύγια, εἴ ποῦ τι ὁρώη βρω-
 τόν, διεδίδου, καὶ διέπεμπε διδόντας τοὺς δυναμένους
 παρατρέχειν τοῖς βουλιμιῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ τι ἐμφάγοιεν,
 ἀνίσταντο καὶ ἐπορεύοντο. (9) Πορευομένων δέ, Χειρί-
 σοφος μὲν ἀμφὶ κνέρας πρὸς κώμην ἀφικνεῖται, καὶ
 ὑδροφορούσας ἐκ τῆς κώμης γυναῖκας καὶ κόρας πρὸς
 τῇ κρήνῃ καταλαμβάνει ἐμπροσθεν τοῦ ἔρματος. (10)
 Αὗται ἡρώτων αὐτούς, τίνες εἶεν. Ὁ δὲ ἑρμηνεὺς εἶπε
 Περσιστί, ὅτι παρὰ βασιλέως πορεύοντο πρὸς τὸν σα-
 τράπην. Αἱ δὲ ἀπεκρίναντο, ὅτι οὐκ ἐνταῦθα εἴη, ἀλλ'
 ἀπέχοι ὅσον παρασάγγην. Οἱ δ', ἐπεὶ ὀψὲ ἦν, πρὸς
 τὸν κωμάρχην συνεισέρχονται εἰς τὸ ἔρμα σὺν ταῖς ὑ-
 δροφόροις. (11) Χειρίσοφος μὲν οὖν καὶ ὅσοι ἐδυνή-
 θησαν τοῦ στρατεύματος ἐνταῦθα ἐστρατοπεδεύσαντο·
 τῶν δ' ἄλλων στρατιωτῶν οἱ μὴ δυνάμενοι διατελέσαι
 τὴν ὁδόν, ἐνυκτέρευσαν ἄσιτοι καὶ ἄνευ πυρός· καὶ ἐν-
 ταῦθά τινες ἀπώλοντο τῶν στρατιωτῶν. (12) Ἐφείπον-
 το δὲ τῶν πολεμίων συνειλεγμένοι τινές, καὶ τὰ μὴ δυ-
 νάμενα τῶν ὑποζυγίων ἥρπαζον, καὶ ἀλλήλοις ἐμάχοντα
 περὶ αὐτῶν. Ἐλείποντο δὲ καὶ τῶν στρατιωτῶν οἱ τε
 διεφθαρμένοι ὑπὸ τῆς χιόνος τοὺς ὀφθαλμούς, οἱ τε
 ὑπὸ τοῦ ψύχους τοὺς δακτύλους τῶν ποδῶν ἀποσσεση-
 πότες. (13) Ἦν δὲ τοῖς μὲν ὀφθαλμοῖς ἐπικούρημα τῆς
 χιόνος, εἴ τις μέλαν τι ἔχων πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν πο-
 ρεύοιτο· τῶν δὲ ποδῶν, εἴ τις κινοῖτο, καὶ μηδέποτε
 ἡσυχίαν ἔχοι, καὶ εἰ τὴν νύκτα ὑπολύοιτο. (14) Ὅσοι
 δὲ ὑποδεδεμένοι ἐκοιμῶντο, εἰσεδύοντο εἰς τοὺς πόδας
 οἱ ἱμάντες, καὶ τὰ ὑποδήματα περιεπήγνυντο· καὶ γὰρ
 ἦσαν, ἐπειδὴ ἀπέλιπε τὰ ἀρχαῖα ὑποδήματα, καρβάτι-
 ναι αὐτοῖς, πεποιημέναι ἐκ τῶν νεοδάριων βοῶν. (15)
 Διὰ τὰς τοιαύτας οὖν ἀνάγκας ὑπελείποντό τινες τῶν
 στρατιωτῶν· καὶ ἰδόντες μέλαν τι χωρίον, διὰ τὸ ἐκλε-
 λοιπέναι αὐτόθι τὴν χιόνα, εἵκαζον τετηκέναι. Καὶ ἐτε-
 τήκει διὰ κρήνην τινά, ἥ πλησίον ἦν ἀτμίζουσα ἐν νάπῃ·
 ἐνταῦθα ἐκτραπόμενοι ἐκάθηντο, καὶ οὐκ ἔφασαν πο-

ρεύεσθαι. (16) Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἔχων ὀπισθοφύλακας, ὥς ἦσθετο, ἐδεῖτο αὐτῶν πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ, μὴ ἀπολείπεσθαι, λέγων, ὅτι ἔπονται πολλοὶ πολέμιοι συνειλεγμένοι· καὶ τελευτῶν ἐχαλέπαινε. Οἱ δὲ σφάττειν ἐκέλευον· οὐ γὰρ ἂν δύνασθαι πορευθῆναι. (17) Ἐνταῦθα ἔδοξε κράτιστον εἶναι, τοὺς ἐπομένους πολέμιους φοβῆσαι, εἴ τις δύναίτο, μὴ ἐπιπέσοιεν τοῖς κάμνουσι. Καὶ ἦν μὲν σκότος ἤδη, οἱ δὲ προσήεσαν πολλῷ θορύβῳ, ἀμφὶ ὧν εἶχον διαφερόμενοι. (18) Ἐνθα δὲ οἱ μὲν ὀπισθοφύλακες ἐξαναστάντες, ἅτε ὑγιαίνοντες, ἔδραμον εἰς τοὺς πολέμιους· οἱ δὲ κάμνοντες, ἀνακραγόντες ὅσον ἐδύναντο μέγιστον, τὰς ἀσπίδας πρὸς τὰ δόρατα ἐκρούσαν. Οἱ δὲ πολέμιοι δείσαντες, ἤκαν ἑαυτοὺς κατὰ τῆς χιόνος εἰς τὴν νάπην, καὶ οὐδεὶς ἔτι οὐδαμοῦ ἐφθέγγατο.

(19) Καὶ Ξενοφῶν μὲν καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, εἰπόντες τοῖς ἀσθενοῦσιν, ὅτι τῇ ὑστεραίᾳ ἤξουσί τινες ἐπ' αὐτούς, πορευόμενοι, πρὶν τέτταρα στάδια διελθεῖν, ἐντυγχάνουσιν ἐν τῇ ὁδῷ ἀναπαυομένοις ἐπὶ τῆς χιόνος τοῖς στρατιώταις ἐγκεκαλυμμένοις, καὶ οὐδὲ φυλακὴ οὐδεμίᾳ καθειστήκει· καὶ ἀνίστασαν αὐτούς. (20) Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι οἱ ἔμπροσθεν οὐχ ὑποχωροῖεν. Ὁ δὲ παριῶν καὶ παραπροπέμπων τῶν πελταστῶν τοὺς ἰσχυροτάτους, ἐκέλευε σκέπασθαι, τί εἴη τὸ κωλύον. Οἱ δὲ ἀπήγγελλον, ὅτι ὅλον οὕτως ἀναπαύοιτο τὸ στράτευμα. (21) Ἐνταῦθα καὶ οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἠϋλίσθησαν αὐτοῦ ἄνευ πυρὸς καὶ ἄδειπνοι, φυλακάς, οἷας ἐδύναντο, καταστησάμενοι. Ἐπειδὴ δὲ πρὸς ἡμέραν ἦν, ὁ Ξενοφῶν, πέμψας πρὸς τοὺς ἀσθενοῦντας τοὺς νεωτάτους, ἀναστήσαντας ἐκέλευσεν ἀναγκάζειν προῖέναι. (22) Ἐν δὲ τούτῳ Χειρίσοφος πέμπει τῶν ἐκ τῆς κώμης σκευομένων, πῶς ἔχοιεν οἱ τελευταῖοι. Οἱ δὲ ἄσμενοι ἰδόντες, τοὺς μὲν ἀσθενοῦντας τούτοις παρέδοσαν κομίζειν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον, αὐτοὶ δὲ ἐπορεύοντο· καὶ πρὶν εἴκοσι στάδια διεληλυθέναι, ἦσαν πρὸς τῇ κώμῃ, ἣ Χειρίσοφος ἠϋλίζετο. (23) Ἐπεὶ δὲ συνεγένοντο ἀλλήλοις, ἔδοξε κατὰ τὰς κώμας ἀσφαλὲς εἶναι τὰς τάξεις σκηνοῦν. Καὶ Χειρίσοφος μὲν αὐτοῦ ἔμεινε, οἱ δὲ ἄλλοι, διαλαχόντες ἅς ἐώρων κώμας, ἐπορεύοντο, ἕκαστοι τὰς ἑαυτῶν ἔχοντες.

(24) Ἐνθαδὴ Πολυκράτης Ἀθηναῖος, λοχαγός, ἐκέλευσεν ἀφιέναι αὐτόν· καὶ λαβὼν τοὺς εὐζώνους, θέων ἐπὶ τὴν κώμην, ἣν εἰλήχει Ξενοφῶν, καταλαμβάνει πάντας ἔνδον τοὺς κωμήτας καὶ τὸν κωμάρχην· καὶ πώλους εἰς δασμὸν βασιλεῖ τρεφομένους, ἑπτακαίδεκα· καὶ τὴν θυγατέρα τοῦ κωμάρχου, ἐννάτην ἡμέραν γεγαμημένην· ὁ δὲ ἀνὴρ αὐτῆς λαγῶς ὤχετο θηράσων, καὶ οὐχ ἦλω ἐν ταῖς κώμας. (25) Αἱ δ' οἰκίαι ἦσαν κατάγειοι, τὸ μὲν στόμα ὥσπερ φρέατος, κάτω δ' εὐρεῖαι· αἱ δ' εἰσοδοὶ τοῖς μὲν ὑποζυγίοις ὀρυκταί, οἱ δὲ ἄνθρωποι ἐπὶ κλίμακας κατέβαινον. Ἐν δὲ ταῖς οἰκίαις ἦσαν αἶγες, οἷες, βόες, ὄρνιθες, καὶ τὰ ἔκγονα τούτων· τὰ δὲ κτήνη πάντα χιλῶ ἔνδον ἐτρέφετο. (26) Ἦσαν δὲ καὶ πυροὶ καὶ κριθαὶ καὶ ὄσπρια καὶ οἶνος κριθίνος ἐν κρατῆρσιν· ἐνῆσαν δὲ καὶ αὐταὶ αἱ κριθαὶ ἰσοχειλεῖς· καὶ κάλαμοι ἐνέκειντο, οἱ μὲν μεῖζους, οἱ δὲ ἐλάττους, γόνατα οὐκ ἔχοντες. (27) Τούτους δ' ἔδει, ὅποτε τις διψῶν, λαβόντα εἰς τὸ στόμα μύζειν· καὶ πάννυ ἄκρατος ἦν, εἰ μὴ τις ὕδωρ ἐπιχέοι· καὶ μάλα ἡδὺ πόμα συμμαθόντι ἦν.

(28) Ὁ δὲ Ξενοφῶν τὸν μὲν ἄρχοντα τῆς κώμης ταύτης σύνδειπνον ἐποιήσατο, καὶ θαρρόειν ἐκέλευεν αὐτόν, λέγων, ὅτι οὔτε τῶν τέκνων στερήσοιτο, τὴν τε οἰκίαν αὐτοῦ ἀντεμπλήσαντες τῶν ἐπιτηδείων ἀπίασιν, ἣν ἀγαθόν τι τῷ στρατεύματι ἐξηγησάμενος φαίνεται, ἔστ' ἂν ἐν ἄλλῳ ἔθνει γένωνται. (29) Ὁ δὲ ταῦτα ὑπισχνεῖτο, καὶ φιλοφρονούμενος οἶνον ἔφρασεν ἔνθα ἦν κατορωρυγμένος. Ταύτην μὲν οὖν τὴν νύκτα διασκηνήσαντες οὕτως ἐκοιμήθησαν ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες οἱ στρατιῶται, ἐν φυλακῇ ἔχοντες τὸν κωμάρχην καὶ τὰ τέκνα αὐτοῦ ὁμοῦ ἐν ὀφθαλμοῖς. (30) Τῇ δ' ἐπιούσῃ ἡμέρᾳ Ξενοφῶν, λαβὼν τὸν κωμάρχην, πρὸς τὸν Χειρίσοφον ἐπορεύετο· ὅπου δὲ παρίοι κώμην, ἐτρέπετο πρὸς τοὺς ἐν ταῖς κώμας, καὶ κατελάμβανε πανταχοῦ εὐωχουμένους καὶ εὐθυμουμένους, καὶ οὐδαμῶθεν ἀφίεσαν, πρὶν παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον. (31) οὐκ ἦν δ' ὅπου οὐ παρετίθεσαν ἐπὶ τὴν αὐτὴν τράπεζαν κρέα ἄρνια, ἐρίφια, χοίρεια, μόσχεια, ὀρνίθια, σὺν πολλοῖς ἄρτοις, τοῖς μὲν πυρίνοις, τοῖς δὲ κριθίνοις.

(32) Ὅποτε δέ τις φιλοφρονούμενός τῳ βούλοιτο προπιεῖν, εἶλκεν ἐπὶ τὸν κρατῆρα· ἔνθεν ὑποκύψαντα ἔδει ῥοφοῦντα πιεῖν ὥσπερ βοῦν. Καὶ τῷ κωμάρχῃ ἐδίδοσαν λαμβάνειν, ὅ τι βούλοιτο. Ὁ δὲ ἄλλο μὲν οὐδὲν ἐδέχετο· ὅπου δέ τινα τῶν συγγενῶν ἴδοι, πρὸς ἑαυτὸν αἰεὶ ἐλάμβανεν.

(33) Ἐπεὶ δὲ ἦλθον πρὸς Χειρίσοφον, κατελάμβανον καὶ ἐκείνους σκηνοῦντας, ἐστεφανωμένους τοῦ ξηροῦ χιλοῦ στεφάνοις, καὶ διακονοῦντας Ἀρμενίους παῖδας σὺν ταῖς βαρβαρικαῖς στολαῖς· τοῖς δὲ παισὶν ἐδείκνυσαν ὥσπερ ἐνεοῖς ὅ τι δέοι ποιεῖν. (34) Ἐπεὶ δὲ ἀλλήλους ἐφιλοφρονήσαντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν, κοινῇ δὴ ἀνηρώτων τὸν κωμάρχην διὰ τοῦ περσίζοντος ἑρμηνέως, τίς εἴη ἡ χώρα. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι Ἀρμενία. Καὶ πάλιν ἠρώτων, τίνι οἱ ἵπποι τρέφοιντο. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι βασιλεῖ δασμός· τὴν δὲ πλησίον χώραν ἔφη εἶναι Χάλυβας, καὶ τὴν ὁδὸν ἔφραζεν, ἥ εἴη. (35) Καὶ αὐτὸν τότε μὲν ὦχετο ἄγων ὁ Ξενοφῶν πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ οἰκέτας, καὶ ἵππον, ὃν εἰλήφει, παλαιότερον δίδωσι τῷ κωμάρχῃ ἀναθρέψαντι καταθῦσαι, ὅτι ἤκουσεν, αὐτὸν ἱερὸν εἶναι τοῦ Ἡλίου, δεδιώς, μὴ ἀποθάνῃ· ἐκεκώκωτο γὰρ ὑπὸ τῆς πορείας· αὐτὸς δὲ τῶν πώλων λαμβάνει, καὶ τῶν ἄλλων στρατηγῶν καὶ λοχαγῶν ἔδωκεν ἑκάστῳ πῶλον. (36) Ἦσαν δ' οἱ ταύτῃ ἵπποι μείονες μὲν τῶν Περσικῶν, θυμοειδέστεροι δὲ πολλῶ. Ἐνταῦθα δὴ καὶ διδάσκει ὁ κωμάρχης, περὶ τοὺς πόδας τῶν ἵππων καὶ τῶν ὑποζυγίων σακκία περιειλεῖν, ὅταν διὰ τῆς χιόνος ἄγωσιν· ἄνευ γὰρ τῶν σακκίων κατεδύοντο μέχρι τῆς γαστροῦς.

C A P. VI.

A duce viae relictī Graeci post iter septem dierum ad Phasim perveniunt; unde progressi Chalybas, Taochos et Phasianos, montes insidentes, jugis noctu occupatis, in fugam conjiciunt.

Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν ὀγδόη, τὸν μὲν ἡγεμόνα παραδίδωσι Χειρισόφῳ, τοὺς δ' οἰκέτας καταλείπει τῷ κω-

μάρχη, πλὴν τοῦ υἱοῦ [τοῦ] ἄρτι ἡβάσκοντος. Τοῦτον δ' Ἐπισθένει Ἀμφιπολίτῃ παραδίδωσι φυλάττειν, ὅπως, εἰ καλῶς ἡγήσαιο, ἔχων καὶ τοῦτον ἀπίοι. Καὶ εἰς τὴν οἰκίαν αὐτοῦ εἰσεφόρησαν ὥς ἐδύναντο πλεῖστα, καὶ ἀναξεύξαντες ἐπορεύοντο. (2) Ἡγεῖτο δ' αὐτοῖς ὁ κωμάρχης λελυμένος διὰ χιόνος· καὶ ἤδη τ' ἦν ἐν τῷ τρίτῳ σταθμῷ, καὶ ὁ Χειρίσοφος αὐτῷ ἐχαλεπάνθη, ὅτι οὐκ εἰς κώμας ἦγεν. Ὁ δ' ἔλεγεν, ὅτι οὐκ εἶεν ἐν τῷ τόπῳ τούτῳ. Ὁ δὲ Χειρίσοφος αὐτὸν ἐπαισε μὲν, ἔδησε δ' οὐ. (3) Ἀπὸ δὲ τούτου ἐκεῖνος τῆς νυκτὸς ἀποδράς ὤχετο, καταλιπὼν τὸν υἱόν. Τοῦτό γε δὴ Χειρισόφῳ καὶ Ξενοφῶντι μόνον διάφορον ἐν τῇ πορείᾳ ἐγένετο, ἡ τοῦ ἡγεμόνος κάκωσις καὶ ἀμέλεια. Ἐπισθένης δὲ ἠρώσθη τε τοῦ παιδός, καὶ οἴκαδε κομίσας πιστοτάτῳ ἐχοῖτο.

(4) Μετὰ τοῦτο σταθμοὺς ἑπτὰ ἐπορεύθησαν, ἀνὰ πέντε παρασάγγας τῆς ἡμέρας, παρὰ τὸν Φᾶσιν ποταμόν, εὖρος ὥς πλεθριαῖον. (5) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν σταθμοὺς δύο, παρασάγγας δέκα· ἐπὶ δὲ τῇ εἰς τὸ πεδῖον ὑπερβολῇ ἀπήντησαν αὐτοῖς Χάλυβες καὶ Τάοχοι καὶ Φασιανοί. (6) Χειρίσοφος δέ, ἐπεὶ κατεῖδε τοὺς πελεμίους ἐπὶ τῇ ὑπερβολῇ, ἐπαύσατο πορευόμενος, ἀπέχων ὥς πεντήκοντα σταδίους, ἵνα μὴ κατὰ κέρως ἄγων πλησιάσῃ τοῖς πολεμίοις· παρήγγειλε δὲ καὶ τοῖς ἄλλοις παράγειν τοὺς λόχους, ὅπως ἐπὶ φάλαγγος γένοιτο τὸ στράτευμα. (7) Ἐπεὶ δὲ ἦλθον οἱ ὀπισθοφύλακες, συνεκάλεσε τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς, καὶ ἔλεξεν ὧδε·

Οἱ μὲν πολέμιοι, ὥς ὁρᾶτε, κατέχουσι τὰς ὑπερβολὰς τοῦ ὄρους· ὥρα δὲ βουλευέσθαι, ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιούμεθα. (8) Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ παραγγέλλειν μὲν ἀριστοποιεῖσθαι τοῖς στρατιώταις, ἡμᾶς δὲ βουλευέσθαι, εἴτε τήμερον εἴτε αὔριον δοκεῖ ὑπερβάλλειν τὸ ὄρος. (9) Ἐμοὶ δέ γε, ἔφη ὁ Κλεάνωρ, δοκεῖ, ἐπὰν ὥς τάχιστα ἀριστήσωμεν, ἐξοπλισαμένους ὥς τάχιστα ἵεναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Εἰ γὰρ διατρίψομεν τὴν τήμερον ἡμέραν, οἱ τε νῦν ὁρῶντες ἡμᾶς πολέμιοι θαρσαλεώτεροι ἔσονται, καὶ ἄλλους εἰκὸς τούτων θαρρόντων πλείους προσγενέσθαι.

(10) Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐγὼ δ' οὕτω γιγνώσκω· Εἰ μὲν ἀνάγκη ἐστὶ μάχεσθαι, τοῦτο δεῖ

παρασκευάσασθαι, ὅπως ὥς κράτιστα μαχοῦμεθα· εἰ
 δὲ βουλόμεθα ὥς ῥᾶστα ὑπερβάλλειν, τοῦτό μοι δοκεῖ
 σκεπτέον εἶναι, ὅπως ὥς ἐλάχιστα μὲν τραύματα λάβω-
 μεν, ὥς ἐλάχιστα δὲ σώματα ἀνδρῶν ἀποβάλωμεν. (11)
 Τὸ μὲν οὖν ὅρος ἐστὶ τὸ ὁρώμενον πλέον, ἢ ἐφ' ἐξή-
 κοντα στάδια, ἄνδρες δ' οὐδαμῇ φυλάττοντες ἡμᾶς
 φανεροί εἰσιν, ἀλλ' ἢ κατὰ ταύτην τὴν ὁδόν· πολὺ οὖν
 κρεῖττον, τοῦ ἐρήμιου ὁρους καὶ κλέψαι τι πειρᾶσθαι
 λαθόντας καὶ ἀρπάσαι φθάσαντας, ἣν δυνώμεθα, μᾶλ-
 λον, ἢ πρὸς ἰσχυρὰ χωρία καὶ ἄνδρας παρεσκευασμέ-
 νους μάχεσθαι. (12) Πολὺ γὰρ ῥᾶον, ὀρθιον ἀμαχεῖ
 ἵεναι, ἢ ὁμαλόν, ἐνθεν καὶ ἐνθεν πολεμίων ὄντων· καὶ
 νύκτωρ ἀμαχεῖ [ὥς] μᾶλλον ἂν τὰ πρὸ ποδῶν ὁρώη τις,
 ἢ μεθ' ἡμέραν μαχόμενος· καὶ ἡ τραχεῖα τοῖς ποσὶν
 ἀμαχεῖ ἰοῦσιν εὐμενεστέρα ἢ ἡ ὁμαλὴ τὰς κεφαλὰς βαλ-
 λομένοις. (13) Κλέψαι δὲ οὐκ ἀδύνατόν μοι δοκεῖ εἶναι,
 ἐξὸν μὲν νυκτὸς ἵεναι, ὥς μὴ ὁρᾶσθαι· ἐξὸν δὲ ἀπελ-
 θεῖν τοσοῦτον, ὥς μὴ αἰσθησιν παρέχειν. Δοκοῦμεν δ'
 ἂν μοι, ταύτῃ προσποιούμενοι προσβαλεῖν, ἐρημοτέρῳ
 ἂν τῷ ἄλλῳ ὁρεὶ χρῆσθαι· μένοιεν γὰρ αὐτοῦ μᾶλλον
 ἀθρόοι οἱ πολέμιοι. (14) Ἀτὰρ τί ἐγὼ περὶ κλοπῆς συμ-
 βάλλομαι; Ὑμᾶς γὰρ ἔγωγε, ὦ Χειρίσοφε, ἀκούω,
 τοὺς Λακεδαιμονίους, ὅσοι ἐστὲ τῶν ὁμοίων, εὐθύς ἐκ
 παίδων κλέπτειν μελετᾶν· καὶ οὐκ αἰσχρὸν εἶναι, ἀλλὰ
 καλὸν κλέπτειν, ὅσα μὴ κωλύει νόμος. (15) Ὅπως δὲ
 ὥς κράτιστα κλέπτητε καὶ πειρᾶσθε λανθάνειν, νόμιμον
 ἄρα ὑμῖν ἐστίν, ἐὰν ληφθῇτε κλέπτοντες, μαστιγοῦσθαι.
 Νῦν οὖν μάλα σοι καιρὸς ἐστίν ἐπιδείξασθαι τὴν παι-
 δείαν, καὶ φυλάξασθαι μέντοι, μὴ ληφθῶμεν κλέπτον-
 τες τοῦ ὁρους, ὥς μὴ πολλὰς πληγὰς λάβωμεν.

(16) Ἀλλὰ μέντοι, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, καὶ ἐγὼ
 ὑμᾶς ἀκούω τοὺς Ἀθηναίους δεινοὺς εἶναι κλέπτειν τὰ
 δημόσια, καὶ μάλα ὄντος δεινοῦ τοῦ κινδύνου τῷ κλέ-
 πτοντι, καὶ τοὺς κρατίστους μέντοι μάλιστα, εἶπερ ὑμῖν
 οἱ κράτιστοι ἄρχειν ἀξιοῦνται· ἄστε ὦρα καὶ σοὶ ἐπιδεί-
 κνυσθαι τὴν παιδείαν. (17) Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξε-
 νοφῶν, ἑτοιμός εἰμι, τοὺς ὀπισθοφύλακας ἔχων, ἐπει-
 δὲ δειπνήσωμεν, ἵεναι καταληψόμενος τὸ ὅρος. Ἐχω
 δὲ καὶ ἡγεμόνας· οἱ γὰρ γυμνήτες τῶν ἐφεπομένων ἡμῖν

κλωπῶν ἔλαβόν τινας ἐνεδρεύσαντες· καὶ τούτων πυν-
θάνομαι, ὅτι οὐκ ἄβατόν ἐστι τὸ ὄρος, ἀλλὰ νέμεται
καὶ αἰξὶ καὶ βουσὶν· ὥστε, ἥνπερ ἅπαξ λάβωμέν τι τοῦ
ὄρους, βατὰ καὶ τοῖς ὑποζυγίοις ἐσται. (18) Ἐλπίζω
μέντοι, οὐδὲ τοὺς πολεμίους μενεῖν ἔτι, ἐπειδὴν ἴδωσιν
ἡμᾶς ἐν τῷ ὁμοίῳ ἐπὶ τῶν ἄκρων· οὐδὲ γὰρ νῦν ἐθέλου-
σι καταβαίνειν εἰς τὸ ἴσον ἡμῖν. (19) Ὁ δὲ Χειρίσοφος
εἶπε· Καὶ τί δεῖ σὲ ἰέναι, καὶ λείπειν τὴν ὀπισθοφυλα-
κίαν; ἀλλ' ἄλλους πέμψον, ἐὰν μὴ τινες ἐθέλουσιν
φαίνωνται. (20) Ἐκ τούτου Ἀριστῶννμος Μεθυδριεὺς
ἔρχεται ὀπλίτας ἔχων, καὶ Ἀριστέας Χῖος γυμνήτας,
καὶ Νικόμαχος Οἰταῖος γυμνήτας· καὶ σύνθημα ἐποιή-
σαντο, ὁπότε ἔχοιεν τὰ ἄκρα, πυρὰ καίειν πολλά. (21)
Ταῦτα συνθέμενοι ἡρίστων, ἐκ δὲ τοῦ ἀρίστου προήγα-
γεν ὁ Χειρίσοφος τὸ στράτευμα πᾶν ὥς δέκα στάδια
πρὸς τοὺς πολεμίους, ὅπως ὥς μάλιστα δοκοίη ταύτῃ
προσάξειν.

(22) Ἐπειδὴ δὲ ἐδείπνησαν, καὶ νῦν ἐγένετο, οἱ
μὲν ταχθέντες ὄχοντο, καὶ καταλαμβάνουσι τὸ ὄρος·
οἱ δὲ ἄλλοι αὐτοῦ ἀνεπαύοντο. Οἱ δὲ πολέμιοι, ὥς
ἤσθοντο ἐχόμενον τὸ ὄρος, ἐγρηγόρεσαν, καὶ ἔκαιον
πυρὰ πολλά διὰ νυκτός. (23) Ἐπειδὴ δὲ ἡμέρα ἐγέ-
νετο, Χειρίσοφος μὲν θυσάμενος ἦγε κατὰ τὴν ὁδόν·
οἱ δὲ τὸ ὄρος καταλαβόντες κατὰ τὰ ἄκρα ἐπήεσαν. (24)
Τῶν δ' αὖ πολεμίων τὸ μὲν πολὺ ἔμενεν ἐπὶ τῇ ὑπερ-
βολῇ τοῦ ὄρους, μέρος δ' αὐτῶν ἀπὸ πάντων τοῖς κατὰ τὰ
ἄκρα. Πρὶν δὲ ἑμοῦ εἶναι τοὺς πολλοὺς ἀλλήλοις, συμ-
μιγνύουσιν οἱ κατὰ τὰ ἄκρα, καὶ νικῶσιν οἱ Ἕλληνες
καὶ διώκουσιν. (25) Ἐν τούτῳ δὲ καὶ οἱ ἐκ τοῦ πεδίου
οἱ μὲν πελτασταὶ τῶν Ἑλλήνων δρόμῳ ἔθεον πρὸς τοὺς
παρατεταγμένους, Χειρίσοφος δὲ βάδην ταχὺ ἐφείπετο
σὺν τοῖς ὀπλίταις. (26) Οἱ δὲ πολέμιοι οἱ ἐν τῇ ὁδῷ,
ἐπειδὴ τὸ ἄνω ἐώρων ἠττώμενον, φεύγουσι· καὶ ἀπέ-
θανον μὲν οἱ πολλοὶ αὐτῶν, γέφυρα δὲ πάμπολλα ἐλή-
φθη· ἃ οἱ Ἕλληνες ταῖς μαχαίραις κόπτοντες ἀχρεῖα
ἐποίουν. (27) Ὡς δ' ἀνέβησαν, θύσαντες καὶ τρόπαιον
στησάμενοι, κατέβησαν εἰς τὸ πεδίον, καὶ εἰς κώμας
πολλῶν [καὶ] ἀγαθῶν γεμούσας ἦλθον.

C A P. VII.

Taochorum fines ingressi castellum vi expugnant, ubi magna pecorum praeda facta, per Chalybum, bellicosissimi populi, agros proficiscuntur. Tum vero duce viae a Scythinis accepto, tandem a monte Theche incredibili cum laetitia mare prospiciunt.

Ἐκ δὲ τούτων ἐπορεύθησαν εἰς Ταόχους, σταθμοὺς πέντε παρασύγγας τριάκοντα· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπε· χωρία γὰρ ὥκουν ἰσχυρὰ οἱ Τάοχοι, ἐν οἷς καὶ τὰ ἐπιτήδεια πάντα εἶχον ἀνακεκομισμένοι. (2) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς χωρίον, ὃ πόλιν μὲν οὐκ εἶχεν, οὐδ' οἰκίας, συνεληλυθότες δ' ἦσαν αὐτόσε καὶ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ κτήνη πολλά, Χειρίσοφος μὲν πρὸς τοῦτο προσέβαλλεν εὐθὺς ἦκων· ἐπεὶ δὲ ἡ πρώτη τάξις ἀπέκαμινεν, ἄλλη προσήει, καὶ αὖθις ἄλλη· οὐ γὰρ ἦν ἀθρόοις περιστῆναι, ἀλλὰ ποταμὸς ἦν κύκλω. (3) Ἐπειδὴ δὲ Ξενοφῶν ἦλθε σὺν τοῖς ὀπισθοφύλαξι καὶ πελτασταῖς καὶ ὀπλίταις, ἐνταῦθα δὴ λέγει Χειρίσοφος· Εἰς καλὸν ἦκεῖς· τὸ γὰρ χωρίον αἰρετέον· τῇ γὰρ στρατιᾷ οὐκ ἔστι τὰ ἐπιτήδεια, εἰ μὴ ληψόμεθα τὸ χωρίον.

(4) Ἐνταῦθα δὴ κοινῇ ἐβουλευόντο· καὶ τοῦ Ξενοφώντος ἐρωτῶντος, τί τὸ κωλύον εἴη εἰσελθεῖν, εἶπεν ὁ Χειρίσοφος· Ἀλλὰ μία αὕτη ἐστὶ πάροδος, ἣν ὁρᾷς· ὅταν δέ τις ταύτῃ πειρᾶται παριέναι, κυλινδοῦσι λίθους ὑπὲρ ταύτης τῆς ὑπερεχούσης πέτρας· ὅς δ' ἂν καταληφθῇ, οὕτω διατίθεται. Ἀμα δ' ἔδειξεν αὐτῷ συντετριμμένους ἀνθρώπους καὶ σκέλη καὶ πλευράς. (5) Ἦν δὲ τοὺς λίθους ἀναλώσωσιν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἄλλο τι ἢ οὐδὲν κωλύει παριέναι; οὐ γὰρ δὴ ἐκ τοῦ ἐναντίου ὁρῶμεν, εἰ μὴ ὀλίγους τούτους ἀνθρώπους· καὶ τούτων δύο ἢ τρεῖς ὥπλισμένους. (6) Τὸ δὲ χωρίον, ὥς καὶ σὺ ὁρᾷς, σχεδὸν τρία ἡμίπλεθρά ἐστιν, ἃ δεῖ βαλλομένους παρελθεῖν. Τούτου δὲ ὅσον πλέθρον δασὺ πίτυσι διαλείπουσαις μεγάλαις, ἄνθ' ὧν ἑστηκότες ἄνδρες τί ἂν πάσχοιεν ἢ ὑπὸ τῶν φερομένων λίθων ἢ ὑπὸ τῶν κυλινδουμένων; τὸ λοιπὸν οὖν ἤδη γίγνεται ὥς ἡμίπλεθρον,

ὁ δὲ, ὅταν λωφήσωσιν οἱ λίθοι, παραδραμεῖν. (7) Ἀλλ' εὐθέως, ἔφη ὁ Χειρίσοφος, ἐπειδὴν ἀρξώμεθα εἰς τὸ δασὺ παριέναι, φέρονται οἱ λίθοι πολλοί. Αὐτὸ ἂν, ἔφη, τὸ δέον εἴη· θάπτον γὰρ [ἀληθῶς] ἀναλώσουσι τοὺς λίθους. Ἀλλὰ πορευώμεθα, ἐνθεν ἡμῖν μικρόν [ἔσπερον] τι παραδραμεῖν ἔσται, ἣν δυνώμεθα· καὶ ἀπελθεῖν ῥάδιον, ἣν βουλώμεθα.

(8) Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο Χειρίσοφος καὶ Ξενοφῶν καὶ Καλλίμαχος Παρράσιος, λοχαγός· τούτου γὰρ ἡγεμονία ἦν τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγῶν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ· οἱ δὲ ἄλλοι λοχαγοὶ ἔμενον ἐν τῷ ἀσφαλεῖ. Μετὰ τοῦτο οὖν ἀπῆλθον ὑπὸ τὰ δένδρα ἄνθρωποι ὡς ἐβδομήκοντα, οὐκ ἀθρόοι, ἀλλὰ καθ' ἓνα, ἕκαστος φυλαττόμενος ὡς ἐδύνατο. (9) Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος καὶ Ἀριστώννυμος Μεθυδριεύς, καὶ οὗτοι τῶν ὀπισθοφυλάκων λοχαγοὶ ὄντες, καὶ ἄλλοι δέ, ἐφέστασαν ἔξω τῶν δένδρων· οὐ γὰρ ἦν ἀσφαλές ἐν τοῖς δένδροις ἐστάναι πλεῖον, ἢ τὸν ἓνα λόχον. (10) Ἐνθα δὴ καὶ Καλλίμαχος μηχανᾷται τι· προέτρεχεν ἀπὸ τοῦ δένδρου, ὑψ' ᾧ ἦν αὐτός, δύο ἢ τρία βήματα· ἐπεὶ δὲ οἱ λίθοι φέροντο, ἀνεχάζετο εὐπετῶς· ἔφ' ἐκάστης δὲ προδρομῆς πλεόν ἢ δέκα ἅμαξαι πετρῶν ἀνηλίσκοντο. (11) Ὁ δὲ Ἀγασίας, ὡς ὄρᾳ τὸν Καλλίμαχον, αἷ ἐποίει, καὶ τὸ στρώτευμα πᾶν θεώμενον, δείσας, μὴ οὐ πρῶτος παραδράμοι εἰς τὸ χωρίον, οὔτε τὸν Ἀριστώννυμον πλησίον ὄντα παρακαλέσας, οὔτε Εὐρύλοχον τὸν Λουσιέα, ἐταίρους ὄντας, οὔτ' ἄλλον οὐδένα, χωρεῖ αὐτός, καὶ παρέρχεται πάντας. (12) Ὁ δὲ Καλλίμαχος, ὡς ἑώρα αὐτὸν παριόντα, ἐπιλαμβάνεται αὐτοῦ τῆς ἵτιος· ἐν δὲ τούτῳ παρέθει αὐτοὺς Ἀριστώννυμος Μεθυδριεύς, καὶ μετὰ τοῦτον Εὐρύλοχος Λουσιεύς· πάντες γὰρ οὗτοι ἀντεποιοῦντο ἀρετῆς, καὶ διηγωνίζοντο πρὸς ἀλλήλους· καὶ οὕτως ἐρίζοντες αἵρουσι τὸ χωρίον. Ὡς γὰρ ἅπαξ εἰσέδραμον, οὐδεὶς ἔτι πέτρος ἄνωθεν ἠνέχθη. (13) Ἐνταῦθα δὴ δεινὸν ἦν θέαμα, αἱ γὰρ γυναῖκες, ῥίπτουσαι τὰ παιδία, εἶτα καὶ ἑαυτὰς ἐπικατερρίπτουν· καὶ οἱ ἄνδρες ὡσαύτως. Ἐνθα δὴ καὶ Αἰνέας ὁ Στυμφάλιος, λοχαγός, ἰδὼν τινα θέοντα ὡς ῥίποντα ἑαυτόν, στολὴν ἔχοντα καλήν, ἐπιλαμβάνεται ὡς αὐτὸν κωλύσων. (14) Ὁ δ' αὐτὸν

ἐπισπᾶται, καὶ ἀμφότεροι ὥχοντο κατὰ τῶν πετρῶν φερόμενοι, καὶ ἀπέθανον. Ἐντεῦθεν ἄνθρωποι μὲν ὀλίγοι πάνυ ἐλήφθησαν, βόες δὲ καὶ ὄνοι πολλοὶ καὶ πρόβατα.

(15) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Χαλύβων σταθμοὺς ἑπτὰ παρασάγγας πεντήκοντα. Οὗτοι ἦσαν ὧν διῆλθον ἀλκιμώτατοι, καὶ εἰς χεῖρας ἤεσαν· εἶχον δὲ θώρακας λινοῦς μέχρι τοῦ ἥτρου, ἀντὶ δὲ τῶν πτερύγων σπάρτα πυκνὰ ἐστραμμένα. (16) Εἶχον δὲ καὶ κνημίδας καὶ κράνη, καὶ παρὰ τὴν ζώνην μαχαίριον, ὅσον ξυήλην Λακωνικὴν, ᾧ ἔσφαττον, ὧν κρατεῖν δύναιντο· καὶ ἀποτέμνοντες ἂν τὰς κεφαλὰς, ἔχοντες ἐπορεύοντο· καὶ ἦδον, καὶ ἐχόρευον, ὅποτε οἱ πολέμιοι ὄψεσθαι αὐτοὺς ἔμελλον· εἶχον δὲ καὶ δόρυ ὡς πεντεκαίδεκα πηχῶν, μίαν λόγχην ἔχον. (17) Οὗτοι ἐνέμενον ἐν τοῖς πολίσμασιν· ἐπεὶ δὲ παρέλθοιεν οἱ Ἕλληνες, εἶποντο αἰεὶ μαχόμενοι· ὥκουν δὲ ἐν τοῖς ὄχυροῖς· καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐν τούτοις ἀνακεκομισμένοι ἦσαν· ὥστε μηδὲν λαμβάνειν αὐτόθεν τοὺς Ἕλληνας, ἀλλὰ διетράφησαν τοῖς κτήνεσιν, ἃ ἐκ τῶν Ταόχων ἔλαβον. (18) Ἐκ τούτου οἱ Ἕλληνες ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν Ἀρπασον ποταμόν, εὖρος τεττάρων πλέθρων. Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν διὰ Σκυθινῶν σταθμοὺς τέτταρας παρασάγγας εἴκοσι, διὰ πεδίου εἰς κώμας· ἐν αἷς ἔμειναν ἡμέρας τρεῖς, καὶ ἐπεσιτίσαντο.

(19) Ἐντεῦθεν δὲ ἦλθον σταθμοὺς τέτταρας, παρασάγγας εἴκοσι, πρὸς πόλιν μεγάλην καὶ εὐδαίμονα, οἰκουμένην· ἐκαλεῖτο δὲ Γυμνίας. Ἐκ ταύτης ὁ τῆς χώρας ἄρχων τοῖς Ἕλλησιν ἡγεμόνα πέμπει, ὅπως διὰ τῆς ἑαυτῶν πολεμίας χώρας ἐπάγοι αὐτούς. (20) Ἐλθὼν δ' ἐκεῖνος, λέγει, ὅτι ἄξει αὐτοὺς εἰς χωρίον, ὅθεν [πέντε ἡμερῶν] ὄψονται θάλατταν· εἰ δὲ μή, τεθνάναι ἐπηγγέλλετο. Καὶ ἡγούμενος, ἐπειδὴ ἐνέβαλεν εἰς τὴν ἑαυτοῖς πολεμίαν, παρεκελεύετο αἶθειν καὶ φθείρειν τὴν χώραν· ᾧ καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι τούτου ἕνεκα ἔλθοι, οὐ τῆς τῶν Ἑλλήνων εὐνοίας. (21) Καὶ ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ ἱερὸν ὄρος τῇ πέμπτῃ ἡμέρᾳ· ὄνομα δ' ἦν τῷ ὄρει Θήχης. Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρῶτοι ἐγένοντο ἐπὶ τοῦ ὄρους, καὶ κατείδον τὴν θάλατταν, πολλὴ κραυγὴ ἐγένετο.

(22) Ἀκούσας δὲ ὁ Ξενοφῶν καὶ οἱ ὀπισθοφύλακες, ὥ-
θησαν καὶ ἔμπροσθεν ἄλλους ἐπιτίθεσθαι πολεμίους·
εἶποντο γὰρ καὶ ὀπισθεν οἱ ἐκ τῆς καιομένης χώρας·
καὶ αὐτῶν οἱ ὀπισθοφύλακες ἀπέκτεινάν τέ τινας καὶ
ἐζώγησαν, ἐνέδραν ποιησάμενοι· καὶ γέροα ἔλαβον दा-
σέων βοῶν ὠμοβοῖνα ἀμφὶ τὰ εἴκοσιν.

(23) Ἐπειδὴ δὲ βοή πλείων τε ἐγίγνετο καὶ ἐγγύ-
τερον, καὶ οἱ αἰὲ ἐπιόντες ἔθεον δρόμῳ ἐπὶ τοὺς αἰὲ
βοῶντας, καὶ πολλῷ μείζων ἐγίγνετο ἡ βοή, ὅσῳ δὴ
πλείους ἐγίγνοντο, ἐδόκει δὴ μείζον τι εἶναι τῷ Ξενο-
φῶντι. (24) Καὶ ἀναβὰς ἐφ' ἵππον, καὶ Λύκιον καὶ
τοὺς ἱππέας ἀναλαβὼν, παρεβοήθει· καὶ τάχα δὴ ἀκού-
ουσι βοῶντων τῶν στρατιωτῶν, θάλαττα, θάλαττα, καὶ
παρεγγυώντων. Ἐνθα δὴ ἔθεον ἅπαντες καὶ οἱ ὀπισθο-
φύλακες, καὶ τὰ ὑποζύγια ἠλαύνετο καὶ οἱ ἵπποι. (25)
Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο πάντες ἐπὶ τὸ ἄκρον, ἐνταῦθα δὴ πε-
ριέβαλλον ἀλλήλους, καὶ στρατηγούς καὶ λοχαγούς, दा-
κρύνοντες. Καὶ ἐξαπίνης, ὅτου δὴ παρεγγυήσαντος, οἱ
στρατιῶται φέρουσι λίθους, καὶ ποιοῦσι κολωνὸν μέγαν.
(26) Ἐνταῦθα ἀνετίθεσαν πλῆθος δερμάτων ὠμοβοῖνων,
καὶ βακτηρίας, καὶ τὰ αἰχμάλωτα γέροα, καὶ ὁ ἡγεμὼν
αὐτός τε κατέτεμνε τὰ γέροα, καὶ τοῖς ἄλλοις διεκελεύετο.
(27) Μετὰ ταῦτα τὸν ἡγεμόνα ἀποπέμπουσιν οἱ Ἕλλη-
νες, δῶρα δόντες ἀπὸ κοινοῦ, ἵππον, καὶ φιάλην ἄρ-
γυρᾶν, καὶ σκευὴν Περσικὴν καὶ δαρεικοὺς δέκα· ἥτει
δὲ μάλιστα τοὺς δακτυλίους, καὶ ἔλαβε πολλοὺς παρὰ
τῶν στρατιωτῶν. Κώμην δὲ δείξας αὐτοῖς, οὗ σκηνή-
σουσι, καὶ τὴν ὁδόν, ἣν πορεύσονται εἰς Μάκρωνα,
ἐπεὶ ἑσπέρα ἐγένετο, ὥχετο τῆς νυκτὸς ἀπιών.

C A P. VIII.

Foedere cum Macronibus facto, in agrum Colchicum penetrant, ubi incolis acie fuis, tandem ad maris litus et Trapezuntem, Graecam urbem, perveniunt. Triginta ibi dies commorati in Colchorum vicis, praedas ex agris abigunt, votisque se exsolvunt cum sacris factis, tum ludis gymniciis institutis.

Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν οἱ Ἕλληνες διὰ Μακρώνων σταθμοὺς τρεῖς παρασάγγας δέκα. Τῇ πρώτῃ δὲ ἡμέρᾳ ἀφίκοντο ἐπὶ τὸν ποταμόν, ὃς ὠρίζε τὴν τε τῶν Μακρώνων χώραν καὶ τὴν τῶν Σκυθινῶν. (2) Εἶχον δ' ὑπερδέξιον χωρίον οἷον χαλεπώτατον, καὶ ἐξ ἀριστερᾶς ἄλλον ποταμόν, εἰς ὃν ἐνέβαλλεν ὁ ὠρίζων, δι' οὗ ἔδει διαβῆναι. Ἦν δὲ οὗτος δασὺς δένδροισι παχέσι μὲν οὐ, πυκνοῖς δέ. Ταῦτα, ἐπεὶ προσῆλθον οἱ Ἕλληνες, ἔκοπτον, σπεύδοντες ὡς τάχιστα ἐκ τοῦ χωρίου ἐξελθεῖν. (3) Οἱ δὲ Μάκρωνες, ἔχοντες γέρρα καὶ λόγχας καὶ τριχίνους χιτῶνας, καταντιπέρας τῆς διαβάσεως παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλοις διεκελεύοντο, καὶ λίθους εἰς τὸν ποταμὸν ἐρρίπτουν· ἐξικνουῦντο δὲ οὐδὲ οὕτως, οὐδ' ἐβλάπτον οὐδένα.

(4) Ἐνθα δὲ προσέρχεται τῷ Ξενοφῶντι τῶν πελταστῶν τις ἀνὴρ, Ἀθήνησι φάσκων δεδουλευκέναι, λέγων, ὅτι γινώσκω τὴν φωνὴν τῶν ἀνθρώπων. Καὶ οἶμαι, ἔφη, ἐμὴν ταύτην τὴν πατρίδα εἶναι· καὶ εἰ μὴ τι κωλύει, ἐθέλω αὐτοῖς διαλεχθῆναι. (5) Ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη· ἀλλὰ διαλέγον, καὶ μάθε πρῶτον αὐτῶν, τίνες εἰσίν. Οἱ δ' εἶπον, ἐρωτήσαντος, ὅτι Μάκρωνες. Ἐρώτα τοίνυν, ἔφη, αὐτούς, τί ἀντιτετάχεται, καὶ χρήζουσιν ἡμῖν πολέμιοι εἶναι; (6) Οἱ δ' ἀπεκρίναντο· Ὅτι καὶ ὑμεῖς ἐπὶ τὴν ἡμετέραν ἔρχεσθε. Λέγειν ἐκέλευον οἱ στρατηγοί, ὅτι γε οὐ κακῶς ποιήσοντες, ἀλλὰ βασιλεῖ πολεμήσαντες, ἀπερχόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐπὶ θάλατταν βουλόμεθα ἀφικέσθαι. (7) Ἡρώτων ἐκεῖνοι, εἰ δοῖεν ἂν τούτων τὰ πιστά. Οἱ δ' ἔφασαν καὶ δοῦναι καὶ λαβεῖν ἐθέλειν. Ἐντεῦθεν δι-

δόασιν οἱ Μάκρωνες βαρβαρικὴν λόγχην τοῖς Ἑλλησιν, οἱ δὲ Ἕλληνες ἐκείνοις Ἑλληνικὴν· ταῦτα γὰρ ἔφασαν πιστὰ εἶναι· θεοὺς δ' ἐπεμαρτύραντο ἀμφοτέρω.

(8) Μετὰ δὲ τὰ πιστὰ εὐθὺς οἱ Μάκρωνες τὰ δένδρα συνεξέκοπτον, τὴν τε ὁδὸν ὠδοποιοῦν, ὥς διαβιβάσοντες, ἐν μέσοις ἀναμειγμένοι τοῖς Ἑλλησιν· καὶ ἀγορὰν, οἷαν ἐδύναντο, παρεῖχον· καὶ παρήγαγον τρισὶν ἡμέραις, ἔστε ἐπὶ τὰ τῶν Κόλχων ὄρια κατέστησαν τοὺς Ἕλληνας. (9) Ἐνταῦθα ἦν ὄρος μέγα, προσβατὸν δέ· καὶ ἐπὶ τούτου οἱ Κόλχοι παρατεταγμένοι ἦσαν. Καὶ τὸ μὲν πρῶτον οἱ Ἕλληνες ἀντιπαρετάξαντο κατὰ φάλαγγα, ὥς οὕτως ἄξοντες πρὸς τὸ ὄρος· ἔπειτα δὲ ἔδοξε τοῖς στρατηγοῖς συλλεγεῖσι βουλευσασθαι, ὅπως ὥς κάλλιστα ἀγωνιοῦνται. (10) Ἐλεξεν οὖν Ξενοφῶν, ὅτι δοκεῖ, παύσαντας τὴν φάλαγγα, λόχους ὀρθίους ποιῆσαι· ἡ μὲν γὰρ φάλαγξ διασπασθήσεται εὐθύς· τῇ μὲν γὰρ ἄνοδον, τῇ δὲ εὐδοδὸν εὐρήσομεν τὸ ὄρος· καὶ εὐθύς τοῦτο ἀθυμίαν ποιήσῃ, ὅταν τεταγμένοι εἰς φάλαγγα ταύτην διεσπασμένην ὁρῶσιν. (11) Ἐπειτα δέ, ἦν μὲν ἐπὶ πολλοὺς τεταγμένοι προσάγωμεν, περιττεύσουσιν ἡμῶν οἱ πολέμιοι, καὶ τοῖς περιττοῖς χρήσονται ὅ τι ἂν βούλωνται· ἐὰν δ' ἐπὶ ὀλίγων τεταγμένοι ἴωμεν, οὐδὲν ἂν εἴη θαυμαστόν, εἰ διακοπεῖ ἡμῶν ἡ φάλαγξ ὑπὸ ἀθρόων πῃ καὶ βελῶν καὶ ἀνθρώπων [πολλῶν] συμπεσόντων· εἰ δέ πῃ τοῦτο ἔσται, τῇ ὅλῃ φάλαγγι κακὸν ἔσται. (12) Ἀλλὰ μοι δοκεῖ, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησαμένους, τοσοῦτον χωρίον κατασχεῖν διαλιπόντας τοῖς λόχοις, ὅσον ἔξω τοὺς ἐσχάτους λόχους γενέσθαι τῶν πολεμίων κεράτων· καὶ οὕτως ἐσόμεθα τῆς τε τῶν πολεμίων φάλαγγος ἔξω οἱ ἐσχατοὶ λόχοι, καὶ ὀρθίους ἄγοντες οἱ κράτιστοι ἡμῶν πρῶτοι προσίασιν, ἥ τε ἂν εὐδοδὸν ἦ, ταύτῃ ἕκαστος ἄξει ὁ λόχος. (13) Καὶ εἰς τε τὸ διαλεῖπον οὐ ῥάδιον ἔσται τοῖς πολεμίοις εἰσελθεῖν, ἔνθεν καὶ ἔνθεν λόχων ὄντων, διακόψαι τε οὐ ῥάδιον ἔσται λόχον ὀρθιον προσιόντα. Ἐὰν τέ τις πιέζηται τῶν λόχων, ὁ πλησίον βοηθήσῃ· ἦν τε εἰς πῃ δυννηθῇ τῶν λόχων ἐπὶ τὸ ἄκρον ἀναβῆναι, οὐδεὶς μηκέτι μείνη τῶν πολεμίων. (14) Ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποιοῦν ὀρθίους τοὺς λόχους. Ξενοφῶν δὲ ἀπιὼν ἐπὶ τὸ εὐώνυμον ἀπὸ τοῦ

δεξιοῦ, εἶπε τοῖς στρατιώταις· Ἄνδρες, οὗτοί εἰσιν, οὓς ὁρᾶτε, μόνοι ἔτι ἡμῖν ἐμποδῶν τοῦ μὴ ἤδη εἶναι, ἔνθα πάλαι σπεύδομεν· τούτους, ἣν πως δυνώμεθα, καὶ ὤμους δεῖ καταφαγεῖν.

(15) Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς χώραις ἕκαστοι ἐγένοντο, καὶ τοὺς λόχους ὀρθίους ἐποιήσαντο, ἐγένοντο μὲν λόχοι τῶν ὀπλιτῶν ἀμφὶ τοὺς ὀγδοήκοντα, ὁ δὲ λόχος ἕκαστος σχεδὸν εἰς τοὺς ἑκατόν· τοὺς δὲ πελταστας καὶ τοὺς τοξότας τριχῇ ἐποιήσαντο, τοὺς μὲν τοῦ εὐωνύμου ἔξω, τοὺς δὲ τοῦ δεξιοῦ, τοὺς δὲ κατὰ μέσον, σχεδὸν ἑξακοσίους ἑκάστους. (16) Ἐκ τούτου παρηγγύησαν οἱ στρατηγοὶ εὐχεσθαι· εὐξάμενοι δὲ καὶ παιανίσαντες ἐπορεύοντο. Καὶ Χειρίσοφος μὲν καὶ Ξενοφῶν καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς πελτασταὶ ἔξω γενόμενοι τῆς τῶν πολεμίων φάλαγγος ἐπορεύοντο· (17) οἱ δὲ πολέμιοι, ὥς εἶδον αὐτούς, ἀντιπορεύονται· καὶ οἱ μὲν ἐπὶ τὸ δεξιόν, οἱ δὲ ἐπὶ τὸ εὐώνυμον διεσπάρσθησαν, καὶ πολὺ τῆς ἑαυτῶν φάλαγγος ἐν τῷ μέσῳ κενὸν ἐποίησαν. (18) Ἰδόντες δὲ αὐτοὺς διαχάζοντας οἱ κατὰ τὸ Ἀρκαδικὸν πελτασταί, ὧν ἦρχεν Αἰσχίνης ὁ Ἀκαρνάν, νομίσαντες φεύγειν, ἀνὰ κράτος ἔθρον· καὶ οὗτοι πρῶτοι ἐπὶ τὸ ὄρος ἀναβαίνουσι· συνεφείπετο δὲ αὐτοῖς καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν ὀπλικόν, ὧν ἦρχε Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος. (19) Οἱ δὲ πολέμιοι, ὥς ἤρξαντο θεῖν, οὐκέτι ἔστησαν, ἀλλὰ φυγῇ ἄλλος ἄλλη ἐτράπετο. Οἱ δὲ Ἕλληνες ἀναβάντες ἐστρατοπεδεύοντο ἐν πολλαῖς κώμαις καὶ τὰ ἐπιτήδεια πολλὰ ἐχούσαις. (20) Καὶ τὰ μὲν ἄλλα οὐδὲν ἦν, ὅ τι καὶ ἐθαύμασαν· τὰ δὲ σμῆνῃ πολλὰ ἦν αὐτόθι, καὶ τῶν κηρίων ὅσοι ἔφαγον τῶν στρατιωτῶν, πάντες ἄφρονές τε ἐγίγνοντο, καὶ ἤμουν, καὶ κάτω διεχώρει αὐτοῖς, καὶ ὀρθὸς οὐδεὶς ἐδύνατο ἵστασθαι· ἀλλ' οἱ μὲν ὀλίγον ἐδηδοκότες, σφόδρα μεθύουσιν ἐώκεσαν· οἱ δὲ πολὺ, μαινομένοις· οἱ δὲ καὶ ἀποθνήσκουσιν. (21) Ἐκείντο δὲ οὕτω πολλοί, ὥσπερ τροπῆς γεγενημένης, καὶ πολλὴ ἦν ἀθυμία. Τῇ δ' ὑστεραία ἀπέθανε μὲν οὐδεὶς, ἀμφὶ δὲ τὴν αὐτὴν πον ὥραν ἀνεφρόνουν· τρίτῃ δὲ καὶ τετάρτῃ ἀνίσταντο ὥσπερ ἐκ φαρμακοποσίας.

(22) Ἐντεῦθεν ἐπορεύθησαν δύο σταθμοὺς ἐπὶ παρασάγγας, καὶ ἦλθον ἐπὶ θάλατταν, εἰς Τραπεζοῦντα,

πόλιν Ἑλληνίδα, οἰκουμένην, ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, Σινωπέων ἀποικίαν, ἐν τῇ Κόλχων χώρα. Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας ἀμφὶ τὰς τριάκοντα, ἐν ταῖς τῶν Κόλχων κώμας· καὶ ἐντεῦθεν ὁρμώμενοι ἐληΐζοντο τὴν Κολχίδα. (23) Ἀγορὰν δὲ παρεῖχον [ἐν] τῷ στρατοπέδῳ Τραπεζούντιοι, καὶ ἐδέξαντό τε τοὺς Ἑλληνας καὶ ξένια ἔδοσαν, βοῦς καὶ ἄλφιτα καὶ οἶνον. (24) Συνδιεπράττοντο δὲ καὶ ὑπὲρ τῶν πλησίον Κόλχων, τῶν ἐν τῷ πεδίῳ μάλιστα οἰκούντων· καὶ ξένια καὶ παρ' ἐκείνων ἦλθον [τὸ] πλεόν, βόες. (25) Μετὰ δὲ τοῦτο τὴν θυσίαν, ἣν εὐξάντο, παρεσκευάζοντο· ἦλθον δὲ αὐτοῖς ἱκανοὶ βόες ἀποθῦσαι τῷ Διὶ τῷ Σωτῆρι καὶ τῷ Ἡρακλεῖ ἡγεμόσυνα· καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ θεοῖς, ἃ εὐξάντο. Ἐποίησαν δὲ καὶ ἀγῶνα γυμνικὸν ἐν τῷ ὄρει, ἐνθαπερ ἐσκήνουν· εἶλοντο δὲ Δρακόντιον Σπαρτιάτην, (ὃς ἔφυγε παῖς ἔτι ὢν οἴκοθεν, παῖδα ἄκων κατακτανών, ξυήλη πατάξας), δρόμου τε ἐπιμεληθῆναι καὶ τοῦ ἀγῶνος προστατῆσαι.

(26) Ἐπειδὴ δὲ ἡ θυσία ἐγένετο, τὰ δέρματα παρέδοσαν τῷ Δρακοντίῳ, καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, ὅπου τὸν δρόμον πεποιηκὼς εἴη. Ὁ δὲ δείξας, ὅπου παρεστηκότες ἐτύγγανον, Οὗτος ὁ λόφος, ἔφη, κάλλιστος τρέχειν, ὅπου ἂν τις βούληται. Πῶς οὖν, ἔφασαν, δυνήσονται παλαίειν ἐν σκληρῷ καὶ δασεῖ οὕτως; Ὁ δὲ εἶπε· Μᾶλλον τι ἀνιάσεται ὁ καταπесών. (27) Ἡγωνίζοντο δὲ παῖδες μὲν στάδιον τῶν αἰχμαλιώτων οἱ πλείστοι, δόλιχον δὲ Κρηῆτες πλείους ἢ ἑξήκοντα ἔθεον· πάλην δέ, καὶ πυγμὴν, καὶ παγκράτιον ἕτεροι· καὶ καλὴ θέα ἐγένετο· πολλοὶ γὰρ κατέβησαν, καί, ἅτε θεωμένων τῶν ἐταίρων, πολλὴ φιλονεικία ἐγίγνετο. (28) Ἐθεον δὲ καὶ ἵπποι· καὶ ἔδει αὐτούς, κατὰ τοῦ προνοῦς ἐλάσαντας, ἐν τῇ θαλάττῃ ἀναστρέψαντας πάλιν ἄνω πρὸς τὸν βωμὸν ἄγειν. Καὶ κάτω μὲν οἱ πολλοὶ ἐκυλινδοῦντο· ἄνω δὲ πρὸς τὸ ἰσχυρῶς ὀρθιον μόλις βάδην ἐπορεύοντο οἱ ἵπποι. Ἐνθα πολλὴ κραυγὴ καὶ γέλως καὶ παρακέλευσις ἐγίγνετο αὐτῶν.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ε'

C A P. I.

Quum Graeci constituissent maritimo itinere domum reverti, Chirisophus ad naves conducendas mittitur. Quod dum fit, Xenophon cum aliis rebus prudenter consulit, tum vias muniendas curat, si forte a mari prohiberentur. Ibi Dexippus Lacedaemonius cum nave ipsi commissa aufugit.

“ΟΣΑ μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες, καὶ ὅσα ἐν τῇ πορείᾳ τῇ μέχρις ἐπὶ θάλατταν τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ, καὶ ὡς εἰς Τραπεζοῦντα πόλιν Ἑλληνίδα ἀφίκοντο, καὶ ὡς ἀπέθυσαν, ἃ εὗξαντο σωτήρια θύσειν, ἔνθα πρῶτον εἰς φιλίαν γῆν ἀφίκοιντο, ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται. (2) Ἐκ δὲ τούτου συνελθόντες ἐβουλευόντο περὶ τῆς λοιπῆς πορείας· ἀνέστη δὲ πρῶτος Ἀντιλέων Θούριος, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, ἀπείρητα ἤδη συσκευαζόμενος, καὶ βαδίζων, καὶ τρέχων, καὶ τὰ ὅπλα φέρων, καὶ ἐν τάξει ἰών, καὶ φυλακὰς φυλάττων, καὶ μαχόμενος· ἐπιθυμῶ δὲ ἤδη, παυσάμενος τούτων τῶν πόνων, ἐπεὶ θάλατταν ἔχομεν, πλεῖν τὸ λοιπόν, καὶ ἔκταθεις, ὥσπερ Ὀδυσσεύς, καθεύδων ἀφικέσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. (3) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ στρατιῶται ἀνεθορύβησαν, ὡς εὖ λέγοι· καὶ ἄλλος ταῦτα ἔλεγε, καὶ πάντες οἱ παρόντες. Ἐπειτα Χειρίσοφος ἀνέστη, καὶ εἶπεν ὧδε· (4) Φίλος μοι ἐστίν, ὦ ἄνδρες, Ἀναξίβιος, ναυαρχῶν δὲ τυγχάνει· ἦν οὖν πέμψητέ με, οἶμαι ἂν ἔλθειν καὶ τριήρεις ἔχων καὶ πλοῖα, τὰ ἡμῶς ἄξοντα·

ὑμεῖς δ', ἐπείπερ πλεῖν βούλεσθε, περιμένετε, ἔστ' ἂν ἐγὼ ἔλθω· ἤξω δὲ ταχέως. Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται ἤσθησάν τε καὶ ἐψηφίσαντο, πλεῖν αὐτὸν ὥς τάχιστα.

(5) Μετὰ τοῦτον Ξενοφῶν ἀνέστη, καὶ ἔλεξεν ὧδε· Χειρίσοφος μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα στέλλεται, ἡμεῖς δὲ ἀναμενοῦμεν. Ὅσα οὖν μοι δοκεῖ καιρὸς εἶναι ποιεῖν ἐν τῇ μονῇ, ταῦτα ἐρῶ. (6) Πρῶτον μὲν τὰ ἐπιτήδεια δεῖ πορίζεσθαι ἐκ τῆς πολεμίας· οὔτε γὰρ ἀγορά ἐστὶν ἱκανή, οὔτε ὅτου ὠνησόμεθα πάρεστιν, εἰ μὴ ὀλίγοις τισὶν· ἢ δὲ χώρα πολεμία· κίνδυνος οὖν, πολλοὺς ἀπόλλυσθαι, ἢν ἀμελῶς τε καὶ ἀφυλάκτως πορεύησθε ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. (7) Ἀλλὰ μοι δοκεῖ σὺν προνομαῖς λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἄλλως δὲ μὴ πλανᾶσθαι, ὥς σώζησθε· ἡμᾶς δὲ τούτων ἐπιμελεῖσθαι. Ἔδοξε ταῦτα. (8) Ἔτι τοίνυν ἀκούσατε καὶ τάδε· Ἐπὶ λείαν γὰρ ὑμῶν ἐκπορεύονται τινες. Οἶομαι οὖν βέλτιον εἶναι, ἡμῖν εἰπεῖν τὸν μέλλοντα ἐξιέναι, φράζειν δὲ καὶ ὅποι, ἵνα καὶ τὸ πλῆθος εἰδῶμεν τῶν ἐξιόντων καὶ τῶν μενόντων, καὶ συμπαρασκευάζωμεν, εἴαν τι δέῃ· καὶ βοηθῆσαί τισιν ἂν καιρὸς ᾖ, εἰδῶμεν, ὅποι δεήσει βοηθεῖν· καὶ ἂν τις τῶν ἀπειροτέρων ἐγχειρῇ τι ποιεῖν, συμβουλεύωμεν, πειρώμενοι εἰδέναι τὴν δύναμιν, ἐφ' οὗς ἂν ἴωσιν. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. (9) Ἐννοεῖτε δὴ καὶ τόδ', ἔφη· Σχολὴ τοῖς πολεμίοις ληΐζεσθαι· καὶ δικαίως ἡμῖν ἐπιβουλεύουσιν· ἔχομεν γὰρ τὰ ἐκείνων· ὑπερκάθηνται δ' ἡμῶν. Φύλακας δὴ μοι δοκεῖ δεῖν περὶ τὸ στρατόπεδον εἶναι· εἴαν οὖν κατὰ μέρος μερισθέντες φυλάττωμεν καὶ σκοπῶμεν, ἥττον δύναιτ' ἂν ἡμᾶς θηρᾶν οἱ πολέμιοι. (10) Ἔτι τοίνυν τάδε ὁρᾶτε· Εἰ μὲν ἠπιστάμεθα σαφῶς, ὅτι ἤξει πλοῖα Χειρίσοφος ἄγων ἱκανά, οὐδὲν ἂν ἔδει, ὧν μέλλω λέγειν· νῦν δ', ἐπεὶ τοῦτ' ἄδηλον, δοκεῖ μοι πειρᾶσθαι πλοῖα συμπαρασκευάζειν καὶ αὐτόθεν. Ἦν μὲν γὰρ ἔλθῃ, ὑπαρχόντων ἐνθάδε, ἐν ἀφθονωτέροις πλευσούμεθα· εἴαν δὲ μὴ ἄγῃ, τοῖς ἐνθάδε χρησόμεθα. (11) Ἐγὼ δ' ὁρῶ πλοῖα πολλάκις παραπλέοντα· εἰ οὖν αἰτησάμενοι παρὰ Τραπεζουντίων μακρὰ πλοῖα, κατάγοιμεν καὶ φυλάττοιμεν αὐτά, τὰ πηδάλια παραλυόμενοι, ἕως ἂν ἱκανὰ τὰ ἄξοντα γένηται, ἴσως ἂν οὐκ ἀπορήσαιμεν

κομιδῆς, οἷας δεόμεθα. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. (12) Ἐννοήσατε δ', ἔφη, εἰ εἰκὸς καὶ τρέφειν ἀπὸ κοινοῦ, οὓς ἂν καταγάγωμεν, ὅσον ἂν χρόνον ἡμῶν ἔνεκα μένωσι, καὶ ναῦλον συνθέσθαι, ὅπως ὠφελοῦντες καὶ ὠφελῶνται. Ἔδοξε καὶ ταῦτα. (13) Δοκεῖ τοίνυν μοι, ἔφη, ἦν ἄρα καὶ ταῦτα ἡμῖν μὴ ἐκπεραίνηται, ὥστε ἄρκεῖν πλοῖα, τὰς ὁδοὺς, ἃς δυσπόρους ἀκούομεν εἶναι, ταῖς παρὰ θάλατταν οἰκουμέναις πόλεσιν ἐντείλασθαι ὁδοποιεῖν· πείσονται γὰρ καὶ διὰ τὸ φοβεῖσθαι καὶ διὰ τὸ βούλεσθαι ἡμῶν ἀπαλλαγῆναι.

(14) Ἐνταῦθα δὴ ἀνέκραγον, ὥς οὐ δέοι ὁδοιπορεῖν. Ὁ δέ, ὥς ἔγνω τὴν ἀφροσύνην αὐτῶν, ἐπεψήφισε μὲν οὐδέν, τὰς δὲ πόλεις ἐκούσας ἔπεισε ποιεῖν τὰς ὁδοὺς· λέγων, ὅτι θᾶπτον ἀπαλλάσσονται, ἣν εὐποροὶ γένωνται αἱ ὁδοί. (15) Ἐλαβον δὲ καὶ πεντηκόντορον παρὰ τῶν Τραπεζουντίων, ἣ ἐπέστησαν Δέξιππον, Λακωνικὸν περίοικον. Οὗτος, ἀμελήσας τοῦ συλλαβεῖν πλοῖα, ἀποδράς ὦχετο ἔξω τοῦ Πόντου, ἔχων τὴν ναῦν. Οὗτος μὲν οὖν δίκαια ἔπαθεν ὕστερον· ἐν Θράκῃ γὰρ παρὰ Σεύθῃ πολυπραγμονῶν τι ἀπέθανεν ὑπὸ Νικάνδρου τοῦ Λακωνικοῦ. (16) Ἐλαβον δὲ καὶ τριακόντορον, ἣ ἐπεστάθη Πολυκράτης Ἀθηναῖος· ὃς ὅποσα λαμβάνοι πλοῖα κατῆγεν ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. Καὶ τὰ μὲν ἀγώγιμα, εἴ τι ἦγον, ἔξαιρούμενοι, φύλακας καθίστασαν, ὅπως σῶα εἴη· τοῖς δὲ πλοίοις ἐχρήσαντο εἰς παραγωγήν. (17) Ἐν ᾧ δὲ ταῦτα ἦν, ἐπὶ λείαν ἐξήεσαν οἱ Ἕλληνες· καὶ οἱ μὲν ἐνετύγγχανον, οἱ δὲ καὶ οὐ. Κλεαίνετος δ' ἐξαγαγὼν καὶ τὸν ἑαυτοῦ καὶ ἄλλον λόχον πρὸς χωρίον χαλεπὸν, αὐτός τε ἀπέθανε καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν σὺν αὐτῷ.

CAP. II.

Ob commeatum in vicinis regionibus deficientem, Xenophon, Trapezuntius ducibus, cum dimidio exercitu proficiscitur in Drilas, populum Ponti bellicosissimum; locoque munito, in quem illi cum omnibus rebus suis confugerant, vi expugnato flammisque combusto, saluus cum praeda in castra revertitur.

Ἐπεὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια οὐκέτι ἦν λαμβάνειν, ὥστε ἀπαυθιμερίζειν ἐπὶ τὸ στρατεύμα, ἐκ τούτου λαβὼν ὁ Ξενοφῶν ἡγεμόνας τῶν Τραπεζουντίων, ἐξάγει εἰς Δρίλας τὸ ἥμισυ τοῦ στρατεύματος, τὸ δὲ ἥμισυ φυλάττειν κατέλιπε τὸ στρατόπεδον· οἱ γὰρ Κόλχοι, ἅτε ἐκπεπτωκότες ἐκ τῶν οἰκιῶν, πολλοὶ ἦσαν ἀθρόοι, καὶ ὑπερεκάθηντο ἐπὶ τῶν ἄκρων. (2) Οἱ δὲ Τραπεζούντιοι, ὁπόθεν μὲν τὰ ἐπιτήδεια ῥάδιον ἦν λαβεῖν, οὐκ ἤγον· φίλοι γὰρ αὐτοῖς ἦσαν· εἰς τοὺς Δρίλας δὲ προθύμως ἤγον, ὅφ' ὧν κακῶς ἔπασχον, εἰς χωρία τε ὀρεινὰ καὶ δύσβατα, καὶ ἀνθρώπους πολεμικωτάτους τῶν ἐν τῷ Πόντῳ.

(3) Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐν τῇ ἄνω χώρᾳ οἱ Ἕλληνες, ὅποια τῶν χωρίων τοῖς Δρίλαις ἀλώσιμα ἐδόκει εἶναι, ἐμπιπράντες ἀπήεσαν· καὶ οὐδὲν ἦν λαβεῖν, εἰ μὴ ὄες καὶ βοῦς, ἢ ἄλλο τι κτῆνος τὸ πῦρ διαπεφευγός. Ἐν δ' ἦν χωρίον, [ὃ] μητρόπολις αὐτῶν [ἐκαλεῖτο]· εἰς τοῦτο πάντες συνεβρόνῃκεσαν· περὶ δὲ τοῦτο ἦν χαράδρα ἰσχυρῶς βαθεῖα, καὶ πρόσοδοι χαλεπαὶ πρὸς τὸ χωρίον. (4) Οἱ δὲ πελτασταί, προδραμόντες στάδια πέντε ἢ ἕξ τῶν ὀπλιτῶν, διαβάντες τὴν χαράδραν, ὄρῳντες πρόβατα πολλὰ καὶ ἄλλα χρήματα, προσέβαλλον πρὸς τὸ χωρίον. Συνείποντο δὲ καὶ δορυφόροι πολλοί, οἱ ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξωρμημένοι· ὥστε ἐγένοντο οἱ διαβάντες πλείους, ἢ εἰς διςχιλίους ἀνθρώπους. (5) Ἐπεὶ δὲ μαχόμενοι οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὸ χωρίον, καὶ γὰρ τάφος ἦν περὶ αὐτὸ εὐρεῖα ἀναβεβλημένη, καὶ σκόλοpes ἐπὶ τῆς ἀναβολῆς, καὶ τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι πεποιημέναι, ἀπιέναι ἤδη ἐπεχείρουν· οἱ δὲ ἐπέκειντο αὐτοῖς. (6) Ὡς δ' οὐκ

ἐδύναντο ἀπελθεῖν, ἣν γὰρ ἐφ' ἐνὸς ἡ κατάβασις ἐκ τοῦ χωρίου εἰς τὴν χαράδραν, πέμπουσι πρὸς Ξενοφῶντα, ὃς ἡγεῖτο τοῖς ὀπλίταις. (7) Ὁ δ' ἐλθὼν λέγει, ὅτι ἐστὶ χωρίον χρημάτων πολλῶν μεστόν· τοῦτο οὔτε λαβεῖν δυνάμεθα· ἰσχυρόν γάρ ἐστιν· οὔτε ἀπελθεῖν ῥᾶδιον· μάχονται γὰρ ἐπεξεληλυθότες, καὶ ἡ ἄφοδος χαλεπή.

(8) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, προσαγαγὼν πρὸς τὴν χαράδραν, τοὺς μὲν ὀπλίτας ἐκέλευε θέσθαι τὰ ὄπλα· αὐτὸς δὲ διαβὰς σὺν τοῖς λοχαγοῖς, ἐσκοπεῖτο, πότερον εἴη κρεῖττον ἀπάγειν καὶ τοὺς διαβεβηκότας, ἢ καὶ τοὺς ὀπλίτας διαβιβάζειν, ὡς ἁλόντος ἂν τοῦ χωρίου.

(9) Καὶ ἐδόκει τὸ μὲν ἀπάγειν οὐκ εἶναι ἄνευ πολλῶν νεκρῶν, ἐλεῖν δ' ἂν ὦντο καὶ οἱ λοχαγοὶ τὸ χωρίον· καὶ ὁ Ξενοφῶν συνεχώρησε, τοῖς ἱεροῖς πιστεύσας· οἱ γὰρ μάντις ἀποδεδειγμένοι ἦσαν, ὅτι μάχη μὲν ἔσται, τὸ δὲ τέλος καλὸν τῆς ἐξόδου. (10) Καὶ τοὺς μὲν λοχαγοὺς ἐπεμπε διαβιβάσοντας τοὺς ὀπλίτας, αὐτὸς δ' ἔμενεν ἀναχωρίσας ἅπαντας τοὺς πελταστάς, καὶ οὐδένα εἶα ἀκροβολίζεσθαι. (11) Ἐπεὶ δ' ἤκον οἱ ὀπλίται, ἐκέλευσε τὸν λόχον ἕκαστον ποιῆσαι τῶν λοχαγῶν, ὡς ἂν κράτιστα οἴηται ἀγωνιεῖσθαι· ἦσαν γὰρ οἱ λοχαγοὶ πλησίον ἀλλήλων, οἱ πάντα τὸν χρόνον ἀλλήλοις περὶ ἀνδραγαθίας ἀντεποιοῦντο. (12) Καὶ οἱ μὲν [λοχαγοὶ] ταῦτα ἐποιοῦν· ὁ δὲ τοῖς πελτασταῖς πᾶσι παρήγγελλε διηγκυλισμένους ἵεναι, ὡς, ὁπότεν σημήνην, ἀκοντίζειν δεῆσον· καὶ τοὺς τοξότας ἐπιβεβλησθαι ἐπὶ ταῖς νευραῖς, ὡς, ὁπότεν σημήνην, τοξεύειν δεῆσον· καὶ τοὺς γυμνήτας λίθων ἔχειν μεστὰς τὰς διαθέρας· καὶ τοὺς ἐπιτηδείους ἐπεμψε τούτων ἐπιμεληθῆναι. (13) Ἐπεὶ δὲ πάντα παρεσκεύαστο, καὶ οἱ λοχαγοὶ καὶ ὑπολοχαγοὶ καὶ οἱ ἀξιοῦντες τούτων μὴ χείρους εἶναι πάντες παρατεταγμένοι ἦσαν, καὶ ἀλλήλους μὲν δὴ συνεώρων· (μνηοειδῆς γὰρ ἦν ἡ τάξις διὰ τὸ χωρίον·) (14) ἐπεὶ δ' ἐπαιάνισαν, καὶ ἡ σάλπιγξ ἐφθέγγετο, ἅμα τε τῷ Ἐνναλίῳ ἠλάλαξαν καὶ ἔθεον δρόμῳ οἱ ὀπλίται, καὶ τὰ βέλη ὁμοῦ ἐφέρετο, λόγχοι, τοξεύματα, σφενδόναι, καὶ πλεῖστοι δ' ἐκ τῶν χειρῶν λίθοι· ἦσαν δὲ οἱ καὶ πῦρ προσέφερον. (15) Ὑπὸ δὲ τοῦ πλήθους τῶν βελῶν ἔλιπον οἱ πολέμιοι τὰ τε σταυρώματα καὶ τὰς τύρσεις· ὥστε Ἀγασίας Στυμφάλιος καὶ Φιλόξενος

Πελληνεύς, καταθέμενοι τὰ ὄπλα, ἐν χιτῶνι μόνον ἀνέβησαν, καὶ ἄλλος ἄλλον εἵλκε, καὶ ἄλλος ἀναβεβήκει, καὶ ἡλώκει τὸ χωρίον, ὥς ἐδόκει. (16) Καὶ οἱ μὲν πελτασταὶ καὶ οἱ ψιλοὶ εἰςδραμόντες ἤρπαζον, ὃ τι ἕκαστος ἐδύνατο· ὃ δὲ Ξενοφῶν, στάς κατὰ τὰς πύλας, ὅπόσους ἐδύνατο κατεκώλυε τῶν ὀπλιτῶν ἔξω· πολέμιοι γὰρ ἄλλοι ἐφαίνοντο ἐπ' ἄκροις τισὶν ἰσχυροῖς. (17) Οὐ πολλοῦ δὲ χρόνου μεταξὺ γενομένου, κραυγὴ τ' ἐγίγνετο ἔνδον, καὶ ἔφευγον, οἱ μὲν καὶ ἔχοντες, ἃ ἔλαβον, τάχα δέ τις καὶ τετραμένος· καὶ πολὺς ἦν ὠθισμὸς ἀμφὶ τὰ θύρετρα. Καὶ ἐρωτώμενοι οἱ ἐκπίπτοντες, ἔλεγον, ὅτι ἄκρα τις ἐστὶν ἔνδον, καὶ οἱ πολέμιοι πολλοί, οἱ παίουσιν ἐκδεδραμηκότες τοὺς [ἐνδον] ἀνθρώπους.

(18) Ἐνταῦθα ἀνειπεῖν ἐκέλευσε Τολμίδην τὸν κήρυκα, ἵεναι εἴσω τὸν βουλόμενόν τι λαμβάνειν. Καὶ ἵεντο πολλοὶ εἴσω, καὶ νικῶσι τοὺς ἐκπίπτοντας οἱ εἴσω ὠθούμενοι, καὶ κατακλείουσι τοὺς πολεμίους πάλιν εἰς τὴν ἄκραν. (19) Καὶ τὰ μὲν ἔξω τῆς ἄκρας πάντα διηρπάσθη, καὶ ἐξεκομίσαντο οἱ Ἕλληνες· οἱ δ' ὀπλῖται ἔθεντο τὰ ὄπλα, οἱ μὲν περὶ τὸ σταύρωμα, οἱ δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν ἄκραν φέρουσαν. (20) Ὁ δὲ Ξενοφῶν καὶ οἱ λοχαγοὶ ἐσκόπουν, εἰ οἷόν τ' εἴη τὴν ἄκραν λαβεῖν· ἦν γὰρ οὕτω σωτηρία ἀσφαλής· ἄλλως δὲ πάνυ χαλεπὸν ἐδόκει εἶναι ἀπελθεῖν· σκοπουμένοις δ' αὐτοῖς ἔδοξε παντάπασιν ἀνάλωτον εἶναι τὸ χωρίον. (21) Ἐνταῦθα παρεσκευάζοντο τὴν ἄφοδον, καὶ τοὺς μὲν σταυροὺς ἕκαστοι τοὺς καθ' αὐτοὺς διήρουν, καὶ τοὺς ἀχρεῖους καὶ φορτία ἔχοντας ἐξεπέμποντο καὶ τῶν ὀπλιτῶν τὸ πλῆθος· κατέλιπον δὲ οἱ λοχαγοί, οἷς ἕκαστος ἐπίστευεν.

(22) Ἐπεὶ δὲ ἤρξαντο ἀποχωρεῖν, ἐπεξέθεον ἔνδοθεν πολλοί, γέροντα καὶ λόγχας ἔχοντες, καὶ κνημῖδας, καὶ κράνη Παφλαγονικά· καὶ ἄλλοι ἐπὶ τὰς οἰκίας ἀνέβαινον τὰς ἐνθεν καὶ ἐνθεν τῆς εἰς τὴν ἄκραν φερούσης ὁδοῦ. (23) ὥστ' οὐδὲ διώκειν ἀσφαλὲς ἦν [αὐτοὺς] κατὰ τὰς πύλας, τὰς εἰς τὴν ἄκραν φερούσας· καὶ γὰρ ξύλα μεγάλα ἐπερῶρίπτουν ἄνωθεν, ὥστε χαλεπὸν ἦν καὶ μένειν καὶ ἀπιέναι· καὶ ἡ νύξ φοβερά ἦν ἐπιούσα. (24) Μαχομένων δ' αὐτῶν καὶ ἀπορουμένων, θεῶν τις αὐ-

τοῖς μηχανὴν σωτηρίας δίδωσιν. Ἐξαπίνης γὰρ ἀνέλαμψεν οἰκία τῶν ἐν δεξιᾷ, ὅπουδὲ ἐνάψαντος. Ὡς δ' αὕτη συνέπιπτεν, ἔφευγον οἱ ἀπὸ τῶν ἐν δεξιᾷ οἰκιῶν. (25) Ὡς δ' ἔμαθεν ὁ Ξενοφῶν τοῦτο παρὰ τῆς τύχης, ἐνάπτειν ἐκέλευε καὶ τὰς ἐν ἀριστερᾷ οἰκίας· αἱ δὲ ξύλιναι ἦσαν ὥστε καὶ ταχὺ ἐκαίοντο. Ἐφευγον οὖν καὶ οἱ ἀπὸ τούτων τῶν οἰκιῶν. (26) Οἱ δὲ κατὰ τὸ στόμα δὴ ἔτι μόνοι ἐλύπουν, καὶ δῆλοι ἦσαν, ὅτι ἐπικείσονται ἐπὶ τῇ ἐξόδῳ τε καὶ καταβάσει. Ἐνταῦθα παραγγέλλει φορεῖν ξύλα, ὅσοι ἐτύγγχανον ἔξω ὄντες τῶν βελῶν, εἰς τὸ μέσον ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων. Ἐπεὶ δὲ ἱκανὰ ἤδη ἦν, ἀνῆψαν· ἀνῆπτον δὲ καὶ τὰς παρ' αὐτὸ τὸ χαράκωμα οἰκίας, ὅπως οἱ πολέμιοι ἀμφὶ ταῦτα ἔχοιεν. (27) Οὕτω μόλις ἀπῆλθον ἀπὸ τοῦ χωρίου, πῦρ ἐν μέσῳ ἑαυτῶν καὶ τῶν πολεμίων ποιησάμενοι. Καὶ κατεκαύθη πᾶσα ἡ πόλις καὶ αἱ οἰκίαι καὶ αἱ τύρσεις καὶ τὰ σταυρώματα καὶ τᾶλλα πάντα, πλὴν τῆς ἄκρας.

(28) Τῇ δ' ὑστεραία ἀπήεσαν οἱ Ἕλληνες, ἔχοντες τὰ ἐπιτήδεια. Ἐπεὶ δὲ τὴν κατάβασιν ἐφοβοῦντο τὴν εἰς Τραπεζοῦντα, πρηνὴς γὰρ ἦν καὶ στενὴ, ψευδενέδραν ἐποιήσαντο. (29) καὶ ἀνὴρ, Μυσὸς τὸ γένος, καὶ τοῦνομα τοῦτο ἔχων, τῶν Κρητῶν λαβὼν τέτταρας ἢ πέντε, ἔμενεν ἐν λασίῳ χωρίῳ, καὶ προσεποιεῖτο τοὺς πολεμίους λανθάνειν πειρᾶσθαι· αἱ δὲ πέλται αὐτῶν ἄλλη καὶ ἄλλη διεφαίνοντο, χαλκαῖ οὔσαι. (30) Οἱ μὲν οὖν πολέμιοι, ταῦτα ὁρῶντες, ἐφοβοῦντο ὥς ἐνέδραν οὔσαν· ἡ δὲ στρατιὰ ἐν τούτῳ κατέβαινε. Ἐπεὶ δὲ ἐδόκει ἱκανὸν ἤδη ὑπεληλυθέναι τῷ Μυσῷ, ἐσήμηνε φεύγειν ἀνὰ κράτος· καὶ ὃς ἔξαναστὰς φεύγει καὶ οἱ σὺν αὐτῷ. (31) Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι Κρηῖτες (ἁλίσκεσθαι γὰρ ἔφασαν τῷ δρόμῳ) ἐκπεσόντες ἐκ τῆς ὁδοῦ εἰς, ὕλην κατὰ τὰς νάπας κυλινδούμενοι ἐσώθησαν. (32) ὁ Μυσὸς δέ, κατὰ τὴν ὁδὸν φεύγων, ἐβόα βοηθεῖν· καὶ ἐβοήθησαν αὐτῷ, καὶ ἀνέλαβον τετρωμένον. Καὶ αὐτοὶ ἐπὶ πόδα ἀνεχώρησαν βαλλόμενοι οἱ βοηθήσαντες, καὶ ἀντιτοξεύοντές τινες τῶν Κρητῶν· οὕτως ἀφικνοῦνται ἐπὶ τὸ στρατόπεδον πάντες σῶοι ὄντες.

C A P. III.

Frumento deficiente, Graeci, Chirisophi reditu non exspectato, imbellem turbam navibus, quae praesto sunt, Cerasuntem mittunt, eoque ipsi pedestri contenti sunt itinere. Ibi exercitu lustrato, pecuniam ex praeda vendita confectam, dividunt, decimamque ejus partem, votis solvendis destinatam, praetoribus committunt. Tum Xenophon narrat, quomodo ipse, post reditum in Graeciam, suam partem templo Dianae, in agro Scilluntio exstructo, festisque diebus institutis impenderit.

Ἐπεὶ δὲ οὐτε ὁ Χειρίσοφος ἦκεν, οὐτε πλοῖα ἱκανὰ ἦν, οὐτε τὰ ἐπιτήδεια ἦν λαμβάνειν ἔτι, ἐδόκει ἀπιτέον εἶναι. Καὶ ἐς μὲν τὰ πλοῖα τοὺς τε ἀσθενοῦντας ἐνεβίβασαν, καὶ τοὺς ὑπὲρ τετταράκοντα ἔτη, καὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τῶν σκευῶν ὅσα μὴ ἀνάγκη ἦν ἔχειν· καὶ Φιλήσιον καὶ Σοφαίνετον, τοὺς πρεσβυτάτους τῶν στρατηγῶν, εἰςβιβάσαντες, τούτων ἐκέλευον ἐπιμελεῖσθαι· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο· ἡ δὲ ὁδὸς ὁδοποιουμένη ἦν. (2) Καὶ ἀφικνοῦνται πορευόμενοι εἰς Κερασούντα τριταῖοι, πόλιν Ἑλληνίδα, ἐπὶ τῇ θαλάττῃ, Σινωπέων ἀποικον, ἐν τῇ Κολχίδι χώρα. (3) Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας δέκα· καὶ ἐξέτασις ἐν τοῖς ὅπλοις ἐγίγνετο καὶ ἀριθμὸς, καὶ ἐγένοντο ὀκτακισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι. Οὗτοι ἐσώθησαν ἐκ τῶν ἀμφὶ τοὺς μυρίους· οἱ δὲ ἄλλοι ἀπώλοντο ὑπὸ τε τῶν πολεμίων καὶ τῆς χιόνος, καὶ εἴ τις νόσῳ.

(4) Ἐνταῦθα καὶ διαλαμβάνουσι τὸ ἀπὸ τῶν αἰχμαλώτων γεγόμενον ἀργύριον· καὶ τὴν δεκάτην, ἣν τῷ Ἀπόλλωνι ἐξεῖλον καὶ τῇ Ἐφεσίᾳ Ἀρτέμιδι, διέλαβον οἱ στρατηγοί, τὸ μέρος ἕκαστος, φυλάττειν τοῖς θεοῖς· ἀντὶ δὲ Χειρισόφου Νέων ὁ Ἀσιναῖος ἔλαβε. (5) Ξενοφῶν οὖν τὸ μὲν τοῦ Ἀπόλλωνος ἀνάθημα ποιησάμενος, ἀνατίθησιν εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς τῶν Ἀθηναίων θησαυρόν, καὶ ἐπέγραψε τὸ τε αὐτοῦ ὄνομα καὶ τὸ Προξένου, ὃς σὺν Κλεάρχῳ ἀπέθανε· ξένος γὰρ ἦν αὐτῷ. (6) Τὸ δὲ

τῆς Ἀρτέμιδος τῆς Ἐφεσίας, ὅτε ἀπῆει σὺν Ἀγησιλάῳ ἐκ τῆς Ἀσίας τὴν εἰς Βοιωτοὺς ὁδόν, κατέλιπε παρὰ Μεγαβύζῳ τῷ τῆς Ἀρτέμιδος νεωκόρῳ, ὅτι αὐτὸς κινδυνεύσων ἐδόκει ἵέναι [μετὰ Ἀγησιλάου ἐν Κορωνείᾳ]· καὶ ἐπέστειλεν, ἣν μὲν αὐτὸς σωθῆναι, ἑαυτῷ ἀποδοῦναι· εἰ δέ τι πάθοι, ἀναθεῖναι, ποιησάμενον τῇ Ἀρτέμιδι, ὃ τι οἴοιτο χαριεῖσθαι τῇ θεῷ. (7) Ἐπεὶ δ' ἔφυγεν ὁ Ξενοφῶν, κατοικοῦντος ἤδη αὐτοῦ ἐν Σκιλλοῦντι, ὑπὸ τῶν Λακεδαιμονίων οἰκισθέντι παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν, ἀφικνεῖται Μεγάβυζος εἰς Ὀλυμπίαν θεωρήσων, καὶ ἀποδίδωσι τὴν παρακαταθήκην αὐτῷ. Ξενοφῶν δὲ λαβὼν, χωρίον ὠνεῖται τῇ θεῷ, ὅπου ἀνέειλεν ὁ θεός. (8) Ἐτυχε δὲ διὰ μέσου ῥέων τοῦ χωρίου ποταμὸς Σελινοῦς. Καὶ ἐν Ἐφέσῳ δὲ παρὰ τὸν τῆς Ἀρτέμιδος νεῶν Σελινοῦς ποταμὸς παραρρεῖ, καὶ ἰχθύες δὲ ἐν ἀμφοτέροις ἐνέεισι καὶ κόγχαι· ἐν δὲ τῷ ἐν Σκιλλοῦντι χωρίῳ καὶ θῆραι πάντων, ὅποσα ἐστὶν ἀγρευόμενα θηρία. (9) Ἐποίησε δὲ καὶ ναὸν καὶ βωμὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ἀργυρίου· καὶ τολοιπὸν αἰὲ δεκατεύων τὰ ἐκ τοῦ ἀγροῦ ὥραϊα, θυσίαν ἐποίει τῇ θεῷ· καὶ πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ πρόσχωροι, [ὁμοῦ] ἄνδρες καὶ γυναῖκες, μετεῖχον τῆς ἑορτῆς. Παρεῖχε δὲ ἡ θεὸς τοῖς σκηνοῦσιν ἄλφιστα, ἄρτους, οἶνον, τραγήματα, καὶ τῶν θυομένων ἀπὸ τῆς ἱερᾶς νομῆς λάχος, καὶ τῶν θηρευομένων δέ. (10) Καὶ γὰρ θήραν ἐποιοῦντο εἰς τὴν ἑορτὴν οἱ τε Ξενοφῶντος παῖδες καὶ οἱ τῶν ἄλλων πολιτῶν· οἱ δὲ βουλόμενοι καὶ ἄνδρες συνεθήρων· καὶ ἡλίσκετο τὰ μὲν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἱεροῦ χωρίου, τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φολόης, σῦες καὶ δορκάδες καὶ ἔλαφοι. (11) Ἔστι δὲ ὁ τόπος, ἧ ἐκ Λακεδαιμόνος εἰς Ὀλυμπίαν πορεύονται, ὥς εἴκοσι στάδιοι ἀπὸ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ Διὸς ἱεροῦ. Ἐνὶ δ' ἐν τῷ ἱερῷ τόπῳ καὶ [λειμῶν καὶ] ἄλση καὶ ὄρη δένδρων μεστά, ἱκανὰ καὶ σῦς καὶ αἰγας καὶ οἷς τρέφειν καὶ ἵππους, ὥστε καὶ τὰ τῶν εἰς τὴν ἑορτὴν ἰόντων ὑποζύγια εὐωχεῖσθαι. (12) Περὶ δ' αὐτὸν τὸν ναὸν ἄλσος ἡμέρων δένδρων ἐφυτεύθη, ὅσα ἐστὶ τρωκτὰ ὥραϊα. Ὁ δὲ ναός, ὥς μικρὸς μεγάλῳ, τῷ ἐν Ἐφέσῳ εἴκασται· καὶ τὸ ξόανον ἔοικεν, ὥς κυπαρίσσινον χρυσῷ ὄντι, τῷ ἐν Ἐφέσῳ. (13) Καὶ στήλη ἕστηκε παρὰ τὸν ναὸν, γράμματα ἔχουσα· **ΙΕΡΟΣ Ο**

ΧΩΡΟΣ ΤΗΣ ΑΡΤΕΜΙΔΟΣ. ΤΟΝ ΔΕ ΕΧΟΝΤΑ
ΚΑΙ ΚΑΡΙΠΟΥΜΕΝΟΝ, ΤΗΝ ΜΕΝ ΔΕΚΑΤΗΝ
ΚΑΤΑΘΥΕΙΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΕΤΟΥΣ, ΕΚ ΔΕ ΤΟΥ
ΠΕΡΙΤΤΟΥ ΤΟΝ ΝΑΟΝ ΕΠΙΣΚΕΥΑΖΕΙΝ· ΕΑΝ
ΔΕ ΤΙΣ ΜΗ ΠΟΙΗΙ ΤΑΥΤΑ, ΤΗΙ ΘΕΩΙ ΜΕ-
ΛΗΣΕΙ.

C A P. IV.

*A Mosynoecorum finibus exclusi, foedere juncto cum
parte hujus populi ceteris infesta, munitissimum
hostium castellum diripiunt, totamque regionem
victore exercitu peragant. Barbari illius populi
mores describuntur.*

Ἐκ Κερασούντος δὲ κατὰ θάλατταν μὲν ἐκομίζοντο
οἵπερ καὶ πρόσθεν, οἱ δ' ἄλλοι κατὰ γῆν ἐπορεύοντο.
(2) Ἐπεὶ δὲ ἦσαν ἐπὶ τοῖς Μοσυνοίκων ὁρίοις, πέμ-
πουσιν εἰς αὐτοὺς Τιμησίθεον τὸν Τραπεζούντιον, πρό-
ξενον ὄντα τῶν Μοσυνοίκων, ἐρωτῶντες, πότερον ὥς
διὰ φιλίας, ἢ ὥς διὰ πολεμίας πορεύσονται τῆς χώρας.
Οἱ δ' εἶπον, ὅτι οὐ *διοίσειεν· ἐπίστευον γὰρ τοῖς χω-
ρίοις. (3) Ἐντεῦθεν λέγει ὁ Τιμησίθεος, ὅτι πολέμιοί
εἰσιν αὐτοῖς οἱ ἐκ τοῦ ἐπέκεινα· καὶ ἐδόκει καλέσαι ἐκεί-
νους, εἰ βούλοιντο συμμαχίαν ποιήσασθαι· καὶ πεμφθεὶς
ὁ Τιμησίθεος, ἤκεν ἄγων τοὺς ἄρχοντας. (4) Ἐπεὶ δὲ
ἄφίχοντο, συνῆλθον οἱ τε τῶν Μοσυνοίκων ἄρχοντες
καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων· καὶ ἔλεγε μὲν Ξενο-
φῶν, ἡρμήνευε δὲ Τιμησίθεος.

(5) Ὡς ἄνδρες Μοσύνοικοι, ἡμεῖς διασωθῆναι βου-
λόμεθα εἰς τὴν Ἑλλάδα πεζῇ· πλοῖα γὰρ οὐκ ἔχομεν·
κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς, οὓς ἀκούομεν ὑμῖν πολεμίους
εἶναι. (6) Εἰ οὖν βούλεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἡμᾶς λαβεῖν
συμμάχους, καὶ τιμωρήσασθαι, εἴ τι πῶποθ' ὑμᾶς
οὗτοι ἠδίκησαν, καὶ τολοιπὸν ὑμῶν ὑπηκόους εἶναι τού-
τους. (7) Εἰ δὲ ἡμᾶς ἀφήσετε, σκέψασθε, πόθεν αὐθις
ἂν τοσαύτην δύναμιν λάβοιτε σύμμαχον. (8) Πρὸς ταῦ-

τα ἀπεκρίνατο ὁ ἄρχων τῶν Μοσυνοίκων, ὅτι καὶ βού-
λονται ταῦτα, καὶ δέχονται τὴν συμμαχίαν. (9) Ἄγετε
δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τί ἡμῶν δεήσεσθε χρήσασθαι, ἂν
σύμμαχοι ὑμῶν γενώμεθα; καὶ ὑμεῖς τί οἰοί τε ἔσεσθε
ἡμῖν συμπράξαι περὶ τῆς διόδου; (10) Οἱ δ' εἶπον, ὅτι
ἱκανοί ἐσμεν εἰς τὴν χώραν εἰσβάλλειν ἐκ τοῦ ἐπὶ θάτερα
τὴν τῶν ὑμῖν τε καὶ ἡμῖν πολεμίων, καὶ δεῦρο ὑμῖν
πέμψαι ναῦς τε καὶ ἄνδρας, οἵτινες ὑμῖν συμμαχοῦνταί
τε καὶ τὴν ὁδὸν ἡγήσονται.

(11) Ἐπὶ τούτοις πιστὰ δόντες καὶ λαβόντες,
ᾤχοντο· καὶ ἤκον τῇ ὑστεραίᾳ ἄγοντες τριακόσια πλοῖα
μονόξυλα, καὶ ἐν ἐκάστῳ τρεῖς ἄνδρας· ὧν οἱ μὲν δύο
ἐκβάντες, εἰς τάξιν ἔθεντο τὰ ὅπλα· ὁ δὲ εἷς ἔμενε.
(12) Καὶ οἱ μὲν, λαβόντες τὰ πλοῖα, ἀπέπλευσαν· οἱ
δὲ μένοντες ἐξετάζαντο ὧδε· Ἔστησαν ἀνὰ ἑκατὸν μά-
λιστα, ὥσπερ οἱ χοροί, ἀντιστοιχοῦντες ἀλλήλοις, ἔχον-
τες γέροντα πάντες λευκῶν βοῶν δασέα, εἰκασμένα κιττοῦ
πετάλῳ· ἐν δὲ τῇ δεξιᾷ παλτὸν ὥς ἐξάπηχυ, ἔμπροσθεν
μὲν λόγχην ἔχον, ὀπισθεν δὲ αὐτοῦ τοῦ ξύλου σφαιροει-
δές. (13) Χιτωνίσκους δὲ ἐνεδεδύκεσαν ὑπὲρ γονάτων,
πάχος ὥς λινοῦ στρωματοδέσμιον· ἐπὶ δὲ τῇ κεφαλῇ
κράνη σκύτινα, οἷά περ τὰ Παφλαγονικά, κρώβυλον
ἔχοντα κατὰ μέσον ἐγγυτάτῳ τιαροειδῇ· εἶχον δὲ καὶ
σαγάρεις σιδηρεῖς. (14) Ἐντεῦθεν ἐξῆρχε μὲν αὐτῶν εἷς,
οἱ δ' ἄλλοι πάντες ἄδοντες ἐπορεύοντο ἐν ῥυθμῳ, καὶ
διελθόντες διὰ τῶν τάξεων καὶ διὰ τῶν ὅπλων τῶν Ἑλ-
λῆνων ἐπορεύοντο εὐθύς πρὸς τοὺς πολεμίους, ἐπὶ χω-
ρίον, ὃ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι. (15) ὦκεῖτο δὲ
τοῦτο πρὸ τῆς πόλεως, τῆς μητροπόλεως καλουμένης
αὐτοῖς, [καὶ] ἐχούσης τὸ ἀκρότατον τῶν Μοσυνοίκων·
καὶ περὶ τούτου ὁ πόλεμος ἦν· οἱ γὰρ αἰεὶ τοῦτ' ἔχοντες
ἐδόκουν ἐγκρατεῖς καὶ πάντων Μοσυνοίκων εἶναι. Καὶ
ἔφασαν τούτους οὐ δικαίως ἔχειν τοῦτο, ἀλλὰ κοινὸν ὃν
καταλαβόντας πλεονεκτεῖν.

(16) Εἶποντο δ' αὐτοῖς καὶ τῶν Ἑλλήνων τινές,
οὐ ταχθέντες ὑπὸ τῶν στρατηγῶν, ἀλλ' ἁρπαγῆς ἕνεκεν.
Οἱ δὲ πολέμιοι, προσιόντων, τέως μὲν ἡσύχαζον· ἐπεὶ
δ' ἐγγὺς ἐγένοντο τοῦ χωρίου, ἐκδραμόντες τρέπονται
αὐτούς· καὶ ἀπέκτειναν συχνοὺς τῶν βαρβάρων, καὶ

τῶν συναναβάντων Ἑλλήνων τινάς, καὶ ἐδίωκον, μέ-
 χρις οὗ εἶδον τοὺς Ἕλληνας βοηθοῦντας· (17) εἶτα δὲ
 ἀποτραπόμενοι ὄχοντο· καὶ ἀποτεμόντες τὰς κεφαλὰς
 τῶν νεκρῶν, ἐπεδείκνυσαν τοῖς τε Ἕλλησι καὶ τοῖς ἐαυ-
 τῶν πολεμίοις· καὶ ἅμα ἐχόρευον, νόμῳ τινὶ ᾄδοντες.
 (18) Οἱ δ' Ἕλληνες μάλα ἤχθοντο, ὅτι τοὺς τε πολε-
 μίους ἐπεποιήκεσαν θρασυτέρους, καὶ ὅτι οἱ ἐξελθόντες
 Ἕλληνες σὺν αὐτοῖς ἐπεφεύγεσαν, μάλ' ὄντες συχνοί·
 ὃ οὐπω πρόσθεν ἐπεποιήκεσαν ἐν τῇ στρατείᾳ. (19) Ξε-
 νοφῶν δέ, συγκαλέσας τοὺς Ἕλληνας, εἶπεν· Ἄνδρες
 στρατιῶται, μηδὲν ἀθυμήσητε ἔνεκα τῶν γεγενημένων·
 ἴστε γὰρ ὅτι καὶ ἀγαθὸν οὐ μείον τοῦ κακοῦ γεγένηται.
 (20) Πρῶτον μὲν γὰρ ἐπίστασθε, ὅτι οἱ μέλλοντες ἡμῖν
 ἡγήσεσθαι τῷ ὄντι πολέμιοί εἰσιν, οἷσπερ καὶ ἡμᾶς ἀνάγ-
 κη· ἔπειτα δὲ καὶ τῶν Ἑλλήνων οἱ ἀμελήσαντες τῆς σὺν
 ἡμῖν τάξεως, καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι εἶναι σὺν τοῖς βαρ-
 βάροις ταῦτά πράττειν, ἅπερ σὺν ἡμῖν, δίκην δεδώκα-
 σιν· ὥστε αὐθις ἦττον τῆς ἡμετέρας τάξεως ἀπολείπον-
 ται. (21) Ἀλλ' ὑμᾶς δεῖ παρασκευάζεσθαι, ὅπως καὶ
 τοῖς φίλοις οὖσι τῶν βαρβάρων δόξετε κρείττους αὐτῶν
 εἶναι, καὶ τοῖς πολεμίοις δηλώσετε, ὅτι οὐχ ὁμοίοις ἀν-
 δράσι μαχοῦνται νῦν τε καὶ ὅτε τοῖς ἀτάκτοις ἐμάχοντο.
 (22) Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν οὕτως ἔμειναν·
 τῇ δ' ὑστεραία θύσαντες, ἐπεὶ ἐκαλλιέρησαν, ἀριστή-
 σαντες, ὀρθίους τοὺς λόχους ποιησάμενοι, καὶ τοὺς
 βαρβάρους ἐπὶ τὸ εὐώνυμον κατὰ ταῦτά ταξάμενοι ἐπο-
 ρεύοντο, τοὺς τοξότας μεταξὺ τῶν λόχων [ὀρθίων ὄν-
 των] ἔχοντες, ὑπολειπομένους δὲ μικρὸν τοῦ στόματος
 τῶν ὀπλιτῶν. (23) Ἦσαν γὰρ τῶν πολεμίων, οἱ εὖζωνοι
 κατατρέχοντες τοῖς λίθοις ἔβαλλον. Τούτους οὖν ἀνέ-
 στελλον οἱ τοξόται καὶ οἱ πελτασταί· οἱ δ' ἄλλοι βάδην
 ἐπορεύοντο, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὸ χωρίον, ἀφ' οὗ τῇ προ-
 τεραίᾳ οἱ βάρβαροι ἐτράπησαν, καὶ οἱ σὺν αὐτοῖς. Ἐν-
 ταῦθα γὰρ οἱ πολέμιοι ἦσαν ἀντιτεταγμένοι. (24) Τοὺς
 μὲν οὖν πελταστὰς ἐδέξαντο οἱ βάρβαροι, καὶ ἐμάχοντο·
 ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν οἱ ὀπλίται, ἐτράποντο. Καὶ οἱ μὲν
 πελτασταὶ εὐθὺς εἶποντο, διώκοντες ἄνω πρὸς τὴν μη-
 τρόπολιν· οἱ δὲ ὀπλίται ἐν τάξει εἶποντο. (25) Ἐπεὶ δ'
 ἄνω ἦσαν πρὸς ταῖς τῆς μητροπόλεως οἰκίαις, ἐνταῦθα

δὴ οἱ πολέμιοι ὁμοῦ δὴ πάντες γενόμενοι ἐμάχοντο, καὶ ἐξηκόντιζον τοῖς παλτοῖς· καὶ ἄλλα δόρατα ἔχοντες παχέα, μακρά, ὅσα ἀνὴρ ἂν φέροι μόλις, τούτοις ἐπειρῶντο ἀμύνεσθαι ἐκ χειρός.

(26) Ἐπεὶ δὲ οὐχ ὑφίεντο οἱ Ἕλληνες, ἀλλ' ὁμόσε ἐχώρουν, ἔφυγον οἱ βάρβαροι καὶ ἐντεῦθεν, ἅπαντες λιπόντες τὸ χωρίον. Ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτῶν, ὃ ἐν τῷ μόσυνι τῷ ἐπ' ἄκρου ὠκοδομημένῳ, ὃν τρέφουσι πάντες κοινῇ αὐτοῦ μένοντα καὶ φυλάττοντα, οὐκ ἤθελεν ἐξελθεῖν, οὐδὲ οἱ ἐν τῷ πρότερον αἰρεθέντι χωρίῳ· ἀλλ' αὐτοῦ σὺν τοῖς μοσύνοις κατεκαύθησαν. (27) Οἱ δ' Ἕλληνες, διαρπάζοντες τὸ χωρίον, εὕρισκον θησαυροὺς ἐν ταῖς οἰκίαις ἄρτων νενημένων πατρίους περυσινῶν, ὥς ἔφασαν οἱ Μοσύνοικοι· τὸν δὲ νέον σῖτον σὺν τῇ καλάμῃ ἀποκείμενον· ἦσαν δὲ ζειαὶ αἱ πλεῖσται. (28) Καὶ δελφίνων τεμάχη ἐν ἀμφορεῦσιν εὕρισκετο τεταριχευμένα, καὶ στέαρ ἐν τεύχεσι τῶν δελφίνων, ᾧ ἐχρῶντο οἱ Μοσύνοικοι, καθάπερ οἱ Ἕλληνες τῷ ἐλαίῳ. (29) Κάρυα δ' ἐπὶ τῶν ἀνωγαίων ἦν πολλὰ τὰ πλατέα, οὐκ ἔχοντα διαφυῆν οὐδεμίαν. Τούτῳ καὶ πλείστῳ σίτῳ ἐχρῶντο ἔψοντες καὶ ἄρτους ὀπτῶντες. Οἶνος δ' εὕρισκετο, ὃς ἄκρατος μὲν, ὃς δὲ ἐφαίνετο εἶναι ὑπὸ τῆς αὐστηρότητος· κεραθεῖς δέ, εὐώδης τε καὶ ἡδύς.

(30) Οἱ μὲν δὴ Ἕλληνες ἀριστήσαντες ἐνταῦθα, ἐπορεύοντο εἰς τὸ πρόσω, παραδόντες τὸ χωρίον τοῖς συμμαχήσασι τῶν Μοσυνοίκων. Ὅποσα δὲ καὶ ἄλλα παρήεσαν χωρία τῶν σὺν τοῖς πολεμίοις ὄντων, τὰ εὐπροςοδῶτατα οἱ μὲν ἔλειπον, οἱ δὲ ἐκόντες προσεχώρουν. (31) Τὰ δὲ πλεῖστα τοιάδ' ἦν τῶν χωρίων· ἀπεῖχον αἱ πόλεις ἀπ' ἀλλήλων στάδια ὀγδοήκοντα, αἱ δὲ πλεῖον, αἱ δὲ μείον· ἀναβοώντων δὲ ἀλλήλων συνήκουν εἰς τὴν ἑτέραν ἐκ τῆς ἑτέρας πόλεως. Οὕτως ὑψηλὴ τε καὶ κοίλῃ ἡ χώρα ἦν. (32) Ἐπεὶ δὲ πορευόμενοι ἐν τοῖς φίλοις ἦσαν, ἐπεδείκνυσαν αὐτοῖς παῖδας τῶν εἰδαιμόνων σιτευτούς, τεθραμμένους καρύοις ἐφθοῖς, ἀπαλοὺς καὶ λευκοὺς σφόδρα, καὶ οὐ πολὺν δέοντας ἴσους τὸ πλάτος καὶ τὸ μῆκος εἶναι· ποικίλους δὲ τὰ νῶτα, καὶ τὰ ἔμπροσθεν πάντα ἐστιγμένους ἀνθέμιον. (33) Ἐζήτουν δὲ καὶ ταῖς ἐταίραις, αἷς ἦγον οἱ

Ἕλληνες, ἐμφανῶς συγγίγνεσθαι· νόμος γὰρ ἦν σφίσι
οὗτος. Λευκοὶ δὲ πάντες οἱ ἄνδρες καὶ αἱ γυναῖκες. (34)
Τούτους ἔλεγον οἱ στρατευσάμενοι βαρβαρωτάτους διελ-
θεῖν, καὶ πλεῖστον τῶν Ἑλληνικῶν νόμων κεχωρισμέ-
νους. Ἐν τε γὰρ ὄχλῳ ὄντες, ἐποιοῦν, ἅπερ ἂν ἄνθρω-
ποι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν, ἄλλως δὲ οὐκ ἂν τολμῶεν·
μόνοι τε ὄντες ὅμοια ἔπραττον, ἅπερ ἂν μετ' ἄλλων
ὄντες· διελέγοντό τε ἑαυτοῖς, καὶ ἐγέλων ἐφ' ἑαυτοῖς,
καὶ ὠρχοῦντο ἐφιστάμενοι, ὅπου τύχοιεν, ὥςπερ ἄλλοις
ἐπιδεικνύμενοι.

CAP. V.

*Chalybum et Tibarenorum agris peragratis, Graeci
perveniunt ad Cotyora urbem, coloniam Sinopensium,
ubi, populo commeatum non praebente, per quinque
et quadraginta dies praedas ex agris agunt. Sino-
pensium legatis de hac re conquerentibus, minis etiam
additis, Xenophon ita respondet, ut et animos et
sermonem mutant.*

Διὰ ταύτης τῆς χώρας οἱ Ἕλληνες, διὰ τε τῆς πολε-
μίας καὶ τῆς φιλίας, ἐπορεύθησαν ὁκτὼ σταθμούς·
καὶ ἀφικνοῦνται εἰς Χάλυβας. Οὗτοι ὀλίγοι ἦσαν καὶ
ὑπήκοοι τῶν Μοσυνοίκων· καὶ ὁ βίος ἦν τοῖς πλείστοις
αὐτῶν ἀπὸ σιδηρείας. Ἐντεῦθεν ἀφικνοῦνται εἰς Τιβα-
ρηνοῦς. (2) Ἡ δὲ τῶν Τιβαρηνῶν χώρα πολὺ ἦν πεδι-
νωτέρα, καὶ χωρία εἶχεν ἐπὶ θαλάττῃ ἥττον ἐρυμνά.
Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐχρηζον πρὸς τὰ χωρία προσβάλλειν,
καὶ τὴν στρατιὰν ὀνηθῆναί τι· καὶ τὰ ξένια, ἃ ἤκε παρὰ
τῶν Τιβαρηνῶν, οὐκ ἐδέχοντο, ἀλλ' ἐπιμεῖναι κελεύ-
σαντες, ἕστε βουλεύσαιντο, ἐθύοντο. (3) Καὶ πολλὰ
καταθυσάντων, τέλος ἀπεδείξαντο οἱ μάντεις πάντες
γνώμην, ὅτι οὐδαμῇ προσίεντο οἱ θεοὶ τὸν πόλεμον.
Ἐντεῦθεν δὴ τὰ ξένια ἐδέξαντο, καὶ ὥς διὰ φιλίας πο-
ρευόμενοι δύο ἡμέρας, ἀφίκοντο εἰς Κοτύωρα, πόλιν

Ἑλληνίδα, Σινωπέων ἀποίκους, οἰκοῦντας ἐν τῇ Τιβαρηνῶν χώρα.

(4) Μέχρις ἐνταῦθα ἐπέξενσεν ἡ στρατιά. Πλήθος τῆς καταβάσεως τῆς ὁδοῦ ἀπὸ τῆς ἐν Βαβυλῶνι μάχης ἄχρι εἰς Κοτύωρα, σταθμοὶ ἑκατὸν εἴκοσι δύο, παρασάγγαι ἑξακόσιοι εἴκοσι, στάδιοι μύριοι καὶ ὀκταχισχίλιοι καὶ ἑξακόσιοι· χρόνον πλήθος, ὀκτὼ μῆνες.

(5) Ἐνταῦθα ἔμειναν ἡμέρας τετταράκοντα καὶ πέντε. Ἐν δὲ ταύταις πρῶτον μὲν τοῖς θεοῖς ἔθυσαν, καὶ πομπὰς ἐποίησαν κατὰ ἔθνος ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων, καὶ ἀγῶνας γυμνικούς. (6) Τὰ δ' ἐπιτήδεια ἐλάμβανον, τὰ μὲν ἐκ τῆς Παφλαγονίας, τὰ δ' ἐκ τῶν χωρίων τῶν Κοτυωριτῶν· οὐ γὰρ παρεῖχον ἀγοράν, οὐδ' εἰς τὸ τεῖχος τοὺς ἀσθενοῦντας ἐδέχοντο.

(7) Ἐν δὲ τούτῳ ἔρχονται ἐκ Σινώπης πρέσβεις, φοβούμενοι περὶ τῶν Κοτυωριτῶν τῆς τε πόλεως, (ἣν γὰρ ἐκείνων, καὶ φόρους ἐκείνοις ἔφερον) καὶ περὶ τῆς χώρας, ὅτι ἤκουον δηουμένην· καὶ ἐλθόντες ἐς τὸ στρατόπεδον, ἔλεγον· προηγόρει δὲ Ἐκατώνυμος, δεινὸς νομιζόμενος εἶναι λέγειν. (8) Ἐπεμψεν ἡμᾶς, ὡς ἄνδρες στρατιῶται, ἡ τῶν Σινωπέων πόλις, ἐπαινέσοντάς τε ὑμᾶς, ὅτι ἐνικάτε Ἕλληνες ὄντες βαρβάρους, ἔπειτα δὲ καὶ συνησθησομένους, ὅτι διὰ πολλῶν τε καὶ δεινῶν, ὥς ἡμεῖς ἀκούομεν, πραγμάτων σεσωσμένοι πάρεστε. (9) Ἀξιοῦμεν δέ, Ἕλληνες ὄντες καὶ αὐτοί, ὑφ' ὑμῶν ὄντων Ἑλλήνων ἀγαθὸν μὲν τι πάσχειν, κακὸν δὲ μηδέν· οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ὑμᾶς οὐδὲν πώποτε ὑπήρξαμεν κακῶς ποιοῦντες. (10) Κοτυωρίται δὲ οὗτοι εἰσὶ μὲν ἡμέτεροι ἀποικοὶ· καὶ τὴν χώραν ἡμεῖς αὐτοῖς ταύτην παραδεδώκαμεν, βαρβάρους ἀφελόμενοι· διὸ καὶ δασμὸν ἡμῖν φέρουσιν οὗτοι τεταγμένον, καὶ Κερασούντιοι καὶ Τραπεζούντιοι ὡσαύτως· ὥςθ' ὃ τι ἂν τούτους κακὸν ποιήσητε, ἡ Σινωπέων πόλις νομίζει πάσχειν. (11) Νῦν δὲ ἀκούομεν, ὑμᾶς εἰς τε τὴν πόλιν βία παρεληλυθότας, ἐνίους σκηνοῦν ἐν ταῖς οἰκίαις, καὶ ἐκ τῶν χωρίων [βία] λαμβάνειν, ὧν ἂν δέησθε, οὐ πείθοντας. (12) Ταῦτ' οὖν οὐκ ἀξιοῦμεν· εἰ δὲ ταῦτα ποιήσετε, ἀνάγκη ἡμῖν, καὶ Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας, καὶ ἄλλον, ὅντινα ἂν δυνώμεθα, φίλον ποιεῖσθαι.

(13) Πρὸς ταῦτα ἀναστὰς Ξενοφῶν ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν εἶπεν· Ἡμεῖς δέ, ὦ ἄνδρες Σινωπεῖς, ἤκομεν ἀγαπῶντες, ὅτι τὰ σώματα διεσώσαμεθα καὶ τὰ ὅπλα· οὐ γὰρ ἡμῖν ἦν δυνατόν, ἅμα τε χρήματα ἄγειν καὶ φέρειν, καὶ τοῖς πολεμίοις μάχεσθαι. (14) Καὶ νῦν, ἐπειδὴ εἰς τὰς Ἑλληνίδας πόλεις ἤλθομεν, ἐν Τραπεζοῦντι μὲν, παρεῖχον γὰρ ἡμῖν ἀγορὰν, ὠνούμενοι εἶχομεν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ ἄνθ' ὧν ἐτίμησαν ἡμᾶς, καὶ ξένια ἔδωκαν τῇ στρατιᾷ, ἀντετιμῶμεν αὐτούς· καὶ μὴν εἴ τις αὐτοῖς φίλος ἦν τῶν βαρβάρων, τούτων ἀπειχόμεθα· τοῖς δὲ πολεμίους αὐτῶν, ἐφ' οὓς αὐτοὶ ἡγοῖντο, κακὸν ἐποιοῦμεν, ὅσον ἐδυνάμεθα. (15) Ἐρωτᾶτε δὲ αὐτούς, ὁποίων τινῶν ἡμῶν ἔτυχον· πάρεισι γὰρ ἐνθάδε, οὓς ἡμῖν ἡγεμόνας διὰ φιλίαν ἢ πόλις συνέπεμψεν. (16) Ὅποι δ' ἂν ἐλθόντες ἀγορὰν μὴ ἔχωμεν, ἂν τε εἰς βάρβαρον γῆν, ἂν τε εἰς Ἑλληνίδα, οὐχ ὕβρει ἀλλ' ἀνάγκῃ λαμβάνομεν τὰ ἐπιτήδεια. (17) Καὶ Καρδούχους καὶ Χαλδαίους καὶ Ταόχους, καίπερ βασιλέως οὐχ ὑπηκόους ὄντας, ὅμως καὶ μάλα φοβεροὺς ὄντας πολεμίους ἐκτῆσάμεθα, διὰ τὸ ἀνάγκην εἶναι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπεὶ ἀγορὰν οὐ παρεῖχον. (18) Μάκρωνας δέ, καίπερ βαρβάρους ὄντας, ἐπεὶ ἀγορὰν, οἷαν ἐδύναντο, παρεῖχον, φίλους τε ἐνομιζόμεν εἶναι, καὶ βία οὐδὲν ἐλαμβάνομεν τῶν ἐκείνων. (19) Κοτυωρίτας δέ, οὓς ὑμετέροισι φατὲ εἶναι, εἴ τι αὐτῶν εἰλήφαμεν, αὐτοὶ αἴτιοι εἰσὶν· οὐ γὰρ ὥς φίλιοι προσεφέροντο ἡμῖν, ἀλλὰ κλείσαντες τὰς πύλας, οὐτ' εἰσὼ ἐδέχοντο, οὐτ' ἔξω ἀγορὰν ἔπεμπον· ἡτιῶντο δὲ τὸν παρ' ὑμῶν ἀρμοστήν τούτων αἴτιον εἶναι. (20) Ὁ δὲ λέγεις, βία παρελθόντας σκηνοῦν, ἡμεῖς ἡξιούμεν τοὺς κάμνοντας εἰς τὰς στέγας δέξασθαι· ἐπεὶ δὲ οὐκ ἀνέωγον τὰς πύλας, ἢ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χωρίον, ταύτῃ εἰσελθόντες, ἄλλο μὲν οὐδὲν βίαιον ἐποιήσαμεν· σκηνοῦσι δ' ἐν ταῖς στέγαις οἱ κάμνοντες, τὰ ἑαυτῶν δαπανῶντες· καὶ τὰς πύλας φρουροῦμεν, ὅπως μὴ ἐπὶ τῷ ὑμετέρῳ ἀρμοστῇ ὣσιν οἱ κάμνοντες ἡμῶν, ἀλλ' ἐφ' ἡμῖν ἢ κομίσασθαι, ὅταν βουλῶμεθα. (21) Οἱ δ' ἄλλοι, ὥς ὁρᾶτε, σκηνοῦμεν ὑπαίθριοι ἐν τῇ τάξει, παρεσκευασμένοι, ἂν μὲν τις εὖ ποιῇ, ἀντευποιεῖν· ἂν δὲ κακῶς, ἀλέξασθαι. (22) Ἀ δὲ

ἡπείλησας, ὥς, ἦν ἑμῖν δοκῇ, Κορύλαν καὶ Παφλαγόνας συμμάχους ποιήσεσθε ἐφ' ἡμᾶς· ἡμεῖς δέ, ἦν μὲν ἀνάγκη ἦ, πολεμήσομεν καὶ ἀμφοτέροις· ἤδη γὰρ καὶ ἄλλοις πολλαπλασίοις ὑμῶν ἐπολεμήσαμεν· ἂν δὲ δοκῇ ἡμῖν, καὶ τὸν Παφλαγόνα ποιούμεθα φίλον. (23) Ἀκούομεν δὲ αὐτὸν καὶ ἐπιθυμεῖν τῆς ὑμετέρας πόλεως, καὶ χωρίων τῶν ἐπιθαλαττίων. Πειρασόμεθα οὖν, συμπράττοντες αὐτῷ, ὧν ἐπιθυμεῖ, φίλοι γίνεσθαι.

(24) Ἐκ τούτου μάλα μὲν δῆλοι ἦσαν οἱ συμπρόσβεις τῷ Ἐκατωνύμῳ χαλεπαίνοντες τοῖς εἰρημένοις. Παρελθὼν δ' αὐτῶν ἄλλος, εἶπεν, ὅτι οὐ πόλεμον ποιησόμενοι ἤκοιεν, ἀλλ' ἐπιδείξοντες, ὅτι φίλοι εἰσὶ. Καὶ ξενίοις, ἦν μὲν ἔλθητε πρὸς τὴν Σινωπέων πόλιν, ἐκεῖ δεξόμεθα· νῦν δὲ τοὺς ἐνθάδε κελεύσομεν διδόναι, ἃ δύνανται· ὁρῶμεν γὰρ πάντα ἀληθῆ ὄντα, ἃ λέγετε.

(25) Ἐκ τούτου ξενιά τε ἔπεμπον οἱ Κοτυωρίται, καὶ οἱ στρατηγοὶ τῶν Ἑλλήνων ἐξένιζον τοὺς τῶν Σινωπέων πρέσβεις· καὶ πρὸς ἀλλήλους πολλά τε καὶ ἐπιτήδεια διελέγοντο, τὰ τε ἄλλα καὶ περὶ τῆς λοιπῆς πορείας ἐπυνθάνοντο, καὶ ὧν ἑκάτεροι ἐδέοντο.

C A P. VI.

Consilio inito, maritimo itinere domum redire statuunt, si Sinopenses satis navium usque ad Heracleam praebeant. Xenophon de urbe in Ponto condenda agitatur consilium, cui quum ob calumnias quasdam renuntiasset, alii nonnulli, pecuniae accipiendae spe excussi, idem denique consilium capiunt.

Ταύτῃ μὲν οὖν τῇ ἡμέρᾳ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο. Τῇ δ' ὑστεραίᾳ συνέλεξαν οἱ στρατηγοὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ ἐδόκει αὐτοῖς περὶ τῆς λοιπῆς πορείας, παρακαλέσαντας τοὺς Σινωπέας, βουλεύεσθαι. Εἴτε γὰρ πεζῇ δέοι πορεύεσθαι, χρήσιμοι ἂν ἐδόκουν εἶναι οἱ Σινωπεῖς ἡγούμενοι· ἔμπειροι γὰρ ἦσαν τῆς Παφλαγονίας· εἴτε κατὰ θάλατταν, πρὸςδεῖν ἐδόκει Σινωπέων· μόνοι γὰρ

ἂν ἐδόκουν ἱκανοὶ εἶναι πλοῖα παρασχεῖν ἄρκοῦντα τῇ στρατιᾷ. (2) Καλέσαντες οὖν τοὺς πρέσβεις συνεβουλεύοντο, καὶ ἠξίουσαν, "Ελληνας ὄντας "Ελλησι τούτῳ πρῶτον καλῶς δέχεσθαι, τῷ εὖνους τε εἶναι καὶ τὰ βέλτιστα συμβουλεύειν.

(3) Ἀναστὰς δὲ Ἑκατόννυμος, πρῶτον μὲν ἀπελογήσατο, περὶ οὗ εἶπεν, ὥς τὸν Παφλαγὸνα φίλον ποιήσονται, ὅτι οὐχ ὥς τοῖς "Ελλησι πολεμησόντων σφῶν εἴποι, ἀλλ' ὅτι, ἐξὸν τοῖς βαρβάροις φίλους εἶναι, τοὺς "Ελληνας αἰρήσονται. Ἐπεὶ δὲ συμβουλεύειν ἐκέλευον, ἐπευξάμενος ὧδε εἶπεν. (4) Εἰ μὲν συμβουλεύοιμι, ἃ βέλτιστά μοι δοκεῖ εἶναι, πολλὰ μοι καὶ γὰρ γένοιτο. εἰ δὲ μή, τὰναντία. αὕτη γὰρ ἡ ἱερὰ συμβουλή λεγομένη εἶναι δοκεῖ μοι παρεῖναι. νῦν γὰρ δὴ, ἂν μὲν εὖ συμβουλεύσας φανῶ, πολλοὶ ἔσσεσθε οἱ ἐπαινοῦντές με. ἂν δὲ κακῶς, πολλοὶ ἔσσεσθε οἱ καταρώμενοι. (5) Πράγματα μὲν οὖν οἶδ' ὅτι πολὺ πλείω ἔσομεν, ἔὰν κατὰ θάλατταν κομίζησθε. ἡμᾶς γὰρ δεήσει τὰ πλοῖα πορίζειν. ἢν δὲ κατὰ γῆς στέλλησθε, ἑμᾶς δεήσει τοὺς μαχομένους εἶναι. (6) Ὅμως δὲ λεκτέα, ἃ γιγνώσκω. ἔμπειρος γὰρ εἰμι καὶ τῆς χώρας τῶν Παφλαγόνων, καὶ τῆς δυνάμεως. ἔχει γὰρ ἡ χώρα ἀμφοτέρω, καὶ πεδία κάλλιστα καὶ ὄρη ὑψηλότατα. (7) Καὶ πρῶτον μὲν οἶδα εὐθύς, ἢ τὴν εἰσβολὴν ἀνάγκη ποιεῖσθαι. οὐ γὰρ ἔστιν ἄλλη, ἢ ἢ τὰ κέρατα τοῦ ὄρους τῆς ὁδοῦ καθ' ἑκάτερά ἐστιν ὑψηλά. ἃ κρατεῖν κατέχοντες καὶ πάνυ ὀλίγοι δύναιντ' ἂν. τούτων δὲ κατεχομένων, οὐδ' ἂν οἱ πάντες ἄνθρωποι δύναιντο διελθεῖν. Ταῦτα δὲ καὶ δείξαιμι ἂν, εἰ μοί τινα βούλοισθε συμπέμψαι. (8) Ἐπειτα δὲ οἶδα καὶ πεδία ὄντα καὶ ἱππείαν, ἢν αὐτοὶ οἱ βάρβαροι νομίζουσι κρεῖττω εἶναι ἀπάσης τῆς βασιλέως ἱππείας. Καὶ νῦν οὗτοι οὐ παρεγένοντο βασιλεῖ καλοῦντι. ἀλλὰ [καὶ] μεῖζον φρονεῖ ὁ ἄρχων αὐτῶν. (9) Ἦν δὲ καὶ δυνηθῆτε τὰ τε ὄρη κλέψαι, ἢ φθάσαι λαβόντες, καὶ ἐν τῷ πεδίῳ κρατῆτε μαχόμενοι τοὺς τε ἱππέας τούτων καὶ πεζῶν μυριάδας πλεῖον ἢ δώδεκα, ἥξετε ἐπὶ ποταμούς, πρῶτον μὲν τὸν Θερμῳδόντα, εὖρος τριῶν πλέθρων, ὃν χαλεπὸν οἶμαι διαβαίνειν, ἄλλως τε καὶ πολεμίων πολλῶν μὲν ἔμπροσθεν ὄντων, πολλῶν δὲ ὀπισθεν ἔπο-

μένων· δεύτερον δ' Ἰριν, τρίπλεθρον ὡσαύτως· τρίτον δ' Ἀλυν· οὐ μείον δυοῖν σταδίοις, ὃν οὐκ ἂν δύναισθε ἄνευ πλοίων διαβῆναι· πλοῖα δὲ τίς ἔσται ὁ παρέχων; ὥς δ' αὐτως καὶ ὁ Παρθένιος ἄβατος· ἐφ' ὃν ἔλθοιτε ἂν, εἰ τὸν Ἀλυν τοῦτον διαβαίητε. (10) Ἐγὼ μὲν οὖν οὐ χαλεπὴν ὑμῖν εἶναι νομίζω τὴν πορείαν, ἀλλὰ παντάπασιν ἀδύνατον. Ἄν δὲ πλέητε, ἔστιν ἐνθὲνδε μὲν εἰς Σινώπην παραπλεῦσαι, ἐκ Σινώπης δὲ εἰς Ἡρακλείαν· ἐξ Ἡρακλείας δὲ οὔτε πεζῇ, οὔτε κατὰ θάλατταν ἀπορία· πολλὰ γὰρ καὶ πλοῖα ἔστιν ἐν Ἡρακλείᾳ.

(11) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἔλεξεν, οἱ μὲν ὑπώπτενον, φιλίας ἔνεκα τῆς Κορύλα λέγειν· καὶ γὰρ ἦν πρόξενος αὐτῷ· οἱ δὲ καὶ ὡς δῶρα ληψόμενον διὰ τὴν συμβουλήν ταύτην· οἱ δ' ὑπώπτενον καὶ τούτου ἔνεκα λέγειν, ὥς μὴ πεζῇ ἰόντες τὴν Σινωπέων χώραν κακὸν τι ἐργάζοντο. Οἱ δ' οὖν Ἕλληνες ἐψηφίσαντο, κατὰ θάλατταν τὴν πορείαν ποιῆσθαι. (12) Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν εἶπεν· ὦ Σινωπεῖς, οἱ μὲν ἄνδρες ἤρηνται πορείαν, ἣν ὑμεῖς συμβουλεύετε· οὕτω δ' ἔχει· εἰ μὲν μέλλει πλοῖα ἔσεσθαι ἱκανὰ ἀριθμῷ, ὥς ἓνα μὴ καταλείπεσθαι ἐνθάδε, ἡμεῖς δὴ πλέοιμεν ἂν· εἰ δὲ μέλλοιμεν οἱ μὲν καταλείψεσθαι, οἱ δὲ πλεύσεσθαι, οὐκ ἂν ἐμβαίημεν εἰς τὰ πλοῖα. (13) Γινώσκουμεν γάρ, ὅτι, ὅπου μὲν ἂν κρατῶμεν, δυναίμεθ' ἂν καὶ σώζεσθαι, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἔχειν· εἰ δέ που ἦττους τῶν πολεμίων ληφθῆσόμεθα, εὐδηλον δὴ, ὅτι ἐν ἀνδραπόδων χώρᾳ ἔσόμεθα. (14) Ἀκούσαντες τοῦτα οἱ πρέσβεις, πέμπειν ἐκέλευον πρέσβεις. Καὶ πέμπουσι Καλλίμαχον Ἀρκάδα, καὶ Ἀρίστωνα Ἀθηναῖον, καὶ Σαμολᾶν Ἀχαιοὺς· καὶ οἱ μὲν ὄχοντο.

(15) Ἐν δὲ τούτῳ τῷ χρόνῳ Ξενοφῶντι, ὁρῶντι μὲν πολλοὺς ὀπλίτας τῶν Ἑλλήνων, ὁρῶντι δὲ πολλοὺς πελταστάς, πολλοὺς δὲ καὶ τοξότας καὶ σφενδονήτας, καὶ ἱππέας δέ, καὶ μάλα ἤδη διὰ τὴν τριβὴν ἱκανοὺς, ὄντας δ' ἐν τῷ Πόντῳ ἐνθα οὐκ ἂν ἀπ' ὀλίγων χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθῃ, καλὸν αὐτῷ ἐδόκει εἶναι καὶ χώραν καὶ δύναμιν τῇ Ἑλλάδι προσκτήσασθαι, πόλιν κατοικίσαντας. (16) Καὶ γενέσθαι ἂν ἐδόκει αὐτῷ μεγάλη, καταλογιζομένῳ τό τε αὐτῶν πλῆθος, καὶ τοὺς

περιοικοῦντας τὸν Πόντον. Καὶ ἐπὶ τούτοις ἐθύετο, πρὶν
 τινι εἰπεῖν τῶν στρατιωτῶν, Σιλανὸν παρακαλέσας, τὸν
 Κύρου μάντιν γενόμενον, τὸν Ἀμβρακιώτην. (17) Ὁ δὲ
 Σιλανός, δεδιὼς μὴ γένοιτο ταῦτα, καὶ καταμείνειέ που
 ἡ στρατιά, ἐκφέρει εἰς τὸ στράτευμα λόγον, ὅτι Ξενο-
 φῶν βούλεται καταμεῖναι τὴν στρατιάν, καὶ πόλιν οἰκί-
 σαι, καὶ ἐαυτῷ ὄνομα καὶ δύναμιν περιποιήσασθαι. (18)
 Αὐτὸς δὲ ὁ Σιλανὸς ἐβούλετο ὅτι τάχιστα εἰς τὴν Ἑλ-
 λάδα ἀφικέσθαι· οὓς γὰρ παρὰ Κύρου ἔλαβε τριςχιλίους
 δαρεικούς, ὅτε τὰς δέκα ἡμέρας ἡλήθευσε θνύμενος Κύ-
 ρῳ, διεσεσώκει. (19) Τῶν δὲ στρατιωτῶν, ἐπεὶ ἤκου-
 σαν, τοῖς μὲν ἐδόκει βέλτιστον εἶναι καταμεῖναι, τοῖς
 δὲ πολλοῖς οὐ. Τιμασίῳν δὲ ὁ Δαρδανεύς, καὶ Θώραξ
 ὁ Βοιωτίος, πρὸς ἐμπόρους τινὰς παρόντας τῶν Ἡρα-
 κλεωτῶν καὶ Σινωπέων λέγουσιν, ὅτι, εἰ μὴ ἐκποριοῦσι
 τῇ στρατιᾷ μισθόν, ὥστε ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια ἐκπλέοντας,
 ὅτι κινδυνεύσει μείναι τοσαύτη δύναμις ἐν τῷ Πόντῳ·
 βουλεύεται γὰρ Ξενοφῶν, καὶ ἡμᾶς παρακαλεῖ, ἐπειδὴν
 ἔλθῃ τὰ πλοῖα, τότε εἰπεῖν ἑξαίφνης τῇ στρατιᾷ. (20)
 Ἄνδρες, νῦν μὲν ὁρῶμεν ἡμᾶς ἀπόρους ὄντας, καὶ ἐν τῷ
 ἀπόπλῳ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια, καὶ οἴκαδε ἀπελθόντας ὀνῆ-
 σαί τι τοὺς οἴκοι. Εἰ δὲ βούλεσθε τῆς κύκλῳ χώρας περὶ
 τὸν Πόντον οἰκουμένης ἐκλεξάμενοι, ὅπῃ ἂν βούλησθε,
 κατασχεῖν, καὶ τὸν μὲν θέλοντα, ἀπιέναι οἴκαδε, τὸν δὲ
 ἐθέλοντα, μένειν αὐτοῦ, πλοῖα δὲ ὑμῖν πάρεστιν, ὥστε,
 ὅπῃ ἂν βούλησθε, ἑξαίφνης ἂν ἐπιπέσοιτε.

(21) Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ ἔμποροι ἀπήγγελλον ταῖς
 πόλεσι· συνέπεμψε δ' αὐτοῖς Τιμασίῳν ὁ Δαρδανεύς
 Ἐρύμαχόν τε τὸν Δαρδανέα, καὶ Θώρακα τὸν Βοιωτίον,
 τὰ αὐτὰ ταῦτα ἐροῦντας. Σινωπεῖς δὲ καὶ Ἡρακλεῶται
 ταῦτα ἀκούσαντες πέμπουσι πρὸς Τιμασίῳνα, καὶ κε-
 λεύουσι προστατεῦσαι, λαβόντα χρήματα, ὅπως ἐκπλεύ-
 σῃ ἡ στρατιά. (22) Ὁ δέ, ἄσμενος ἀκούσας, ἐν συλλόγῳ
 τῶν στρατιωτῶν ὄντων, λέγει τάδε· Οὐ δεῖ προσέχειν
 μονῇ, ὧς ἄνδρες, οὐδὲ τῆς Ἑλλάδος οὐδὲν περὶ πλείονος
 ποιῆσθαι. Ἀκούω δὲ τινὰς θύεσθαι ἐπὶ τούτῳ, οὐδ'
 ὑμῖν λέγοντας. (23) Ὑπισχνοῦμαι δὲ ὑμῖν, ἐὰν ἐκπλέη-
 τε, ἀπὸ νουμηρίας μισθοφορὰν παρέξειν ὑμῖν Κυζικηνὸν
 ἐκάστῳ τοῦ μηνός· καὶ ἄξω ὑμᾶς εἰς τὴν Τρωάδα, ἐν-

θεν καὶ εἰμὶ φυγὰς· καὶ ὑπάρξει ὑμῖν ἡ ἐμὴ πόλις· ἐχόν-
τες γάρ με δέξονται. (24) Ἠγήσομαι δὲ αὐτὸς ἐγώ,
ἐνθεν πολλὰ χρήματα λήψεσθε. Ἐμπειρος δὲ εἰμι τῆς
Αἰολίδος καὶ τῆς Φρυγίας καὶ τῆς Τρωάδος καὶ τῆς
Φαρυαβάζου ἀρχῆς πάσης· τῆς μὲν, διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶ-
ναι, τῆς δέ, διὰ τὸ συνεστρατεῦσθαι ἐν αὐτῇ σὺν Κλε-
άρχῳ τε καὶ Δερκυλλίδῃ.

(25) Ἀναστάς δ' εὐθὺς Θώραξ ὁ Βοιωτίος, ὃς αἰὲν
περὶ στρατηγίας Ξενοφῶντι ἐμάχετο, ἔφη, εἰ ἐξέλθοιεν
ἐκ τοῦ Πόντου, ἔσεσθαι αὐτοῖς Χερρόνησον, χώραν κα-
λὴν καὶ εὐδαίμονα, ὥστε, τῷ βουλομένῳ, ἐνοικεῖν, τῷ δὲ
μὴ βουλομένῳ, ἀπιέναι οἴκαδε· γελοῖον δ' εἶναι, ἐν τῇ
Ἑλλάδι οὕσης χώρας πολλῆς καὶ ἀφθόνου, ἐν τῇ βαρ-
βάρων μαστεύειν. (26) Ἔστε δ' ἄν, ἔφη, ἐκεῖ γένησθε,
καὶ γὰρ, καθάπερ Τιμασίῳ, ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν τὴν μι-
σθοφοράν. Ταῦτα δ' ἔλεγεν, εἰδώς, ὅτι Τιμασίῳνα οἱ
Ἡρακλεῶται καὶ οἱ Σινωπεῖς ἐπαγγέλοιτο, ὥστε ἐκπλεῖν.
(27) Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἐν τούτῳ ἐσίγα. Ἀναστάς δὲ Φιλή-
σιος καὶ Λύκων, οἱ Ἀχαιοί, ἔλεγον, ὥς δεινὸν εἴη, ἰδίᾳ
μὲν Ξενοφῶντα πείθειν τε καταμένειν, καὶ θύεσθαι
ὑπὲρ τῆς μονῆς, μὴ κοινοῦμενον τῇ στρατιᾷ· εἰς δὲ τὸ
κοινὸν μηδὲν ἀγορεύειν περὶ τούτων· ὥστε ἠναγκάσθη ὁ
Ξενοφῶν ἀναστῆναι καὶ εἰπεῖν τάδε·

(28) Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, θύομαι μὲν, ὥς ὁρᾶτε, ὅποσα
δύναμαι, καὶ ὑπὲρ ὑμῶν καὶ ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, ὅπως ταῦτα
τυγχάνω καὶ λέγων καὶ νοῶν καὶ πράττων, ὅποια μέλλει
ὑμῖν τε κάλλιστα καὶ ἄριστα ἔσεσθαι καὶ ἐμοί. Καὶ νῦν
ἐθνόμενῃ περὶ αὐτοῦ τούτου, εἰ ὑμείνων εἴη ἄρχεσθαι
λέγειν εἰς ὑμᾶς καὶ πράττειν περὶ τούτων, ἢ παντάπασι
μηδ' ἄπτεσθαι τοῦ πράγματος. (29) Σιλανὸς δέ μοι ὁ
μάντις ἀπεκρίνατο, τὸ μὲν μέγιστον, τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι·
ἥδει γὰρ καὶ ἐμὲ οὐκ ἄπειρον ὄντα, διὰ τὸ αἰὲν παρεῖναι
τοῖς ἱεροῖς· ἔλεξε δέ, ὅτι ἐν τοῖς ἱεροῖς φαίνοιτό τις δό-
λος καὶ ἐπιβουλὴ ἐμοί, ὥς ἄρα γιννώσκων, ὅτι αὐτὸς
ἐπεβούλευε διαβάλλειν με πρὸς ὑμᾶς. Ἐξήνεγκε γὰρ τὸν
λόγον, ὥς ἐγὼ πράττειν ταῦτα διανοοίμην ἤδη, οὐ πεί-
σας ὑμᾶς. (30) Ἐγὼ δέ, εἰ μὲν ἀποροῦντας ὑμᾶς ἐώ-
ρων, τοῦτ' ἄν ἐσκόπουν, ἀφ' οὗ ἄν γένοιτο, ὥστε λα-
βόντας ὑμᾶς πόλιν, τὸν μὲν βουλούμενον, ἀποπλεῖν ἤδη,

τὸν δὲ μὴ βουλόμενον, ἐπεὶ κτήσαιοτο ἱκανά, ὥστε καὶ τοὺς ἑαυτοῦ οἰκείους ὠφελῆσαι τι. (31) Ἐπεὶ δ' ὁρῶ ὑμῖν καὶ τὰ πλοῖα πέμποντας Ἡρακλεώτας καὶ Σινωπεῖς, ὥστε ἐκπλεῖν, καὶ μισθὸν ὑπισχουμένους ὑμῖν ἄνδρας ἀπὸ νοτιμηνίας, καλὸν μοι δοκεῖ εἶναι, σωζομένους, ἐνθα βουλόμεθα, μισθὸν τῆς σωτηρίας λαμβάνειν· καὶ αὐτὸς τε ἀναπαύομαι ἐκείνης τῆς διανοίας, καὶ ὅποσοι πρὸς με προσήεσαν, λέγοντες, ὥς χρὴ ταῦτα πράττειν, ἀναπαύσασθαι φημι χρῆναι. (32) Οὕτω γὰρ γινώσκω· ὁμοῦ μὲν ὄντες πολλοί, ὥσπερ νυνί, δοκεῖτε ἂν μοι καὶ ἐντιμοὶ εἶναι, καὶ ἔχειν τὰ ἐπιτήδεια· ἐν γὰρ τῷ κρατεῖν ἐστὶ καὶ τὸ λαμβάνειν τὰ τῶν ἡττόνων, διασπασθέντες δέ, καὶ κατὰ μικρὰ γενομένης τῆς δυνάμεως, οὗτ' ἂν τροφὴν δύναισθε λαμβάνειν, οὔτε χαίροντες ἂν ἀπαλλάξαιτε. (33) Δοκεῖ οὖν μοι, ἅπερ ὑμῖν, ἐκπορεύεσθαι εἰς τὴν Ἑλλάδα· καὶ ἂν τις μείνη, ἢ ἀπαλιπὼν τινα ληφθῇ, πρὶν ἐν ἀσφαλεῖ εἶναι πᾶν τὸ στράτευμα, κρίνεσθαι αὐτὸ· ὥς ἀδικοῦντα. Καὶ ὅτω δοκεῖ, ἔφη, ταῦτα, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀνέτειναν ἅπαντες.

(34) Ὁ δὲ Σιλανὸς ἐβόα, καὶ ἐπαχείρει λέγειν, ὥς δίκαιον εἶη ἀπιέναι τὸν βουλόμενον. Οἱ δὲ στρατιῶται οὐκ ἠνείχοντο, ἀλλ' ἠπείλουν αὐτῷ, εἰ λήψονται ἀποδιδράσκοντα, ὅτι τὴν δίκην ἐπιθήσοιεν. (35) Ἐντεῦθεν, ἐπεὶ ἔγνωσαν οἱ Ἡρακλεῶται, ὅτι ἐκπλεῖν δεδογμένον εἶη, καὶ Ξενοφῶν αὐτὸς ἐπεψηφικῶς εἶη, τὰ μὲν πλοῖα πέμπουσι, τὰ δὲ χρήματα, ἃ ὑπέσχοντο Τιμασίῳ καὶ Θώρακι, ἐψευσμένοι ἦσαν τῆς μισθοφορᾶς. (36) Ἐνταῦθα ἐκπεπληγμένοι ἦσαν, καὶ ἐδεδίεσαν τὴν στρατιάν, οἱ τὴν μισθοφορὰν ὑπεσχημένοι. Παραλαβόντες οὖν αὐτοὶ καὶ τοὺς ἄλλους στρατηγούς, οἷς ἀνεκεκοίνωντο, ἃ πρόσθεν ἔπραττον, (ἅπαντες δ' ἦσαν, πλὴν Νέωνος τοῦ Ἀσιναίου, ὃς Χειρισόφῳ ὑπεστρατήγει· Χειρίσοφος δὲ οὐπω παρῆν) ἔρχονται πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ λέγουσιν, ὅτι μεταμέλοι αὐτοῖς, καὶ δοκοίη κράτιστον εἶναι πλεῖν εἰς Φᾶσιν, ἐπεὶ πλοῖα [ἐκεῖ] ἐστὶ, καὶ κατασχεῖν τὴν Φασιανῶν χώραν. (37) Αἰήτου δ' υἱοῦς ἐτύγγανε βασιλεύων αὐτῶν. Ξενοφῶν δ' ἀπεκρίνατο, ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων εἴποι εἰς τὴν στρατιάν· ὑμεῖς δὲ συλλέξαντες, ἔφη, εἰ βοῦλεσθε, λέγετε. Ἐνταῦθα ἀποδείκνυται Τι-

μασίῳν ὁ Δαρδανεύς γνώμην, μὴ ἐκκλησιάζειν, ἀλλὰ τοὺς ἑαυτοῦ ἕκαστον λοχαγοὺς πρῶτους πειρᾶσθαι πείθειν. Καὶ ἀπελθόντες ταῦτα ἐποιοῦν.

C A P. VII.

Xenophon egregia oratione se a calumniis in eum jactis purgat, simulque concioni nefarium quoddam militum quorundum facinus denuntiat; cujus facinoris expiandi causa exercitus lustratur.

Οἱ δὲ στρατιῶται ἀνεπύθοντο ταῦτα πραττόμενα. Καὶ ὁ Νέων λέγει, ὡς Ξενοφῶν, ἀναπεπεικῶς τοὺς ἄλλους στρατηγούς, διανοεῖται ἄγειν ἐξαπατήσας τοὺς στρατιώτας πάλιν εἰς Φᾶσιν. (2) Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται χαλεπῶς ἔφερον· καὶ σύλλογοι ἐγίγνοντο, καὶ κύκλοι συνίσταντο· καὶ μάλα φοβεροὶ ἦσαν, μὴ ποιήσειαν, οἷα καὶ τοὺς τῶν Κόλχων κήρυκας ἐποίησαν, καὶ τοὺς ἀγορανόμους· ὅσοι γὰρ μὴ εἰς τὴν θάλατταν κατέφυγον, κατελείψθησαν. (3) Ἐπεὶ δὲ ἤσθάνετο ὁ Ξενοφῶν, ἔδοξεν αὐτῷ ὡς τάχιστα συναγαγεῖν αὐτῶν ἀγοράν, καὶ μὴ εἶσαι συλλεγῆναι αὐτομάτους· καὶ ἐκέλευσε τὸν κήρυκα συλλέξαι ἀγοράν. (4) Οἱ δ', ἐπεὶ τοῦ κήρυκος ἤκουσαν, συνέδραμον καὶ μάλα ἐτοίμως. Ἐνταῦθα Ξενοφῶν τῶν μὲν στρατηγῶν οὐ κατηγόρει, ὅτι ἦλθον πρὸς αὐτόν, λέγει δὲ ὧδε·

(5) Ἀκούω τινὰ διαβάλλειν, ὧ ἄνδρες, ἐμέ, ὡς ἐγὼ ἄρα ἐξαπατήσας ὑμᾶς μέλλω ἄγειν εἰς Φᾶσιν. Ἀκούσατε οὖν μου, πρὸς θεῶν· καὶ ἐὰν μὲν ἐγὼ φαίνωμαι ἀδικῶν, οὐ χρὴ με ἐνθένδε ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν δῶ [τὴν] δίκην· ἂν δ' ὑμῖν φαίνωνται ἀδικοῦντες οἱ ἐμὲ διαβάλλοντες, οὕτως αὐτοῖς χρῆσθε, ὥσπερ ἄξιον. (6) Ὑμεῖς δὲ ἐπίστασθε δήπου, ὅπόθεν ὁ ἥλιος ἀνίσχει, καὶ ὅποι δύεται· καὶ ὅτι, ἐὰν μὲν τις εἰς τὴν Ἑλλάδα μέλλῃ ἰέναι, πρὸς ἑσπέραν δεῖ πορεύεσθαι· ἐὰν δέ τις βούληται εἰς τοὺς βαρβάρους, τοῦμπαλιν πρὸς ἑω. Ἔστιν οὖν, ὅστις τοῦτο δύναται ἂν ὑμᾶς ἐξαπατῆσαι, ὡς ὁ ἥλιος, ἐνθεν μὲν ἀνίσχει, δύεται δ' ἐνταῦθα· ἐνθεν δὲ δύεται, ἀνίσχει δ' ἐν-

τεῦθεν; (7) Ἀλλὰ μὴν καὶ τοῦτό γε ἐπίστασθε, ὅτι ὁ Βορέας μὲν ἔξω τοῦ Πόντου εἰς τὴν Ἑλλάδα φέρει, Νότος δὲ εἰς Φᾶσιν· καὶ λέγετε, ὅταν ὁ Βορρᾶς πνέῃ, ὥς καλοὶ πλοῖ εἰσιν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο οὖν ἔστιν ὅπως τις ἂν ὑμᾶς ἔξαπατήσαι, ὥστ' ἐμβαίνειν, ὁπότεν Νότος πνέῃ; (8) Ἀλλὰ γὰρ [ὑμᾶς], ὁπότεν γαλήνη ᾗ, ἐμβιβῶ. Οὐκοῦν ἐγὼ μὲν ἐν ἐνὶ πλοίῳ πλευσοῦμαι, ὑμεῖς δὲ τοῦλάχιστον ἐν ἑκατόν. Πῶς ἂν οὖν ὑμᾶς ἐγὼ ἢ βιασαίμην σὺν ἐμοὶ πλεῖν, μὴ βουλομένους, ἢ ἔξαπατήσας ἄγοιμι; (9) Ποιῶ δ' ὑμᾶς ἔξαπατηθέντας καὶ καταγοητευθέντας ὑπ' ἐμοῦ ἥκειν εἰς Φᾶσιν· καὶ δὴ καὶ ἀποβαίνομεν εἰς τὴν χώραν· γνῶσεσθε δήπου, ὅτι οὐκ ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐστέ· καὶ ἐγὼ μὲν ἔσομαι ὁ ἔξηπατηκὼς εἰς [ὑμᾶς], ὑμεῖς δὲ οἱ ἔξηπατημένοι ἐγγὺς μυρίων, ἔχοντες ὅπλα. Πῶς ἂν οὖν εἰς ἀνὴρ μᾶλλον δοίῃ δίκην, ἢ οὕτω περὶ αὐτοῦ τε καὶ ὑμῶν βουλευόμενος; (10) Ἀλλ' οὗτοί εἰσιν οἱ λόγοι ἀνδρῶν καὶ ἡλιθίων, καὶ ἐμοὶ φθορῶντων, ὅτι ἐγὼ ὑφ' ὑμῶν τιμῶμαι. Καίτοι οὐ δικαίως γ' ἂν μοι φθοροῖεν. Τίνα γὰρ αὐτῶν ἐγὼ κωλύω ἢ λέγειν, εἴ τίς τι δύναται ἀγαθὸν ἐν ὑμῖν, ἢ μάχεσθαι, εἴ τις ἐθέλει, ὑπὲρ ὑμῶν τε καὶ ἑαυτοῦ, ἢ ἐρηγορέναι περὶ τῆς ὑμετέρας ἀσφαλείας ἐπιμελούμενον; Τί γάρ; ἄρχοντας αἰρουμένων ὑμῶν, ἐγὼ τίνι ἐμποδῶν εἰμι; Παρίημι, ἄρχέτω· μόνον ἀγαθόν τι ποιῶν ὑμᾶς φαινέσθω. (11) Ἀλλὰ γὰρ ἐμοὶ μὲν ἀρκεῖ περὶ τούτων τὰ εἰρημένα· εἰ δέ τις ὑμῶν ἢ αὐτὸς ἔξαπατηθῆναι ἂν οἶεται ταῦτα, ἢ ἄλλον ἔξαπατήσαι ταῦτα, λέγων διδασκέτω. (12) Ὅταν δὲ τούτων ἅλις ἔχητε, μὴ ἀπέλθῃτε, πρὶν ἂν ἀκούσητε, οἷον ὁρῶ ἐν τῇ στρατιᾷ ἀρχόμενον πρᾶγμα· ὃ εἰ ἔπεισι, καὶ ἔσται, οἷον ὑποδείκνυσιν, ὥρα ἡμῖν βουλευέσθαι περὶ ἡμῶν αὐτῶν, μὴ κάκιστοί τε καὶ αἰσχιστοὶ ἄνδρες φανῶμεν καὶ πρὸς θεῶν καὶ πρὸς ἀνθρώπων καὶ φίλων καὶ πολεμίων, καὶ καταφρονηθῶμεν. (13) Ἀκούσαντες ταῦτα οἱ στρατιῶται, ἐθαύμασάν τε, ὃ τι εἶη, καὶ λέγειν ἐκέλευον. Ἐκ τούτου ἄρχεται πάλιν· ἐπίστασθέ πού, ὅτι χωρία ἦν ἐν τοῖς ὄρεσι τοῖς βαρβαρικοῖς φίλια τοῖς Κερασουντίοις, ὅθεν κατιόντες τινὲς καὶ ἱερεῖα ἐπώλουν ἡμῖν, καὶ ἄλλα, ὧν εἶχον. Δοκοῦσι δέ μοι καὶ ὑμῶν τινες, εἰς τὸ ἐγγυτάτω χωρίον τούτων ἐλθόντες, ἀγορά-

σαντές τι, πάλιν ἔλθειν. (14) Τοῦτο καταμαθὼν Κλεάρετος ὁ λοχαγὸς ὅτι καὶ μικρὸν εἶη καὶ ἀφύλακτον, διὰ τὸ φίλιον νομίζειν εἶναι, ἔρχεται ἐπὶ αὐτοὺς τῆς νυκτός, ὡς πορθήσων, οὐδενὶ ἡμῶν εἰπὼν. (15) Διενενόητο δέ, εἰ λάβοι τόδε τὸ χωρίον, εἰς μὲν τὸ στράτευμα μηκέτι ἔλθειν, ἐμβὰς δ' εἰς τὸ πλοῖον, ἐν ᾧ ἐτύγγαλον οἱ σύσκηνοι αὐτοῦ παραπλέοντες, καὶ ἐνθήμενος, εἴ τι λάβοι, ἀποπλέων οἴχεσθαι ἔξω τοῦ Πόντου. Καὶ ταῦτα συνωμολόγησαν αὐτῷ οἱ ἐκ τοῦ πλοίου σύσκηνοι, ὡς ἐγὼ νῦν αἰσθάνομαι. (16) Παρακαλέσας οὖν, ὅπόσους ἐπειθεν, ἦγεν ἐπὶ τὸ χωρίον. Πορευόμενον δὲ αὐτὸν φθάνει ἡμέρα γενομένη, καὶ συστάντες οἱ ἄνθρωποι, ἀπὸ ἰσχυρῶν τόπων βάλλοντες καὶ παίοντες, τὸν τε Κλεάρετον ἀποκτείνουσι καὶ τῶν ἄλλων συχνοὺς· οἱ δὲ τινες καὶ εἰς Κερασσοῦντα αὐτῶν ἀποχωροῦσι. (17) Ταῦτα δ' ἦν ἐν τῇ ἡμέρᾳ, ἣ ἡμεῖς δεῦρο ἐξωρμῶμεν περὶ. Τῶν δὲ παραπλεόντων ἔτι τινὲς ἦσαν ἐν Κερασσοῦντι, οὐπω ἀνηγμένοι. Μετὰ τοῦτο, ὡς οἱ Κερασσοῦντιοὶ λέγουσιν, ἀφικνοῦνται τῶν ἐκ τοῦ χωρίου τρεῖς ἄνδρες τῶν γεραιτέρων, πρὸς τὸ κοινὸν τὸ ἡμέτερον χορῆζοντες ἔλθειν. (18) Ἐπεὶ δὲ ἡμᾶς οὐ κατέλαβον, πρὸς τοὺς Κερασσουντίους ἔλεγον, ὅτι θαυμάζοιεν, τί ἡμῖν δόξειεν ἔλθειν ἐπὶ αὐτούς. Ἐπεὶ μέντοι σφεῖς λέγειν, ἔφασαν, ὅτι οὐκ ἀπὸ κοινοῦ γένοιτο τὸ πρᾶγμα, ἥδεσθαί τε αὐτοὺς καὶ μέλλειν πλεῖν δεῦρο, ὡς ἡμῖν λέξαι τὰ γενόμενα, καὶ τοὺς νεκροὺς κελεύειν αὐτοὺς θάπτειν λαβόντας τοὺς τούτου δεομένους. (19) Τῶν δ' ἀποφυγόντων τινὲς Ἕλληνες ἔτυχον ἔτι ὄντες ἐν Κερασσοῦντι· αἰσθόμενοι δὲ τοὺς βαρβάρους, ὅποι ἴοιεν, αὐτοὶ τε ἐτόλμησαν βάλλειν τοῖς λίθοις, καὶ τοῖς ἄλλοις παρεκελεύοντο. Καὶ οἱ ἄνδρες ἀποθνήσκουσι, τρεῖς ὄντες οἱ πρέσβεις, καταλευσθέντες. (20) Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐγένετο, ἔρχονται πρὸς ἡμᾶς οἱ Κερασσοῦντιοὶ, καὶ λέγουσι τὸ πρᾶγμα· καὶ ἡμεῖς οἱ στρατηγοὶ ἀκούσαντες ἠχθόμεθα τε τοῖς γεγενημένοις, καὶ ἐβουλευόμεθα σὺν τοῖς Κερασσουντίοις, πῶς ἂν ταφείησαν οἱ τῶν Ἑλλήνων νεκροί. (21) Συγκαθήμενοι δ' ἔξωθεν τῶν ὀπλων, ἑξαίφνης ἀκούομεν θορύβου πολλοῦ, παῖε, παῖε, βάλλε, βάλλε. Καὶ τάχα δὴ ὁρῶμεν πολλοὺς προσθέοντας, λίθους [δ'] ἔχοντας ἐν ταῖς χερσί, τοὺς δὲ καὶ ἀναιρουμέ-

νους. (22) Καὶ οἱ μὲν Κερασούντιοι, ὥς ἂν καὶ ἐωρα-
 κότες τὸ παρ' ἑαυτοῖς πρᾶγμα, δέισαντες ἀποχωροῦσι
 πρὸς τὰ πλοῖα. Ἦσαν δέ, νῆ Δία, οἱ καὶ ἡμῶν ἔδεισαν.
 (23) Ἐγώ γε μὴν ἦλθον πρὸς αὐτούς, καὶ ἡρώτων, ὃ τι
 ἔστι τὸ πρᾶγμα. Τῶν δὲ ἦσαν μὲν, οἱ οὐδὲν ἤδεσαν,
 ὁμῶς δὲ λίθους εἶχον ἐν ταῖς χερσίν. Ἐπεὶ δέ [καὶ] εἶ-
 δότι τινὶ ἐνέτυχον, λέγει μοι, ὅτι οἱ ἀγορανόμοι δεινό-
 τατα ποιοῦσι τὸ στράτευμα. (24) Καὶ ἐν τούτῳ τις ὄρᾳ
 τὸν ἀγορανόμον Ζήλαρχον πρὸς τὴν θάλατταν ἀποχω-
 ροῦντα, καὶ ἀνέκραγεν· οἱ δ', ὥς ἤκουσαν, ὥσπερ ἢ
 σὺν ἀγροῖον ἢ ἐλάφον φανέντος, ἵενται ἐπ' αὐτόν. (25)
 Οἱ δ' αὖ Κερασούντιοι, ὥς εἶδον ὁρμῶντας καθ' ἑαυ-
 τοὺς, νομίσαντες ἐπὶ σφᾶς ἵεσθαι, φεύγουσι δρόμῳ, καὶ
 ἐμπέπτουσιν εἰς τὴν θάλατταν. Συνεισέπεσον δὲ καὶ ἡ-
 μῶν αὐτῶν τινες, καὶ ἐπνίγετο, ὅστις μὴ ἐτύγχανεν ἐπι-
 στάμενος νεῖν. (26) Καὶ τούτους τί δοκεῖτε; ἠδίκουν
 μὲν οὐδὲν, ἔδεισαν δέ, μὴ λύσσα τις ὥσπερ κυσὶν ἡμῖν
 ἐμπεπτώκοι. Εἰ οὖν ταῦτα τοιαῦτα ἔσται, θεάσασθε,
 οἷα ἢ κατὰστασις ἡμῖν ἔσται τῆς στρατιᾶς. (27) Ὑμεῖς
 μὲν οἱ πάντες οὐκ ἔσεσθε κύριοι οὔτ' ἀνελέσθαι πόλεμον,
 ὃ ἂν βούλησθε, οὔτε καταλῦσαι· ἰδίᾳ δὲ ὁ βουλόμενος
 ἄξει στράτευμα, ἐφ' ὃ τι ἂν ἐθέλῃ. Καὶν τινες πρὸς ὑ-
 μᾶς ἴωσι πρέσβεις, ἢ εἰρήνης δεόμενοι ἢ ἄλλου τινός,
 κατακτείναντες τούτους οἱ βουλόμενοι, ποιήσουσιν ὑμᾶς
 τῶν λόγων μὴ ἀκοῦσαι τῶν πρὸς ὑμᾶς ἰόντων. (28)
 Ἐπεὶτα δέ, οὓς μὲν ἂν ὑμεῖς ἅπαντες ἔλησθε ἄρχοντας,
 ἐν οὐδεμιᾷ χώρᾳ ἔσονται· ὅστις δ' ἂν ἑαυτὸν ἔληται
 στρατηγόν, καὶ ἐθέλῃ λέγειν, βάλλε, βάλλε, οὗτος ἔσται
 ἱκανὸς καὶ ἄρχοντα κατακανεῖν καὶ ἰδιώτην, ὃν ἂν ὑμῶν
 ἐθέλῃ, ἄκριτον, ἣν ὥσιν οἱ πεισόμενοι αὐτῷ, ὥσπερ καὶ
 νῦν ἐγένετο. (29) Οἷα δ' ὑμῖν καὶ διαπεπράχασιν οἱ αὐ-
 θαίρετοι οὗτοι στρατηγοί, σκέψασθε. Ζήλαρχος μὲν
 γὰρ ὁ ἀγορανόμος, εἰ μὲν ἀδικεῖ ὑμᾶς, οἴχεται ἀποπλέων,
 οὐ δοὺς ὑμῖν δίκην· εἰ δὲ μὴ ἀδικεῖ, φεύγει ἐκ τοῦ στρα-
 τεύματος, δείσας, μὴ ἀδίκως ἄκριτος ἀποθάνῃ. (30)
 Οἱ δὲ καταλεύσαντες τοὺς πρέσβεις διεπράξαντο, ὑμῖν
 μόνοις μὲν τῶν Ἑλλήνων εἰς Κερασοῦντα μὴ ἀσφαλὲς
 εἶναι, ἐὰν μὴ σὺν ἰσχύϊ, ἀφικνεῖσθαι· τοὺς δὲ νεκρούς,
 οὓς πρόσθεν αὐτοὶ οἱ κατακανόντες ἐκέλευον θάπτειν,

τούτους διεπράξαντο μηδὲ σὺν κηρυκίῳ ἔτι ἀσφαλὲς εἶναι ἀνελέσθαι. Τίς γὰρ ἐθελήσει κήρυξ ἵεναι, κήρυκας ἀπεκτονῶς; (31) Ἀλλ' ἡμεῖς Κερασουντίων θάψαι αὐτοὺς ἐδεήθημεν. Εἰ μὲν οἶν καλῶς ἔχει ταῦτα, δοξάτω ὑμῖν· ἵνα, ὥς τοιούτων ἐσομένων, καὶ φυλακὴν ἰδίᾳ ποιήσῃ τις, καὶ τὰ ἐρυμνὰ ὑπερδέξια πειρᾶται ἔχων σκηνοῦν. (32) Εἰ μέντοι δοκεῖ ὑμῖν θηρίων, ἀλλὰ μὴ ἀνθρώπων, εἶναι τὰ τοιαῦτα ἔργα, σκοπεῖτε παῦλάν τιν' αὐτῶν· εἰ δὲ μή, πρὸς Διός, πῶς ἢ θεοῖς θύσομεν ἡδέως, ποιοῦντες ἔργα ἀσεβῆ, ἢ τοῖς πολεμίοις πῶς μαχούμεθα, ἢν ἀλλήλους κατακαίνωμεν; (33) Πόλις δὲ φιλία τίς ἡμᾶς δέξεται, ἥτις ἂν ὁρᾷ τοσαύτην ἀνομίαν ἐν ἡμῖν; Ἀγορὰν δὲ τίς ἄξει θαρρόων, ἢν περὶ τὰ μέγιστα τοιαῦτα ἐξαμαρτάνοντες φαινώμεθα; Οὐ δὲ δὴ πάντων οἴόμεθα τεύξεσθαι ἐπαίνου, τίς ἂν ἡμᾶς τοιούτους ὄντας ἐπαινέσειεν; ἡμεῖς μὲν γὰρ οἶδ' ὅτι πονηροὺς ἂν φαίημεν εἶναι τοὺς τὰ τοιαῦτα ποιοῦντας.

(34) Ἐκ τούτου ἀνιστάμενοι πάντες ἔλεγον, τοὺς μὲν τούτων ἄρξαντας δοῦναι δίκην, τοῦ δὲ λοιποῦ μηκέτι ἐξεῖναι ἀνομίας ἄρξαι· ἐὰν δέ τις ἄρξῃ, ἄγεσθαι αὐτοὺς ἐπὶ θανάτῳ· τοὺς δὲ στρατηγοὺς εἰς δίκας πάντας καταστήσαι· εἶναι δὲ δίκας, καὶ εἴ τι ἄλλο τις ἠδίκητο, ἐξ οὗ Κῦρος ἀπέθανε· δικαστὰς δὲ τοὺς λοχαγοὺς ἐποιήσαντο. (35) Παραινοῦντος δὲ Ξενοφῶντος, καὶ τῶν μάντεων συμβουλευόντων, ἔδοξε καὶ καθῆραι τὸ στράτευμα. Καὶ ἐγένετο καθαρισμός.

C A P. VIII.

Duces exercitus rerum a se gestarum rationem reddunt; in quo iudicio Xenophon se a crimine injuriae, cui-dam militi, ut hic dicebat, illatae purgat, causas afferens, cur et illum et plurimos alios verberibus affecerit.

Ἐδοξε δὲ καὶ τοὺς στρατηγοὺς δίκην ὑποσχεῖν τοῦ παρεληλυθότος χρόνου. Καὶ διδόντες, Φιλήσιος μὲν ὠφλε

καὶ Ξανθικλῆς τῆς φυλακῆς τῶν γαυλικῶν χρημάτων τὸ μείωμα, εἴκοσι μνᾶς. Σοφαίνειος δὲ, ὅτι ἄρχων αἵρε-
θεὶς κατημέλει, δέκα μνᾶς. Ξενοφῶντος δὲ κατηγόρη-
σάν τινες, φάσκοντες παίεσθαι ὑπ' αὐτοῦ, καὶ ὡς
ὑβρίζοντες τὴν κατηγορίαν ἐποιοῦντο. (2) Καὶ ὁ Ξενο-
φῶν ἀναστὰς ἐκέλευσεν εἰπεῖν τὸν πρῶτον, πρῶτον λέ-
ξαντα, ποῦ καὶ ἐπλήγη. Ὁ δὲ ἀποκρίνεται· Ὅπου καὶ
τῷ ῥίγει ἀπολλύμεθα, καὶ χιῶν πλείστη ἦν. (3) Ὁ δ'
εἶπεν· Ἀλλὰ μὴν καὶ χειμῶνός γε ὄντος, οἷον λέγεις, σί-
του δὲ ἐπιλελοιπότος, οἶνον δὲ μηδ' ὀσφραίνεσθαι πα-
ρόντος, ἱπὸ δὲ πόνων πολλῶν ἀπαγορευόντων, πολε-
μίων δὲ ἐπομένων, εἰ ἐν τοιούτῳ καιρῷ ὑβρίζον, ὁμολογῶ
καὶ τῶν ὄνων ὑβριστότερος εἶναι· οἷς φασὶν ὑπὸ τῆς
ὑβρεως κόπον οὐκ ἐγγίγνεσθαι. (4) Ὅμως δὲ καὶ λέξον,
ἔφη, ἐκ τίνος ἐπλήγης. Πότερον ἦτουν τί σε, καὶ ἐπεὶ
οὐκ ἐδίδως, ἔπαιον; ἀλλ' ἀπῆτουν; ἀλλὰ περὶ παιδικῶν
μαχόμενος, ἀλλὰ μεθύων ἐπαρώνησα; (5) Ἐπεὶ δὲ
τούτων οὐδὲν ἔφησεν, ἐπήρετο αὐτόν, εἰ ὀπλιτεύοι.
Οὐκ ἔφη· πάλιν, εἰ πελτάζοι. Οὐδὲ τοῦτο ἔφη· ἀλλ'
ἡμίονον ἤλαυνον, ταχθεὶς ὑπὸ τῶν συσκήνων, ἐλεύθε-
ρος ὢν. (6) Ἐνταῦθα δὴ ἀναγιγνώσκει τε αὐτόν, καὶ
ἤρετο· Ἡ σὺ εἰ ὁ τὸν κάμνοντα ἀπάγων; Ναὶ μὰ Δί',
ἔφη· σὺ γὰρ ἠνάγκαζες· τὰ δὲ τῶν ἐμῶν συσκήνων
σκεύη διέρρηψας. (7) Ἀλλ' ἡ μὲν διάρρηψις, ἔφη ὁ Ξε-
νοφῶν, τοιαύτη τις ἐγένετο· Διέδωκα ἄλλοις ἄγειν, καὶ
ἐκέλευσα πρὸς ἐμὲ ἀπαγαγεῖν· καὶ ἀπολαβὼν ἅπαντα
σῶα ἀπέδωκά σοι, ἐπεὶ καὶ σὺ ἐμοὶ ἀπέδειξας τὸν ἄνδρα.
Οἷον δὲ τὸ πρᾶγμα ἐγένετο, ἀκούσατε, ἔφη· καὶ γὰρ
ἄξιον·

(8) Ἄνθρωπος κατελείπετο, διὰ τὸ μηκέτι δύνασθαι
πορεύεσθαι. Καὶ ἐγὼ τὸν μὲν ἄνδρα τοσοῦτον ἐγίγνω-
σκον, ὅτι εἷς ἡμῶν εἴη· ἠνάγκασα δέ σε τοῦτον ἄγειν,
ὥς μὴ ἀπόλοιτο· καὶ γὰρ, ὥς ἐγὼ οἶμαι, πολέμιοι ἡμῖν
ἐφείποντο. Συνέφη τοῦτο ὁ ἄνθρωπος. (9) Οὐκοῦν, ἔφη
ὁ Ξενοφῶν, ἐπεὶ προὔπεμψά σε, καταλαμβάνω αὐτίς,
σὺν τοῖς ὀπισθοφυλάξι προσιών, βόθρον ὀρύττοντα, ὥς
κατορύξοντα τὸν ἄνθρωπον· καὶ ἐπιστὰς ἐπῆνουν σε.
(10) Ἐπεὶ δὲ παρεστηκότων ἡμῶν συνέκαμψε τὸ σκέλος
ὁ ἄνθρωπος, ἀνέκραγον οἱ παρόντες, ὅτι ζῇ ὁ ἄνθρωπος· σὺ δ'

εἶπες· Ὅποσα γε βούλεται· ὥς ἔγωγε αὐτὸν οὐκ ἄξω. Ἐνταῦθα ἐπαισά σε· ἀληθῆ λέγεις· ἔδοξας γάρ μοι εἰδότει ἔοικέναι, ὅτι ἔζη. (11) Τί οὖν; ἔφη, ἥττόν τι ἀπέθανεν, ἐπεὶ ἐγὼ σοι ἀπέδειξα αὐτόν; Καὶ γὰρ ἡμεῖς, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάντες ἀποθανούμεθα· τούτου οὖν ἔνεκα ζῶντας ἡμᾶς δεῖ κατορυχθῆναι; (12) Τοῦτον μὲν ἀνέκραγον πάντες ὥς ὀλίγας παίσειεν· ἄλλους δὲ ἐκέλευε λέγειν, διὰ τί ἕκαστος ἐπλήγη. Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀνίσταντο, αὐτὸς ἔλεγεν·

(13) Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμολογῶ, παῖσαι δὴ ἄνδρας πολλοὺς ἔνεκεν ἀταξίας, ὅσοις σώζεσθαι μὲν ἥρκει δι' ὑμᾶς, ἐν τάξει τε ἰόντων καὶ μαχομένων, ὅπου δέοι· αὐτοὶ δὲ λιπόντες τὰς τάξεις, προθέοντες ἀρπάζειν ἡθέλον, καὶ ὑμῶν πλεονεκτεῖν. Εἰ δὲ τοῦτο πάντες ἐποιοῦμεν, ἅπαντες ἂν ἀπωλόμεθα. (14) Ἦδη δὲ καὶ μαλακιζόμενόν τινα, καὶ οὐκ ἐθέλοντα ἀνίστασθαι, ἀλλὰ προῖέμενον ἑαυτὸν τοῖς πολεμίοις, καὶ ἐπαισα, καὶ ἐβιασάμην πορεύεσθαι. Ἐν γὰρ τῷ ἰσχυρῷ χειμῶνι καὶ αὐτός ποτε ἀναμένων τινὰς συσκευαζομένους, καθεζόμενος συχνὸν χρόνον, κατέμαθον ἀναστὰς μόγισ, καὶ τὰ σκέλη μόγισ ἐκτείνας. (15) Ἐν ἑμαυτῷ οὖν πείραν λαβὼν, ἐκ τούτου καὶ ἄλλον, ὅποτε ἴδοιμι καθεήμενον καὶ βλακεύοντα, ἤλαινον· τὸ γὰρ κινεῖσθαι καὶ ἀνδρίζεσθαι παρεῖχε θερμασίαν τινὰ καὶ ὑγρότητα· τὸ δὲ καθεῖσθαι καὶ ἡσυχίαν ἔχειν ἐώρων ὑπουργὸν ὃν τῷ τε ἀποπήγνυσθαι τὸ αἷμα, καὶ τῷ ἀποσῆπεςθαι τοὺς τῶν ποδῶν δακτύλους· ἅπερ πολλοὺς καὶ ὑμεῖς ἴστε παθόντας. (16) Ἄλλον δὲ γε ἴσως ὑπολειπόμενόν που διὰ ῥαστώνην, καὶ κωλύοντα καὶ ὑμᾶς τοὺς πρόσθεν καὶ ἡμᾶς τοὺς ὀπίσθεν πορεύεσθαι, ἐπαισα πύξ, ὅπως μὴ λόγχῃ ὑπὸ τῶν πολεμίων παίοιτο. (17) Καὶ γὰρ οὖν νῦν ἔξεστιν αὐτοῖς σωθεῖσιν, εἴ τι ὑπ' ἐμοῦ ἔπαθον παρὰ τὸ δίκαιον, δίκην λαβεῖν. Εἰ δὲ ἐπὶ τοῖς πολεμίοις ἐγένοντο, τί μέγα ἂν οὕτως ἔπαθον, ὅτου δίκην ἂν ἡξιούν λαμβάνειν; (18) Ἀπλοῦς μοι, ἔφη, ὁ λόγος. Ἐγὼ γάρ, εἰ μὲν ἐπ' ἀγαθῷ ἐκόλασά τινα, ἀξιῶ ὑπέχειν δίκην, οἷαν καὶ γονεῖς υἱοῖς καὶ διδάσκαλοι παισὶ. Καὶ γὰρ οἱ ἰατροὶ τέμνουσι καὶ καίουσιν ἐπ' ἀγαθῷ. (19) Εἰ δὲ ὑβρεῖ νομίζετε με ταῦτα πράττειν, ἐνθυμήθητε, ὅτι νῦν ἐγὼ

θαρρόω σὺν τοῖς θεοῖς μᾶλλον, ἢ τότε, καὶ θρασύτερός
 εἰμι νῦν, ἢ τότε, καὶ οἶνον πλείω πίνω· ἀλλ' ὅμως οὐ-
 δένα παίω· ἐν εὐδία γὰρ ὄρω ὑμᾶς. (20) Ὅταν δὲ χει-
 μῶν ᾗ, καὶ θάλαττα μεγάλη ἐπιφέρηται, οὐχ ὁρᾶτε,
 ὅτι καὶ νεύματος μόνου ἔνεκα χαλεπαίνει μὲν προωρεὺς
 τοῖς ἐν πρῶρα, χαλεπαίνει δὲ κυβερνήτης τοῖς ἐν πρύμ-
 νη; Ἰκανὰ γὰρ ἐν τῷ τοιούτῳ καὶ μικρὰ ἁμαρτηθέντα;
 πάντα συνεπιτρέψαι. (21) Ὅτι δὲ δικαίως ἔπαιον αὐτούς,
 καὶ ὑμεῖς κατεδικάσατε τότε· ἔχοντες γὰρ οὐ ψήφους
 ἀλλ' ὅπλα παρειστήκετε, καὶ ἐξῆν ὑμῖν ἐπικουρεῖν αὐ-
 τοῖς, εἰ ἐβούλεσθε. Ἀλλὰ μὰ Δία οὔτε τούτοις ἐπεκου-
 ρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. (22)
 Τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρί-
 ζειν ἐῶντες αὐτούς. Οἶμαι γάρ, εἰ θέλετε σκοπεῖν, τοὺς
 αὐτοὺς εὐρήσεσθαι καὶ τότε κακίστους, καὶ νῦν ὑβρι-
 στοτάτους. (23) Βοΐσκος γοῦν ὁ πύκτης, ὁ Θεττάλός, τότε
 μὲν διεμάχετο, ὡς κάμνων, ἀσπίδα μὴ φέρειν· νῦν δ',
 ὡς ἐγὼ ἀκούω, Κοτυωριτῶν πολλοὺς ἤδη ἀποδέδυκεν.
 (24) Ἦν οὖν σώφρονῃτε, τούτῳ τάναντία ποιήσετε, ἢ
 τοὺς κύνας ποιοῦσι· τοὺς μὲν γὰρ κύνας τοὺς χαλεποὺς
 τὰς μὲν ἡμέρας διδέασι, τὰς δὲ νύκτας ἀφιάσι· τοῦτον
 δέ, ἂν σώφρονῃτε, τὴν νύκτα μὲν δήσετε, τὴν δὲ ἡμέ-
 ραν ἀφήσετε. (25) Ἀλλὰ γάρ, ἔφη, θαυμάζω; ὅτι, εἰ
 μὲν τινι ὑμῶν ἀπηχθόμην, μέμνησθε, καὶ οὐ σιωπᾶτε·
 εἰ δέ τῳ ἢ χειμῶνα ἐπεκούρησα, ἢ πολέμιον ἀπήρουνξα,
 ἢ ἀσθενοῦντι ἢ ἀποροῦντι συνεξεπόρισά τι, τούτων οὐ-
 δεὶς μέμνηται· οὐδ' εἴ τινα καλῶς τι ποιοῦντα ἐπήνεσα,
 οὐδ' εἴ τινα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα ἐτίμησα, ὡς ἐδυνάμην,
 οὐδὲ τούτων μέμνησθε. (26) Ἀλλὰ μὴν καλὸν γε καὶ
 δίκαιον, καὶ ὀσιὸν καὶ ἥδιον, τῶν ἀγαθῶν μᾶλλον, ἢ
 τῶν κακῶν μεμνησθαι.

Ἐκ τούτου μὲν δὴ ἀνίσταντο καὶ ἀνεμίμνησκον·
 καὶ περιεγένετο, ὥστε καλῶς ἔχειν.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ ς.

C A P. I.

Paphlagonum legati, induciarum causa missi, a Graecorum ducibus epulis excipiuntur. Postero die universus exercitus navibus Sinopen proficiscitur; ubi quum rebus magis videretur expedire, si imperium uni committeretur, isque honor Xenophonti esset oblatum, hic quidem eum detrectat. Quo facto milites imperium Chirisopho tradunt, qui paulo ante cum triremibus redierat.

Ἐκ τούτου δὲ ἐν τῇ διατριβῇ οἱ μὲν ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς ἔζων, οἱ δὲ καὶ ληϊζόμενοι ἐκ τῆς Παφλαγονίας. Ἐκλώπενον δὲ καὶ οἱ Παφλαγόνες εὖ μάλα τοὺς ἀποσκεδαννυμένους, καὶ τῆς νυκτὸς δὲ τοὺς πρόσω σκηνοῦντας ἐπειρῶντο κακουργεῖν· καὶ πολεμικώτατα πρὸς ἀλλήλους εἶχον ἐκ τούτων. (2) Ὁ δὲ Κορύλας, ὃς ἐτύγγανε τότε Παφλαγονίας ἄρχων, πέμπει παρὰ τοὺς Ἕλληνας πρέσβεις, ἔχοντας ἵππους καὶ στολὰς καλὰς, λέγοντας, ὅτι Κορύλας ἑτοιμος εἴη, τοὺς Ἕλληνας μὴτε ἀδικεῖν, μὴτ' [αὐτὸς] ἀδικεῖσθαι. (3) Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἀπεκρίναντο, ὅτι περὶ μὲν τούτων σὺν τῇ στρατιᾷ βουλευέσονται, ἐπὶ ξενίᾳ δὲ ἐδέχοντο αὐτούς· παρεκάλεσαν δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἀνδρῶν, οὓς ἐδόκει δικαιοτάτον εἶναι. (4) Θύσαντες δὲ βοῦς τῶν αἰχμαλώτων καὶ ἄλλα ἱερεῖα, εὐωχίαν μὲν ἀρκοῦσαν παρείχον, κατακείμενοι δὲ ἐν στιβάσιν

ἐδείπνου, καὶ ἔπινον [ἐν] κερατίνοις ποτηρίοις, οἷς ἐνετύγγαλλον ἐν τῇ χώρᾳ.

(5) Ἐπεὶ δὲ αἱ σπονδαί τε ἐγένοντο καὶ ἐπαιώνισαν, ἀνέστησαν πρῶτον μὲν Θρᾷκες, καὶ πρὸς αὐλὸν ὠρχοῦντο σὺν τοῖς ὅπλοις, καὶ ἤλλοντο ὑψηλὰ τε καὶ κούφως, καὶ ταῖς μαχαίραις ἐχρῶντο· τέλος δὲ ὁ ἕτερος τὸν ἕτερον παίει, ὥς πᾶσι δοκεῖν πεπληγέναι τὸν ἄνδρα, ὁ δ' ἔπεσε τεχνικῶς πῶς. (6) Καὶ ἀνέκραγον οἱ Παφλαγόνες. Καὶ ὁ μὲν σκυλεύσας τὰ ὅπλα τοῦ ἑτέρου, ἐξήει ἄδων τὸν Σιτάλκαν· ἄλλοι δὲ τῶν Θρακῶν τὸν ἕτερον ἐξέφερον ὥς τεθνεῖτα· ἦν δὲ οὐδὲν πεπονθώς. (7) Μετὰ τοῦτο Αἰνιᾶνες καὶ Μάγνητες ἀνέστησαν, οἱ ὠρχοῦντο τὴν καρπαίαν καλουμένην ἐν τοῖς ὅπλοις. (8) Ὁ δὲ τρόπος τῆς ὀρχήσεως ἦν ὅδε· ὁ μὲν παραθέμενος τὰ ὅπλα σπείρει καὶ ζευγηλατεῖ, πυκνὰ μεταστρεφόμενος, ὥς φοβούμενος· ληστής δὲ προσέρχεται· ὁ δ', ἐπειδὴν προΐδῃται, ἀπαντᾷ ἀρπάσας τὰ ὅπλα, καὶ μάχεται πρὸ τοῦ ζεύγους· καὶ οὗτοι ταῦτ' ἐποιοῦν ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν· καὶ τέλος ὁ ληστής δήσας τὸν ἄνδρα καὶ τὸ ζεῦγος ἀπάγει· ἐνίοτε δὲ καὶ ὁ ζευγηλάτης τὸν ληστήν· εἴτα παρὰ τοὺς βούς ζεύξας, ὀπίσω τὸ χεῖρε δεδεμένον ἐλαύνει.

(9) Μετὰ τοῦτο Μυσὸς εἰςῆλθεν, ἐν ἑκατέρᾳ τῇ χειρὶ ἔχων πέλτην· καὶ τότε μὲν ὥς δύο ἀντιταττομένων μιμούμενος ὠρχεῖτο, τότε δὲ ὥς πρὸς ἕνα ἐχοῖτο ταῖς πέλταις, τότε δὲ ἐδινεῖτο καὶ ἐξεκυβίστα, ἔχων τὰς πέλτας· ὥστε ὅψιν [ἔχων] καλὴν φαίνεσθαι. (10) Τέλος δὲ τὸ Περσικὸν ὠρχεῖτο, κροτῶν τὰς πέλτας· καὶ ὠκλαζε, καὶ ἐξανίστατο· καὶ ταῦτα πάντα ἐν ῥυθμῷ πρὸς τὸν αὐλὸν ἐποίει. (11) Ἐπὶ δὲ τούτῳ ἐπιόντες οἱ Μαντινεῖς, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν Ἀρχάδιων ἀναστάντες, ἐξοπλισάμενοι ὥς ἐδύναντο κάλλιστα, ἤεσαν τε ἐν ῥυθμῷ, πρὸς τὸν ἐνόπλιον ῥυθμὸν αὐλούμενοι, καὶ ἐπαιώνισαν, καὶ ὠρχήσαντο, ὥσπερ ἐν ταῖς πρὸς τοὺς θεοὺς προσόδοις. Ὁρῶντες δὲ οἱ Παφλαγόνες, δεινὰ ἐποιοῦντο, πάσας τὰς ὀρχήσεις ἐν ὅπλοις εἶναι. (12) Ἐπὶ τούτῳ ὁρῶν ὁ Μυσὸς ἐκπεπληγμένους αὐτούς, πείσας τῶν Ἀρχάδων τινά, πεπαμένον ὀρχηστρίδα, εἰσάγει, σκευάσας ὥς ἐδύνατο κάλλιστα, καὶ ἀσπίδα δούς κούφην.

αὐτῇ. Ἡ δὲ ὤρχησατο Πυρρίχην ἑλαφρῶς. (13) Ἐνταῦθα κρότος ἦν πολὺς· καὶ οἱ Παφλαγόνες ἡρώτων, εἰ καὶ γυναῖκες συνεμάχοντο αὐτοῖς. Οἱ δ' ἔλεγον, ὅτι αὐταὶ καὶ αἱ τρεψάμεναι εἶεν βασιλέα ἐκ τοῦ στρατοπέδου. Τῇ μὲν οὖν νυκτὶ ταύτῃ τοῦτο τὸ τέλος ἐγένετο.

(14) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ προσῆγον αὐτοὺς εἰς τὸ στρατεύμα· καὶ ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, μήτε ἀδικεῖν Παφλαγόνας, μήτε ἀδικεῖσθαι. Μετὰ τοῦτο οἱ μὲν πρόσβεις ὄχοντο· οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπειδὴ πλοῖα ἱκανὰ ἐδόκει παρεῖναι, ἀναβάντες ἐπλεον ἡμέραν καὶ νύκτα πνεύματι καλῶ, ἐν ἀριστερᾷ ἔχοντες τὴν Παφλαγονίαν. (15) Τῇ δ' ἄλλη ἀφικνοῦνται εἰς Σινώπην, καὶ ὠρμίσαντο εἰς Ἀρμῆνην τῆς Σινώπης. Σινωπεῖς δὲ οἰκοῦσι μὲν ἐν τῇ Παφλαγονικῇ, Μιλησίων δὲ ὑποικοὶ εἰσίν. Οὗτοι ξένια πέμπουσι τοῖς Ἕλλησιν, ἀλφίτων μὲν μεδίμνους τρις χιλίους, οἶνον δὲ κεράμια χίλια καὶ πενταχόσια. (16) Καὶ Χειρίσοφος ἐνταῦθα ἦλθε τριήρεις ἔχων. Καὶ οἱ μὲν στρατιῶται προσεδόκων, ἄγοντά τι σφίσιν ἤκειν· ὁ δὲ ἦγε μὲν οὐδέν, ἀπήγγελλε δέ, ὅτι ἐπαινοίη αὐτοὺς καὶ Ἀναξίβιος ὁ ναύαρχος καὶ οἱ ἄλλοι, καὶ ὅτι ὑπισχνεῖτο Ἀναξίβιος, εἰ ἀφικνοῖντο ἔξω τοῦ Πόντου, μισθοφορὰν αὐτοῖς ἔσεσθαι.

(17) Καὶ ἐν ταύτῃ τῇ Ἀρμῆνῃ ἔμειναν οἱ στρατιῶται ἡμέρας πέντε. Ὡς δὲ τῆς Ἑλλάδος ἐδόκουν ἐγγὺς γίνεσθαι, ἥδη μᾶλλον ἢ πρόσθεν εἰσῆει αὐτοὺς, ὅπως ἂν καὶ ἔχοντές τι οἴκαδε ἀφικνοῖντο. (18) Ἠγήσαντο οὖν, εἰ ἓνα ἔλαιντο ἄρχοντα, μᾶλλον ἂν ἢ πολυαρχίας οὔσης δύνασθαι τὸν ἓνα χρῆσθαι τῷ στρατεύματι καὶ νυκτὸς καὶ ἡμέρας· καὶ εἴ τι δέοι λανθάνειν, μᾶλλον ἂν [καὶ] κρύπτεσθαι· καὶ εἴ τι αὖ δέοι φθάνειν, ἥττον ἂν ὑστερίζειν· οὐ γὰρ ἂν λόγων δεῖν πρὸς ἀλλήλους, ἀλλὰ τὸ δόξαν τῷ ἐνὶ περαίνεσθαι ἂν· τὸν δὲ ἔμπροσθεν χρόνον ἐκ τῆς νικώσης ἐπραττον πάντα οἱ στρατηγοί. (19) Ὡς δὲ ταῦτα διανοοῦντο, ἐτρέποντο ἐπὶ τὸν Ξενοφῶντα· καὶ οἱ λοχαγοὶ ἔλεγον προσιόντες αὐτῷ, ὅτι ἡ στρατιὰ οὕτω γινώσκει· καὶ εὐνοίαν ἐνδεικνύμενος ἕκαστός τις ἔπειθεν αὐτὸν ὑποστῆναι τὴν ἀρχήν. (20) Ὁ δὲ Ξενοφῶν τῇ μὲν ἐβούλετο ταῦτα, νομίζων καὶ τὴν τιμὴν μείζω οὕτως ἑαυτῷ γίνεσθαι, καὶ πρὸς τοὺς φίλους καὶ

εἰς τὴν πόλιν τοῦνομα μεῖζον ἀφίξεσθαι αὐτοῦ· τυχὸν δὲ καὶ ἀγαθοῦ τινος ἂν αἴτιος τῇ στρατιᾷ γενέσθαι.

(21) Τὰ μὲν δὴ τοιαῦτα ἐνθυμήματα ἐπῆρεν αὐτόν, ἐπιθυμεῖν αὐτοκράτορα γενέσθαι ἄρχοντα. Ὅποτε δ' αὖ ἐνθυμοῖτο, ὅτι ἄδηλον μὲν παντὶ ἀνθρώπῳ, ὅπῃ τὸ μέλλον ἔξει, διὰ τοῦτο δὲ καὶ κίνδυνος εἴη καὶ τὴν προειργασμένην δόξαν ἀποβαλεῖν, ἤπορεῖτο. (22) Διαπορουμένῳ δὲ αὐτῷ διακρίναι, ἔδοξε κράτιστον εἶναι, τοῖς θεοῖς ἀνακοινῶσαι· καὶ παραστησάμενος δύο ἱερεῖα, ἐθύετο τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ, ὅσπερ αὐτῷ μαγτευτὸς ἦν ἐκ Δελφῶν· καὶ τὸ ὄναρ δὴ ἀπὸ τούτου τοῦ θεοῦ ἐνόμιζεν ἑωρακέναι, ὃ εἶδεν, ὅτε ἤρχετο ἐπὶ τὸ συνεπιμελεῖσθαι τῆς στρατιᾶς καθίστασθαι. (23) Καὶ ὅτε ἔξ Ἐφέσου δὲ ὤρματο, Κύρῳ συσταθησόμενος, αἰτὸν ἀνεμιμνήσκετο ἑαυτῷ δεξιὸν φθεγγόμενον, καθήμενον μέντοι, ὅνπερ ὁ μάντις προπέμπων αὐτόν ἔλεγεν, ὅτι μέγας μὲν οἰωνὸς εἴη καὶ οὐκ ἰδιωτικός, καὶ ἐνδοξος, ἐπίπονος μέντοι· καὶ γὰρ τὰ ὄρνεα μάλιστα ἐπιτίθεσθαι τῷ αἰτῷ καθημένῳ· οὐ μέντοι χρηματιστικὸν εἶναι τὸν οἰωνόν· τὸν γὰρ αἰτὸν περιπετόμενον μᾶλλον λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια. (24) Οὕτω δὲ θυομένῳ αὐτῷ διαφανῶς ὁ θεὸς σημαίνει, μήτε προσδεῖσθαι τῆς ἀρχῆς, μήτε, εἰ αἰροῖντο, ἀποδέχεσθαι. Τοῦτο μὲν δὴ οὕτως ἐγένετο. (25) Ἡ δὲ στρατιὰ συνῆλθε, καὶ πάντες ἔλεγον ἓνα αἰρεῖσθαι· καὶ ἐπεὶ τοῦτο ἔδοξε, προεβάλλοντο αὐτόν. Ἐπειδὴ δὲ ἐδόκει δῆλον εἶναι, ὅτι αἰρήσονται αὐτόν, εἰ τις ἐπιψηφίζοι, ἀνέστη, καὶ ἔλεξε τάδε·

(26) Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἤδομαι μὲν ὑφ' ὑμῶν τιμώμενος, εἵπερ ἀνθρωπὸς εἰμι, καὶ χάριν ἔχω, καὶ εὐχομαι, δοῦναί μοι τοὺς θεοὺς αἰτίον τινος ὑμῖν ἀγαθοῦ γενέσθαι· τὸ μέντοι ἐμὲ προκριθῆναι ὑφ' ὑμῶν ἄρχοντα, Λακεδαιμονίου ἀνδρὸς παρόντος, οὐδ' ὑμῖν οὐτ' ἐμοὶ δοκεῖ συμφέρον εἶναι, ἀλλ' ἥττον ἂν διὰ τοῦτο τυγχάνειν, εἴ τι δέοισθε, παρ' αὐτῶν· ἐμοί τε αὖ οὐ πάνυ τι νομίζω τοῦτο ἀσφαλὲς εἶναι. (27) Ὅρῳ γάρ, ὅτι καὶ τῇ πατρίδι μου οὐ πρόσθεν ἐπαύσαντο πολεμοῦντες, πρὶν ἐποίησαν πᾶσαν τὴν πόλιν ὁμολογεῖν, Λακεδαιμονίους καὶ αὐτῶν ἡγεμόνας εἶναι. (28) Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὁμολόγησαν, εὐθὺς ἐπαύσαντο πολεμοῦντες,

καὶ οὐκέτι πέρα ἐπολιόρχησαν τὴν πόλιν. Εἰ οὖν, ταῦτα ὁρῶν ἐγώ, δοκοίην, ὅπου δυναίμην, ἐνταῦθ' ἄκυρον ποιεῖν τὸ ἐκείνων ἀξίωμα, ἐκεῖνο ἐννοῶ, μὴ λίαν ἂν ταχὺ σωφρονισθεῖην. (29) Ὁ δ' ὑμεῖς ἐννοεῖτε, ὅτι ἦτον ἂν στάσις εἴη ἐνὸς ἄρχοντος, ἢ πολλῶν, εὖ ἴστε, ὅτι ἄλλον μὲν ἐλόμενοι οὐχ εὐρήσετε ἐμὲ στασιάζοντα· νομίζω γάρ, ὅστις ἐν πολέμῳ ὢν στασιάζει πρὸς ἄρχοντα, τοῦτον πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν στασιάζειν· ἂν δ' ἐμὲ ἔλησθε, οὐκ ἂν θανατάσαιοι, εἴ τινα εὐροίτε καὶ ὑμῖν καὶ ἐμοὶ ἀχθόμενον.

(30) Ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεγε, πολὺ μᾶλλον ἐξανίσταντο, λέγοντες, ὥς δέοι αὐτὸν ἄρχειν. Ἀγασίας δὲ ὁ Στυμφάλιος εἶπεν, ὅτι γελοῖον εἴη, εἰ οὕτως ἔχοι, ὥς ὁργιστοῦνται Λακεδαιμόνιοι, καὶ ἐὰν σύνδειπνοι συγελθόντες μὴ Λακεδαιμόνιον συμποσίαρχον αἰρῶνται· ἐπεὶ εἰ οὕτω γε τοῦτ' ἔχει, ἔφη, οὐδὲ λοχαγεῖν ἡμῖν ἔξεστιν, ὥς ἔοικεν, ὅτι Ἀρχάδες ἐσμέν. Ἐνταῦθα δὴ, ὥς εὖ εἰπόντος τοῦ Ἀγασίου, ἀνεθορύβησαν.

(31) Καὶ ὁ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ ἑώρα πλείονος ἐνδέον, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλ', ὦ ἄνδρες, ἔφη, ὥς πάννυ εἰδῆτε, ὁμνύω ὑμῖν θεοὺς πάντας καὶ πάσας, ἢ μὴν ἐγώ, ἐπεὶ τὴν ὑμετέραν γνώμην ἡσθανόμην, ἐθυόμην, εἰ βέλτιον εἴη ὑμῖν τε, ἐμοὶ ἐπιτρέψαι ταύτην τὴν ἀρχήν, καὶ ἐμοί, ὑποστήναι· καί μοι οἱ θεοὶ οὕτως ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμηναν, ὥς τε καὶ ἰδιώτην ἂν γινῶναι, ὅτι [ταύτης] τῆς μοναρχίας ἀπέχεσθαί με δεῖ. (32) Οὕτω δὴ Χειρίσοφον αἰροῦνται, Χειρίσοφος δ' ἐπεὶ ἤρθε, παρελθὼν εἶπεν· Ἀλλὰ, ἔφη, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν ἴστε, ὅτι οὐδ' ἂν ἔγωγε ἐστασίάζον, εἰ ἄλλον εἴλεσθε. Ξενοφῶντα μέντοι, ἔφη, ὠνήσατε, οὐχὶ ἐλόμενοι· ὥς καὶ νῦν Δέξιππος ἤδη διέβαλεν αὐτὸν πρὸς Ἀναξίβιον, ὅτι ἐδύνατο, καὶ μάλα ἐμοῦ αὐτὸν σιγάζοντος. Ὁ δὲ ἔφη νομίζειν, αὐτὸν Τιμασίῳ μᾶλλον συνάρχειν ἐθέλῃσαι, Δαρδανεῖ ὄντι, τοῦ Κλεάρχου στρατεύματος, ἢ ἑαυτῷ, Λάκωνι ὄντι. (33) Ἐπεὶ μέντοι ἐμὲ εἴλεσθε, ἔφη, καὶ ἐγὼ πειράσσομαι, ὅτι ἂν δύνωμαι, ὑμᾶς ἀγαθὸν ποιεῖν. Καὶ ὑμεῖς οὕτω παρασκευάζεσθε, ὥς αὐριον, ἐὰν πλοῦς ᾖ, ἀναξόμενοι· ὁ δὲ πλοῦς ἐστὶ εἰς Ἡράκλειαν· ἅπαντας οὖν δεῖ ἐκεῖσε πειραῖσθαι κατα-

σχεῖν· τὰ δὲ ἄλλα, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἔλθωμεν, βουλευσόμεθα.

C A P. II.

Graeci Heraeleam transmittunt; ubi ob iniqua postulata urbe exclusi, tumultuantur. Tum Chirisophi imperio sexto die, post quam illud acceperat, soluto, exercitus in tres partes divisus diversis itineribus proficiscitur.

Ἐντεῦθεν τῇ ὑστεραία ἀναγόμενοι πνεύματι καλῷ ἔπλεον ἡμέρας δύο παρὰ τὴν γῆν. Καὶ παραπλέοντες ἐθεώρουν τὴν τ' Ἰασονίαν ἀκτὴν, ἐνθα ἡ Ἀργὼ λέγεται ὁρμίσασθαι, καὶ τῶν ποταμῶν τὰ στόματα· πρῶτον μὲν τοῦ Θερμώδοντος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἰρῖος, ἔπειτα δὲ τοῦ Ἀλνός, μετὰ δὲ τοῦτον τοῦ Παρθενίου· τοῦτον δὲ παραπλεύσαντες, ἀφίκοντο εἰς Ἡράκλειαν, πόλιν Ἑλληνίδα, Μεγαρέων ἀποικόν, οὗσαν δ' ἐν τῇ Μαριανδυνῶν χώρᾳ. (2) Καὶ ὁρμίσαντο παρὰ τῇ Ἀχερουσιᾷδε Χερρόνήσῳ· ἐνθα λέγεται Ἡρακλῆς ἐπὶ τὸν Κέρβερον κύνα καταβῆναι, οὗ νῦν τὰ σημεῖα δεικνύουσι τῆς καταβάσεως, τὸ βάθος πλεον ἢ ἐπὶ δύο στάδια. (3) Ἐνταῦθα τοῖς Ἑλλησιν οἱ Ἡρακλεῶται ξένια πέμπουσιν, ἀλφίτων μεδίμνους τριςχιλίους, καὶ οἶνον κεράμια δισχίλια, καὶ βοῦς εἴκοσι, καὶ οἷς ἑκατόν. Ἐνταῦθα διὰ τοῦ πεδίου ῥεῖ ποταμός, Λύκος ὄνομα, εὖρος ὡς δύο πλέθρων.

(4) Οἱ δὲ στρατιῶται συλλεγέντες ἐβουλεύοντο, τὴν λοιπὴν πορείαν πότερον κατὰ γῆν ἢ κατὰ θάλατταν χρὴ πορεύεσθαι ἐκ τοῦ Πόντου. Ἀναστὰς δὲ Λύκων Ἀχαιὸς εἶπε· Θαυμάζω μὲν, ὦ ἄνδρες, τῶν στρατηγῶν, ὅτι οὐ πειρῶνται ἡμῖν ἐκπορίζειν σιτηρέσιον· τὰ μὲν γὰρ ξένια οὐ μὴ γένηται τῇ στρατιᾷ τριῶν ἡμερῶν σῖτα· ὁπόθεν δ' ἐπισιτισάμενοι πορευσόμεθα, οὐκ ἔστιν, ἔφη. Ἐμοὶ οὖν δοκεῖ, αἰτεῖν τοὺς Ἡρακλεώτας μὴ ἔλαττον ἢ τριςχιλίους Κυζικηνούς. (5) Ἄλλος

δὲ εἶπε, [μηνὸς μισθόν], μὴ ἔλαττον ἢ μυρίους· καὶ ἐλομένους πρέσβεις αὐτίκα μάλα, ἡμῶν καθημένων, πέμπειν πρὸς τὴν πόλιν, καὶ εἰδέναι, ὅ τι ἂν ἀπαγγέλλωσι, καὶ πρὸς ταῦτα βουλευέσθαι. (6) Ἐντεῦθεν προὔβαλοντο πρέσβεις, πρῶτον μὲν Χειρίσοφον, ὅτι ἄρχων ἦρητο· εἰσὶ δ' οἱ καὶ Ξενοφῶντα· οἱ δ' ἰσχυρῶς ἀπεμάχοντο· ἀμφοῖν γὰρ ταῦτα ἐδόκει, μὴ ἀναγκάζειν πόλιν Ἑλληνίδα καὶ φιλίαν ὅ τι μὴ αὐτοὶ ἐθέλοντες διδοῖεν. (7) Ἐπεὶ δ' οὖν οὗτοι ἐδόκουν ἀπρόθυμοι εἶναι, πέμπουσι Λύκωνα Ἀχαιοόν, καὶ Καλλίμαχον Παρθράσιον, καὶ Ἀγασίαν Στυμφάλιον. Οὗτοι ἐλθόντες ἔλεγον τὰ δεδογμένα· τὸν δὲ Λύκωνα ἔφασαν καὶ ἐπαπειλεῖν, εἰ μὴ ποιήσαιεν ταῦτα [πάντα]. (8) Ἀκούσαντες δ' οἱ Ἡρακλεῶται, βουλευέσθαι ἔφασαν· καὶ εὐθὺς τὰ τε χρήματα ἐκ τῶν ἀγρῶν συνῆγον, καὶ τὴν ἀγορὰν εἴσω ἀνεσκεύασαν, καὶ αἱ πύλαι ἐκέκλειντο, καὶ ἐπὶ τῶν τειχῶν ὅπλα ἐφαίνετο.

(9) Ἐκ τούτου οἱ ταραάξαντες ταῦτα, τοὺς στρατηγοὺς ἡτιῶντο διαφθεῖρειν τὴν προᾶξιν· καὶ συνίσταντο οἱ Ἀρκάδες καὶ οἱ Ἀχαιοί· προειστήκει δὲ μάλιστα αὐτῶν Καλλίμαχος τε ὁ Παρθράσιος καὶ Λύκων ὁ Ἀχαιός. (10) Οἱ δὲ λόγοι ἦσαν αὐτοῖς, ὥς αἰσχροὺς εἶη ἄρχειν ἓνα Ἀθηναῖον Ἑλοποννησίων καὶ Λακεδαιμονίων, μηδεμίαν δύναμιν παρεχόμενον εἰς τὴν στρατιάν· καὶ τοὺς μὲν πόρους σφᾶς ἔχειν, τὰ δὲ κέρδη ἄλλους, καὶ ταῦτα τὴν σωτηρίαν σφῶν κατειργασμένων· εἶναι γὰρ τοὺς κατειργασμένους Ἀρκάδας καὶ Ἀχαιούς· τὸ δ' ἄλλο στράτευμα οὐδὲν εἶναι· (καὶ ἦν δὲ τῇ ἀληθείᾳ ὑπὲρ ἡμῶν τοῦ ὅλου στρατεύματος Ἀρκάδες καὶ Ἀχαιοί). (11) εἰ οὖν σωφρονοῖεν οὗτοι, συστάντες, καὶ στρατηγοὺς ἐλόμενοι ἑαυτῶν, καθ' ἑαυτούς [τε] ἂν τὴν πορείαν ποιοῖντο, καὶ πειρῶντο ἀγαθόν τι λαμβάνειν. (12) Ταῦτα ἔδοξε· καὶ ἀπολιπόντες Χειρίσοφον, εἴ τινες ἦσαν παρ' αὐτῷ Ἀρκάδες ἢ Ἀχαιοί, καὶ Ξενοφῶντα, συνέστησαν· καὶ στρατηγοὺς αἰροῦνται ἑαυτῶν δέκα· τούτους δὲ ἐψηφίσαντο ἐκ τῆς νικώσης, ὅ τι δοκοίη, τοῦτο ποιεῖν. Ἡ μὲν οὖν τοῦ παντὸς ἀρχὴ Χειρίσοφῳ ἑνταῦθα κατελύθη, ἡμέρα ἕκτη ἢ ἑβδόμη, ἂφ' ἧς ἤρξετο.

(13) Ξενοφῶν μέντοι ἐβούλετο κοινῇ μετ' αὐτῶν τὴν πορείαν ποιῆσθαι, νομίζων, οὕτως ἀσφαλέστερον εἶναι, ἢ ἰδίᾳ ἕκαστον στέλλεσθαι· ἀλλὰ Νέων ἐπειθεν αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν πορεύεσθαι, ἀκούσας τοῦ Χειρισόφου, ὅτι Κλέανδρος ὁ ἐν Βυζαντίῳ ἁρμοστής φαίη, τριήρεις ἔχων ἤξειν εἰς Κάλπης λιμένα· (14) ὅπως οὖν μηδεὶς μετάσχοι, ἀλλ' αὐτοὶ καὶ οἱ αὐτῶν στρατιῶται ἐκπλεύσειαν ἐπὶ τῶν τριήρων, διὰ ταῦτα συνεβούλευε. Καὶ Χειρίσοφος, ἅμα μὲν ἀθυμῶν τοῖς γεγενημένοις, ἅμα δὲ μισῶν ἐκ τούτου τὸ στράτευμα, ἐπιτρέπει αὐτῷ ποιεῖν, ὅ τι βούλεται. (15) Ξενοφῶν δὲ ἔτι μὲν ἐπεχείρησεν ἀπαλλαγεῖς τῆς στρατιᾶς ἐκπλεῦσαι· θυομένῳ δὲ αὐτῷ τῷ Ἡγεμόνι Ἡρακλεῖ, καὶ κοινουμένῳ, πότερα λῶον καὶ ἄμεινον εἴη στρατεύεσθαι, ἔχοντι τοὺς παραμείναντας τῶν στρατιωτῶν, ἢ ἀπαλλάττεσθαι, ἐσήμηνεν ὁ θεὸς τοῖς ἱεροῖς, συστρατεύεσθαι. (16) Οὕτω γίνεται τὸ στράτευμα τριχά· Ἀρκάδες μὲν καὶ Ἀχαιοὶ πλείους ἢ τετρακισχίλιοι καὶ πεντακόσιοι, ὀπλῖται πάντες· Χειρισόφῳ δὲ ὀπλῖται μὲν εἰς τετρακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς ἑπτακοσίους, οἱ Κλεάρχου Θράκες· Ξενοφῶντι δὲ ὀπλῖται μὲν εἰς ἑπτακοσίους καὶ χιλίους, πελτασταὶ δὲ εἰς τριακοσίους· ἵππικὸν δὲ μόνος οὗτος εἶχεν, ἀμφὶ τοὺς τετταράκοντα ἵππεας.

(17) Καὶ οἱ μὲν Ἀρκάδες, διαπραξάμενοι πλοῖα παρὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν, πρῶτοι πλέουσιν, ὅπως ἑξαίφνης ἐπιπесόντες τοῖς Βιθυνοῖς, λάβοιεν ὅτι πλεῖστα· καὶ ἀποβαίνουσιν εἰς Κάλπης λιμένα, κατὰ μέσον πῶς τῆς Θράκης. (18) Χειρίσοφος δ' εὐθὺς ἀπὸ τῆς πόλεως τῶν Ἡρακλεωτῶν ἀρξάμενος, περὶ ἐπορεύετο διὰ τῆς χώρας· ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν Θράκην ἐνέβαλλε, παρὰ τὴν θάλατταν ἐπορεύετο· καὶ γὰρ ἤδη ἡσθένει· (19) Ξενοφῶν δέ, πλοῖα λαβὼν, ἀποβαίνει ἐπὶ τὰ ὄρια τῆς Θράκης καὶ τῆς Ἡρακλεώτιδος, καὶ διὰ μεσογαίας ἐπορεύετο.

C A P. III.

Ea pars exercitus, quae Arcadibus constabat, a barbaris in itinere circumventa, callido Xenophontis consilio discrimini eripitur. Tum junctim cum eo ad Calpes portum proficiscuntur, ibique Chirisophum cum suis inveniunt.

[¹ *Ὅν μὲν οὖν τρόπον ἢ τε Χειρισόφου ἀρχὴ τοῦ παντός κατελύθη, καὶ τῶν Ἑλλήνων τὸ στράτευμα ἐσχίσθη, ἐν τοῖς ἐπάνω εἴρηται.*] (2) *Ἐπράξαν δ' αὐτῶν ἕκαστοι τάδε· Οἱ μὲν Ἀρκάδες, ὥς ἀπέβησαν νυκτὸς εἰς Κάλπης λιμένα, πορεύονται εἰς τὰς πρώτας κώμας, στάδια ἀπὸ θαλάττης ὥς τριάκοντα. Ἐπεὶ δὲ φῶς ἐγένετο, ἦγεν ἕκαστος στρατηγὸς τὸ ἑαυτοῦ λάχος ἐπὶ κώμην· ὅποια δὲ μείζων [κώμη] ἐδόκει εἶναι, σύνδυο λόχους ἦγον οἱ στρατηγοί. (3) Συνεβάλοντο δὲ καὶ λόφον, εἰς ὃν δέοι πάντας ἀλίσσασθαι· καί, ἅτε ἐξαίφνης ἐπιπесόντες, ἀνδράποδά τε πολλὰ ἔλαβον, καὶ πρόβατα πολλὰ περιεβάλοντο. (4) Οἱ δὲ Θρᾷκες ἠθροίζοντο οἱ διαφυγόντες· πολλοὶ δὲ διέφυγον, πελτασταὶ ὄντες, ὀπλίτας, ἐξ αὐτῶν τῶν χειρῶν. Ἐπεὶ δὲ συνελέγησαν, πρῶτον μὲν τῷ Σμίκρητος λόχῳ, ἐνὸς τῶν Ἀρκάδων στρατηγῶν, ἀπιόντι ἤδη εἰς τὸ συγκείμενον, καὶ πολλὰ χρήματα ἄγοντι, ἐπιτίθενται. (5) Καὶ τέως μὲν ἐμάχοντο ἅμα πορευόμενοι οἱ Ἕλληνες· ἐπὶ δὲ διαβάσει χαράδρας τρέπονται αὐτούς· καὶ αὐτὸν μὲν τὸν Σμίκρητα ἀποκτινύουσι, καὶ τοὺς ἄλλους πάντας· ἄλλον δὲ λόχον τῶν δέκα στρατηγῶν, τοῦ Ἡγήσανδρου, ὀκτὼ μόνους κατέλιπον· καὶ αὐτὸς Ἡγήσανδρος ἐσώθη. (6) Καὶ οἱ ἄλλοι μὲν λοχαγοὶ συνῆλθον, οἱ μὲν σὺν πράγμασιν, οἱ δ' ἄνευ πραγμάτων· οἱ δὲ Θρᾷκες, ἐπεὶ εὐτύχησαν τοῦτο τὸ εὐτύχημα, συνεβόων τε ἀλλήλους, καὶ συνελέγοντο ἐρῶμένως τῆς νυκτός. Καὶ ἅμα τῇ ἡμέρᾳ κύκλῳ περὶ τὸν λόφον, ἔνθα οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο, ἐτάττοντο καὶ ἵππεῖς πολλοὶ καὶ πελτασταί, καὶ αἰὲ πλείονες συνέρῳρον· (7) καὶ προσέβαλλον πρὸς τοὺς ὀπλίτας ἀσφαλῶς· οἱ μὲν γὰρ Ἕλληνες οὔτε τοξότην εἶχον οὔτε ἀκοντιστὴν οὔτε ἵππεά· οἱ δέ, προσθέον-*

τες καὶ προσελαύνοντες ἠκόντιζον· ὁπότε δ' αὐτοῖς ἐπί-
οιεν, ῥαδίως ἀπέφευγον· ἄλλοι δὲ ἄλλη ἐπετίθεντο. (8)
Καὶ τῶν μὲν πολλοὶ ἐτιτρώσκοντο, τῶν δὲ οὐδεὶς· ὥστε
κινήθῃναι οὐκ ἐδύναντο ἐκ τοῦ χωρίου, ἀλλὰ τελευτῶν-
τες καὶ ἀπὸ τοῦ ὕδατος εἶργον αὐτοὺς οἱ Θρᾷκες. (9)
Ἐπεὶ δ' ἀπορία πολλὴ ἦν, διελέγοντο περὶ σπονδῶν· καὶ
τὰ μὲν ἄλλα ὁμολόγητο αὐτοῖς, ὁμήρους δ' οὐκ ἐδίδο-
σαν οἱ Θρᾷκες, αἰτούντων τῶν Ἑλλήνων· ἀλλ' ἐν τούτῳ
ἴσχετο, Τὰ μὲν δὴ τῶν Ἀρκάδων οὕτως εἶχε.

(10) Χειρίσοφος δέ, ἀσφαλῶς πορευόμενος παρὰ
θάλατταν, ἀφικνεῖται εἰς Κάλπης λιμένα. Ξενοφῶντι
δέ, διὰ τῆς μεσογαίας πορευομένῳ, οἱ ἵππεῖς προκαταθέον-
τες ἐντυγχάνουσι πρεσβύταις πορευομένοις ποι. Καὶ
ἐπειδὴ ἤχθησαν πρὸς Ξενοφῶντα, ἐρωτᾷ αὐτούς, εἴ που
ῥησθῆνται ἄλλου στρατεύματος ὄντος Ἑλληνικοῦ. (11)
Οἱ δ' ἔλεγον πάντα τὰ γεγενημένα, καὶ νῦν ὅτι πολιορ-
κοῦνται ἐπὶ λόφον, οἱ δὲ Θρᾷκες πάντες περικεκυκλω-
μένοι εἶεν αὐτούς. Ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἀνθρώπους τού-
τους ἐφύλαττεν ἰσχυρῶς, ὅπως ἡγεμόνες εἶεν, ὅπη δέοι·
σκοποὺς δὲ καταστήσας [δέκα], συνέλεξε τοὺς στρατιώ-
τας, καὶ ἔλεξεν·

(12) Ἄνδρες στρατιῶται, τῶν Ἀρκάδων οἱ μὲν
τεθνήσκειν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ λόφον τινὸς πολιορκοῦνται.
Νομίζω δ' ἔγωγε, εἴ καὶ ἐκεῖνοι ἀπολοῦνται, οὐδ' ἡμῖν
εἶναι οὐδεμίαν σωτηρίαν, οὕτω μὲν πολλῶν ὄντων πολε-
μίων, οὕτω δὲ τεθαρρόκητόων. (13) Κράτιστον οὖν ἡμῖν,
ὥς τάχιστα βοηθεῖν τοῖς ἀνδράσιν, ὅπως, εἴ ἔτι εἰσὶ
σῶοι, σὺν ἐκείνοις μαχώμεθα, καὶ μὴ μόνοι λειφθέντες
μόνοι καὶ κινδυνεύσωμεν. (14) Νῦν μὲν οὖν στρατοπε-
δευώμεθα, προελθόντες, ὅσον ἂν δοκῇ καιρὸς εἶναι εἰς
τὸ δειπνοποιεῖσθαι· ἕως δ' ἂν πορευώμεθα, Τιμασίων,
ἔχων τοὺς ἵππεας, προελαυνέτω, ἐφορῶν ἡμᾶς, καὶ σκο-
πεῖτω τὰ ἔμπροσθεν, ὥς μηδὲν ἡμᾶς λάθῃ. (15) Πα-
ρέπεμψε δὲ καὶ τῶν γυμνήτων ἀνθρώπους εὐζώνους εἰς
τὰ πλάγια καὶ εἰς τὰ ἄκρα, ὅπως, εἴ πού τι ποθὲν κα-
θορῶεν, σημαίνοιεν· ἐκέλευε δὲ καίειν ἅπαντα, ὅτω ἐν-
τυγχάνοιεν κανσίμῳ. (16) Ἡμεῖς μὲν γὰρ ἀποδραίημεν
ἂν οὐδαμοῦ ἐνθένδε· πολλὴ μὲν γάρ, ἔφη, εἰς Ἡράκλειαν
πάλιν ἀπιέναι, πολλὴ δὲ εἰς Χρυσόπολιν διελθεῖν· οἱ δὲ

πολέμιοι πλησίον· εἰς Κάλπης δὲ λιμένα, ἔνθα Χειρίσο-
φον εἰκάζομεν εἶναι, εἰ σέσωσται, ἐλαχίστη ὁδός. Ἀλλὰ
δὴ ἐκεῖ μὲν οὔτε πλοῖά ἐστιν, οἷς ἀποπλευσοῦμεθα· μέ-
ρουσι δὲ αὐτοῦ οὐδὲ μιᾶς ἡμέρας ἐστὶ τὰ ἐπιτήδεια. (17)
Τῶν δὲ πολιορκουμένων ἀπολομένων, σὺν τοῖς Χειρί-
σόφου μόνοις χάκιόν ἐστι διακινδυνεύειν, ἢ τῶνδε σω-
θέντων πάντας εἰς ταυτὸν ἐλθόντας κοινῇ τῆς σωτη-
ρίας ἔχεισθαι. Ἀλλὰ χρὴ παρασκευασαμένους τὴν γνῶ-
μην πορεύεσθαι, ὥς νῦν ἢ εὐκλεῶς τελευτῆσαί ἐστιν, ἢ
κάλλιστον ἔργον ἐργάσασθαι, Ἑλληνας τοσοῦτους σώ-
σαντας. (18) Καὶ ὁ θεὸς ἴσως ἄγει οὕτως, ὃς τοὺς με-
γαληγορήσαντας, ὥς πλέον φρονοῦντας, ταπεινῶσαι βού-
λεται· ἡμᾶς δέ, τοὺς ἀπὸ τῶν θεῶν ἀρχομένους, ἐντι-
μοτέρους ἐκείνων καταστήσαι. Ἀλλ' ἔπεςθαι χρὴ καὶ
προσέχειν τὸν νοῦν, ὥς ἂν τὸ παραγγελλόμενον δύνῃσθε
ποιεῖν.

(19) Ταῦτ' εἰπὼν ἤγειτο. Οἱ δ' ἵππεῖς, διασπειρό-
μενοι ἐφ' ὅσον καλῶς εἶχεν, ἔκαιον, ἢ ἐβάδιζον. Καὶ οἱ
πελτασταὶ ἐπιπαριόντες κατὰ τὰ ἄκρα, ἔκαιον πάντα,
ὅσα καύσιμα ἐώρων· καὶ ἡ στρατιὰ δέ, εἴ τιμι παραλει-
πομένῳ ἐντυγχάνοιεν· ὥστε πᾶσα ἡ χώρα αἰθεσθαι ἐδό-
κει, καὶ τὸ στράτευμα πολὺ εἶναι. (20) Ἐπεὶ δ' ὥρα ἦν,
κατεστρατοπεδεύσαντο ἐπὶ λόφον ἐκβάντες, καὶ τὰ τε
τῶν πολεμίων πυρὰ ἐώρων, ἀπεῖχον γὰρ ὥς τετταρά-
κοντα στάδια, καὶ αὐτοὶ ὥς ἐδύναντο πλεῖστα πυρὰ
ἔκαιον. (21) Ἐπεὶ δ' ἐδείπνησαν τάχιστα, παρηγγέλθη
τὰ πυρὰ κατασβεννύναι πάντα. Καὶ τὴν μὲν νύκτα φυ-
λακὰς ποιησάμενοι ἐκάθευδον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ προσευ-
ξάμενοι τοῖς θεοῖς, καὶ συνταξάμενοι ὥς εἰς μάχην, ἐπο-
ρεύοντο ἢ ἐδύναντο τάχιστα. (22) Τιμασίῳν δὲ καὶ οἱ
ἵππεῖς, ἔχοντες τοὺς ἡγεμόνας καὶ προελαύνοντες, ἔλα-
θον αὐτοὺς ἐπὶ τῷ λόφῳ γενόμενοι, ἔνθα ἐπολιορκοῦντο
οἱ Ἕλληνες. Καὶ οὐχ ὁρῶσιν οὔτε τὸ φίλιον στράτευμα,
οὔτε τὸ πολέμιον· (καὶ ταῦτα παραγγέλλουσι πρὸς τὸν
Ξενοφῶντα καὶ τὸ στράτευμα)· γραῖδια δὲ καὶ γερόντια
καὶ προβάτια ὀλίγα καὶ βοῦς καταλελειμμένους. (23) Καὶ
τὸ μὲν πρῶτον θαῦμα ἦν, τί εἴη τὸ γεγενημένον· ἔπειτα
δὲ καὶ τῶν καταλελειμμένων ἐπυνθάνοντο, ὅτι οἱ μὲν
Θρᾷκες εὐθὺς ἀφ' ἐσπέρας ὄχοντο ἀπιόντες· ἔωθεν δὲ

καὶ τοὺς Ἕλληνας ἔφασαν οἴχεσθαι· ὅπου δέ, οὐκ εἰ-
δέναι.

(24) Ταῦτα ἀκούσαντες οἱ ἀμφὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ
ἠρίστησαν, συσκευασάμενοι ἐπορεύοντο, βουλόμενοι ὥς
τάχιστα συμμῖξαι τοῖς ἄλλοις εἰς Κάλπης λιμένα. Καὶ
πορευόμενοι ἐώρων τὸν στίβον τῶν Ἀρχάδων καὶ Ἀχαιῶν
κατὰ τὴν ἐπὶ Κάλπης ὁδόν. Ἐπεὶ δ' ἀφίκοντο εἰς τὸ αὐ-
τό, ὕσμενοί τε εἶδον ἀλλήλους, καὶ ἠσπάζοντο ὥσπερ
ἀδελφούς. (25) Καὶ ἐπυνθάνοντο οἱ Ἀρχάδες τῶν περὶ
Ξενοφῶντα, τί τὰ πυρὰ κατασβέσειαν· ἡμεῖς μὲν γάρ,
ἔφασαν, ὥόμεθα, ὑμᾶς τὸ μὲν πρῶτον, ἐπειδὴ τὰ πυρὰ
οὐχ ἐωρῶμεν, τῆς νυκτὸς ἦξειν ἐπὶ τοὺς πολεμίους· καὶ
οἱ πολέμιοι δέ, ὥς γ' ἡμῖν ἐδόχουν, τοῦτο δείσαντες ἀ-
πῆλθον· σχεδὸν γάρ ἀμφὶ τοῦτον τὸν χρόνον ἀπῆσαν.
(26) Ἐπεὶ δ' οὐκ ἀφίκεσθε, ὃ δὲ χρόνος ἐξῆκεν, ὥόμεθ',
ὑμᾶς, πνυθόμενους τὰ παρ' ἡμῖν, φοβηθέντας οἴχεσθαι
ἀποδράντας ἐπὶ θάλατταν· καὶ ἐδόκει ἡμῖν, μὴ ἀπολι-
πέσθαι ὑμῶν. Οὕτως οὖν καὶ ἡμεῖς δεῦρο ἐπορεύθημεν.

C A P. IV.

*Describitur portus Calpes. Milites domum redeundi cu-
pidi, castra in maris littore ponunt, timentes, ne
praetores loci opportunitate ad urbem ibi condendam
abutantur; decerniturque supplicium iis, qui de
exercitu distrahendo cogitaturi sint. Tum ob com-
meatus inopiam pars exercitus, sacris non addicen-
tibus, tamen ad praedandum egreditur, magnaque a
Pharnabazo clade affecta, Xenophontis ope in castra
reducitur.*

Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ ἠϋλίζοντο ἐπὶ τοῦ
αἰγιαλοῦ πρὸς τῷ λιμένι. Τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ὃ καλεῖ-
ται Κάλπης λιμὴν, ἐστὶ μὲν ἐν τῇ Θράκῃ τῇ ἐν τῇ Ἀσίᾳ·
ἀσξάμενη δὲ ἡ Θράκη αὕτη ἐστὶν ἀπὸ τοῦ στόματος τοῦ
Πόντου μέχρις Ἡρακλείας, ἐπὶ δεξιὰ εἰς τὸν Πόντον
εἰσπλέοντι. (2) Καὶ τριήρει μὲν ἐστὶν εἰς Ἡράκλειαν ἐκ

Βυζαντίου κώπαις ἡμέρας μάλα μακρὰς πλοῦς· ἐν δὲ τῷ μέσῳ ἄλλη μὲν πόλις οὐδεμία, οὔτε φιλία, οὔτε Ἑλληνίς, ἀλλὰ Θρᾷκες Βιθυνοί· καὶ οὓς ἂν λάβωσι τῶν Ἑλλήνων [ἢ] ἐκπίπτοντας ἢ ἄλλως πως, δεινὰ ὑβρίζειν λέγονται τοὺς Ἑλληνας. (3) Ὁ δὲ Κάλπης λιμὴν ἐν μέσῳ μὲν κεῖται ἐκατέρωθεν πλεόντων ἐξ Ἡρακλείας καὶ Βυζαντίου· ἔστι δ' ἐν τῇ θαλάττῃ προκείμενον χωρίον, τὸ μὲν εἰς τὴν θάλατταν καθήκον αὐτοῦ, πέτρα ἀπορρώξ, ὕψος, ὅπῃ ἐλάχιστον, οὐ μείον εἴκοσιν ὀργυίων· ὃ δὲ αὐχὴν, ὃ εἰς τὴν γῆν ἀνήκων τοῦ χωρίου, μάλιστα τετάρτων πλέθρων τὸ εὖρος· τὸ δ' ἐντὸς τοῦ αὐχένος χωρίον, ἱκανὸν μυρίοις ἀνθρώποις οἰκῆσαι. (4) Λιμὴν δ' ὑπ' αὐτῇ τῇ πέτρᾳ, τὸ πρὸς ἐσπέραν αἰγιαλὸν ἔχων. Κρήνη δὲ ἡδέος ὕδατος καὶ ἀφθονος ῥέουσα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ, ὑπὸ τῇ ἐπικρατείᾳ τοῦ χωρίου. Ξύλα δὲ πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα, πάννυ δὲ πολλὰ καὶ καλὰ ναυπηγήσιμα ἐπ' αὐτῇ τῇ θαλάττῃ. (5) Τὸ δὲ ὄρος τὸ ἐν τῷ λιμένι εἰς μεσόγαιαν μὲν ἀνήκει, ὅσον ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, καὶ τοῦτο γεῶδες καὶ ἄλιθον· τὸ δὲ παρὰ θάλατταν, πλεόν ἢ ἐπὶ εἴκοσι σταδίοις, δασὺ πολλοῖς καὶ παντοδαποῖς καὶ μεγάλοις ξύλοις. (6) Ἡ δ' ἄλλη χώρα καλὴ καὶ πολλή· καὶ κῶμαι ἐν αὐτῇ εἰσι πολλαὶ καὶ εὖ οἰκούμεναι· φέρει γὰρ ἡ γῆ καὶ κριθὰς καὶ πυροὺς καὶ ὅσπρια πάντα καὶ μελίνας καὶ σήσαμον καὶ σῦκα ἀροῦντα καὶ ἀμπέλους πολλὰς καὶ ἡδυοῖνους, καὶ τᾶλλα πάντα, πλὴν ἐλαιῶν. Ἡ μὲν χώρα ἦν τοιαύτη.

(7) Ἐσκήνουν δὲ ἐν τῷ αἰγιαλῷ πρὸς τῇ θαλάττῃ· εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν γενόμενον οὐκ ἐβούλοντο στρατοπεδεύεσθαι· ἀλλὰ ἐδόκει καὶ τὸ ἐλθεῖν ἐνταῦθα ἐξ ἐπιβουλῆς εἶναι, βουλομένων τινῶν κατοικίσαι πόλιν. (8) Τῶν γὰρ στρατιωτῶν οἱ πλεῖστοι ἦσαν οὐ σπάνει βίου ἐκπεπλευκότες ἐπὶ ταύτην τὴν μισθοφοράν, ἀλλὰ τὴν Κύρου ἀρετὴν ἀκούοντες, οἱ μὲν καὶ ἄνδρας ἄγοντες, οἱ δὲ καὶ προσανηλωκότες χρήματα, καὶ τούτων ἕτεροι ἀποδεδρακότες πατέρας καὶ μητέρας, οἱ δὲ καὶ τέκνα καταλιπόντες, ὥς χρήματα αὐτοῖς κτησάμενοι ἥξοντες πάλιν, ἀκούοντες καὶ τοὺς ἄλλους τοὺς παρὰ Κίρῳ πολλὰ καὶ ἀγαθὰ πράττειν. Τοιοῦτοι οὖν ὄντες, ἐπόθουν εἰς τὴν Ἑλλάδα σῶζεσθαι.

(9) Ἐπειδὴ δὲ ὑστεραία ἡμέρα ἐγένετο τῆς εἰς ταῦ-
 τὸ συνόδου, ἐπ' ἐξόδῳ ἐθύετο Ξενοφῶν· ἀνάγκη γὰρ ἦν,
 ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια ἐξάγειν· ἐπενόει δὲ καὶ τοὺς νεκροὺς
 θάψαι. Ἐπεὶ δὲ τὰ ἱερὰ ἐγένετο, εἶποντο καὶ οἱ Ἀρχά-
 δες, καὶ τοὺς νεκροὺς, τοὺς μὲν πλείστους ἐνθαπερ ἔπε-
 σον, ἐκάστους ἔθαιψαν· (ἤδη γὰρ ἦσαν πεμπταῖοι, καὶ
 οὐχ οἷόν τε ἀναιρεῖν ἔτι ἦν)· ἐνίους δὲ τοὺς ἐκ τῶν ὁδῶν
 συνενεγκόντες, ἔθαιψαν ἐκ τῶν ὑπαρχόντων ὥς ἐδύναν-
 το κάλλιστα· οὓς δὲ μὴ εὔρισκον, κενοτάφιον αὐτοῖς
 ἐποίησαν μέγα, [καὶ πυρὰν μεγάλην,] καὶ στεφάνους
 ἐπέθεσαν. (10) Ταῦτα δὲ ποιήσαντες ἀνεχώρησαν ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον. Καὶ τότε μὲν δειπνήσαντες ἐκοιμήθη-
 σαν· τῇ δ' ὑστεραία συνῆλθον οἱ στρατιῶται πάντες·
 συνῆγον δὲ αὐτοὺς μάλιστα Ἀγασίας Στυμφάλιος, ὁ λο-
 χαγός, καὶ Ἱερώννυμος Ἡλεῖος, λοχαγός, καὶ ἄλλοι οἱ
 πρεσβύτατοι τῶν Ἀρχάδων· (11) καὶ δόγμα ἐποίησαν-
 το, εἴαν τις τοῦ λοιποῦ μνησθῇ δίχα τὸ στράτευμα ποι-
 εῖν, θανάτῳ αὐτὸν ζημιοῦσθαι· καὶ κατὰ χώραν ἀπιέναι,
 ἥπερ πρόσθεν εἶχε τὸ στράτευμα, καὶ ἄρχειν τοὺς πρό-
 σθεν στρατηγούς. Καὶ Χειρίσοφος μὲν ἤδη τετελευτή-
 κει, φάρμακον πιὼν, πυρέττων· τὰ δ' ἐκείνου Νέων ὁ
 Ἀσιναῖος παρέλαβε.

(12) Μετὰ δὲ ταῦτα ἐξαναστὰς εἶπε Ξενοφῶν· ὦ
 ἄνδρες στρατιῶται, τὴν μὲν πορείαν, ὥς ἔοικε, δῆλον
 ὅτι περὶ ποιητέον· οὐ γὰρ ἔστι πλοῖα· ἀνάγκη δὲ πορεύε-
 σθαι ἤδη· οὐ γὰρ ἔστι μένουσι τὰ ἐπιτήδεια. Ἡμεῖς
 μὲν οὖν, ἔφη, θυσόμεθα· ὑμᾶς δὲ δεῖ παρασκευάζεσθαι
 ὥς μαχουμένους, εἴ ποτε καὶ ἄλλοτε· οἱ γὰρ πολέμιοι
 ἀνατεθαρρόηκασιν. (13) Ἐκ τούτου ἐθύοντο οἱ στρατη-
 γοί, μάντις δὲ παρῆν Ἀρηξίων Ἀρκάς· ὁ δὲ Σιλανός ὁ
 Ἀμβρακιώτης ἤδη ἀποδεδράκει, πλοῖον μισθωσάμενος,
 ἐξ Ἡρακλείας. Οὐνομένοις δὲ ἐπὶ τῇ ἀφόδῳ οὐκ ἐγένετο
 τὰ ἱερὰ. (14) Ταύτην μὲν οὖν τὴν ἡμέραν ἐπαύσαντο.
 Καί τινες ἐτόλμων λέγειν, ὥς ὁ Ξενοφῶν, βουλόμενος
 τὸ χωρίον οἰκίσαι, πέπεικε τὸν μάντιν λέγειν, ὥς τὰ ἱερὰ
 οὐ γίγνεται ἐπὶ ἀφόδῳ. (15) Ἐντεῦθεν κηρύξας Ξενο-
 φῶν, τῇ αἴριον παρεῖναι ἐπὶ τὴν θυσίαν τὸν βουλόμε-
 νον, καὶ μάντις εἴ τις εἴη, παραγγείλας παρεῖναι, ὥς
 συνθεασόμενον τὰ ἱερὰ, ἔθνε· καὶ ἐνταῦθα παρῆσαν

πολλοί. (16) Θυομένων δὲ πάλιν εἰς τρεῖς ἐπὶ τῇ ἀφώδῳ, οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά. Ἐκ τούτου χαλεπῶς εἶχον οἱ στρατιῶται· καὶ γὰρ τὰ ἐπιτήδεια ἐπέλιπεν, ἃ ἔχοντες ἦλθον, καὶ ἀγορὰ οὐδεμία παρῆν.

(17) Ἐκ τούτου συνελθόντων, εἶπε πάλιν Ξενοφῶν· ὦ ἄνδρες, ἐπὶ μὲν τῇ πορείᾳ, ὥς ὁρᾶτε, τὰ ἱερά οὐπω γίγνεται· τῶν δ' ἐπιτηδείων ὁρῶ ὑμᾶς δεομένους· ἀνάγκη οὖν μοι δοκεῖ εἶναι, θύεσθαι περὶ αὐτοῦ τούτου.

(18) Ἀναστὰς δέ τις εἶπε· Καὶ εἰκότως ἄρα ἡμῖν οὐ γίγνεται τὰ ἱερά· ὥς γὰρ ἐγώ, ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου χθὲς ἤκοντος πλοίου, ἤκουσα τινος, ὅτι Κλέανδρος [ὁ] ἐκ Βυζαντίου ἀρμοστής μέλλει ἥξειν, πλοῖα ἔχων καὶ τριήρεις. (19) Ἐκ τούτου δὲ ἀναμένειν μὲν πᾶσιν ἐδόκει· ἐπὶ δὲ τὰ ἐπιτήδεια ἀναγκαῖον ἦν ἐξιέναι· καὶ ἐπὶ τούτῳ πάλιν ἐθύετο εἰς τρεῖς, καὶ οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά· καὶ ἤδη καὶ ἐπὶ σκηνὴν ἰόντες τὴν Ξενοφώντος, ἔλεγον, ὅτι οὐκ ἔχοιεν τὰ ἐπιτήδεια. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἔφη ἐξαγαγεῖν, μὴ γιγνομένων τῶν ἱερῶν.

(20) Καὶ πάλιν τῇ ὑστεραίᾳ ἐθύετο, καὶ σχεδόν τι πᾶσα ἡ στρατιὰ, διὰ τὸ μέλειν πᾶσιν, ἐκυκλοῦτο περὶ τὰ ἱερά· τὰ δὲ θύματα ἐπελελοίπει. Οἱ δὲ στρατηγοὶ ἐξηγον μὲν οὐ, συνεκάλεσαν δέ. (21) Εἶπεν οὖν ὁ Ξενοφῶν· Ἴσως οἱ πολέμιοι συνειλεγμένοι εἰσὶ, καὶ ἀνάγκη μάχεσθαι· εἰ οὖν, καταλιπόντες τὰ σκεύη ἐν τῷ ἔρυνῳ, ὥς εἰς μάχην παρεσκευασμένοι ἴοιμεν, ἴσως ἂν τὰ ἱερά μᾶλλον προχωροίῃ ἡμῖν. (22) Ἀκούσαντες δὲ οἱ στρατιῶται ἀνέκραγον, ὥς οὐδὲν δέον εἰς τὸ χωρίον ἄγειν, ἀλλὰ θύεσθαι ὥς τάχιστα. Καὶ πρόβατα μὲν οὐκέτι ἦν, βοῦν δὲ ὑφ' ἀμάξης πριάμενοι ἐθύοντο· καὶ Ξενοφῶν Κλεάνορος ἐδεήθη τοῦ Ἀρχάδος προθυμεῖσθαι, εἴ τι ἐν τούτῳ εἴη. Ἀλλ' οὐδ' ὥς ἐγένετο τὰ ἱερά.

(23) Νέων δὲ ἦν μὲν στρατηγὸς κατὰ τὸ Χειρισόφου μέρος· ἐπεὶ δὲ ἑώρα τοὺς ἀνθρώπους, ὥς εἶχον δεινῶς τῇ ἐνδείᾳ, βουλόμενος αὐτοῖς χαρίσασθαι, εὗρίων τινα ἄνθρωπον Ἡρακλεώτην, ὃς ἔφη κώμας ἐγγὺς εἰδέναι, ὅθεν εἴη λαβεῖν τὰ ἐπιτήδεια, ἐκήρυξε, τὸν βουλόμενον ἰέναι ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια, ὥς ἡγεμόνος ἔσομένου. Ἐξέρχονται δὲ σὺν δορατίοις, καὶ ἀσκοῖς, καὶ θυλάκοις, καὶ ἄλλοις ἀγγείοις, εἰς διςχιλίους ἀνθρώπους. (24) Ἐ-

πειδὴ δὲ ἦσαν ἐν ταῖς κώμαις, καὶ διεσπείροντο ὡς ἐπὶ τὸ λαμβάνειν, ἐπιπίπτουσιν αὐτοῖς οἱ Φαρναβάζου ἵππεῖς πρῶτοι· βεβοηθηκότες γὰρ ἦσαν τοῖς Βιθυνοῖς, βουλόμενοι σὺν τοῖς Βιθυνοῖς, εἰ δύναιντο, ἀποκωλύσαι τοὺς Ἕλληνας, μὴ ἐλθεῖν εἰς τὴν Φρυγίαν. Οὗτοι οἱ ἵππεῖς ἀποκτείνουσι τῶν Ἑλλήνων οὐ μεῖον [ἢ] πεντακοσίους· οἱ δὲ λοιποὶ ἐπὶ τὸ ὄρος ἀνέφυγον.

(25) Ἐκ τούτου ἀπαγγέλλει τις ταῦτα τῶν ἀποπεφυγόντων εἰς τὸ στρατόπεδον. Καὶ Ξενοφῶν, ἐπειδὴ οὐκ ἐγεγένητο τὰ ἱερὰ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ, λαβὼν βοὺν ὑπὸ αἰμάξης, οὐ γὰρ ἦν ἄλλα ἱερεῖα, σφαγιάσάμενος ἐβοήθει, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ μέχρι πεντήκοντα ἐτῶν πάντες. (26) Καὶ ἀναλαβόντες τοὺς λοιποὺς ἄνδρας, εἰς τὸ στρατόπεδον ἀφικνοῦνται. Καὶ ἤδη μὲν ἀμφὶ ἡλίου δυσμᾶς ἦν, καὶ οἱ Ἕλληνες μάλα ἀθύμως ἔχοντες ἐδειπνοποιοῦντο. Καὶ ἑξαπίνης διὰ τῶν λασίων τῶν Βιθυνῶν τινες ἐπιγενόμενοι τοῖς προφύλαξι τοὺς μὲν κατέκανον, τοὺς δὲ ἐδίωξαν μέχρις εἰς τὸ στρατόπεδον. (27) Καὶ κραυγῆς γενομένης, εἰς τὰ ὅπλα πάντες συνέδραμον οἱ Ἕλληνες· καὶ διώκειν μὲν καὶ κινεῖν τὸ στρατόπεδον νυκτὸς οὐκ ἀσφαλὲς ἐδόκει εἶναι· δασέα γὰρ ἦν τὰ χωρία· ἐν δὲ τοῖς ὅπλοις ἐννυκτέρευον, φυλαττόμενοι ἱκανοῖς φύλαξι.

CAP. V.

Periculo admoniti castra muniunt. Quo facto, sacris jam addicentibus, Xenophon exercitum in hostes educit, iisque superatis tropaeoque erecto, cum praeda in castra revertitur.

Τὴν μὲν νύκτα οὕτω διήγαγον· ἅμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ οἱ στρατηγοὶ εἰς τὸ ἐρυμνὸν χωρίον ἤγουντο· οἱ δὲ εἶποντο, ἀναλαβόντες τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη. Πρὶν δὲ ἀρίστου ὥραν εἶναι, ἀπετάφρευσαν, ἥ ἢ εἴσοδος ἦν εἰς τὸ χωρίον, καὶ ἀπεσταύρωσαν ἅπαν, καταλιπόντες τρεῖς πύλας. Καὶ πλοῖον ἐξ Ἡρακλείας ἤκεν, ἄλφιτα ἄγον καὶ ἱερεῖα καὶ οἶνον. (2) Πρῶτ' δ' ἀναστὰς Ξενοφῶν ἐθύετο ἐπεξόδια, καὶ γίγνεται τὰ ἱερὰ ἐπὶ τοῦ πρώτου ἱερείου. Καὶ ἤδη

τέλος ἔχόντων τῶν ἱερῶν, ὁρᾷ αἰτὸν αἰσίον ὁ μάντις Ἀρηξίων Παρράσιος, καὶ ἡγεῖσθαι κελεύει τὸν Ξενοφῶντα. (3) Καὶ διαβάντες τὴν τάφρον, τὰ ὅπλα τίθενται, καὶ ἐκρήρυσαν ἁριστήσαντας ἐξιέναι τοὺς στρατιώτας σὺν τοῖς ὅπλοις, τὸν δὲ ὄχλον καὶ τὰ ἀνδράποδα αὐτοῦ καταλιπεῖν. (4) Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι πάντες ἐξήεσαν, Νέων δὲ οὐκ ἔδόκει γὰρ κάλλιστον εἶναι, τοῦτον φύλακα καταλιπεῖν τῶν ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου. Ἐπειδὴ δὲ οἱ λοχαγοὶ καὶ οἱ στρατιῶται ἀπέλιπον αὐτόν, αἰσχυνόμενοι μὴ ἐφέπεσθαι, τῶν ἄλλων ἐξιόντων, κατέλιπον αὐτοῦ τοὺς ὑπὲρ πέντε καὶ τετταράκοντα ἔτη. Καὶ οὗτοι μὲν ἔμενον· οἱ δὲ ἄλλοι ἐπορεύοντο. (5) Πρὶν δὲ πέντε καὶ δέκα στάδια διεληλυθέναι, ἐνέτυχον ἤδη νεκροῖς· καὶ τὴν οὐρὰν τοῦ κέρατος ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους φανέντας νεκρούς, ἔθαπτον πάντας, ὅπόσους ἐπελάμβανε τὸ κέρας. (6) Ἐπειδὴ δὲ τοὺς πρώτους ἔθαψαν, προαγαγόντες, καὶ τὴν οὐρὰν αὐθις ποιησάμενοι κατὰ τοὺς πρώτους τῶν ἀτάφων, ἔθαπτον τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅπόσους ἐπελάμβανεν ἡ στρατιά. Ἐπεὶ δὲ εἰς τὴν ὁδὸν ἤκον τὴν ἐκ τῶν κωμῶν, ἔνθα ἔκειντο ἀθρόοι, συνενεγκόντες αὐτοὺς ἔθαψαν.

(7) Ἦδη δὲ πέρα μεσοῦσης τῆς ἡμέρας προαγαγόντες τὸ στράτευμα ἔξω τῶν κωμῶν, ἐλάμβανον τὰ ἐπιτήδεια, ὅ τι τις ὁρώη ἐντὸς τῆς φάλαγγος. Καὶ ἑξαίφνης ὁρῶσι τοὺς πολεμίους ὑπερβάλλοντας κατὰ λόφους τινὰς ἐκ τοῦ ἐναντίου, τεταγμένους ἐπὶ φάλαγγος, ἱππέας τε πολλοὺς καὶ πεζοὺς· καὶ γὰρ Σπιθριδάτης καὶ Ῥαθίνης ἤκον παρὰ Φαρναβάζου ἔχοντες τὴν δύναμιν. (8) Ἐπεὶ δὲ κατεῖδον τοὺς Ἕλληνας οἱ πολέμιοι, ἔστησαν ἀπέχοντες αὐτῶν ὅσον πεντεκαίδεκα σταδίους. Ἐκ τούτου εὐθὺς Ἀρηξίων, ὁ μάντις τῶν Ἑλλήνων, σφραγιάζεται, καὶ ἐγένετο ἐπὶ τοῦ πρώτου καλὰ τὰ σφάγια. (9) Ἐνταῦθα ὁ Ξενοφῶν λέγει· Δοκεῖ μοι, ὦ ἄνδρες στρατηγοί, ἐπιτάξασθαι τῇ φάλαγγι λόχους φύλακας, ἵνα, ἣν πού δέη, ὥσιν οἱ ἐπιβοηθήσοντες τῇ φάλαγγι, καὶ οἱ πολέμιοι τεταραγμένοι ἐμπίπτωσιν εἰς τεταγμένους καὶ ἁκεραίους. Συνεδόκει ταῦτα πᾶσιν. (10) Ὑμεῖς μὲν τοίνυν, ἔφη, προηγεῖσθε τὴν πρὸς τοὺς ἐναντίους, ὥς μὴ ἐστήκωμεν, ἐπεὶ ὥφθημεν καὶ εἶδομεν τοὺς πολεμίους·

ἐγὼ δὲ ἤξω, τοὺς τελευταίους λόχους καταχωρίσας, ἥπερ ὑμῖν δοκεῖ.

(11) Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἥσυχοι προῆγον· ὁ δέ, τρεῖς ἀφελὼν τὰς τελευταίας τάξεις, ἀνὰ διακοσίους ἄνδρας, τὴν μὲν ἐπὶ τὸ δεξιὸν ἐπέτρεψεν ἐφέπεσθαι, ἀπολιπόν-
τας ὡς πλέθρον· Σαμόλας Ἀχαιοὺς ταύτης ἤρχε τῆς τά-
ξεως· τὴν δ' ἐπὶ τῷ μέσῳ ἐχώρισεν ἐπεσθαι· Πυρρίδας
Ἀρκὰς ταύτης ἤρχε· τὴν δὲ μίαν ἐπὶ τῷ εὐωνύμῳ· Φρα-
σίας Ἀθηναῖος ταύτῃ ἐφειστήκει. (12) Προϊόντες δέ,
ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ καὶ δυσπό-
ρῳ, ἔστησαν, ἀγνοοῦντες, εἰ διαβατέον εἴη τὸ νῆπος,
καὶ παρεγγυῶσι στρατηγούς καὶ λοχαγούς παριέναι ἐπὶ
τὸ ἡγούμενον. (13) Καὶ ὁ Ξενοφῶν, θαυμάσας, ὅτι τὸ
ἰσχὸν εἴη τὴν πορείαν, καὶ τάχα ἀκούων τὴν παρεγγυήν,
ἐλαύνει ἢ ἐδύνατο τάχιστα. Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, λέγει
Σοφαίνετος, πρεσβύτατος ὢν τῶν στρατηγῶν, ὅτι βου-
λῆς οὐκ ἄξιον εἴη, εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον ὃν τὸ
νῆπος.

(14) Καὶ ὁ Ξενοφῶν σπουδῇ ὑπολαβὼν ἔλεξεν· Ἀλλ'
ἴστε μὲν με, ὦ ἄνδρες, οὐδένα πω κίνδυνον προξενήσαν-
τα ὑμῖν ἐθελούσιον· οὐ γὰρ δόξης ὁρῶ δεομένους ὑμᾶς
εἰς ἀνδρειότητα, ἀλλὰ σωτηρίας. (15) Νῦν δὲ οὕτως
ἔχει· ἀμαχεῖ μὲν ἐνθένδε οὐκ ἐστὶν ἀπελθεῖν· ἦν γὰρ μὴ
ἡμεῖς ἴωμεν ἐπὶ τοὺς πολεμίους, οὗτοι ἡμῖν, ὅταν ἀπίω-
μεν, ἔψονται καὶ ἐπιπесоῦνται. (16) Ὅρατε δὴ, πότε-
ρον κρεῖττον ἵεναι ἐπὶ τοὺς ἄνδρας, προβαλλομένους τὰ
ὅπλα, ἢ μεταβαλλομένους, ὅπισθεν ἡμῶν ἐπιόντας τοὺς
πολεμίους θεάσασθαι. (17) Ἴστε γε μέντοι, ὅτι τὸ μὲν
ἀπιέναι ἀπὸ πολεμίων οὐδενὶ καλῷ ἔοικε· τὸ δὲ ἐφέπε-
σθαι καὶ τοῖς κακίοσι θάρος ἐμποιεῖ. Ἐγὼ γε οὖν ἥδιον
ἂν σὺν ἡμίσεσιν ἐπιδίμην, ἢ σὺν διπλασίοις ἀποχωροίην.
Καὶ τούτους οἶδ' ὅτι, ἐπιόντων μὲν ἡμῶν, οὐδ' ὑμεῖς
ἐλπίζετε δέξασθαι ἡμᾶς· ἀπιόντων δέ, πάντες ἐπιστά-
μεθα, ὅτι τολμήσουσιν ἐφέπεσθαι. (18) Τὸ δὲ διαβάν-
τας ὅπισθεν νῆπος χαλεπὸν ποιήσασθαι, μέλλοντας μά-
χεσθαι, ἂρ' οὐχὶ καὶ ἀρπάσαι ἄξιον; Τοῖς μὲν γὰρ πο-
λεμίοις ἔγωγε βουλοίμην ἂν εὖπορα πάντα φαίνεσθαι,
ὥστε ἀποχωρεῖν· ἡμᾶς δὲ καὶ ὑπὸ τοῦ χωρίου δεῖ διδά-
σκεσθαι, ὅτι οὐκ ἐστὶ μὴ νικῶσι σωτηρία. (19) Θαν-

μάζω δ' ἔγωγε καὶ τὸ νάπος τοῦτο εἴ τις μᾶλλον φοβερόν νομίζει εἶναι τῶν ἄλλων, ὧν διαπεπορεύμεθα χωρίων. Πῶς μὲν γὰρ διαβατὸν τὸ πεδίον, εἰ μὴ νικήσομεν τοὺς ἱππέας; πῶς δὲ ἂν διεληλύθामεν ὄρη, ἣν πελτασταὶ τοσοῖδε ἐφέπωνται; (20) Ἦν δὲ δὴ καὶ σωθῶμεν ἐπὶ θάλατταν, πόσον τι νάπος ὁ Πόντος; ἔνθα οὔτε πλοῖα ἔστι τὰ ἀπάξοντα, οὔτε σῖτος, ὥς θρεψόμεθα μένοντες· δεήσει δέ, ἣν θᾶπτον ἐκεῖ γενώμεθα, θᾶπτον ἐξιέναι πάλιν ἐπὶ τὰ ἐπιτήδεια. (21) Οὐκοῦν νῦν κρεῖττον ἡριστηκότας μάχεσθαι, ἢ αὐρίον ἀναρίστους. Ἄνδρες, τά τε ἱερὰ ἡμῖν καλὰ, οἳ τε οἰωνοὶ αἴσιοι, τά τε σφάγια κάλλιστα. Ἴωμεν ἐπὶ τοὺς ἄνδρας. Οὐ δεῖ ἔτι τούτους, ἐπεὶ ἡμᾶς πάντας εἶδον, ἡδέως δειπνήσαι, οὐδ' ὅπου ἂν ἐθέλωσι σκηνῆσαι.

(22) Ἐντεῦθεν οἱ λοχαγοὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον, καὶ οὐδεὶς ἀντέλεγε. Καὶ ὅς ἡγεῖτο, παραγγείλας διαβαίνειν, ἢ ἕκαστος ἐτύγγανε τοῦ νάπους ὧν· θᾶπτον γὰρ ἂν ἀθρόον ἐδόκει οὕτω πέραν γενέσθαι τὸ στράτευμα, ἢ εἰ κατὰ τὴν γέφυραν, ἢ ἐπὶ τῷ νάπει ἦν, ἐξεμηρούοντο. (23) Ἐπεὶ δὲ διέβησαν, παριὼν παρὰ τὴν φάλαγγα, ἔλεγεν· Ἄνδρες, ἀναμιμνήσκεσθε, ὅσας δὴ μάχας σὺν τοῖς θεοῖς ὁμόσε ἰόντες νενικήκατε, καὶ οἷα πάσχουσιν οἱ πολεμίους φεύγοντες· καὶ τοῦτ' ἐννοήσατε, ὅτι ἐπὶ ταῖς θύραις τῆς Ἑλλάδος ἐσμέν. (24) Ἀλλ' ἔπεσθε Ἡγεμόνι τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ ἀλλήλους παρακαλεῖτε ὀνομαστί. Ἡδύ τοι, ἀνδρεῖον τι καὶ καλὸν νῦν εἰπόντα καὶ ποιήσαντα, μνήμην, ἐν οἷς ἐθέλει, παρέχειν ἑαυτοῦ.

(25) Ταῦτα παρελαύνων ἔλεγε, καὶ ἅμα ὑφηγεῖτο ἐπὶ φάλαγγος, καὶ τοὺς πελταστάς ἐκατέρωθεν ποιησάμενοι ἐπορεύοντο ἐπὶ τοὺς πολεμίους. Παρηγγέλλετο δὲ τὰ μὲν δόρατα ἐπὶ τὸν δεξιὸν ὦμον ἔχειν, ἕως σημαῖνοι τῇ σάλπιγγι· ἔπειτα δὲ εἰς προβολὴν καθέντας ἔπεσθαι βάδην, καὶ μηδένα δρόμῳ διώκειν. Ἐκ τούτου σύνθημα παρήει, ΖΕΥΣ ΣΩΤΗΡ, ΗΡΑΚΛΗΣ ΗΓΕΜΩΝ.

(26) Οἱ δὲ πολέμιοι ὑπέμενον, νομίζοντες, καλὸν ἔχειν τὸ χωρίον. Ἐπεὶ δὲ ἐπλησίαζον, ἀλαλάξαντες οἱ Ἕλληνες πελτασταὶ ἔθεον ἐπὶ τοὺς πολεμίους, πρὶν τινα κελεύειν· οἱ δὲ πολέμιοι ἀντίοι ὥρμησαν, οἳ τε ἱππεῖς καὶ τὸ στίφος τῶν Βιθυνῶν· καὶ τρέπονται τοὺς πελταστάς.

(27) Ἀλλ' ἐπεὶ ὑπηγντίαζεν ἡ φύλαγξ τῶν ὀπλιτῶν ταχὺ πορευομένη, καὶ ἅμα ἡ σάλπιγξ ἐφθέγγετο, καὶ ἐπαι-
 νίζον, καὶ μετὰ ταῦτα ἠλάλαζον, καὶ ἅμα τὰ δόρα-
 τα καθίεσαν, ἐνταῦθα οὐκέτι ἐδέξαντο οἱ πολέμιοι,
 ἀλλ' ἔφευγον. (28) Καὶ Τιμασίῳ μὲν ἔχων τοὺς ἵπ-
 πέας ἐφείπετο, καὶ ἀπεκτίννυσαν, ὅσους περ ἐδύναντο,
 ὥς ὀλίγοι ὄντες. Τῶν δὲ πολεμίων τὸ μὲν εὐώνυμον εὐ-
 θὺς διεσπάρη, καθ' ὃ οἱ Ἕλληνες ἵππεῖς ἦσαν· τὸ δὲ
 δεξιόν, ἅτε οὐ σφόδρα διωκόμενον, ἐπὶ λόφου συνέστη.
 (29) Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες ὑπομένοντας αὐτοὺς,
 ἐδόκει ῥᾶστόν τε καὶ ἀκινδυνότατον εἶναι, ἰέναι ἤδη ἐπ'
 αὐτοὺς. Παιανίσαντες οὖν, εὐθὺς ἐπέκειντο· οἱ δὲ
 οὐχ ὑπέμειναν. Καὶ ἐνταῦθα οἱ πελτασταὶ ἐδίωκον, μέ-
 χρι τὸ δεξιὸν αὐ διεσπάρη· ἀπέθανον δ' ὀλίγοι· τὸ γὰρ
 ἵππικὸν φόβον παρείχε, τὸ τῶν πολεμίων, πολὺ ὄν.
 (30) Ἐπεὶ δὲ εἶδον οἱ Ἕλληνες τό τε Φαρναβάζου ἵππι-
 κὸν ἔτι συνεστηκός, καὶ τοὺς Βιθυνοὺς ἵππέας πρὸς
 τούτους συναθροισμένους, καὶ ἀπὸ λόφου τινὸς κατα-
 θεωμένους τὰ γιγνόμενα, ἀπειρήκεσαν μὲν, ὁμῶς δ'
 ἐδόκει καὶ ἐπὶ τούτους ἰτέον εἶναι οὕτως, ὅπως δύναιτο,
 ὥς μὴ τεθαρρόηκότες ἀναπαύσαιντο. Συνταξάμενοι δὲ
 πορεύονται. (31) Ἐντεῦθεν οἱ πολέμιοι ἵππεῖς φεύγουσι
 κατὰ τοῦ πρανοῦς, ὁμοίως ὥσπερ ὑπὸ ἵππέων διωκόμε-
 νοι· νάπος γὰρ αὐτοὺς ὑπεδέχετο, ὃ οὐκ ἤδεσαν οἱ Ἕλ-
 ληνες, ἀλλὰ προαπετράποντο διώκοντες· ὁψὲ γὰρ ἦν.
 (32) Ἐπανελθόντες δέ, ἔνθα [δὴ] ἡ πρώτη συμβολὴ
 ἐγένετο, στησάμενοι τρόπαιον, ἀπήεσαν ἐπὶ θάλατταν
 περὶ ἡλίου δυσμᾶς· στάδιοι γὰρ ἦσαν ὥς ἐξήκοντα ἐπὶ
 τὸ στρατόπεδον.

CAP. VI.

Exercitus jam nemine prohibente praedam ex vicinis regionibus agit. Cleander, harmosta Byzantii, advenit; qui tumultu forte exorto, et Dexippi calumniis a Graecis abalienatus, Xenophontis prudentiis conciliatur, ita ut eos, nisi sacra prohibuissent, ipse Byzantium duxisset. Cleandro domum profecto, Graeci cum multa praeda Chrysopolin perveniunt.

Ἐντεῦθεν οἱ μὲν πολέμιοι εἶχον ἀμφὶ τὰ ἑαυτῶν, καὶ ἀπήγοντο καὶ τοὺς οἰκέτας καὶ τὰ χρήματα, ὅποι ἐδύναντο προσωτάτω· οἱ δὲ Ἕλληνες προσέμενον μὲν Κλέανδρον, καὶ τὰς τριήρεις, καὶ τὰ πλοῖα, ὥς ἦξοντα· ἐξιόντες δὲ ἐκάστης ἡμέρας σὺν τοῖς ὑποζυγίοις καὶ τοῖς ἀνδραπόδοις, ἐφέροντο ἀδεῶς ἤδη πυρρὺς, κριθάς, οἶνον, ὅσπρια, μελίνας, σῦκα· ἅπαντα γὰρ [ἀγαθὰ] εἶχεν ἡ χώρα, πλὴν ἐλαίου. (2) Καὶ ὁπότε μὲν καταμένοι τὸ στράτευμα ἀναπαυόμενον, ἐξῆν ἐπὶ λείαν ἵέναι· καὶ ἐλάμβανον οἱ ἐξιόντες· ὁπότε δ' ἐξίοι πᾶν τὸ στράτευμα, εἴ τις χωρὶς ἀπελθὼν λάβοι τι, δημόσιον ἔδοξεν εἶναι. (3) Ἦδη δὲ ἦν [πολλή] πάντων ἀφθονία· καὶ γὰρ ἀγοραὶ πάντοθεν ἀφικνοῦντο ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ οἱ παραπλέοντες ἄσμενοι κατῆγον, ἀκούοντες, ὥς οἰκίζοιτο πόλις, καὶ λιμὴν εἶη. (4) Ἐπεμπον δὲ καὶ οἱ πολέμιοι [ἤδη], οἳ πλησίον ὤκουν, πρὸς Ξενοφῶντα, ἀκούοντες, ὅτι αὐτός πολίξει τὸ χωρίον, ἐρωτῶντες, ὅ τι δέοι ποιοῦντας φίλους εἶναι. Ὁ δ' ἐπεδείκνυεν αὐτοὺς τοῖς στρατιώταις. (5) Κὰν τούτῳ Κλέανδρος ἀφικνεῖται, δύο τριήρεις ἔχων, πλοῖον δ' οὐδέν. Ἐτύγγανε δὲ τὸ στράτευμα ἔξω ὄν, ὅτε ἀφίκετο, καὶ ἐπὶ λείαν τινὲς οἰχόμενοι, ἄλλοι εἰς τὸ ὄρος· καὶ εἰλήφεσαν πρόβατα πολλὰ· ὀκνοῦντες δέ, μὴ ἀφαιρεθεῖεν, τῷ Δεξιππῳ λέγουσιν, (ὃς ἀπέδρα τὴν πεντηκόντορον ἔχων ἐκ Τραπεζοῦντος) καὶ κελεύουσι διασώσαντα τὰ πρόβατα, τὰ μὲν αὐτὸν λαβεῖν, τὰ δὲ σφίσιν αὐτοῖς ἀποδοῦναι.

(6) Εὐθύς δ' ἐκεῖνος ἀπελαύνει τοὺς περιεστῶτας τῶν στρατιωτῶν, καὶ λέγοντας, ὅτι δημόσια ταῦτ' εἴη, καὶ τῷ Κλέανδρῳ [εὐθύς] ἔλθαι λέγει, ὅτι ἄρπάζειν ἐπιχειροῦσιν. Ὁ δὲ κελεύει τὸν ἄρπάζοντα ἄγειν πρὸς αὐτόν. (7) Καὶ ὁ μὲν λαβὼν ἄγει τινά· περιτυχὼν δ' Ἀγασίας ἀφαιρεῖται· καὶ γὰρ ἦν αὐτῷ ὁ ἀγόμενος λοχίτης. Οἱ δὲ ἄλλοι οἱ παρόντες τῶν στρατιωτῶν ἐπιχειροῦσι βάλλειν τὸν Δέξιππον, ἀνακαλοῦντες τὸν προδότην. Ἐδειςαν δὲ καὶ τῶν τριηριτῶν πολλοί, καὶ ἔφρευγον εἰς τὴν θάλατταν· καὶ Κλέανδρος δ' ἔφρευγε. (8) Ξενοφῶν δὲ καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ κατεκάλυνόν τε, καὶ τῷ Κλέανδρῳ ἔλεγον, ὅτι οὐδὲν εἴη πρᾶγμα, ἀλλὰ τὸ δόγμα εἴη αἴτιον, τὸ τοῦ στρατεύματος, ταῦτα γενέσθαι. (9) Ὁ δὲ Κλέανδρος, ὑπὸ τοῦ Δεξίππου τε ἀνερεθιζόμενος, καὶ αὐτὸς ἀχθεσθεὶς, ὅτι ἐφοβήθη, ἀποπλευσεῖσθαι ἔφη καὶ κηρύξειν, μηδεμίαν πόλιν δέχεσθαι αὐτοῦς, ὡς πολεμίους. Ἦρχον δὲ τότε πάντων τῶν Ἑλλήνων οἱ Λακεδαιμόνιοι.

(10) Ἐνταῦθα πονηρὸν ἐδόκει τὸ πρᾶγμα [ἐκεῖνο] εἶναι τοῖς Ἕλλησι, καὶ ἐδέοντο μὴ ποιεῖν ταῦτα. Ὁ δ' οὐκ ἂν ἄλλως ἔφη γενέσθαι, εἰ μὴ τις ἐκδώσει τὸν ἄρξαντα βάλλειν καὶ τὸν ἀφελόμενον. (11) Ἦν δέ, ὃν ἐζήτει, Ἀγασίας, διὰ τέλους φίλος τῷ Ξενοφῶντι· ἐξ οὗ καὶ διέβαλεν αὐτόν ὁ Δέξιππος. Καὶ ἐντεῦθεν, ἐπειδὴ ἀπορία ἦν, συνήγαγον τὸ στρατεύμα οἱ ἄρχοντες· καὶ ἔνιοι μὲν αὐτῶν παρ' ὀλίγον ἐποιοῦντο τὸν Κλέανδρον· τῷ δὲ Ξενοφῶντι οὐκ ἐδόκει φαῦλον εἶναι τὸ πρᾶγμα, ἀλλ' ἀναστὰς ἔλεξεν·

(12) ὦ ἄνδρες στρατιῶται, ἐμοὶ δ' οὐ φαῦλον δοκεῖ εἶναι τὸ πρᾶγμα, εἰ ἡμῖν οὕτως ἔχων τὴν γνώμην Κλέανδρος ἄπεισιν, ὥσπερ λέγει. Εἰσὶ μὲν γὰρ ἤδη ἐγγὺς αἱ Ἑλληνίδες πόλεις· τῆς δ' Ἑλλάδος Λακεδαιμόνιοι προεστήκασιν· ἱκανοὶ δὲ εἰσι καὶ εἰς ἕκαστος Λακεδαιμονίων ἐν ταῖς πόλεσιν, ὅ τι βούλονται, διαπράττεσθαι. (13) Εἰ οὖν οὗτος πρῶτον μὲν ἡμᾶς Βυζαντίου ἀποκλείσει, ἔπειτα δὲ τοῖς ἄλλοις ἁρμοσταῖς παραγγελεῖ, εἰς τὰς πόλεις μὴ δέχεσθαι, ὡς ἀπιστοῦντας Λακεδαιμονίοις καὶ ἀνόμους ὄντας, ἔτι δὲ πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον οὗτος ὁ λόγος περὶ ἡμῶν ἦξει· χαλεπὸν ἔσται

καὶ μένειν καὶ ἀποπλεῖν· καὶ γὰρ ἐν τῇ γῇ ἄρχουσι Λακεδαιμόνιοι καὶ ἐν τῇ θαλάττῃ τὸν νῦν χρόνον. (14) Οὐκ οὐτε εἶ οὐτε ἐνὸς ἀνδρὸς ἕνεκα οὐτε δυοῖν ἡμῶς τοὺς ἄλλους τῆς Ἑλλάδος ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ πειστέον, ὃ τι ἂν κελεύωσι· καὶ γὰρ αἱ πόλεις ἡμῶν, ὅθεν ἐσμέν, πείθονται αὐτοῖς. (15) Ἐγὼ μὲν οὖν, (καὶ γὰρ ἀκούω, Δέξιππον λέγειν πρὸς Κλέανδρον, ὥς οὐκ ἂν ἐποίησεν Ἀγασίας ταῦτα, εἰ μὴ ἐγὼ αὐτὸν ἐκέλευσα) ἐγὼ οὖν ἀπολύω καὶ ὑμῶς τῆς αἰτίας, καὶ Ἀγασίαν, ἂν αὐτὸς Ἀγασίας φήσῃ, ἐμὲ τινος τούτων αἴτιον εἶναι, καὶ καταδικάζω ἑμαυτοῦ, εἰ ἐγὼ πετροβολίας ἢ ἄλλου τινὸς βιαίου ἐξάρχω, τῆς ἐσχάτης δίκης ἄξιος εἶναι, καὶ ὑφ᾽ ἐξω τὴν δίκην. (16) Φημὶ δέ, καὶ εἴ τινα ἄλλον αἰτιᾶται, ἑαυτὸν χρῆναι παρασχεῖν Κλεάνδρῳ κρίναι· οὕτω γὰρ ἂν ὑμεῖς ἀπολελυμένοι τῆς αἰτίας εἴητε. Ὡς δὲ νῦν ἔχει, χαλεπὸν, εἰ, οἰόμενοι ἐν τῇ Ἑλλάδι καὶ ἐπαίρου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι, ἀντὶ δὲ τούτων μηδ' ὅμοιοι τοῖς ἄλλοις ἐσόμεθα, ἀλλ' εἰρξόμεθα ἐκ τῶν Ἑλληνίδων πόλεων.

(17) Μετὰ ταῦτα ἀναστὰς Ἀγασίας εἶπεν· Ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, ὁμνυμι θεοὺς καὶ θεάς, ἢ μὴν μήτε ἐμὲ Ξενοφῶντα κελεῦσαι ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα, μήτε ὑμῶν ἄλλον μηδένα· ἰδόντι δέ μοι ἄνδρα ἀγαθὸν ἀγόμενον τῶν ἐμῶν λοχιτῶν ὑπὸ Δεξίππου, ὃν ὑμεῖς ἐπίστασθε ὑμῶς προδόντα, δεινὸν ἔδοξεν εἶναι· καὶ ἀφειλόμην, ὁμολογῶ. (18) Καὶ ὑμεῖς μὲν μὴ ἐκδῶτέ με· ἐγὼ δ' ἑμαυτόν, ὥσπερ Ξενοφῶν λέγει, παρασχῆσω κρίναντι Κλεάνδρῳ, ὃ τι ἂν βούληται ποιῆσαι· τούτου ἕνεκα μήτε πολεμεῖτε Λακεδαιμονίοις, σῶζοιθέ τε ἀσφαλῶς, ὅπῃ θέλει ἕκαστος. Συμπέμψατε μέντοι μοι ὑμῶν αὐτῶν ἐλόμενοι πρὸς Κλέανδρον, οἵτινες, ἂν τι ἐγὼ παραλείπω, καὶ λέξουσιν ὑπὲρ ἐμοῦ καὶ πράξουσιν. (19) Ἐκ τούτου ἔδωκεν ἡ στρατιὰ, οὗστινας βούλοιτο προελόμενον εἶναι. Ὁ δὲ προεῖλετο τοὺς στρατηγούς. Μετὰ ταῦτα ἐπορεύοντο πρὸς Κλέανδρον Ἀγασίας καὶ οἱ στρατηγοί, καὶ ὁ ἀφαιρεθεὶς ἀνὴρ ὑπὸ Ἀγασίου· καὶ ἔλεγον οἱ στρατηγοί·

(20) Ἐπεμψεν ἡμῶς ἡ στρατιὰ πρὸς σέ, ὦ Κλέανδρε· καὶ κελεύουσί σε, εἴτε πάντας αἰτιᾶ, κρίναντα

σεαυτὸν χρῆσθαι, ὃ τι ἂν βούλη· εἴτε ἓνα τινά, ἢ δύο, ἢ καὶ πλείους αἰτιᾶ, τούτους ἀξιούσι παρασχεῖν σοι ἑαυτοὺς εἰς κρίσιν. Εἴτε οὖν ἡμῶν τινὰ αἰτιᾶ, πάρεσμέν σοι ἡμεῖς· εἴτε δὲ ἄλλον τινά [αἰτιᾶ], φράσον· οὐδεὶς γὰρ [σοι] ἀπέσται, ὅστις ἂν ἡμῖν ἐθέλῃ παίθεσθαι. (21) Μετὰ ταῦτα παρελθὼν ὁ Ἀγασίας εἶπεν· ὦ Κλέανδρε, ὁ ἀφελόμενος Δέξιππον ἄγοντος τοῦτον τὸν ἄνδρα, καὶ παίειν κελεύσας Δέξιππον. (22) Τοῦτον μὲν γὰρ οἶδα ἄνδρα ἀγαθὸν ὄντα· Δέξιππον δὲ αἰρεθέντα οἶδα ὑπὸ τῆς στρατιᾶς ἄρχειν τῆς πεντηκοντόρου, ἧς ἡτησάμεθα παρὰ Τραπεζουντίων, ἐφ' ᾧ τε πλοῖα συλλέγειν, ὥς σωζοίμεθα· καὶ ἀποδράντα Δέξιππον, καὶ προδόντα τοὺς στρατιώτας, μεθ' ὧν ἐσώθη. (23) Καὶ τοὺς τε Τραπεζουντίους ἀπεστερήκαμεν τὴν πεντηκόντορον, καὶ κακοὶ δοκοῦμεν εἶναι διὰ τοῦτον· αὐτοῖ τε, τὸ ἐπὶ τούτῳ, ἀπολώλαμεν [πάντες]. Ἦκουε γάρ, ὥσπερ ἡμεῖς, ὥς ἄπορον εἶη, πεζῇ ἀπιόντας τοὺς ποταμούςς τε διαβῆναι, καὶ σωθῆναι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτον οὖν τοιοῦτον ὄντα ἀφειλόμην. (24) Εἰ δὲ σὺ ἦγες, ἢ ἄλλος τις τῶν παρὰ σοῦ, καὶ μὴ τῶν παρ' ἡμῶν ἀποδράντων, εὖ ἴσθι, ὅτι οὐδὲν ἂν τούτων ἐποίησα. Νόμιζε δέ, ἂν ἐμὲ νῦν ἀποκτείνῃς, δι' ἄνδρα δειλὸν τε καὶ πονηρὸν ἄνδρα ἀγαθὸν ἀποκτενῶν.

(25) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν, ὅτι Δέξιππον μὲν οὐκ ἐπαινοίη, εἰ ταῦτα πεποιηκὼς εἶη· οὐ μέντοι ἔφη νομίζειν, οὐδ' εἰ παμπόνηρος ἦν Δέξιππος, βίαν χρῆναι πάσχειν αὐτόν, ἀλλὰ κριθέντα ὥσπερ καὶ ἡμεῖς νῦν ἀξιούτε, τῆς δίκης τυχεῖν. (26) Νῦν μὲν οὖν ἄπιτε, καταλιπόντες τόνδε τὸν ἄνδρα· ὅταν δ' ἐγὼ κελεύσω, πάρεστε πρὸς τὴν κρίσιν. Αἰτιῶμαι δὲ οὔτε τὴν στρατιάν, οὔτε ἄλλον οὐδένα· ἐπεὶ γε οὗτος αὐτὸς ὁμολογεῖ ἀφελέσθαι τὸν ἄνδρα. (27) Ὁ δ' ἀφαιρεθεὶς εἶπεν· ὦ Κλέανδρε, εἰ καὶ οἶμι με ἀδικοῦντά τι ἄγεσθαι, οὐτ' ἔπαιον οὐδένα, οὐτ' ἔβαλλον, ἀλλ' εἶπον, ὅτι δημόσια εἶη τὰ πρόβατα· ἦν γὰρ τῶν στρατιωτῶν δόγμα, εἴ τις, ὅποτε ἡ στρατιὰ ἐξίῃ, ἰδίᾳ ληΐζοιτο, δημόσια εἶναι τὰ ληφθέντα. (28) Ταῦτ' εἶπον· καὶ ἐκ τούτου με λαβὼν οὗτος ἦγεν, ἵνα μὴ φθέγγοιτο μηδεὶς, ἀλλ' αὐτὸς λαβὼν τὸ μέρος, διασώσειε τοῖς λησταῖς

παρὰ τὴν ῥήτραν τὰ χρήματα. Πρὸς ταῦτα ὁ Κλέανδρος εἶπεν· Ἐπεὶ τοίνυν τοιοῦτος εἶ, κατάμενε, ἵνα καὶ περὶ σοῦ βουλευσώμεθα.

(29) Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἀμφὶ Κλέανδρον ἠρίστων· τὴν δὲ στρατιὰν συνῆγε Ξενοφῶν, καὶ συνεβούλευε, πέμψαι ἄνδρας πρὸς Κλέανδρον, παραιτησομένους περὶ τῶν ἄνδρῶν. (30) Ἐκ τούτου ἔδοξεν αὐτοῖς, πέμψαντας στρατηγούς καὶ λοχαγούς καὶ Δρακόντιον τὸν Σπαρτιάτην, καὶ τῶν ἄλλων οἳ ἔδόκουν ἐπιτήδειοι εἶναι, δεῖσθαι Κλεάνδρου κατὰ πάντα τρόπον, ἀφείναι τῷ ἄνδρῳ. (31) Ἐλθὼν οὖν Ξενοφῶν λέγει· Ἐχeis μὲν, ὦ Κλέανδρε, τοὺς ἄνδρας· καὶ ἡ στρατιά σοι ὑφείτο, ὅτι ἐβούλου ποιῆσαι καὶ περὶ τούτων, καὶ περὶ ἑαυτῶν ἀπάντων. Νῦν δέ σε αἰτοῦνται καὶ δέονται δοῦναι σφίσι τῷ ἄνδρῳ, καὶ μὴ κατακαίνειν· πολλὰ γὰρ ἐν τῷ ἔμ-προσθεν χρόνῳ περὶ τὴν στρατιὰν ἐμοχθησάτην. (32) Ταῦτα δέ σου τυχόντες, ὑπισχνοῦνταί σοι ἀντὶ τούτων, ἐὰν βούλῃ ἡγεῖσθαι αὐτῶν, καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ ἴλεω ᾧσιν, ἐπιδείξω σοι, καὶ ὥς κόσμοί εἰσι, καὶ ὥς ἱκανοί, τῷ ἄρχοντι πειθόμενοι, τοὺς πολεμίους σὺν τοῖς θεοῖς μὴ φοβεῖσθαι. (33) Δέονται δέ σου καὶ τοῦτο, παραγενόμενον καὶ ἄρξαντα ἑαυτῶν πεῖραν λαβεῖν καὶ Δεξίππου καὶ σφῶν [καὶ] τῶν ἄλλων, οἷος ἕκαστός ἐστι, καὶ τὴν ἀξίαν ἑκάσταις νεῖμαι. (34) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κλέανδρος· Ἀλλὰ ναὶ [μὰ] τῷ Σιω, ἔφη, ταχύ τοι ὑμῖν ἀποκρινοῦμαι. Καὶ τῷ τε ἄνδρῳ ὑμῖν δίδωμι, καὶ αὐτὸς παρέσομαι· καὶ ἐὰν οἱ θεοὶ παραδιδῶσι [τι], ἐξηγήσομαι εἰς τὴν Ἑλλάδα. Καὶ πολὺ οἱ λόγοι οὗτοι ἀντίοι εἰσὶν ἢ οὓς ἐγὼ περὶ ὑμῶν ἐνίων ἤκουον, ὥς τὸ στρατεύμα ἀφίστατε ἀπὸ Λακεδαιμονίων.

(35) Ἐκ τούτου οἱ μὲν ἐπαινοῦντες ἀπῆλθον, ἔχοντες τῷ ἄνδρῳ· Κλέανδρος δὲ ἐθύετο ἐπὶ τῇ πορείᾳ, καὶ συνῆν Ξενοφῶντι φιλικῶς, καὶ ξενίαν συνεβάλλοντο. Ἐπεὶ δὲ καὶ ἑώρα αὐτοὺς τὸ παραγγελλόμενον εὐτάκτως ποιοῦντας, καὶ μᾶλλον ἔτι ἐπεθύμει ἡγεμῶν γενέσθαι αὐτῶν. (36) Ἐπεὶ μέντοι θυομένῳ αὐτῷ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οὐκ ἐγίγνετο τὰ ἱερά, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν οὐκ ἐθέλει γενέσθαι τὰ ἱερά ἐξάγειν· ὑμεῖς μέντοι μὴ ἀθυμεῖτε τούτου ἕνεκα· ὑμῖν μὲν γάρ,

ὥς ἔοικε, δέδοται ἐκκομίσαι τοὺς ἄνδρας· ἀλλὰ πο-
ρεύεσθε. Ἡμεῖς δὲ ὑμᾶς, ἐπειδὴν ἐκεῖσε ἤκητε, δεξό-
μεθα, ὥς ἂν δυνώμεθα κάλλιστα.

(37) Ἐκ τούτου ἔδοξε τοῖς στρατιώταις, δοῦναι
αὐτῷ τὰ δημόσια πρόβατα. Ὁ δὲ δεξάμενος, πάλιν
αὐτοῖς ἀπέδωκε· καὶ αὐτὸς μὲν ἀπέπλει, οἱ δὲ στρα-
τιῶται, διαθέμενοι τὸν σῖτον, ὃν ἦσαν συγκεκομισμένοι,
καὶ τὰ ἄλλα, ἃ εἰλήφεσαν, ἐξεπορεύοντο διὰ τῶν Βιθυ-
νῶν. (38) Ἐπεὶ δὲ οὐδενὶ ἐνέτυχον πορευόμενοι τὴν ὁρ-
θὴν ὁδόν, ὥστ' ἔχοντές τι εἰς τὴν φιλίαν ἐλθεῖν, ἔδοξεν
αὐτοῖς, τοῦμπαλιν ὑποστρέψαντας ἐλθεῖν μίαν ἡμέραν
καὶ νύκτα. Τοῦτο δὲ ποιήσαντες, ἔλαβον πολλὰ καὶ ἄν-
θρώποδα καὶ πρόβατα· καὶ ἀφίκοντο ἑκταῖοι εἰς Χρυ-
σόπολιν τῆς Χαλκηδονίας, καὶ ἐκεῖ ἔμειναν ἡμέρας ἑπτὰ
λαφυροπωλοῦντες.

Ξ Ε Ν Ο Φ Ω Ν Τ Ο Σ

ΚΥΡΟΥ ΑΝΑΒΑΣΕΩΣ Ζ'.

C A P. I.

Anaxibius, classis Spartanae praefectus, in Pharnabazi gratiam exercitum, vanis promissis illectum, Byzantium traducit. Ibi milites per fraudem urbe exclusi, tumultuantur; sed Xenophontis oratione sedati, Coeradatam quendam ducem accipiunt, vanum hominem, qui post paucos dies ipse se imperio abdicat.

“Οσα μὲν δὴ ἐν τῇ ἀναβάσει τῇ μετὰ Κύρου ἔπραξαν οἱ Ἕλληνες μέχρι τῆς μάχης, καὶ ὅσα, ἐπεὶ Κύρος ἐτελεύτησεν, ἐν τῇ πορείᾳ, μέχρις εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοντο, καὶ ὅσα ἐκ τοῦ Πόντου πεζῇ ἐξιόντες καὶ πλέοντες ἐποιοῦν, μέχρις ἔξω τοῦ στόματος ἐγένοντο ἐν Χρυσόπολει τῆς Ἀσίας, [πάντα] ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ δεδήλωται.

(2) Ἐκ τούτου δὲ Φαρνάβαζος, φοβούμενος τὸ στράτευμα, μὴ ἐπὶ τὴν αὐτοῦ ἀρχὴν στρατεύηται, πέμψας πρὸς Ἀναξίβιον τὸν ναύαρχον, (ὃ δὲ ἔτυχεν ἐν Ὑζαντίῳ ὢν) ἐδεῖτο, διαβιβάσαι τὸ στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνεῖτο, πάντα ποιήσιν αὐτῷ, ὅσα δέοι. (3) Καὶ Ἀναξίβιος μετεπέμψατο τοὺς στρατηγούς καὶ λοχαγούς τῶν στρατιωτῶν εἰς Βυζάντιον, καὶ ὑπισχνεῖτο, εἰ διαβαῖεν, μισθοφορὰν ἔσεσθαι τοῖς στρατιώταις. (4) Οἱ μὲν δὴ ἄλλοι ἔφασαν βουλευσάμενοι ἀπαγγελεῖν· Ξενοφῶν δὲ εἶπεν αὐτῷ, ὅτι ἀπαλλάξοιτο ἤδη ἀπὸ τῆς στρατιᾶς, καὶ βούλοιτο ἀποπλεῖν. Ὁ δὲ

Ἀναξίβριος ἐκέλευσεν αὐτὸν συνδιαβάντα, ἔπειτα οὕτως ἀπαλλάττεσθαι. Ἔφη οὖν ταῦτα ποιήσιν.

(5) Σεύθης δὲ ὁ Θράξ πέμπει Μηδοσάδην, καὶ κελεύει Ξενοφῶντα συμπροθυμεῖσθαι, ὅπως διαβῇ τὸ στράτευμα, καὶ ἔφη αὐτῷ ταῦτα συμπροθυμηθέντι ὅτι οὐ μεταμελήσει. (6) Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλὰ τὸ μὲν στράτευμα διαβήσεται· τούτου ἕνεκα μηδὲν τελείτω μήτε ἐμοί, μήτε ἄλλῳ μηδενί· ἐπειδὰν δὲ διαβῇ, ἐγὼ μὲν ἀπαλλάξομαι· πρὸς δὲ τοὺς διαμένοντας καὶ ἐπικαιρίους ὄντας προσφερέσθω, ὥς ἂν αὐτῷ δοκῇ ἀσφαλές.

(7) Ἐκ τούτου διαβαίνουσι πάντες εἰς Βυζάντιον οἱ στρατιῶται· καὶ μισθὸν μὲν οὐκ ἐδίδου ὁ Ἀναξίβριος· ἐκῆρουξε δέ, λαβόντας τὰ ὅπλα καὶ τὰ σκεύη τοὺς στρατιώτας ἐξιέναι, ὥς ἀποπέμψων τε ἅμα καὶ ἀριθμὸν ποιήσων. Ἐνταῦθα οἱ στρατιῶται ἤχθοντο, ὅτι οὐκ εἶχον ἀργύριον ἐπισιτίζεσθαι εἰς τὴν πορείαν, καὶ ὀκνηρῶς συνεσκευάζοντο.

(8) Καὶ ὁ Ξενοφῶν, Κλεάνδρῳ τῷ ἁρμοστῇ ξένος γεγεννημένος, προσελθὼν ἡσπάζετο αὐτόν, ὥς ἀποπλευσούμενος ἦδη. Ὁ δ' αὐτῷ λέγει· Μὴ ποιήσης ταῦτα· εἰ δὲ μή, ἔφη, αἰτίαν ἔξεις· ἐπεὶ καὶ νῦν τινὲς ἦδη σὲ αἰτιῶνται, ὅτι οὐ ταχὺ ἐξέρπει τὸ στράτευμα. (9) Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' αἴτιος μὲν ἔγωγε οὐκ εἰμὶ τούτου, οἱ δὲ στρατιῶται αὐτοί, ἐπισιτισμοῦ δεόμενοι, [καὶ οὐκ ἔχοντες], διὰ τοῦτο ἀθυμοῦσι πρὸς τὴν ἔξοδον. (10) Ἀλλ' ὅμως, ἔφη, ἐγὼ σοι συμβουλεύω, ἐξελθεῖν μὲν ὥς πορευσόμενον· ἐπειδὰν δ' ἔξω γένηται τὸ στράτευμα, τότε ἀπαλλάττεσθαι. Ταῦτα τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἐλθόντες πρὸς Ἀναξίβριον διαπραξόμεθα. Οὕτως ἐλθόντες ἔλεγον ταῦτα. (11) Ὁ δ' ἐκέλευσεν οὕτω ποιεῖν, καὶ τὴν ταχίστην ἐξιέναι συνεσκευασμένους, καὶ προσανειπεῖν, ὅς ἂν μὴ παρῇ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ εἰς τὸν ἀριθμὸν, ὅτι αὐτὸς αὐτὸν αἰτιάσεται. (12) Ἐντεῦθεν ἐξήρσαν οἱ τε στρατηγοὶ πρῶτοι, καὶ οἱ ἄλλοι. Καὶ ἄρδην πάντες πλὴν ὀλίγων ἔξω ἦσαν, καὶ Ἑτεόνικος εἰστήκει παρὰ τὰς πύλας, ὥς, ὅποταν ἔξω γένωνται πάντες, ἀποκλείσων τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβαλῶν.

(13) Ὁ δὲ Ἀναξίβριος, συγκαλέσας τοὺς στρατηγούς καὶ τοὺς λοχαγούς, ἔλεγε· Τὰ μὲν ἐπιτήδεια, ἔφη,

λαμβάνετε ἐκ τῶν Θρακίων κωμῶν· εἰσὶ δὲ αὐτόθι πολλὰι κριθαὶ καὶ πυροί, καὶ τᾶλλα τὰ ἐπιτήδεια· λαβόντες δὲ πορεύεσθε εἰς τὴν Χερσόνησον, ἐκεῖ δὲ Κυνίσκος ὑμῖν μισθοδοτήσῃ. (14) Ἐπακούσαντες δὲ τινες τῶν στρατιωτῶν ταῦτα, ἢ καὶ τῶν λοχαγῶν τις, διαγγέλλει εἰς τὸ στράτευμα. Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ ἐπυνθάνοντο περὶ τοῦ Σεύθου, πότερα πολέμιος εἴη ἢ φίλος, καὶ πότερα διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους δέοι πορεύεσθαι, ἢ κύκλῳ διὰ μέσης τῆς Θράκης.

(15) Ἐν ᾧ δὲ οὗτοι ταῦτα διελέγοντο, οἱ στρατιῶται ἀναρπάσαντες τὰ ὅπλα θέουσι δρόμῳ πρὸς τὰς πύλας, ὥς πάλιν εἰς τὸ τεῖχος εἰσιόντες. Ὁ δὲ Ἐτεόνικος καὶ οἱ σὺν αὐτῷ, ὥς εἶδον προσθέοντας τοὺς ὀπλίτας, συγκλείουσι τὰς πύλας, καὶ τὸν μοχλὸν ἐμβάλλουσιν. (16) Οἱ δὲ στρατιῶται ἔκοπτον τὰς πύλας, καὶ ἔλεγον, ὅτι ἀδικώτατα πάσχοιεν ἐκβαλλόμενοι εἰς τοὺς πολεμίους· καὶ κατασχίσειν τὰς πύλας ἔφασαν, εἰ μὴ ἐκόντες ἀνοίξουσιν. (17) Ἄλλοι δ' αὐτῶν ἔθεον παρὰ τὴν θάλατταν, καὶ παρὰ τὴν χηλὴν τοῦ τείχους ὑπερβαίνουσιν εἰς τὴν πόλιν· ἄλλοι δ', οἱ ἐτύγγανον ἔνδον ὄντες τῶν στρατιωτῶν, ὥς ὁρῶσι τὰ ἐπὶ ταῖς πύλαις πράγματα, διακόψαντες ταῖς ἀξίναῖς τὰ κλεῖθρα, ἀναπεταννύουσι τὰς πύλας· οἱ δ' εἰσπίπτουσιν.

(18) Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ὥς εἶδε τὰ γιγνόμενα, δείσας, μὴ ἔφ' ἀρπαγὴν τράποιτο τὸ στράτευμα, καὶ ἀνήκεστα κακὰ γένοιτο τῇ πόλει καὶ αὐτῷ καὶ τοῖς στρατιώταις, ἔθει, καὶ συνεισπίπτει εἰσὼ τῶν πυλῶν σὺν τῷ ὄχλῳ. (19) Οἱ δὲ Βυζάντιοι, ὥς εἶδον τὸ στράτευμα βίᾳ εἰσπίπτον, φεύγουσιν ἐκ τῆς ἀγορᾶς, οἱ μὲν εἰς τὰ πλοῖα, οἱ δὲ οἴκαδε· ὅσοι δ' ἔνδον ἐτύγγανον ὄντες, ἔξω· οἱ δὲ καθεῖλκον τὰς τριήρεις, ὥς ἐν ταῖς τριήρεσι σώζοιντο· πάντες δὲ ὦντο ἀπολωλέναι, ὥς ἐαλωκυίας τῆς πόλεως. (20) Ὁ δὲ Ἐτεόνικος εἰς τὴν ἄκραν ἀποφεύγει. Ὁ δὲ Ἀναξίβιος, καταδραμὼν ἐπὶ τὴν θάλατταν, ἐν ἀλιευτικῷ πλοίῳ περιέπλει εἰς τὴν ἀκρόπολιν, καὶ εὐθὺς μεταπέμπεται ἐκ Χαλκηδόνος φρουρούς· οὐ γὰρ ἱκανοὶ ἐδόκουν εἶναι οἱ ἐν τῇ ἀκροπόλει σχεῖν τοὺς ἄνδρας.

(21) Οἱ δὲ στρατιῶται ὥς εἶδον τὸν Ξενοφῶντα,

προσπίπτουσιν αὐτῷ πολλοί, καὶ λέγουσι· Νῦν σοι ἔξεστιν, ὦ Ξενοφῶν, ἀνδρὶ γενέσθαι. Ἔχεις πόλιν, ἔχεις τριήρεις, ἔχεις χρήματα, ἔχεις ἄνδρας τοσούτους. Νῦν ἂν, εἰ βούλοιο, σὺ τε [καὶ] ἡμᾶς ὀνήσαιοι, καὶ ἡμεῖς σὲ μέγαν ποιήσαιμεν. (22) Ὁ δὲ ἀπεκρίνατο· Ἀλλ' εὖ τε λέγετε, καὶ ποιήσω ταῦτα· εἰ δὲ τούτων ἐπιθυμεῖτε, θέσθε τὰ ὅπλα ἐν τάξει ὥς τάχιστα· βουλόμενος αὐτοὺς κατηρεμῆσαι· καὶ αὐτὸς τε παρηγγύα ταῦτα, καὶ τοὺς ἄλλους ἐκέλευσε παρεγγυᾶν, καὶ τίθεσθαι τὰ ὅπλα. (23) Οἱ δέ, αὐτοὶ ὑφ' ἑαυτῶν ταπτόμενοι, οἳ τε ὀπλῖται ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ εἰς ὀκτὼ ἐγένοντο, καὶ οἱ πελτασταὶ ἐπὶ τὸ κέρας ἑκάτερον παραδεδραμήκεσαν. (24) Τὸ δὲ χωρίον οἷον κάλλιστον ἐκτάξασθαι ἐστι, τὸ Θράκιον καλούμενον, ἔρημον οἰκιῶν καὶ πεδινόν. Ἐπεὶ δὲ ἔκειτο τὰ ὅπλα, καὶ κατηρεμίσθησαν, συγκαλεῖ Ξενοφῶν τὴν στρατιάν, καὶ λέγει τάδε·

(25) Ὅτι μὲν ὀργίζεσθε, ὦ ἄνδρες στρατιῶται, καὶ νομίζετε δεινὰ πάσχειν ἔξαπατῶμενοι, οὐ θαυμάζω. Ἐὰν δὲ τῷ θυμῷ χαριζώμεθα, καὶ Λακεδαιμονίους τε τοὺς παρόντας τῆς ἔξαπάτης τιμωρησώμεθα, καὶ τὴν πόλιν τὴν οὐδὲν αἰτίαν διαρπάσωμεν, ἐνθυμήθητε, ἃ ἔσται ἐντεῦθεν. (26) Πολέμιοι μὲν ἐσόμεθα ἀποδεδειγμένοι Λακεδαιμονίοις τε καὶ τοῖς συμμάχοις· οἷος δ' ὁ πόλεμος ἂν γένοιτο, εἰκάζειν δὴ πάρεστιν, ἑωρακότας καὶ ἀναμνησθέντας τὰ νῦν δὴ γεγενημένα. (27) Ἡμεῖς γὰρ οἱ Ἀθηναῖοι εἰσῆλθομεν εἰς τὸν πόλεμον τὸν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους καὶ τοὺς συμμάχους, ἔχοντες τριήρεις, τὰς μὲν ἐν θαλάττῃ, τὰς δ' ἐν τοῖς νεωρίοις, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων, ὑπαρχόντων δὲ πολλῶν χρημάτων ἐν τῇ πόλει, καὶ προσόδου οὔσης κατ' ἐνιαυτὸν ἀπὸ τε τῶν ἐνδῆμων καὶ ἐν τῆς ὑπερορίας, οὐ μεῖον χιλίων ταλάντων· ἄρχοντές τε τῶν νήσων ἀπασῶν, καὶ ἐν τε τῇ Ἀσίᾳ πόλεις πολλὰς ἔχοντες, καὶ ἐν τῇ Εὐρώπῃ ἄλλας τε πολλὰς, καὶ αὐτὸ τοῦτο τὸ Βυζάντιον, ὅπου νῦν ἐσμέν, ἔχοντες, κατεπολεμήθημεν οὕτως, ὥς πάντες ὑμεῖς ἐπίσταςθε. (28) Νῦν δὲ δὴ τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν, Λακεδαιμονίων μὲν καὶ τῶν Ἀχαιῶν συμμάχων ὑπαρχόντων, Ἀθηναίων δέ, καὶ ὅσοι ἐκείνοις τότε ἦσαν σύμμαχοι, πάντων προσγεγενημένων, Τισσαφέρους δέ, καὶ

τῶν ἐπὶ θαλάττῃ ἄλλων βαρβάρων πάντων πολεμίων ἡμῖν ὄντων, πολεμιωτάτου δὲ αὐτοῦ τοῦ ἄνω βασιλέως, ὃν ἤλθομεν ἀφαιρησόμενοί τε τὴν ἀρχήν, καὶ ἀποκτενοῦντες, εἰ δυναίμεθα; Τούτων δὲ πάντων ὁμοῦ ὄντων, ἔστι τις οὕτως ἄφρων, ὅστις οἶεται ἂν ἡμᾶς περιγενέσθαι; (29) Μή, πρὸς θεῶν, μαινώμεθα, μηδὲ αἰσχροῦς ἀπολώμεθα, πολέμιοι ὄντες καὶ τοῖς πατράσι, καὶ τοῖς ἡμετέροις αὐτῶν φίλοις τε καὶ οἰκείοις. Ἐν γὰρ ταῖς πόλεσιν εἰσὶ πάντες, ταῖς ἐφ' ἡμᾶς στρατευσομέναις· καὶ δικαίως· εἰ βάρβαρον μὲν πόλιν οὐδεμίαν ἠθελήσαμεν κατασχεῖν, καὶ ταῦτα κρατοῦντες· Ἑλληνίδα δέ, εἰς ἣν πρῶτον ἤλθομεν πόλιν, ταύτην ἐξαλαπάξομεν. (30) Ἐγὼ μὲν τοίνυν εὐχομαι, πρὶν ταῦτα ἐπιδεῖν ὑφ' ὑμῶν γεγόμενα, μυρίας ἐμέ γε κατὰ τῆς γῆς ὀργυιὰς γενέσθαι. Καὶ ὑμῖν δὲ συμβουλεύω, Ἑλληνας ὄντας, τοῖς τῶν Ἑλλήνων προεστηκόσι πειθομένους πειρᾶσθαι τῶν δικαίων τυγχάνειν. Ἐὰν δὲ μὴ δύνησθε ταῦτα, ἡμᾶς δεῖ ἀδικουμένους τῆς γοῦν Ἑλλάδος μὴ στέρεσθαι. (31) Καὶ νῦν μοι δοκεῖ, πέμπαντας Ἀναξιβίῳ εἰπεῖν, ὅτι ἡμεῖς οὐδὲν βίαιον ποιήσοντες παρεληλύθαμεν εἰς τὴν πόλιν, ἀλλ' ἦν μὲν δυνώμεθα παρ' ὑμῶν ἀγαθόν τι εὐρίσκεισθαι· εἰ δὲ μή, ἀλλὰ δηλώσοντες ὑμῖν, ὅτι οὐκ ἐξαπατώμενοι, ἀλλὰ πειθόμενοι ἐξερχόμεθα.

(32) Ταῦτα ἔδοξε· καὶ πέμπουσιν Ἰερώνυμόν τε Ἡλεῖον, ἐροῦντα ταῦτα, καὶ Εὐρύλοχον Ἀρκάδα, καὶ Φιλήσιον Ἀχαιοόν. Οἱ μὲν ταῦτα ὥχοντο ἐροῦντες.

(33) Ἐτι δὲ καθημένων τῶν στρατιωτῶν, προσέρχεται Κοιρατάδης Θηβαῖος, ὃς οὐ φεύγων τὴν Ἑλλάδα περιήει, ἀλλὰ στρατηγιῶν, καὶ ἐπαγγελλόμενος, εἴ τις ἢ πόλις ἢ ἔθνος στρατηγοῦ δέοιτο· καὶ τότε προσελθὼν ἔλεγεν, ὅτι ἔτοιμος εἴη ἡγεῖσθαι αὐτοῖς εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον τῆς Θράκης, ἔνθα πολλὰ καὶ ἀγαθὰ λήψοιντο· ἔστε δ' ἂν μόλωσιν, εἰς ἀφθονίαν παρέξειν ἔφη καὶ σῖτα καὶ ποτά.

(34) Ἀκούουσι ταῦτα οἱ στρατιῶται, καὶ τὰ παρὰ Ἀναξιβίου ἅμα ἀπαγγελλόμενα· ἀπεκρίνατο γάρ, ὅτι πειθομένοις αὐτοῖς οὐ μεταμελήσει, ἀλλὰ τοῖς τε οἴκοι τέλεσι ταῦτα ἀπαγγελεῖ, καὶ αὐτὸς βουλεύσοιτο περὶ αὐτῶν, ὃ τι δύναιτο ἀγαθόν. (35) Ἐκ τούτου οἱ στρατιῶ-

ται τὸν τε Κοιρατάδην δέχονται στρατηγόν, καὶ ἔξω τοῦ
τείχους ἀπῆλθον. Ὁ δὲ Κοιρατάδης συντίθεται αὐτοῖς
εἰς τὴν ὑστεραίαν παρέσεσθαι ἐπὶ τὸ στράτευμα, ἔχων
καὶ ἱερεῖα καὶ μάντιν, καὶ σῖτα καὶ ποτὰ τῇ στρατιᾷ.
(36) Ἐπεὶ δ' ἐξῆλθον, ὁ Ἀναξίβιος ἐκλείσε τὰς πύλας,
καὶ ἐκήρυξεν, ὅτι, ὅστις ἂν ἄλλῳ ἔνδον ὦν τῶν στρατιω-
τῶν, πεπράσεται. (37) Τῇ δ' ὑστεραίᾳ ὁ Κοιρατάδης
μὲν ἔχων τὰ ἱερεῖα καὶ τὸν μάντιν ἦκε, καὶ ἄλφιστα φέ-
ροντες εἶποντο αὐτῷ εἴκοσιν ἄνδρες, καὶ ἄλλοι οἶνον εἴ-
κοσιν ἄνδρες, καὶ ἔλαιων τρεῖς, καὶ σκοροόδων εἰς ἀνὴρ
ὅσον ἐδύνατο μέγιστον φορτίον, καὶ ἄλλος κρομύων.
Ταῦτα δὲ καταθέμενος ὡς ἐπὶ δάσμευσιν, ἐθύετο.

(38) Ξενοφῶν δέ, μεταπεμψόμενος Κλέανδρον,
ἐκέλευέ οἱ διαπραῖσαι, ὅπως εἰς τὸ τεῖχος τε εἰσέλθοι,
καὶ ἀποπλεύσαι ἐκ Βυζαντίου. (39) Ἐλθὼν δὲ Κλέαν-
δρος, Μάλα μόλις, ἔφη, διαπραΐσμενος ἦκω· λέγειν
γὰρ Ἀναξίβιον, ὅτι οὐκ ἐπιτήδειον εἶη, τοὺς μὲν στρα-
τιώτας πλησίον εἶναι τοῦ τείχους, Ξενοφῶντα δὲ ἔνδον·
τοὺς Βυζαντίους δὲ στασιάζειν καὶ πονηροὺς εἶναι πρὸς
ἑλληλοὺς· ὁμῶς δὲ εἰσιέναι, ἔφη, ἐκέλευσεν, εἰ μέλλοι
σὺν ἑαυτῷ ἐκπλεῖν. (40) Ὁ μὲν οὖν Ξενοφῶν, ἀσπασά-
μενος τοὺς στρατιώτας, εἶσω τοῦ τείχους ἀπῆει σὺν Κλε-
άνδρῳ. Ὁ δὲ Κοιρατάδης τῇ μὲν πρώτῃ ἡμέρᾳ οὐκ ἐκαλ-
λιέρει, οὐδὲ διεμέτρησεν οὐδὲν τοῖς στρατιώταις· τῇ δ'
ὑστεραίᾳ τὰ μὲν ἱερεῖα εἰστήκει παρὰ τὸν βωμόν, καὶ
Κοιρατάδης ἐστεφανωμένος, ὡς θύσων· προσελθὼν δὲ
Τιμασίῳν ὁ Δαρδανεύς καὶ Νέων ὁ Ἀσιναῖος καὶ Κλε-
άνωρ ὁ Ὀρχομένιος ἔλεγον Κοιρατάδῃ, μὴ θύειν, ὡς
οὐχ ἡγησόμενον τῇ στρατιᾷ, εἰ μὴ δώσει τὰ ἐπιτήδεια.
(41) Ὁ δὲ κελεύει διαμετρεῖσθαι. Ἐπεὶ δὲ πολλῶν ἐνέ-
δει αὐτῷ, ὥστε ἡμέρας σῖτον ἐκάστῳ γενέσθαι τῶν στρα-
τιωτῶν, ἀναλαβὼν τὰ ἱερεῖα ἀπῆει, καὶ τὴν στρατηγίαν
ἀπειπῶν.

CAP. II.

Dum duces de itinere inter se dissentiunt, multi milites dilabuntur. Quadringentose eorum Aristarchus, Cleandri apud Byzantios successor, vendit, eique parti, quae cum Xenophonte in Asiam reverti statuerat, hoc ne faciant minis adjectis vetat. Tum Xenophon se ad Seutham Thracem, qui iteratis legationibus Graecos ad se invitaverat, cum aliis nonnullis ducum confert, ut conditiones, quibus exercitum conducturus sit, ab eo cognoscat.

Νέων δὲ ὁ Ἀσιναῖος καὶ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιοὺς καὶ Φιλήσιος ὁ Ἀχαιοὺς καὶ Ξανθικλῆς ὁ Ἀχαιοὺς καὶ Τιμασίων ὁ Δαρδανεύς ἐπέμενον τῇ στρατιᾷ, καὶ εἰς κώμας τῶν Θρακίων προελθόντες, τὰς κατὰ Βυζάντιον, ἐστρατοπεδεύοντο. (2) Καὶ οἱ στρατηγοὶ ἐστασίαζον, Κλεάνωρ μὲν καὶ Φρυνίσκος πρὸς Σεύθην βουλόμενοι ἕγειν· ἔπειθε γὰρ αὐτούς, καὶ ἔδωκε τῷ μὲν ἵππον, τῷ δὲ γυναῖκα. Νέων δὲ εἰς Χερρόνησαν, οἰόμενος, εἰ ὑπὸ Λακεδαιμονίοις γένοιτο, παντὸς ἂν προεστάναι τοῦ στρατεύματος· Τιμασίων δὲ προὔθυμειτο πέραν εἰς τὴν Ἀσίαν πάλιν διαβῆναι, οἰόμενος ἂν οἴκαδε κατελθεῖν. Καὶ οἱ στρατιῶται ταῦτὰ ἐβούλοντο. (3) Διατριβομένου δὲ τοῦ χρόνου, πολλοὶ τῶν στρατιωτῶν, οἱ μὲν τὰ ὅπλα ἀποδιδόμενοι κατὰ τοὺς χώρους, ἀπέπλεον ὥς ἐδύναντο· οἱ δὲ καὶ διδόντες [τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χώρους] εἰς τὰς πόλεις κατεμίγνυντο. (4) Ἀναξίβιος δ' ἔχαιρεν ἀκούων διαφθειρόμενον τὸ στράτευμα· τούτων γὰρ γιγνομένων, ᾤετο μάλιστα χαρίζεσθαι Φαρναβάζω.

(5) Ἀποπλέοντι δὲ Ἀναξιβίῳ ἐκ Βυζαντίου συναντᾷ Ἀρίσταρχος ἐν Κυζίκῳ, διάδοχος Κλεάνδρῳ, Βυζαντίου [δὲ] ἁρμοστής· ἐλέγετο δὲ ὅτι καὶ ναύαρχος διάδοχος Πῶλος ὅσον οὐ παρείη ἤδη εἰς Ἑλλήσποντον. (6) Καὶ ὁ Ἀναξίβιος τῷ μὲν Ἀριστάρχῳ ἐπιστέλλει, ὅπως ἂν εὖροι ἐν Βυζαντίῳ τῶν Κύρου στρατιωτῶν ὑπολελειμμένους, ἀποδόσθαι· ὁ δὲ Κλεάνδρος αὐδένα ἐπε-

πράκει, ἀλλὰ καὶ τοὺς κύνοντας ἐθεράπευεν, οἰκτείρων, καὶ ἀναγκάζων οἰκίᾳ δέχεσθαι. Ἀρίσταρχος δ' ἐπεὶ ἦλθε τάχιστα, οὐκ ἐλάττους τετρακοσίων ἀπέδοτο. (7) Ἀναξίβιος δέ, παραπλεύσας εἰς Πάριον, πέμπει παρὰ Φαρνάβαζον κατὰ τὰ συγκείμενα. Ὁ δ' ἐπεὶ ἦσθετο Ἀρίσταρχόν τε ἤκοντα εἰς Βυζάντιον ἁρμοστήν, καὶ Ἀναξίβιον οὐκέτι ναυαρχοῦντα, Ἀναξιβίου μὲν ἠμέλησε, πρὸς Ἀρίσταρχον δὲ διεπράττετο τὰ αὐτὰ περὶ τοῦ Κυρίου στρατεύματος, ἅπερ καὶ πρὸς Ἀναξίβιον.

(8) Ἐκ τούτου δὴ Ἀναξίβιος, καλέσας Ξενοφῶντα, κελεύει πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ πλεῦσαι ἐπὶ τὸ στρατεύμα ὥς τάχιστα, καὶ συνέχειν γε αὐτὸ καὶ συναθροίζειν τῶν διεσπυρμένων ὥς ἂν πλείστους δύνηται, καὶ παραγαγόντα εἰς Πέρινθον, διαβιβάζειν εἰς τὴν Ἀσίαν ὅτι τάχιστα· καὶ δίδωσιν αὐτῷ τριακόντορον καὶ ἐπιστολήν, καὶ ἄνδρα συμπέμπει, κελεύσοντα τοὺς Περινθίους ὥς τάχιστα Ξενοφῶντα προπέμψαι τοῖς ἵπποις ἐπὶ τὸ στρατεύμα. (9) Καὶ ὁ μὲν Ξενοφῶν διαπλεύσας ἄρικνεῖται ἐπὶ τὸ στρατεύμα· οἱ δὲ στρατιῶται ἐδέξαντο ἠδέως, καὶ εὐθὺς εἶποντο ἄσμενοι, ὥς διαβησόμενοι ἐκ τῆς Θράκης εἰς τὴν Ἀσίαν.

(10) Ὁ δὲ Σεύθης, ἀκούσας ἤκοντα πάλιν Ξενοφῶντα, πέμψας πρὸς αὐτὸν κατὰ θάλατταν Μηδοσάδην, ἐδεῖτο τὴν στρατιὰν ἄγειν πρὸς ἑαυτόν· ὑπισχνούμενος αὐτῷ, ὅτι ὥετο λέγων πείσειν. Ὁ δ' ἀπεκρίνατο αὐτῷ, ὅτι οὐδὲν οἶόν τε εἶη τούτων γενέσθαι. (11) Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἀκούσας ὥχετο. Οἱ δ' Ἕλληνες, ἐπεὶ ἀφίκοντο εἰς Πέρινθον, Νέων μὲν ἀποσπάσας, ἐστρατοπεδεύσατο χωρίς, ἔχων ὥς ὀκτακοσίους ἀνθρώπους· τὸ δ' ἄλλο στρατεύμα πᾶν ἐν τῷ αὐτῷ παρὰ τὸ τεῖχος τὸ Περινθίων ἦν.

(12) Μετὰ ταῦτα Ξενοφῶν μὲν ἔπραττε περὶ πλοίων, ὅπως ὅτι τάχιστα διαβαῖεν εἰς τὴν Ἀσίαν. Ἐν δὲ τούτῳ ἀφικόμενος Ἀρίσταρχος, ὁ ἐκ Βυζαντίου ἁρμοστής, ἔχων δύο τριήρεις, πεπεισμένος ὑπὸ Φαρναβάζου, τοῖς τε ναυκλήροις ἀπεῖπε μὴ διάγειν, ἐλθὼν τε ἐπὶ τὸ στρατεύμα, εἶπε τοῖς στρατιώταις, μὴ περαιοῦσθαι εἰς τὴν Ἀσίαν. (13) Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἔλεγεν, ὅτι Ἀναξίβιος ἐκέλευσε, καὶ ἐμὲ πρὸς τοῦτο ἐπεμψεν ἐνθάδε. Πάλιν δ'

Ἀρίσταρχος ἔλεξεν· Ἀναξίβιος μὲν τοίνυν οὐκέτι ναύ-
αρχος, ἐγὼ δὲ τῇδε ἁρμοστής· εἰ δέ τινα ὑμῶν λήψο-
μαι ἐν τῇ θαλάττῃ, καταδύσω. Ταῦτα εἰπὼν ὄχητο εἰς
τὸ τεῖχος. (14) Τῇ δ' ὑστεραία μεταπέμπεται τοὺς στρα-
τηγοὺς καὶ λοχαγοὺς τοῦ στρατεύματος. Ἦδη δὲ ὄντων
πρὸς τῷ τείχει, ἔξαγγέλλει τις τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι, εἰ
εἴσεισι, συλληφθήσεται, καὶ ἢ αὐτοῦ τι πείσεται, ἢ καὶ
Φαρναβάζω παραδοθήσεται. Ὁ δὲ ἀκούσας ταῦτα, τοὺς
μὲν προπέμπεται, αὐτὸς δ' εἶπεν, ὅτι θῦσαί τι βούλοιτο.
(15) Καὶ ἀπελθὼν ἐθύετο, εἰ προεῖεν αὐτῷ οἱ θεοὶ πει-
ρᾶσθαι πρὸς Σεύθην ἄγειν τὸ στράτευμα· ἐώρα γὰρ
οὔτε διαβαίνειν ἀσφαλές ὄν, τριήρεις ἔχοντος τοῦ κωλύ-
σοντος· οὔτ' εἰς Χερρόνησον ἐλθὼν κατακλεισθῆναι ἐβού-
λετο, καὶ τὸ στράτευμα ἐν πολλῇ σπάνει πάντων γενέ-
σθαι· ἔνθα [δὴ] πείθεσθαι μὲν ἀνάγκη τῷ ἐκεῖ ἁρμο-
στῇ, τῶν δὲ ἐπιτηδείων οὐδὲν ἔμελλεν ἔξειν τὸ στρά-
τευμα.

(16) Καὶ ὁ μὲν ἀμφὶ ταῦτα εἶχεν· οἱ δὲ στρατηγοὶ
καὶ οἱ λοχαγοὶ ἦκοντες παρὰ τοῦ Ἀριστάρχου, ἀπήγγελ-
λον, ὅτι νῦν μὲν ἀπιέναι σφᾶς κελεύει, τῆς δαίλης δὲ
ἦκειν· ἔνθα καὶ δήλη μᾶλλον ἐδόκει [εἶναι] ἢ ἐπιβουλή.
(17) Ὁ οὖν Ξενοφῶν, ἐπεὶ ἐδόκει τὰ ἱερὰ καλὰ εἶναι
καὶ ἑαυτῷ καὶ τῷ στρατεύματι, ἀσφαλῶς πρὸς Σεύθην
ἰέναι, παραλαβὼν Πολυκράτη τε Ἀθηναῖον, λοχαγόν,
καὶ παρὰ τῶν στρατηγῶν ἐκάστου ἄνδρα, πλὴν παρὰ
Νέωνος, ᾧ ἕκαστος ἐπίστευεν, ὄχητο τῆς νυκτὸς ἐπὶ τὸ
Σεύθου στράτευμα ἐξήκοντα στάδια. (18) Ἐπεὶ δ' ἐγ-
γὺς ἦσαν αὐτοῦ, ἐπιτυγχάνει πυροῖς ἐρήμοις. Καὶ τὸ
μὲν πρῶτον ὤετο μετακεχωρηκέναι ποί τὸν Σεύθην· ἐπεὶ
δὲ θορύβου τε ἦσθετο, καί, σημαινόντων ἀλλήλοις τῶν
περὶ Σεύθην, κατέμαθεν, ὅτι τούτου ἕνεκα τὰ πυρὰ
προκεκαυμένα εἴη τῷ Σεύθῃ πρὸ τῶν νυκτοφυλάκων,
ὅπως οἱ μὲν φύλακες μὴ ὀρῶντο, ἐν τῷ σκότει ὄντες,
μήθ' ὅπου εἶεν, οἱ δὲ προσιόντες μὴ λανθάνοιεν, ἀλλὰ
διὰ τὸ φῶς καταφανεῖς εἶεν· (19) ἐπεὶ δὲ ἦσθετο, προ-
πέμπει τὸν ἑρμηνέα, ὃν ἐτύγγανεν ἔχων, καὶ εἰπεῖν κε-
λεύει Σεύθῃ, ὅτι Ξενοφῶν παρεῖη, βουλόμενος συγγε-
νέσθαι αὐτῷ. Οἱ δ' ἤροντο, εἰ ὁ Ἀθηναῖος, ὁ ἀπὸ τοῦ
στρατεύματος. (20) Ἐπειδὴ δ' ἔφη οὗτος εἶναι, ἀναπη-

δήσαντες ἐδίωκον· καὶ ὀλίγον ὕστερον παρήσαν πελτα-
σταὶ ὅσον διακόσιοι, καὶ παραλαβόντες Ξενοφῶντα καὶ
τοὺς σὺν αὐτῷ, ἤγον πρὸς Σεύθην. (21) Ὁ δ' ἦν ἐν
τύρσει μάλᾳ φυλαττόμενος, καὶ ἵπποι περὶ αὐτὴν κύκλῳ
ἐγκεχαλινωμένοι· διὰ γὰρ τὸν φόβον τὰς μὲν ἡμέρας
ἐχίλου τοὺς ἵππους, τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυ-
λάττετο. (22) Ἐλέγετο γὰρ καὶ πρόσθεν Τήρης, ὁ τού-
του πρόγονος, ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, πολὺ ἔχων στρατεύ-
μα, ὑπὸ τούτων τῶν ἀνδρῶν πολλοὺς ἀπολέσαι, καὶ τὰ
σκευοφόρα ἀφαιρεθῆναι· ἦσαν δ' οὗτοι Θυνοί, πάντων
λεγόμενοι εἶναι μάλιστα νυκτὸς πολεμικώτατοι.

(23) Ἐπεὶ δ' ἐγγὺς ἦσαν, ἐκέλευσεν εἰσελθεῖν Ξε-
νοφῶντα, ἔχοντα δύο, οὓς βούλοιτο. Ἐπειδὴ δὲ ἔνδον
ἦσαν, ἡσπάζοντο μὲν πρῶτον ἀλλήλους, καὶ κατὰ τὸν
Θράκιον νόμον κέρατα οἴνου προὔπινον· παρῆν δὲ καὶ
Μηδοσάδης τῷ Σεύθῃ, ὅς περ ἐπρέσβευεν αὐτῷ πάντοσε.

(24) Ἐπειτα δὲ Ξενοφῶν ἤρχετο λέγειν· Ἐπεμψας πρὸς
ἐμέ, ὦ Σεύθῃ, εἰς Χαλκηδόνα πρῶτον Μηδοσάδην του-
τονί, δεόμενός μου συμπροθυμηθῆναι διαβῆναι τὸ
στράτευμα ἐκ τῆς Ἀσίας, καὶ ὑπισχνούμενός μοι, εἰ
ταῦτα πράξαιμι, εὖ ποιήσῃ, ὥς ἔφη Μηδοσάδης οὗ-
τος. (25) Ταῦτα εἰπὼν, ἐπήρετο τὸν Μηδοσάδην, εἰ
ἀληθῆ ταῦτ' εἶπεν. Ὁ δ' ἔφη. Αὐθις ἦλθε Μηδοσάδης
οὗτος, ἐπεὶ ἐγὼ διέβην πάλιν τὸ στράτευμα ἐκ Παρίου,
ὑπισχνούμενος, εἰ ἄγοιμι τὸ στράτευμα πρὸς σέ, τάλ-
λα τέ σε φίλῳ μοι χρήσεσθαι καὶ ἀδελφῷ, καὶ τὰ ἐπὶ
θαλάττῃ μοι χωρία, ὧν σὺ κρατεῖς, ἔσεσθαι παρὰ σοῦ.

(26) Ἐπὶ τούτοις πάλιν ἐπήρετο Μηδοσάδην, εἰ ἔλεγε
ταῦτα. Ὁ δὲ συνέφη καὶ ταῦτα. Ἴθι νῦν, ἔφη, ἀφήγη-
σαι τούτῳ, τί σοι ἀπεκρινάμην ἐν Χαλκηδόνι. (27) Πρῶ-
τον ἀπεκρίνω, ὅτι τὸ στράτευμα διαβήσῃτο εἰς Βυζάν-
τιον, καὶ οὐδὲν τούτου ἔνεκα θέοι τελεῖν, οὔτε σοί, οὔτ'
ἄλλῳ· αὐτὸς ἐπεὶ διαβαίης, ἀπιέναι ἔφησθα· καὶ ἐγένε-
το οὕτως, ὥς περ σὺ ἔλεγες. (28) Τί γὰρ ἔλεγον, ἔφη,
ὅτε κατὰ Σηλυβρίαν ἀφίκου; Οὐκ ἔφησθα οἶόν τ' εἶναι,
ἀλλ' εἰς Πέρινθον ἐλθόντας διαβαίνειν εἰς τὴν Ἀσίαν.
(29) Νῦν τοίνυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, πάρεμι καὶ ἐγὼ καὶ
οὗτος Φρυνίσκος, εἰς τῶν στρατηγῶν, καὶ Πολυκράτης
οὗτος, εἰς τῶν λοχαγῶν· καὶ ἔξω εἰσὶν ἀπὸ τῶν στρα-

τηγῶν ὁ πιστότατος ἐκάστω, πλὴν Νέωνος τοῦ Λακωνικοῦ. (30) Εἰ οὖν βούλει πιστοτέραν εἶναι τὴν προῤῥixin, καὶ ἐκείνους κάλεσον. Τὰ δὲ ὅπλα σὺ ἔλθων εἶπέ, ὦ Πολύκρατες, ὅτι ἐγὼ κελεύω καταλιπεῖν· καὶ αὐτὸς ἐκεῖ καταλιπὼν τὴν μάχαιραν εἵσιθι.

(31) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης εἶπεν, ὅτι οὐδενὶ ἂν ἀπιστήσειεν Ἀθηναίων· καὶ γὰρ ὅτι συγγενεῖς εἶεν εἰδέναι, καὶ φίλους εὖνους ἔφη νομίζειν. Μετὰ ταῦτα δ' ἐπεὶ εἰςῆλθον, οὓς ἔδει, πρῶτον Ξενοφῶν ἐπήρετο Σεύθην, ὅ τι δέοιτο χρῆσθαι τῇ στρατιᾷ. (32) Ὁ δ' εἶπεν ὧδε· Μαισάδης ἦν μοι πατήρ· ἐκείνου δ' ἦν ἀρχὴ Μελαρδίται, καὶ Θυνοί, καὶ Τρανίψαι. Ἐκ ταύτης οὖν τῆς χώρας, ἐπεὶ τὰ Ὀδρουσῶν πράγματα ἐνόσησεν, ἐκπεσιὼν ὁ πατήρ, αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει νόσῳ· ἐγὼ δὲ ἐξετρούφην ὀρφανὸς παρὰ Μηδόκῳ, τῷ νῦν βασιλεῖ. (33) Ἐπεὶ δὲ νεανίσκος ἐγενόμην, οὐκ ἐδυνάμην ζῆν, εἰς ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἀποβλέπων· καὶ ἐκαθεζόμεν ἐνδίφριος αὐτῷ ἱκέτης, δοῦναί μοι, ὅπόσους δυνατὸς εἴη, ἄνδρας, ὅπως καὶ τοὺς ἐκβαλόντας ἡμᾶς, εἴ τι δυναίμην, κακὸν ποιήην, καὶ ζῶην, μὴ εἰς τὴν ἐκείνου τράπεζαν ἀποβλέπων, ὥσπερ κύνων. (34) Ἐκ τούτου μοι δίδωσι τοὺς ἄνδρας καὶ τοὺς ἵππους, οὓς ὑμεῖς ὕψασθε, ἐπειδὴν ἡμέρα γένηται. Καὶ νῦν ἐγὼ ζῶ τούτους ἔχων, ληϊζόμενος τὴν ἐμαυτοῦ πατρῴαν χώραν. Εἰ δέ μοι ὑμεῖς παραγένοισθε, οἶμαι ἂν σὺν τοῖς θεοῖς ῥαδίως ἀπολαβεῖν τὴν ἀρχήν. Ταῦτ' ἐστίν, ἃ ἐγὼ ὑμῶν δέομαι.

(35) Τί οὖν ἂν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺ δύναιο, εἰ ἔλθοιμεν, τῇ τε στρατιᾷ δίδόναι καὶ τοῖς λοχαγοῖς καὶ τοῖς στρατηγοῖς, λέξον, ἵνα οὗτοι ἀπαγγείλωσιν. (36) Ὁ δὲ ὑπέσχετο τῷ μὲν στρατιώτῃ Κυζικηνόν, τῷ δὲ λοχαγῷ διμοιρίαν, τῷ δὲ στρατηγῷ τετραμοιρίαν· καὶ γῆν, ὅπόσῃν ἂν βούλωνται, καὶ ζεύγη, καὶ χωρίον ἐπὶ θαλάττῃ τετειχισμένον. (37) Ἄν δ', ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ταῦτα πειρώμενοι μὴ διαπράξωμεν, ἀλλὰ τις φόβος ἀπὸ Λακεδαιμονίων ἢ, δέξῃ εἰς τὴν σπαντοῦ, ἂν τις βούληται ἀπιέναι πρὸς σέ; (38) Ὁ δ' εἶπε· Καὶ ἀδελφοὺς γε ποιήσομαι, καὶ ἐνδιφρίους, καὶ κοινωνοὺς ἀπάντων, ὧν ἂν δυνώμεθα κτήσασθαι. Σοὶ δ', ὦ Ξενοφῶν, καὶ θυγατέρα δώσω, καὶ εἴ τις σοί ἐστι θυγάτηρ, ὠνήσομαι

Θρακίῳ νόμῳ· καὶ Βισάνθην οἴκησιν δώσω, ὅπερ ἐμοὶ
 κάλλιστον χωρίον ἐστὶ τῶν ἐπὶ θαλάττῃ.

C A P. III.

*Conditionibus acceptis Graeci, praeter Neonem cum
 suis, ad Seutham contendunt. Epulae, quibus Seuthes
 duces exceperat, describuntur. Prima statim nocte
 impetu in hostiles agros facto, multis mancipiis mul-
 toque pecore potiuntur.*

Ἀκούσαντες ταῦτα, καὶ δεξιὰς δόντες καὶ λαβόντες,
 ἀπήλυνον, καὶ πρὸ ἡμέρας ἐγένοντο ἐπὶ τῷ στρατοπέ-
 δῳ, καὶ ἀπήγγειλαν ἕκαστοι τοῖς πέμψασιν. (2) Ἐπεὶ δὲ
 ἡμέρα ἐγένετο, ὁ μὲν Ἀρίσταρχος πάλιν ἐκάλει τοὺς
 στρατηγοὺς καὶ λοχαγούς· τοῖς δ' ἔδοξε τὴν μὲν πρὸς
 Ἀρίσταρχον ὁδὸν εὔσαι, τὸ δὲ στράτευμα συγκαλέσαι.
 Καὶ συνῆλθον πάντες, πλην οἱ Νέωνος· οὗτοι δὲ ἀπεῖ-
 χον ὥς δέκα στάδια. (3) Ἐπεὶ δὲ συνῆλθον, ἀναστὰς
 Ξενοφῶν εἶπε τάδε· ἄνδρες, διαπλεῖν μὲν, ἐνθα βου-
 λόμεθα, Ἀρίσταρχος ὅδε, τριήρεις ἔχων, κωλύει· ὥστ'
 εἰς πλοῖα οὐκ ἀσφαλὲς ἐμβαίνειν· οὗτος δὲ ὁ αὐτὸς εἰς
 Χερρόνησον κελεύει βία διὰ τοῦ ἱεροῦ ὄρους πορεύεσθαι·
 ἣν δέ, κρατήσαντες τούτου, ἐκεῖσε ἔλθωμεν, οὔτε πωλή-
 σαιν ἔτι φησὶν ὑμᾶς, ὥσπερ ἐν Βυζαντίῳ, οὔτε ἔξαπατή-
 σεσθαι ἔτι ὑμᾶς, ἀλλὰ λήψεσθαι μισθὸν [μᾶλλον], οὔτε
 περιόψεσθαι ἔτι, ὥσπερ νυνί, ἐνδεομένους τῶν ἐπιτη-
 δείων. (4) Οὗτος μὲν ταῦτα λέγει· Σεύθης δέ φησιν, ἂν
 πρὸς ἐκεῖνον ἴητε, εὖ ποιήσιν ὑμᾶς. Νῦν οὖν σκέψα-
 σθε, πότερον ἐνθάδε μένοντες τοῦτο βουλευέσεσθε, ἢ εἰς
 τὰ ἐπιτήδεια ἐπανελθόντες. (5) Ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ,
 ἐπεὶ ἐνθάδε οὔτε ἀργύριον ἔχομεν, ὥστε ἀγοράζειν, οὔτε
 ἄνευ ἀργυρίου ἐῷσι λαμβάνειν τὰ ἐπιτήδεια, ἐπανελθόν-
 τας εἰς τὰς κώμας, ὅθεν οἱ ἥττους ἐῷσι λαμβάνειν, ἐκεῖ
 ἔχοντας τὰ ἐπιτήδεια, [καὶ] ἀκούοντας, ὅ τι τις ὑμῶν
 δεῖται, αἰρεῖσθαι, ὅ τι ἂν ὑμῖν δοκῇ κράτιστον εἶναι.
 (6) Καὶ ὁτῷ, ἔφη, ταῦτα δοκεῖ, ἀράτω τὴν χεῖρα. Ἀ-

νέτειναν ἅπαντες. Ἀπιόντες τοίνυν, ἔφη, συσκευάζεσθε, καὶ ἐπειδὴν παραγγείλη τις, ἔπεσθε τῷ ἡγουμένῳ.

(7) Μετὰ τοῦτο Ξενοφῶν μὲν ἡγεῖτο, οἱ δ' εἶπον-
το. Νέων δὲ καὶ παρὰ Ἀριστάρχου ἄλλοι ἔπειθον ἀπο-
τρέπεσθαι· οἱ δὲ οὐχ ὑπήκουον. Ἐπεὶ δὲ ὅσον τριάκοντα
σταδίους προεληλύθεσαν, ἅπαντ' Ἀλεύθης. Καὶ ὁ Ξενο-
φῶν ἰδὼν αὐτόν, προσελάσαι ἐκέλευσεν, ὅπως ὅτι πλεί-
στων ἀκούοντων εἴποι αὐτῷ, ἃ ἐδόκει συμφέρειν. (8)
Ἐπεὶ δὲ προσῆλθεν, εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἡμεῖς πορευό-
μεθα, ὅπου μέλλει τὸ στράτευμα ἔξιν τροφήν· ἐκεῖ δὲ
ἀκούοντες καὶ σοῦ καὶ τῶν τοῦ Λακωνικοῦ, αἰρησόμε-
θα, ἃ ἂν κράτιστα δοκῇ εἶναι. Ἦν οὖν ἡμῖν ἡγήσῃ, ὅπου
πλείστ' ἐστὶν ἐπιτήδεια, ὑπὸ σοῦ νομιούμεν ἐξενίσθαι.
(9) Καὶ ὁ Ἀλεύθης εἶπεν· Ἀλλὰ οἶδα κόμας πολλὰς Ἀ-
θρόας, καὶ πάντα ἐχούσας τὰ ἐπιτήδεια, ἀπεχούσας
ἡμῶν ὅσον διελθόντες ἂν ἡδέως ἀριστώητε. Ἠγοῦ τοί-
νυν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. (10) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο εἰς αὐτὰς
τῆς δειλῆς, συνῆλθον οἱ στρατιῶται, καὶ εἶπε Ἀλεύθης
τοιῶδε· Ἐγώ, ὦ ἄνδρες, δέομαι ὑμῶν στρατεύεσθαι σὺν
ἐμοί· καὶ ὑπισχνοῦμαι ὑμῖν [τοῦ μηνὸς] δώσειν Κυζικη-
νόν, λοχαγοῖς δὲ καὶ στρατηγοῖς τὰ νομιζόμενα· ἔξω δὲ
τούτων, τὸν ἄξιον τιμήσω· σῖτα δὲ καὶ ποτὰ, ὥσπερ
καὶ νῦν, ἐκ τῆς χώρας λαμβάνοντες ἔχετε· ὅποσα δὲ ἂν
ἀλίσκηται, ἀξιόσω αὐτὰς ἔχειν, ἵνα ταῦτα διατιθέμενος
ὑμῖν τὸν μισθὸν πορίζω. (11) Καὶ τὰ μὲν φεύγοντα καὶ
ἀποδιδράσκοντα ἡμεῖς ἱκανοὶ ἐσόμεθα διώκειν καὶ μαστεύ-
ειν· ἣν δὲ τις ἀνθίστηται, σὺν ὑμῖν πειρασόμεθα χειροῦ-
σθαι. (12) Ἐπήρετο Ξενοφῶν· Πόσον δὲ ἀπὸ θαλάτ-
της ἀξιώσεις συνέπεσθαί σοι τὸ στράτευμα; Ὁ δ' ἀπε-
κρίνατο· Οὐδαμῇ πλεῖον ἑπτὰ ἡμερῶν, μείον δὲ πολ-
λαχῇ.

(13) Μετὰ ταῦτα ἐδίδοτο λέγειν τῷ βουλομένῳ·
καὶ ἔλεγον πολλοὶ κατὰ ταῦτά, ὅτι παντὸς ἄξια λέγοι
Ἀλεύθης· χειμῶν γὰρ εἴη, καὶ οὔτε οἴκαδε ἀποπλεῖν τῷ
βουλομένῳ δυνατόν εἴη, διαγενέσθαι τε ἐν φιλίᾳ οὐχ
οἶδόν τ' εἴη, εἰ δέοι ὠνούμενους ζῆν· ἐν δὲ τῇ πολέμῳ
διατρίβειν καὶ τρέφεσθαι ἀσφαλέστερον μετὰ Ἀλεύθου, ἢ
μόνους, ὄντων ἀγαθῶν τοσοῦτων· εἰ δὲ μισθὸν προσλή-
ψοιντο, εὖρημα ἐδόκει εἶναι. (14) Ἐπὶ τούτοις εἶπε Ξε-

νοφῶν· Εἴ τις ἀντιλέγει, λεγέτω· εἰ δὲ μή, ἐπιρηφιζέτω ταῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐδεὶς ἀντέλεγεν, ἐπεψήφισε, καὶ ἔδοξε ταῦτα. Εὐθὺς δὲ Σεύθῃ εἶπεν, ὅτι συστρατεύσονται αὐτῷ.

(15) Μετὰ ταῦτα οἱ μὲν ἄλλοι κατὰ τάξεις ἐσκήνησαν· στρατηγούς δὲ καὶ λοχαγούς ἐπὶ δεῖπνον Σεύθῃς ἐκάλεσε, πλησίον κώμην ἔχων. (16) Ἐπεὶ δ' ἐπὶ θύραις ἦσαν, ὡς ἐπὶ δεῖπνον παριόντες, ἦν τις Ἡρακλείδης Μαρωνεΐτης· οὗτος προσιών ἐνὶ ἐκάστῳ, οὕς-τινας ᾤετο ἔχειν τι δοῦναι Σεύθῃ, πρῶτον μὲν πρὸς Παριανούς τινας, (οἱ παρῆσαν φιλίαν διαπραξόμενοι πρὸς Μήδοκον, τὸν Ὀδρουσῶν βασιλέα, καὶ δῶρα ἄγοντες αὐτῷ τε καὶ τῇ γυναικὶ), ἔλεγεν, ὅτι Μήδοκος μὲν ἄνω εἴη δώδεκα ἡμερῶν ἀπὸ θαλάττης ὁδόν· Σεύθῃς δέ, ἐπειδὴ τὸ στράτευμα τοῦτο εἴληφεν, ἄρχων ἔσσοιτο ἐπὶ θαλάττῃ. (17) Γείτων οὖν ὢν, ἱκανώτατος ἔσται ὑμᾶς καὶ εὖ καὶ κακῶς ποιεῖν· ἦν οὖν σωφρονῆτε, τούτῳ δώσετε, ὃ τι ἄγετε· καὶ ἄμεινον ὑμῖν διακείσεται, ἢ εἰν Μηδόκῳ τῷ πρόσω οἰκοῦντι δῶτε. Τούτους μὲν οὕτως ἐπειθεν. (18) Αὐθις δὲ Τιμασίῳνι τῷ Δαρδανεῖ προσελθὼν, ἐπεὶ ἤκουεν αὐτῷ εἶναι καὶ ἐκπώματα καὶ τάπιδας βαρβαρικάς, ἔλεγεν, ὅτι νομίζοιτο, ὁπότε ἐπὶ δεῖπνον καλέσαι Σεύθῃς, δωρεῖσθαι αὐτῷ τοὺς κληθέντας· οὗτος δ' ἦν μέγας ἐνθάδε γέννηται, ἱκανὸς ἔσται σε καὶ οἴκαδε καταγαγεῖν, καὶ ἐνθάδε πλούσιον ποιῆσαι. Τοιαῦτα προὔμνῃτο, ἐκάστῳ προσιών. (19) Προσελθὼν δὲ καὶ Ξενοφῶντι, ἔλεγε· Σὺ καὶ πόλεως μεγίστης εἶ, καὶ παρὰ Σεύθῃ τὸ σὸν ὄνομα μέγιστόν ἐστι· καὶ ἐν τῇδε τῇ χώρᾳ ἴσως ἀξιώσεις καὶ τείχη λαμβάνειν, ὥσπερ καὶ ἄλλοι τῶν ὑμετέρων ἔλαβον, καὶ χώραν· ἄξιον οὖν σοι καὶ μεγαλοπρεπέστατα τιμῆσαι Σεύθην. (20) Εὐνους δέ σοι ὢν παραινῶ· εὖ οἶδα γάρ, ὅτι ὅσω ἂν μείζω τούτων δωρήσῃ, τοσούτῳ μείζω ὑπὸ τούτου ἀγαθὰ πείσῃ. Ἀκούων ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, ἠπόρει· οὐ γὰρ διαβεβήκει ἔχων ἐκ Παρίου εἰ μὴ παῖδα καὶ ὅσον ἐφόδιον.

(21) Ἐπεὶ δὲ εἰςῆλθον ἐπὶ τὸ δεῖπνον τῶν τε Θρακῶν οἱ κράτιστοι τῶν [τότε] παρόντων, καὶ οἱ στρατηγοί, καὶ οἱ λοχαγοὶ τῶν Ἑλλήνων, καὶ εἴ τις πρεσβεία παρῆν ἀπὸ πόλεως, τὸ δεῖπνον μὲν ἦν καθημένοις

κύκλω· ἔπειτα δὲ τρίποδες εἰσηνέχθησαν πᾶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν κρείων μεστοὶ νενεμημένων, καὶ ἄρτοι ζυμῖται μεγάλοι προσπεπερονημένοι ἦσαν πρὸς τοῖς κρέασι. (22) Μάλιστα δὲ αἱ τράπεζαι κατὰ τοὺς ξένους αἰετίνετο· νόμος γὰρ ἦν. Καὶ πρῶτος τοῦτο ἐποίει Σεύθης· ἀνελάμενος τοὺς παρακειμένους αὐτῷ ἄρτους, διέκλα πατὴρ μικρόν, καὶ διεῖρίπτει, οἷς αὐτῷ ἐδόκει· καὶ τὰ κρέα ὡσαύτως, ὅσον μόνον γεύσασθαι ἑαυτῷ καταλιπών. (23) Καὶ οἱ ἄλλοι δὲ κατὰ ταῦτα ἐποίουν, καθ' οὓς αἱ τράπεζαι ἔκειντο. Ἀρκὰς δέ τις, Ἀρούστας ὄνομα, φαγεῖν δεινός, τὸ μὲν διαῖριπτεῖν εἷα χαίρειν, λαβὼν δὲ εἰς τὴν χεῖρα ὅσον τριχοίνικον ἄρτον, καὶ κρέα θέμενος ἐπὶ τὰ γόνατα, ἐδείπνει. (24) Κέρατα δὲ οἴνου περιέφερον, καὶ πάντες ἐδέχοντο· ὁ δ' Ἀρούστας, ἐπεὶ παρ' αὐτὸν φέρων τὸ κέρας ὁ οἰνοχόος ἦκεν, εἶπεν, ἰδὼν τὸν Ξενοφῶντα οὐκέτι δειπνοῦντα· Ἐκείνῳ, ἔφη, δός· σχολάζει γὰρ ἤδη, ἐγὼ δ' οὐπω. (25) Ἀκούσας ὁ Σεύθης τὴν φωνήν, ἠρώτα τὸν οἰνοχόον, τί λέγοι. Ὁ δὲ οἰνοχόος εἶπεν· ἐλληνίζειν γὰρ ἠπίστατο. Ἐνταῦθα μὲν δὴ γέλως ἐγένετο.

(26) Ἐπεὶ δὲ προὔχῳρι ὁ πότος, εἰςῆλθεν ἀνὴρ Θράξ, ἵππον ἔχων λευκόν· καὶ λαβὼν κέρας μεστόν, εἶπε· Προπίνω σοι, ὦ Σεύθη, καὶ τὸν ἵππον τοῦτον δωροῦμαι, ἐφ' οὗ καὶ διώκων, ὃν ἂν ἐθέλῃς, αἰρήσεις, καὶ ἀποχωρῶν οὐ μὴ δείσης τὸν πολέμιον. (27) Ἄλλος, παῖδα εἰσαγαγών, οὕτως ἐδωρήσατο προπίνων, καὶ ἄλλος ἱμάτια τῇ γυναικί. Καὶ Τιμασίῳ προπίνων ἐδωρήσατο φιάλην τε ἀργυρῶν καὶ τάπιδα ἀξίαν δέκα μνῶν. (28) Γνήσιππος δὲ τις Ἀθηναῖος ἀναστάς εἶπεν, ὅτι ἀρχαῖος εἴη νόμος κάλλιστος, τοὺς μὲν ἔχοντας διδόναι τῷ βασιλεῖ τιμῆς ἕνεκα· τοῖς δὲ μὴ ἔχουσι διδόναι τὸν βασιλέα· ἵνα καὶ γὰρ, ἔφη, σοὶ ἔχω δωρεῖσθαι καὶ τιμῶν. (29) Ὁ δὲ Ξενοφῶν ἠπορεῖτο, ὅ τι ποιήσοι· καὶ γὰρ ἐτύγχανεν, ὥς τιμώμενος, ἐν τῷ πλησιαιτάτῳ δίφρῳ Σεύθη καθήμενος. Ὁ δὲ Ἡρακλείδης ἐκέλευσεν αὐτῷ τὸ κέρας ὀρέξαι τὸν οἰνοχόον. Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἤδη γὰρ ὑποπεπωκὼς ἐτύγχανεν, ἀνέστη, θαρσάλέως δεξάμενος τὸ κέρας, καὶ εἶπεν· (30) Ἐγὼ δέ σοι, ὦ Σεύθη, δίδωμι ἑμαυτὸν καὶ τοὺς ἐμοὺς τούτους ἐταίρους, φίλους

εἶναι πιστοὺς· καὶ οὐδένα ἄκοντα, ἀλλὰ πάντας μᾶλλον
ἔτι ἐμοῦ σοὶ βουλομένους φίλους εἶναι. (31) Καὶ νῦν
πάντες οὐδέν σε προσαιτοῦντες, ἀλλὰ καὶ προϊέμενοι
καὶ πονεῖν ὑπὲρ σοῦ καὶ προκινδυνεύειν ἐθέλοντες· μεθ'
ῶν, ἂν οἱ θεοὶ θέλωσι, πολλὴν χώραν τὴν μὲν ἀπολήψῃ,
πατρίαν οὖσαν, τὴν δὲ κτήσῃ· πολλοὺς δὲ ἵππους,
πολλοὺς δὲ ἄνδρας καὶ γυναῖκας καλὰς κτήσῃ, οὓς οὐ
λήϊζεσθαι δεήσει, ἀλλ' αὐτοὶ φέροντες παρέσονται πρὸς
σέ δῶρα. (32) Καὶ ὁ Σεύθης ἀναστὰς συνεξέπια καὶ
συγκατεσκεδάσατο μετ' αὐτοῦ τὸ κέρας. Μετὰ ταῦτα
εἰσῆλθον κέρασί τε, οἷοις σημαίνουσιν αὐλοῦντες, καὶ
σάλπιγξιν ὠμοβοΐναις, ῥυθμούς τε καὶ οἶον μαγάδι σαλ-
πίζοντες. (33) Καὶ αὐτὸς Σεύθης ἀναστὰς ἀνέκραγέ τε
πολεμικόν, καὶ ἐξήλατο, ὥσπερ βέλος φυλαττόμενος,
μᾶλα ἐλαφροῦς. Εἰσῆσαν δὲ καὶ γελωτοποιοί.

(34) Ὡς δ' ἦν ἥλιος ἐπὶ δυσμαῖς, ἀνέστησαν οἱ
Ἕλληνες, καὶ εἶπον, ὅτι ὥρα ἡδὴ νυκτοφύλακας κα-
θιστάναι, καὶ σύνθημα παραδιδόναι. Καὶ Σεύθην
ἐκέλευον παραγγεῖλαι, ὅπως εἰς τὰ Ἑλληνικὰ στρατό-
πεδα μηδεὶς τῶν Θρακῶν εἰσέλθῃ νυκτός· οἱ τε γὰρ πο-
λέμιοι Θραῖκες ὑμῖν, καὶ ἡμῖν οἱ φίλοι. (35) Ὡς δ'
ἐξήσαν, συνανέστη ὁ Σεύθης, οὐδέν τι μεθύοντι ἐοι-
κώς. Ἐξελθὼν δ' εἶπεν, αὐτοὺς τοὺς στρατηγοὺς ἀπο-
καλέσας· Ὡ ἄνδρες, οἱ πόλεμοι ἡμῶν οὐκ ἴσασί πω
τὴν ὑμετέραν συμμαχίαν· ἦν οὖν ἔλθωμεν ἐπ' αὐτοὺς
πρὶν φυλάξασθαι, ὥστε μὴ ληφθῆναι, ἢ παρασκευάσα-
σθαι, ὥστε ἀμύνεσθαι, μάλιστα ἂν λάβοιμεν χρήματα
καὶ ἄνθρωπους. (36) Συνεπῆρουν ταῦτα οἱ στρατηγοί,
καὶ ἡγεῖσθαι ἐκέλευον. Ὁ δ' εἶπε· Παρασκευασάμενοι
ἀναμενεῖτε· ἐγὼ δ', ὁπόταν καιρὸς ᾖ, ἥξω παρ' ὑμᾶς·
καὶ τοὺς πελταστὰς καὶ ὑμᾶς ἀναλαβών, ἡγήσομαι σὺν
τοῖς θεοῖς. (37) Καὶ ὁ Ξενοφῶν εἶπε· Σκέψαι τοίνυν,
εἴπερ νυκτός πορευσόμεθα, εἰ ὁ Ἑλληνικὸς νόμος κάλ-
λιον ἔχει· μεθ' ἡμέραν μὲν γὰρ ἐν ταῖς πορείαις ἡγεῖται
τοῦ στρατεύματος, ὁποῖον αἰεὶ πρὸς τὴν χώραν συμφέ-
ρει, εἴαν τε ὀπλιτικόν, εἴαν τε πελταστικόν, εἴαν τε ἱππι-
κόν· νύκτωρ δὲ νόμος τοῖς Ἕλλησιν ἐστὶν ἡγεῖσθαι τὸ
βραδύτατον· (38) οὕτω γὰρ ἥκιστα διασπᾶται τὰ στρα-
τεύματα, καὶ ἥκιστα λανθάνουσιν ἀποδιδράσκοντες ἄλ-

λήλους· οἱ δὲ διασπασθέντες πολλάκις καὶ περιπίπτουσιν ἀλλήλοις, καὶ ἀγνοοῦντες κακῶς ποιοῦσι καὶ πύσχουσιν. (39) Εἶπεν οὖν Σεύθης· Ὅρθῶς τε λέγετε, καὶ [ἐγὼ] τῷ νόμῳ τῷ ὑμετέρῳ πείσομαι. Καὶ ὑμῖν μὲν ἡγεμόνας δώσω, τῶν πρεσβυτάτων τοὺς ἐμπειροτάτους τῆς χώρας, αὐτὸς δ' ἐρέσομαι τελευταῖος, τοὺς ἵππους ἔχων· ταχὺ γὰρ πρῶτος, ἂν δέη, παρέσομαι. Σύνθημα δὲ [ποιοῦμαι] εἶπεν, Ἀθηναίαν κατὰ τὴν συγγένειαν. Ταῦτ' εἰπόντες ἀνεπαύοντο.

(40) Ἦνίκα δ' ἦν ἀμφὶ μέσας νύκτας, παρῆν Σεύθης, ἔχων τοὺς ἵππεας τεθωρακισμένους, καὶ τοὺς πελταστὰς σὺν τοῖς ὅπλοις. Καὶ ἐπεὶ παρέδωκε τοὺς ἡγεμόνας, οἱ μὲν ὀπλῖται ἤγοῦντο, οἱ δὲ πελτασταὶ εἶποντο, οἱ δὲ ἵππεῖς ὀπισθοφυλάκουν. (41) Ἐπεὶ δὲ ἡμέρα ἦν, ὁ Σεύθης παρήλαυνεν εἰς τὸ πρόσθεν, καὶ ἐπήνεσε τὸν Ἑλληνικὸν νόμον· πολλάκις γὰρ ἔφη νύκτωρ αὐτός, καὶ σὺν ὀλίγοις πορευόμενος, ἀποσπασθῆναι σὺν τοῖς ἵπποις ἀπὸ τῶν πεζῶν· νῦν δέ, ὥσπερ δεῖ, ἀθρόοι πάντες ἅμα τῇ ἡμέρᾳ φαινόμεθα. Ἀλλ' ὑμεῖς μὲν περιμένετε αὐτοῦ, καὶ ἀναπαύεσθε· ἐγὼ δὲ σκεψάμενός τι ἤξω. (42) Ταῦτ' εἰπὼν ἤλαυνε δι' ὄρους ὁδὸν τινα λαβών. Ἐπεὶ δ' ἀφίκετο εἰς χιόνα πολλήν, ἐσκέψατο ἐν τῇ ὁδῷ, εἰ εἴη ἵχνη ἀνθρώπων ἢ πρόσω ἡγούμενα, ἢ ἐναντία. Ἐπεὶ δὲ ἀτριβῇ ἑώρα τὴν ὁδόν, ἤκε ταχὺ πάλιν, καὶ ἔλεγε· (43) Καλῶς, ὦ ἄνδρες, ἔσται, ἐὰν θεὸς θέλῃ· τοὺς γὰρ ἀνθρώπους λήσομεν ἐπιπεσόντες. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡγήσομαι τοῖς ἵπποις, ὅπως, ἂν τινα ἴδωμεν, μὴ διαφυγῶν σημήνῃ τοῖς πολεμίοις· ὑμεῖς δ' ἔπεσθε· κὰν λειφθῇτε, τῷ στίβῳ τῶν ἵππων ἔπεσθε· ὑπερβάντες δὲ τὰ ὄρη ἤξομεν εἰς [τὰς] κώμας πολλάς τε καὶ εὐδαίμονας.

(44) Ἦνίκα δὲ ἦν μέσον ἡμέρας, ἤδη τε ἦν ἐπὶ τοῖς ἄκροις, καὶ κατιδὼν τὰς κώμας, ἤκεν ἐλαύνων πρὸς τοὺς ὀπλίτας, καὶ ἔλεγεν· Ἀφήσω ἤδη καταθεῖν τοὺς μὲν ἵππεας εἰς τὸ πεδίον, τοὺς δὲ πελταστὰς ἐπὶ τὰς κώμας. Ἀλλ' ἔπεσθε ὥς ἂν δύνησθε τάχιστα, ὅπως, ἂν τις ὑφιστῇται, ἀλέξησθε. (45) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ξενοφῶν, κατέβη ἀπὸ τοῦ ἵππου. Καὶ ὅς ἤρατο· Τί καταβαίνεις, ἐπεὶ σπεύδειν δεῖ; Οἶδα, ἔφη, ὅτι οὐκ

ἐμοῦ μόνου δέη· οἱ δ' ὀπλῖται θάττον δραμοῦνται καὶ ἡδίων, ἂν καὶ ἐγὼ πεζὸς ἡγῶμαι.

(46) Μετὰ ταῦτα ὤχετο, καὶ Τιμασίῳ μετ' αὐτοῦ, ἔχων ἱππέας ὡς τετταράκοντα τῶν Ἑλλήνων. Ξενοφῶν δὲ παρηγγύησε τοὺς εἰς τριάκοντα ἔτη παριέναι ἀπὸ τῶν λόχων εὐζώνους. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐτρόχαζε τούτους ἔχων· Κλεάνωρ δὲ ἡγεῖτο τῶν ἄλλων Ἑλλήνων.

(47) Ἐπεὶ δ' ἐν ταῖς κώμας ἦσαν, Σεύθης, ἔχων ὅσον τριάκοντα ἱππέας, προσελάσας εἶπε· Τάδε δὴ, ὦ Ξενοφῶν, ἃ σὺ ἔλεγες· ἔχονται οἱ ἄνθρωποι· ἄλλα γὰρ οἱ ἱππεῖς ἔρημοι οἴχονται μοι, ἄλλος ἄλλη διώκων· καὶ δέδοικα, μὴ συστάντες ἄθρόοι που κακὸν τι ἐργάσωνται οἱ πολέμιοι. Δεῖ δὲ καὶ ἐν ταῖς κώμας καταμένειν τινὰς ἡμῶν· μεσταὶ γάρ εἰσιν ἀνθρώπων. (48) Ἄλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, σὺν οἷς ἔχω, τὰ ἄκρα καταλήψομαι· σὺ δὲ Κλεάνωρα κέλευε διὰ τοῦ πεδίου παρατεῖναι τὴν φάλαγγα παρὰ τὰς κώμας. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἐποίησαν, συνηλίσθησαν ἀνδράποδα μὲν ὡς χίλια, βόες δὲ δις χίλιοι, καὶ ἄλλα πρόβατα μύρια. Καὶ τότε μὲν αὐτοῦ ἠνλίσθησαν.

C A P. IV.

Seuthes superatorum hostium vicos igne incendit; idem reliquis quoque minatus, nisi de montibus, in quos confugerant, revertantur. Hi autem, de pace se acturos simulantes, noctu Graecos aggrediuntur. A quibus in fugam compulsi, legatos de foedere ineundo ad Seutham mittunt.

Τῇ δ' ὑστεραίᾳ κατακαύσας ὁ Σεύθης τὰς κώμας παντελῶς, καὶ οὐδεμίαν οἰκίαν λιπών, ὅπως φόβον ἐνθείη καὶ τοῖς ἄλλοις, οἷα πείσονται, ἂν μὴ πείθωνται, ἀπῆει πάλιν. (2) Καὶ τὴν μὲν λείαν ἀπέπεμψε διατίθεσθαι Ἡρακλείδῃ εἰς Πέρινθον, ὅπως μισθὸς γένοιτο τοῖς στρατιώταις· αὐτὸς δὲ καὶ οἱ Ἕλληνες ἐστρατοπεδεύοντο ἀνὰ τὸ Θυνῶν πεδίου. Οἱ δ' ἐκλιπόντες, ἔφευγον εἰς τὰ ὄρη.

(3) Ἦν δὲ χιὼν πολλή, καὶ ψυχὸς οὕτως, ὥστε τὸ ὕδωρ, ὃ ἐφέροντο ἐπὶ δεῖπνον, ἐπήγνυτο, καὶ ὁ οἶνος [ὁ] ἐν τοῖς ἀγγείοις, καὶ τῶν Ἑλλήνων πολλῶν καὶ ῥῖνες ἀπεκαίοντο καὶ ὤτα. (4) Καὶ τότε δῆλον ἐγένετο, οὐ ἔνεκα οἱ Θρᾷκες τὰς ἀλωπεκίδας ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς φοροῦσι καὶ τοῖς ὤσι, καὶ χιτῶνας οὐ μόνον περὶ τοῖς στέροισι, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῖς μηροῖς· καὶ ζειράς μέχρι τῶν ποδῶν ἐπὶ τῶν ἵππων ἔχουσιν, ἀλλ' οὐ χλαμύδας. (5) Ἀφιεῖς δὲ τῶν αἰχμαλώτων ὁ Σεύθης εἰς τὰ ὄρη, ἔλεγεν, ὅτι, εἰ μὴ καταβήσονται οἰκήσοντες καὶ πείσονται, ὅτι κατακαύσει καὶ τούτων τὰς κώμας καὶ τὸν σῖτον, καὶ ἀπολοῦνται τῷ λιμῷ. Ἐκ τούτου κατέβαινον καὶ γυναῖκες καὶ παῖδες καὶ οἱ πρεσβύτεροι· οἱ δὲ νεώτεροι ἐν ταῖς ὑπὸ τὸ ὄρος κώμας ἠϋλίζοντο. (6) Καὶ ὁ Σεύθης καταμαθὼν, ἐκέλευσε τὸν Ξενοφῶντα τῶν ὀπλιτῶν τοὺς νεωτάτους λαβόντα συνεπισπένεσθαι. Καὶ ἀναστάντες τῆς νυκτὸς ἅμα τῇ ἡμέρᾳ παρήσαν εἰς τὰς κώμας· καὶ οἱ μὲν πλεῖστοι ἐξέφυγον· πλησίον γὰρ ἦν τὸ ὄρος· ὅσους δὲ ἔλαβε, κατηκόντισεν ἀφριδῶς Σεύθης.

(7) Ἐπισθένης δὲ ἦν τις Ὀλύνθιος, παιδευαστής, ὃς ἰδὼν καλὸν παῖδα ἠβάσκοντα ἄρτι, πέλτην ἔχοντα, μέλλοντα ἀποθνήσκειν, προσδραμὼν Ξενοφῶντα ἰκέτευε βοηθῆσαι παιδὶ καλῷ. (8) Καὶ ὃς προσελθὼν τῷ Σεύθῃ δείται, μὴ ἀποκτεῖναι τὸν παῖδα· καὶ τοῦ Ἐπισθέ-
 νους διηγεῖται τὸν τρόπον, καὶ ὅτι λόχον ποτὲ συνελέξατο, σκοπῶν οὐδὲν ἄλλο, ἢ εἴ τινες εἶεν καλοί· καὶ μετὰ τούτων ἦν ἀνὴρ ἀγαθός. (9) Ὁ δὲ Σεύθης ἤρετο· Ἦ καὶ ἐθέλοις ἄν, ὦ Ἐπίσθενης, ὑπὲρ τούτου ἀποθανεῖν; Ὁ δὲ εἶπεν, ἀνατείνας τὸν τράχηλον· Παῖε, εἰ κελεύει ὁ παῖς, καὶ μέλλει χάριν εἰδέναί. (10) Ἐπήρετο ὁ Σεύθης τὸν παῖδα, εἰ παίσειεν αὐτὸν ἀντὶ ἐκείνου. Οὐκ εἶα ὁ παῖς, ἀλλ' ἰκέτευε μηδὲ ἕτερον κατακαίνειν. Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ἐπισθένης, περιλαβὼν τὸν παῖδα, εἶπεν· Ὡρα σοί, ὦ Σείθῃ, περὶ τοῦδε μοι διαμάχεσθαι· οὐ γὰρ μεθήσω τὸν παῖδα. (11) Ὁ δὲ Σεύθης γελῶν, ταῦτα μὲν εἶα· ἔδοξε δ' αὐτῷ αὐτοῦ ἀνλίσθῃναι, ἵνα μὴ ἐκ τούτων τῶν κωμῶν οἱ ἐπὶ τοῦ ὄρους τρέφοιντο. Καὶ αὐτὸς μὲν ἐν τῷ πεδίῳ ὑποκαταβὰς ἐσκήνον· Ξενοφῶν δέ, ἔχων τοὺς ἐπιλέκτους, ἐν τῇ ὑπὸ τὸ ὄρος ἀνωτάτῳ κώμῃ· καὶ

οἱ ἄλλοι "Ελληνες ἐν τοῖς ὄρεινοῖς καλουμένοις Θραξὶ πλησίον κατεσκήνησαν.

(12) Ἐκ τούτου ἡμέραι οὐ πολλά διετρίβοντο, καὶ οἱ ἐκ τοῦ ὄρους Θραῖκες, καταβαίνοντες πρὸς τὸν Σεύθην, περὶ ὁμήρων καὶ σπονδῶν διεπράττοντο. Καὶ Ξενοφῶν ἐλθὼν ἔλεγε τῷ Σεύθῃ, ὅτι ἐν πονηροῖς τόποις σκηνώεν, καὶ πλησίον εἶεν οἱ πολέμιοι· ἥδιον δ' ἂν ἔξω αἰλίζεσθαι ἔφη ἐν ἐχυροῖς [ἂν] χωρίοις μᾶλλον, ἢ ἐν τοῖς στεγνοῖς, ὥστε ἀπολέσθαι. (13) Ὁ δὲ Θαρρῆϊν ἐκέλευε, καὶ ἔδειξεν ὁμήρους παρόντας αὐτῷ. Ἐδέοντο δὲ καὶ τοῦ Ξενοφῶντος καταβαίνοντές τινες τῶν ἐκ τοῦ ὄρους, συμπρᾶξαι σφίσι τὰς σπονδάς. Ὁ δ' ὠμολόγει, καὶ Θαρρῆϊν ἐκέλευε, καὶ ἡγγυᾶτο μηδὲν αὐτοὺς κακὸν πείσεσθαι πειθομένους Σεύθῃ. Οἱ δ' ἄρα ταῦτα ἔλεγον κατασκοπῆς ἕνεκα.

(14) Ταῦτα μὲν τῆς ἡμέρας ἐγένετο· εἰς δὲ τὴν ἐπιοῦσαν νύκτα ἐπιτίθενται ἐλθόντες ἐκ τοῦ ὄρους οἱ Θυνοί. Καὶ ἡγεμῶν μὲν ἦν ὁ δεσπότης ἐκάστης τῆς οἰκίας· χαλεπὸν γὰρ ἦν ἄλλως τὰς οἰκίας σκότους ὄντος ἀνευρίσκειν ἐν ταῖς κώμαις· καὶ γὰρ αἱ οἰκίαι κύκλῳ περιεστυγνύοντο μεγάλοις σταυροῖς τῶν προβάτων ἕνεκα. (15) Ἐπεὶ δ' ἐγένοντο κατὰ τὰς θύρας ἐκάστου τοῦ οἴκηματος, οἱ μὲν εἰσηκόντιζον, οἱ δὲ τοῖς σκυτάλοις ἔβαλλον, ἃ ἔχειν ἔφασαν, ὥς ἀποκόψοντες τῶν δοράτων τὰς λόγχας· οἱ δὲ ἐνεπίμπρασαν· καὶ Ξενοφῶντα ὀνομαστικῶς καλοῦντες, ἐξιόντα ἐκέλευον ἀποθνήσκειν, ἢ αὐτοῦ ἔφασαν κατακαυθήσεσθαι αὐτόν.

(16) Καὶ ἤδη τε διὰ τοῦ ὀρόφου ἐφαίνετο πῦρ, καὶ ἐντεθωρακισμένοι οἱ περὶ Ξενοφῶντα ἔνδον ἦσαν, ἀσπίδας καὶ μαχαίρας καὶ κράνη ἔχοντες· καὶ Σιλανὸς Μακέστιος, ἑτῶν [ἤδη ὥς] ὀκτωκαίδεκα ὢν, σημαίνει τῇ σάλπιγγι καὶ εὐθὺς ἐκπηδῶσιν ἐσπασμένοι τὰ ξίφη καὶ οἱ ἐκ τῶν ἄλλων σκηνωμάτων. (17) Οἱ δὲ Θραῖκες φεύγουσιν, ὥς περ δὴ τρόπος ἦν αὐτοῖς, ὅπισθεν περιβαλλόμενοι τὰς πέλτας· καὶ αὐτῶν ὑπεραλλομένων τοὺς σταυροὺς ἐλήφθησαν τινες κρεμασθέντες, ἐνεχομένων τῶν πελτῶν τοῖς σταυροῖς· οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον, διαμαρτόντες τῶν ἐξόδων· οἱ δ' "Ελληνες ἐδίωκον ἔξω τῆς κώμης. (18) Τῶν τε Θυνῶν ὑποστραφέντες τινὲς ἐν τῷ σκότει, τοὺς

παρατρέχοντας παρ' οἰκίαν καιομένην ἠκόντιζον εἰς τὸ φῶς ἐκ τοῦ σκότους· καὶ ἔτρωσαν Ἰερώνυμόν τε Ἐυοδέα τὸν λοχαγόν, καὶ Θεαγένην [δὲ] Λοκρὸν τὸν λοχαγόν· ἀπέθανε δὲ οὐδεὶς· κατεκαύθη μέντοι καὶ ἐσθής τινων καὶ σκεύη. (19) Σεύθης δὲ ἤκε βοηθήσων σὺν ἑπτὰ ἵππεῦσι τοῖς πρώτοις, καὶ τὸν σαλπικτὴν ἔχων τὸν Θράκιον· καὶ ἐπείπερ ἦσθετο, ὅσον περ χρόνον ἐβοήθει, τοσοῦτον καὶ τὸ κέρας ἐφθέγγετο αὐτῷ· ὥστε καὶ τοῦτο φόβον συμπαρεῖχε τοῖς πολεμίοις. Ἐπεὶ δ' ἦλθεν, ἐδεξιούτό τε καὶ ἔλεγεν, ὅτι οἴοιτο τεθνεώτας πολλοὺς εὕρήσειν.

(20) Ἐκ τούτου ὁ Ξενοφῶν δεῖται τοὺς ὁμήρους τε αὐτῷ παραδοῦναι, καὶ ἐπὶ τὸ ὄρος, εἰ βούλεται, συστρατεύεσθαι· εἰ δὲ μή, αὐτὸν εἶσαι. (21) Τῇ οὖν ὑστεραίᾳ παραδίδωσιν ὁ Σεύθης τοὺς ὁμήρους, πρεσβυτέρους ἄνδρας, τοὺς κρατίστους, ὡς ἔφασαν, τῶν ὀρεινῶν· καὶ αὐτὸς ἔρχεται σὺν τῇ δυνάμει. Ἦδη δ' εἶχε καὶ τριπλασίαν δύναμιν ὁ Σεύθης· ἐκ γὰρ τῶν Ὀδρουσῶν, ἀκούοντες, ἃ πράττει ὁ Σεύθης, πολλοὶ κατέβαινον συστρατευσόμενοι. (22) Οἱ δὲ Θυνοί, ἐπεὶ εἶδον ἀπὸ τοῦ ὄρους πολλοὺς μὲν ὀπλίτας, πολλοὺς δὲ πελταστάς, πολλοὺς δὲ ἵππεας, καταβάντες ἰκέτευον σπείσασθαι· καὶ πάντα ὁμολόγουν ποιήσιν, καὶ τὰ πιστὰ λαμβάνειν ἐκέλευον. (23) Ὁ δὲ Σεύθης, καλέσας τὸν Ξενοφῶντα, ἐπεδείκνυεν, ἃ λέγοιεν· καὶ οὐκ ἂν ἔφη σπείσασθαι, εἰ Ξενοφῶν βούλοιτο τιμωρήσασθαι αὐτοὺς τῆς ἐπιθέσεως. (24) Ὁ δ' εἶπεν· Ἀλλ' ἔγωγε ἱκανὴν νομίζω καὶ νῦν δίκην ἔχειν, εἰ οὗτοι δοῦλοι ἔσονται ἀντ' ἐλευθέρων· συμβουλεύειν μέντοι ἔφη αὐτῷ, τὸ λοιπὸν ὁμήρους λαμβάνειν τοὺς δυνατωτάτους κακόν τι ποιεῖν, τοὺς δὲ γέροντας οἴκοι εἶναι. Οἱ μὲν οὖν ταύτῃ πάντες δὴ προσωμολόγουν.

CAP. V.

Hecaclidæ, amici Seuthæ, fraudibus Graecis stipendium non numeratur integrum; unde simultates et militum ira in Xenophontem. (VI.) Legati a Lacedæmoniorum exercitu, bellum in Asia cum Tissapherne gerente, adveniunt, milites secum abducturi. Quæ res dum agitur, quidam Xenophontem, ut cum Seutha colludentem, accusantes, gravissima oratione ab eo refutantur.

Ἐπερβάλλουσι δὲ πρὸς τοὺς ὑπὲρ Βυζαντίου Θρᾷκας, εἰς τὸ Δέλτα καλούμενον (αὕτη δ' ἦν οὐκέτι ἀρχὴ Μαισάδου, ἀλλὰ Τήρους τοῦ Ὀδρυσοῦ, ἀρχαίου τινός) (2) καὶ ὁ Ἡρακλείδης ἐνταῦθα ἔχων τὴν τιμὴν τῆς λείας παρῆν, καὶ Σεύθης, ἔξαγαγὼν ζεύγη ἡμιονικὰ τρία, οὐ γὰρ ἦν πλείω, τὰ δὲ ἄλλα βοεικὰ, καλέσας Ξενοφῶντα ἐκέλευσε λαβεῖν, τὰ δ' ἄλλα διανεῖμαι τοῖς στρατηγοῖς καὶ λοχαγοῖς. (3) Ξενοφῶν δὲ τὰδ' εἶπεν· Ἐμοὶ μὲν τοίνυν ἀρκεῖ καὶ αὐθις λαβεῖν· τούτοις δὲ τοῖς στρατηγοῖς δωροῦ, οἳ σὺν ἔμοι ἠκολούθησαν, καὶ λοχαγοῖς. (4) Καὶ τῶν ζευγῶν λαμβάνει ἐν μὲν Τιμασίῳ ὁ Δαρδανεύς, ἐν δὲ Κλεάνωρ ὁ Ὀρχομένιος, ἐν δὲ Φρυνίσκος ὁ Ἀχαιοός· τὰ δὲ βοεικὰ ζεύγη τοῖς λοχαγοῖς κατεμερίσθη. Τὸν δὲ μισθὸν ἀποδίδωσιν, ἔξεληλυθότος ἤδη τοῦ μηνός, εἴκοσι μόνον ἡμερῶν· ὁ γὰρ Ἡρακλείδης ἔλεγεν, ὅτι οὐ πλεῖον ἐμπολήσαι. (5) Ὁ οὖν Ξενοφῶν ἀχθесθεὶς εἶπεν ἐπομόσας· Δοκεῖς μοι, ὦ Ἡρακλείδη, οὐχ ὥς δεῖ κήδεσθαι Σεύθου· εἰ γὰρ ἐκῆδου, ἦκες ἂν πλήρη φέρων τὸν μισθόν, καὶ προσδανεισάμενος, εἰ μὴ γ' ἄλλως ἐδύνω, καὶ ἀποδόμενος τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια.

(6) Ἐντεῦθεν ὁ Ἡρακλείδης ἤχθесθη τε, καὶ ἔδεισε, μὴ ἐκ τῆς Σεύθου φιλίας ἐκβληθεῖη· καὶ ὅτι ἐδύνατο ἀπὸ ταύτης τῆς ἡμέρας Ξενοφῶντα διέβαλλε πρὸς Σεύθην. (7) Οἱ μὲν δὲ στρατιῶται Ξενοφῶντι ἐνεκάλουν, ὅτι οὐκ εἶχον τὸν μισθόν· Σεύθης δὲ ἤχθето αὐτῷ, ὅτι ἐντόνως τοῖς στρατιώταις ἀπῆτει τὸν μισθόν.

(8) Καὶ τέως μὲν αἰεὶ ἐμέμνητο, ὥς, ἐπειδὴν ἐπὶ θάλατταν ἀπέλθῃ, παραδώσοι αὐτῷ Βισάνθην καὶ Γάνον καὶ Νέον τεῖχος· ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ χρόνου οὐδενὸς ἔτι τούτων ἐμέμνητο. Ὁ μὲν γὰρ Ἡρακλείδης καὶ τοῦτο διαβεβλήκει, ὥς οὐκ ἀσφαλὲς εἶη, τεῖχῃ παραδιδόναι ἀνδρὶ δύναμιν ἔχοντι.

(9) Ἐκ τούτου ὁ μὲν Ξενοφῶν ἐβουλεύετο, τί χρὴ ποιεῖν περὶ τοῦ ἔτι ἄνω στρατεύεσθαι· ὁ δ' Ἡρακλείδης, εἰσαγαγὼν τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς πρὸς Σεύθην, λέγειν τε ἐκέλευεν αὐτούς, ὅτι οὐδὲν ἂν ἦττον σφεῖς ἀγάγοιεν τὴν στρατιάν, ἢ Ξενοφῶν, τὸν τε μισθὸν ὑπισχνεῖτο αὐτοῖς ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐκπλεων παρέσεσθαι δυοῖν μηνοῖν· συστρατεύεσθαί τε ἐκέλευε. (10) Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπεν· Ἐγὼ μὲν τοίνυν, οὐδ' ἂν πέντε μηνῶν μισθοῦς μέλλῃ εἶναι, στρατευσαίμην ἂν ἄνευ Ξενοφῶντος. Καὶ ὁ Φρυνίσκος καὶ Κλεάνωρ συνωμολόγουν Τιμασίῳ.

(11) Ἐντεῦθεν Σεύθης ἐλοιδόρει τὸν Ἡρακλείδην, ὅτι οὐ παρεκάλει καὶ Ξενοφῶντα. Ἐκ δὲ τούτου παρακαλοῦσιν αὐτὸν μόνον. Ὁ δὲ γνούς τοῦ Ἡρακλείδου τὴν πανουργίαν, ὅτι βούλοιο αὐτὸν διαβάλλειν πρὸς τοὺς ἄλλους στρατηγοὺς, παρέρχεται λαβὼν τοὺς τε στρατηγοὺς πάντας καὶ τοὺς λοχαγοὺς. (12) Καὶ ἐπεὶ πάντες ἐπείσθησαν, συνεστρατεύοντο, καὶ ἀφικνοῦνται, ἐν δεξιᾷ ἔχοντες τὸν Πόντον, διὰ τῶν Μελινοφάγων καλουμένων Θρακῶν, εἰς τὸν Σαλμυδησσόν. Ἐνθα τῶν εἰς τὸν Πόντον πλεουσῶν νηῶν πολλαὶ ὀκέλλουσι καὶ ἐκπίπτουσι· τέναγος γάρ ἐστιν ἐπὶ πάμπολυ τῆς θαλάττης. (13) Καὶ οἱ Θραῖκες οἱ κατὰ ταῦτα οἰκοῦντες, στήλας ὀρισάμενοι, τὰ καθ' αὐτοὺς ἕκαστοι ἐκπίπτοντα ληΐζονται· τέως δ' ἐλέγοντο, πρὶν ὀρίσασθαι, ἀρπάζοντες πολλοὶ ὑπ' ἀλλήλων ἀποθνήσκουσιν. (14) Ἐνταῦθα εὗρίσκοντο πολλαὶ μὲν κλῖναι, πολλὰ δὲ κιβώτια, πολλαὶ δὲ βίβλοι, καὶ τᾶλλα πολλὰ, ὅσα ἐν ξυλίνοις τεύχεσι ναύκληροι ἄγουσιν. Ἐντεῦθεν ταῦτα καταστρεψάμενοι, ἀπῆσαν πάλιν. (15) Ἐνθα δὲ Σεύθης εἶχε στρατεύμα ἡδὴ πλεόν τοῦ Ἑλληνικοῦ· ἔκ τε γὰρ Ὀδρουσῶν πολὺ ἔτι πλείους καταβεβήκεσαν, καὶ οἱ αἰεὶ πειθόμενοι συνεστρατεύοντο. Κατηνλίσθησαν δὲ ἐν τῷ πεδίῳ ὑπὲρ Σηλυβρίας,

ὅσον πεντήκοντα σταδίους ἀπέχοντες τῆς θαλάττης.
(16) Καὶ μισθὸς μὲν οὐδεὶς πω ἐφαίνετο· πρὸς δὲ τὸν
Ξενοφῶντα οἱ τε στρατιῶται παγγαλεπῶς εἶχον, ὃ τε
Σεύθης οὐκέτι οἰκείως διέκειτο, ἀλλ' ὁπότε συγγενέσθαι
αὐτῷ βουλόμενος ἔλθοι, πολλὰ ἤδη ἀσχολία ἐφαί-
νοντο.

[C A P. VI.]

Ἐν [δὲ] τούτῳ τῷ χρόνῳ, σχεδὸν ἤδη δύο μηνῶν ὄν-
των, ἀφικνοῦνται Χαομίῆς τε ὁ Λάκων καὶ Πολύνεικος
παρὰ Θίμβρωνος· καὶ λέγουσιν, ὅτι Λακεδαιμονίοις δο-
κεῖ στρατεύεσθαι [ὥς] ἐπὶ Τισσαφέρην, καὶ Θίμβρων
ἐκπέπλευκεν ὡς πολεμήσων· καὶ δεῖται ταύτης τῆς στρα-
τιᾶς, καὶ λέγει, ὅτι δαρεϊκὸς ἐκάστῳ ἔσται μισθὸς τοῦ
μηνός, καὶ τοῖς λοχαγοῖς διμοιρία, καὶ τοῖς στρατηγοῖς
τετραμοιρία. (2) Ἐπεὶ δ' ἦλθον οἱ Λακεδαιμόνιοι, εὐ-
θὺς ὁ Ἡρακλείδης, πνυθόμενος, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα
ἤκουσι, λέγει τῷ Σεύθῃ, ὅτι κάλλιστον γεγένηται· Οἱ
μὲν γὰρ Λακεδαιμόνιοι δέονται τοῦ στρατεύματος, σὺ
δὲ οὐκέτι δέῃ· ἀποδιδόνς δὲ τὸ στράτευμα αὐτοῖς χαριεῖ,
σὲ δὲ οὐκέτι ἀπαιτήσονται τὸν μισθόν, ἀλλ' ἀπαλλάξον-
ται ἐκ τῆς χώρας.

(3) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης, κελεύει παράγειν·
καὶ ἐπεὶ εἶπον, ὅτι ἐπὶ τὸ στράτευμα ἤκουσι, λέγει, ὅτι
τὸ στράτευμα ἀποδίδωσι, φίλος τε καὶ σύμμαχος βούλε-
ται εἶναι· καλεῖ τε αὐτοὺς ἐπὶ ξενία. Καὶ ἐξένιξε μεγα-
λοπρεπῶς. Ξενοφῶντα δὲ οὐ καλεῖ, οὐδὲ τῶν ἄλλων
στρατηγῶν οὐδένα. (4) Ἐρωτῶντων δὲ τῶν Λακεδαι-
μονίων, τίς ἀνὴρ εἴη Ξενοφῶν, ἀπεκρίνατο, ὅτι τὰ μὲν
ἄλλα εἴη οὐ κακός, φιλοστρατιώτης δέ· καὶ διὰ τοῦτο
χειρόν ἐστιν αὐτῷ. Καὶ οἱ εἶπον· Ἀλλ' ἢ δημαγωγεῖ ὁ
ἀνὴρ τοὺς ἄνδρας; Καὶ ὁ Ἡρακλείδης· Πάνυ μὲν οὖν,
ἔφη. (5) Ἀρ' οὖν, ἔφασαν, μὴ καὶ ἡμῖν ἐναντιώσεται
περὶ τῆς ἀπαγωγῆς; Ἀλλ' ἦν ὑμεῖς, ἔφη ὁ Ἡρακλείδης,
συλλέξαντες αὐτοὺς ὑπόσχησθε τὸν μισθόν, ὀλίγον ἐκεί-
νω προσχόντες ἀποδραμοῦνται σὺν ὑμῖν. (6) Πῶς ἂν
οὖν, ἔφασαν, ἡμῖν συλλεγεῖεν; Αὐρίον ὑμᾶς, ἔφη ὁ

Ἡρακλείδης, πρωτὶ ἄξιον πρὸς αὐτούς· καὶ οἶδα, ἔφη, ὅτι, ἐπειδὴν ὑμᾶς ἴδωσιν, ἄσμενοι συνδραμοῦνται. Αὐτὴ μὲν [οὖν] ἡ ἡμέρα οὕτως ἔληξε.

(7) Τῇ δ' ὑστεραία ἄγουσιν ἐπὶ τὸ στρατεύμα τοὺς Λάκωνας Σεύθης τε καὶ Ἡρακλείδης, καὶ συλλέγεται ἡ στρατιά· τῷ δὲ Λάκωνε ἐλεγέτην, ὅτι Λακεδαιμονίοις δοκεῖ πολεμεῖν Τισσαφέρνει, τῷ ὑμᾶς ἀδικήσαντι· ἦν οὖν ἴητε σὺν ἡμῖν, τὸν τε ἐχθρὸν τιμωρήσεσθε, καὶ δαρεικὸν ἕκαστος οἴσει τοῦ μηνὸς ὑμῶν· λοχαγὸς δὲ τὸ διπλοῦν· στρατηγὸς δὲ τὸ τετραπλοῦν. (8) Καὶ οἱ στρατιῶται ἄσμενοί τε ἤκουσαν, καὶ εὐθὺς ἀνίσταταιί τις τῶν Ἀρκάδων, τοῦ Ξενοφῶντος κατηγορήσων. Παρῇν δὲ καὶ Σεύθης, βουλόμενος εἰδέναι, τί πραχθήσεται· καὶ ἐν ἐπηκόῳ εἰστήκει, ἔχων [τὸν] ἑρμηνέα· συνίει δὲ καὶ αὐτὸς Ἑλληνιστὶ τὰ πλεῖστα. (9) Ἐνθα δὲ λέγει ὁ Ἀρκάς· Ἀλλ' ἡμεῖς μὲν, ὦ Λακεδαιμόνιοι, καὶ πάλαί ἄν ἤμεν παρ' ὑμῖν, εἰ μὴ Ξενοφῶν δεῦρο ἡμᾶς πείσας ἀπήγαγεν· ἔνθα δὲ ἡμεῖς μὲν τὸν δεινὸν χειμῶνα στρατευόμενοι καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν οὐδὲν πεπάμεθα· ὁ δὲ τοὺς ἡμετέρους πόρους ἔχει· καὶ Σεύθης ἰδίᾳ μὲν ἐκεῖνον πεπλούτικεν, ἡμᾶς δὲ ἀποστερεῖ τὸν μισθόν· (10) ὥστε, ὃ γε πρῶτος λέγων ἐγὼ μὲν [ἔφη] εἰ τοῦτον ἴδοιμι καταλευσθέντα, καὶ δόντα δίκην, ὧν ἡμᾶς περιεῖλκε, καὶ τὸν μισθὸν ἄν μοι δοκῶ ἔχειν, καὶ οὐδὲν [ἄν] ἔτι τοῖς πεπονημένοις ἄχθεσθαι. Μετὰ τοῦτον ἄλλος ἀνέστη ὁμοίως, καὶ ἄλλος. Ἐκ δὲ τούτων Ξενοφῶν ἔλεξεν ὧδε·

(11) Ἀλλὰ πάντα μὲν ἄρα ἄνθρωπον ὄντα προςδοκᾷν δεῖ, ὅποτε γε καὶ ἐγὼ νῦν [μὲν] ὑφ' ὑμῶν αἰτίας ἔχω, ἐν ᾧ πλείστην προθυμίαν ἑμαυτῷ γε δοκῶ συνειδέναι περὶ ὑμᾶς παρεσχημένος. Ἀπετραπόμην μὲν γε ἤδη οἴκαδε ὠρμημένος, οὐ μὰ τὸν Δία, οὐ τοι πυνθανόμενος ὑμᾶς εὖ πράττειν, ἀλλὰ μᾶλλον ἀκούων ἐν ἀπόροις εἶναι, ὥς ὠφελήσων, εἴ τι δυναίμην. (12) Ἐπεὶ δ' ἦλθον, Σεύθου τουτουὶ πολλοὺς ἀγγέλους πρὸς ἐμὲ πέμποντος, καὶ πολλὰ ὑπισχνουμένου μοι, εἰ πείσαιμι ὑμᾶς πρὸς αὐτὸν ἐλθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπεχείρησα ποιεῖν, ὥς αὐτοὶ ὑμεῖς ἐπίστασθε, ἦγον δ', ὅθεν ὥμην τάχιστ' ἄν ὑμᾶς εἰς τὴν Ἀσίαν διαβῆναι. Ταῦτα γὰρ καὶ βέλτιστα ἐνόμιζον ὑμῖν εἶναι, καὶ ὑμᾶς ἡδεῖν βουλομένους. (13)

Ἐπεὶ δὲ Ἀρίσταρχος, ἔλθων σὺν τριήρεσιν, ἐκώλυσε διαπλεῖν ἡμᾶς, ἐκ τούτου, ὅπερ εἰκὸς δῆπου ἦν, συνέλεξα ὑμᾶς, ὅπως βουλευσάμεθα, ὅ τι χρὴ ποιεῖν. (14) Οὐκοῦν ὑμεῖς ἀκούοντες μὲν Ἀριστάρχου ἐπιτάττοντος ὑμῖν εἰς Χερρόνησον πορεύεσθαι, ἀκούοντες δὲ Σεύθου πείθοντος ἑαυτῷ συστρατεύεσθαι, πάντες μὲν ἐλέγετε σὺν Σεύθῃ ἵεναι, πάντες δ' ἐψηφίσασθε ταῦτα. Τί οὖν ἐγὼ ἐνταῦθα ἠδίκησα, ἀγαγὼν ὑμᾶς, ἐνθα πᾶσιν ὑμῖν ἐδόκει; (15) Ἐπεὶ γε μὴν ψεύδεσθαι ἤρξατο Σεύθης περὶ τοῦ μισθοῦ, εἰ μὲν ἐπαινώ αὐτόν, δικαίως ἂν με καὶ αἰτιῶσθε καὶ μισοῖτε· εἰ δὲ πρόσθεν αὐτῷ πάντων μάλιστα φίλος ὢν, νῦν πάντων διαφορώτατός εἰμι, πῶς ἂν ἔτι δικαίως, αἰροῦμενος ὑμᾶς ἀντὶ Σεύθου, ὑφ' ὑμῶν αἰτίαν ἔχοιμι περὶ ὧν πρὸς τοῦτον διαφέρομαι; (16) Ἀλλ' εἴποιτε ἂν, ὅτι ἔξεστι καὶ τὰ ὑμέτερα ἔχοντα παρὰ Σεύθου τεχνάζειν. Οὐκοῦν δῆλον τοῦτό γε, ὅτι, εἴπερ ἐμοὶ ἐτέλει τι Σεύθης, οὐχ οὕτως ἐτέλει δῆπου, ὥς ὧν τε ἐμοὶ δοίη στεροῖτο, καὶ ἄλλα ὑμῖν ἀποτίσειεν; Ἀλλ' οἶμαι, εἰ ἐδίδον, ἐπὶ τούτῳ ἂν ἐδίδον, ὅπως ἐμοὶ δοὺς μεῖον, μὴ ἀποδοίῃ ὑμῖν τὸ πλεῖον. (17) Εἰ τοίνυν οὕτως ἔχειν οἴεσθε, ἔξεστιν ὑμῖν ἀντίκα μάλα ματαίαν ταύτην τὴν προᾶξιν ἀμφοτέροις ἡμῖν ποιῆσαι, ἔὰν πράττητε αὐτὸν τὰ χρήματα. Δῆλον γάρ, ὅτι Σεύθης, εἰ ἔχω τι παρ' αὐτοῦ, ἀπαιτήσῃ με, καὶ ἀπαιτήσῃ μέντοι δικαίως, ἔὰν μὴ βεβαιῶ τὴν προᾶξιν αὐτῷ, ἐφ' ἣ ἐδωροδόκουν. (18) Ἀλλὰ πολλοῦ μοι δοκῶ δεῖν τὰ ὑμέτερα ἔχειν· ὁμνύω γὰρ ὑμῖν θεοὺς ἅπαντας καὶ πάσας, μηδὲ ἃ ἐμοὶ ἰδία ὑπέσχετο Σεύθης ἔχειν· πάρεστι δὲ αὐτός, καὶ ἀκούων σὺννοιδέ μοι, εἰ ἐπινοῶ. (19) Ἴνα δὲ μᾶλλον θαυμάσητε, συνεπόμενυμι, μηδὲ ἃ οἱ ἄλλοι στρατηγοὶ ἔλαβον εἰληφέναι, μὴ τοίνυν μηδ' ὅσα τῶν λοχαγῶν ἐνιοι. (20) Καὶ τί δὴ ταῦτα ἐποιοῦν; Ὡμην, ὦ ἄνδρες, ὅσῳ μᾶλλον συμφέροισι τούτῳ τὴν τότε πενίαν, τοσούτῳ μᾶλλον αὐτὸν φίλον ποιήσεσθαι, ὁπότε δυνασθεῖη. Ἐγὼ δὲ ἅμα τε αὐτὸν ὁρῶ εὖ πράττοντα, καὶ γιγνώσκω δὴ αὐτοῦ τὴν γνώμην. (21) Εἴποι δὴ τις ἂν· Οὐκ οὐν αἰσχύνῃ οὕτω μωρῶς ἔξαπατῶμενος; Ναὶ μὰ Δία ἡσχυνόμην μέντοι, εἰ ὑπὸ πολεμίου γε ὄντος ἔξηπατήθην· φίλῳ δ' ὄντι ἔξαπατᾶν αἰσχρόν μοι δοκεῖ εἶναι ἢ ἔξαπα-

τᾷσθαι. (22) Ἐπεὶ, εἴ γε πρὸς φίλους ἐστὶ φυλακή, πᾶ-
 σαν οἶδα ὑμᾶς φυλαξαμένους, ὥς μὴ παρασχεῖν τούτῳ
 πρόφασιν δικαίαν, μὴ ἀποδιδόναι ὑμῖν, ἢ ὑπέσχετο· οὔτε
 γὰρ ἡδίκησαμεν τοῦτον οὐδέν, οὔτε κατεβλακεύσαμεν τὰ
 τούτου, οὐδὲ μὴν κατεδειλιάσαμεν οὐδέν, ἐφ' ὃ τι ἡμᾶς
 οὗτος παρεκάλεσεν. (23) Ἀλλά, φαίητε ἂν, ἔδει τὰ ἐνέ-
 χυρα τότε λαβεῖν, ὥς μηδέ, εἰ ἐβούλετο, ἐδύνατο ἂν
 ταῦτα ἔξαπατᾶν. Πρὸς ταῦτα δὲ ἀκούσατε, ἢ ἐγὼ οὐκ
 ἂν ποτε εἶπον τούτου ἐναντίον, εἰ μὴ μοι παντάπασιν
 ἀγνώμονες ἐδοκεῖτε εἶναι, ἢ λίαν εἰς ἐμὲ ἀχάριστοι. (24)
 Ἀναμνήσθητε γάρ, ἐν ποίοις τισὶν ὄντες πράγμασιν ἐ-
 τυγχάνετε, ἐξ ὧν ὑμᾶς ἐγὼ ἀνήγαγον πρὸς Σεύθην. Οὐκ
 εἰς μὲν Πέρινθον, εἰ προσήητε τῇ πόλει, Ἀρίσταρχος
 ὑμᾶς ὁ Λακεδαιμόνιος οὐκ εἴα εἰσιέναι, ἀποκλείσας τὰς
 πύλας· ὑπαίθριοι δὲ ἔξω ἐστρατοπεδεύετε· μέσος δὲ χει-
 μὼν ἦν· ἀγορᾷ δὲ ἐχρῆσθε, σπάνια μὲν ὁρῶντες τὰ
 ὦνια, σπάνια δὲ ἔχοντες, ὅτων ὠνήσεσθε. (25) Ἀνάγκη
 δὲ ἦν μένειν ἐπὶ Θράκης (τριήρεις γὰρ ἐφορμοῦσαι ἐκώ-
 λυον διαπλεῖν) εἰ δὲ μένοι τις, ἐν πολεμίᾳ χώρα εἶναι,
 ἐνθα πολλοὶ μὲν ἱππεῖς ἐναντίοι ἦσαν, πολλοὶ δὲ πελτα-
 σταί. (26) Ἡμῖν δὲ ὀπλιτικὸν μὲν ἦν, ὧ, ἀθρόοι μὲν
 ἰόντες ἐπὶ τὰς κώμας, ἴσως ἂν ἐδυνάμεθα σῖτον λαμβά-
 νειν οὐδέν τι ἄφθονον· ὅτῳ δὲ διώκοντες ἂν ἢ ἀνδρά-
 ποδα ἢ πρόβατα κατελαμβάνομεν, οὐκ ἦν ἡμῖν· οὔτε
 γὰρ ἱππικὸν οὔτε πελταστικὸν ἔτι ἐγὼ συνεστηκὸς κατέ-
 λαβον παρ' ὑμῖν. (27) Εἰ οὖν, ἐν τοιαύτῃ ἀνάγκῃ ὄντων
 ὑμῶν, μὴδ' ὀντιναοῦν μισθὸν προσαιτήσας, Σεύθην σύμ-
 μαχον ὑμῖν προσέλαβον, ἔχοντα [καὶ] ἱππέας καὶ πελ-
 ταστάς, ὧν ὑμεῖς προσεδεῖσθε, [ἢ] κακῶς ἂν ἐδόκουν
 ὑμῖν βεβουλευσθαι πρὸ ὑμῶν; (28) Τούτων γὰρ δήπου
 κοινωνήσαντες, καὶ σῖτον ἀφθονώτερον ἐν ταῖς κώμας
 εὐρίσκετε, διὰ τὸ ἀναγκάζεσθαι τοὺς Θράκας κατὰ σπου-
 δὴν μᾶλλον φεύγειν· καὶ προβάτων καὶ ἀνδραπόδων
 μᾶλλον μετέσχετε. (29) Καὶ πολέμιον οὐκέτι οὐδένα
 ἐωρῶμεν, ἐπεὶδὴ τὸ ἱππικὸν ἡμῖν προσεγένετο· τέως δὲ
 θαρσαλέως ἡμῖν ἐφείποντο οἱ πολέμιοι καὶ ἱππικῶ καὶ
 πελταστικῶ, κωλύοντες μηδαμῇ κατ' ὀλίγους ἀποσκεδα-
 ννμένους τὰ ἐπιτήδεια ἀφθονώτερα ἡμᾶς πορίζεσθαι.
 (30) Εἰ δὲ δὴ ὁ συμπαρέχων ὑμῖν ταύτην τὴν ἀσφά-

λειαν, μὴ πάνυ πολὺν μισθὸν προσετέλει τῆς ἀσφαλείας, τοῦτο δὲ τὸ πάθημα τὸ σθένιον; καὶ διὰ τοῦτο οὐδαμῇ οἴεσθε χρῆναι ζῶντα * ἐμὲ ἂν εἶναι; (31) Νῦν δὲ δὴ πῶς ἀπέρχεσθε; Οὐ διαχειμάσαντες μὲν ἐν ἀφθόνοις τοῖς ἐπιτηδείοις, περιττὸν δ' ἔχοντες τοῦτο, εἴ τι ἐλάβετε παρὰ Σεύθου; τὰ γὰρ τῶν πολεμίων ἐδαπανᾶτε· καὶ ταῦτα πράττοντες, οὔτε ἄνδρας ἐπείδετε ὑμῶν αὐτῶν ἀποθανόντας, οὔτε ζῶντας ἀπεβάλετε. (32) Εἰ δέ τι καλὸν πρὸς τοὺς ἐν τῇ Ἀσίᾳ βαρβάρους ἐπέπρακτο ὑμῖν, οὐ καὶ ἐκεῖνο σῶν ἔχετε, καὶ πρὸς ἐκείνοις νῦν ἄλλην εὐκλειαν προσειλήφατε, καὶ τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ Θράκας, ἐφ' οὓς ἐστρατεύεσθε, κρατήσαντες; Ἐγὼ μὲν ὑμᾶς φημι δικαίως ἂν, ὧν ἐμοὶ χαλεπαίνετε, τούτων τοῖς θεοῖς χάριν εἰδέναι, ὡς ἀγαθῶν. (33) Καὶ τὰ μὲν δὴ ὑμέτερα τοιαῦτα. Ἄγετε δὲ πρὸς τῶν θεῶν, καὶ τὰ ἐμὰ σκέψασθε ὡς ἔχει. Ἐγὼ μὲν γάρ, ὅτε πρότερον ἀπῆρα οἴκαδε, ἔχων μὲν ἔπαινον πολὺν πρὸς ὑμῶν ἀπεπορευόμην, ἔχων δὲ δι' ὑμᾶς καὶ ὑπὸ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων εὐκλειαν· ἐπιστευόμην δὲ ὑπὸ Λακεδαιμονίων· οὐ γὰρ ἂν με ἔπεμπον πάλιν πρὸς ὑμᾶς. (34) Νῦν δ' ἀπέρχομαι, πρὸς μὲν Λακεδαιμονίους ὑφ' ὑμῶν διαβεβλημένος, Σεύθῃ δὲ ἀπηχθημένος ὑπὲρ ὑμῶν, ὃν ἤλπιζον, εὖ ποιήσας μεθ' ὑμῶν, ἀποστροφὴν καὶ ἐμοὶ καλὴν καὶ παισίν, εἰ γένοιτο, καταθήσεσθαι. (35) Ὑμεῖς δ', ὑπὲρ ὧν ἐγὼ ἀπήχθημαί τε πλεῖστα, καὶ ταῦτα πολὺ κρείττοσιν ἐμαυτοῦ, πραγματευόμενός τε οὐδὲ νῦν πω πέπαυμαι ὃ τι δύναμαι ἀγαθὸν ὑμῖν, τοιαύτην γνώμην ἔχετε περὶ ἐμοῦ. (36) Ἀλλ' ἔχετε μὲν με, οὔτε φεύγοντα λαβόντες, οὔτε ἀποδιδράσκοντα· ἦν δὲ ποιήσητε, ἃ λέγετε, ἴστε, ὅτι ἄνδρα κατακεκανότες ἔσεσθε, πολλὰ μὲν δὴ πρὸ ὑμῶν ἀγρυπνήσαντα, πολλὰ δὲ σὺν ὑμῖν πονήσαντα καὶ κινδυνεύσαντα, καὶ ἐν τῷ μέρει καὶ παρὰ τὸ μέρος· θεῶν δὲ ἰλεων ὄντων καὶ τρόπαια βαρβάρων πολλὰ δὴ σὺν ὑμῖν στήσάμενον· ὅπως δέ γε τῶν Ἑλλήνων μηδενὶ πολέμιοι γένοισθε, πᾶν ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, πρὸς ὑμᾶς διατεινόμενον. (37) Καὶ γὰρ οὖν νῦν ὑμῖν ἔξεστιν ἀνεπιλήπτως πορεύεσθαι, ὅποι ἂν ἔλθῃτε, καὶ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν. Ὑμεῖς δέ, ὅτι πολλὴ ὑμῖν εὐπορία φαίνεται, καὶ πλεῖτε, ἔνθα δὲ ἐπιθυμεῖτε πάλαι, δέον-

ται δὲ ὑμῶν οἱ [τὸ] μέγιστον δυνάμενοι, μισθὸς δὲ φαίνεται, ἡγεμόνες δὲ ἤκουσι Λακεδαιμόνιοι, οἱ κράτιστοι νομιζόμενοι εἶναι, νῦν δὲ καιρὸς δοκεῖ ὑμῖν εἶναι, ὥς τάχιστα ἐμὲ καταχανεῖν. (38) Οὐ μὲν, ὅτε γε ἐν τοῖς ἀπόροις ἤμεν, ὧ πάντων μνημονικώτατοι· ἀλλὰ καὶ πατέρα ἐμὲ ἐκαλεῖτε, καὶ αἰὲ ὥς εὐεργέτον μεμνήσθαι ὑπισχνεῖσθε. Οὐ μέντοι ἀγνώμονες οὐδ' οὗτοί εἰσιν, οἱ νῦν ἤκοντες ἐφ' ὑμᾶς· ὥστε, ὥς ἐγὼ οἶμαι, οὐδὲ τούτοις δοκεῖτε βελτίονες εἶναι, τοιοῦτοι ὄντες περὶ ἐμέ. Ταῦτα εἰπὼν ἐπαύσατο.

(39) Χαρμῖνος δέ, ὁ Λακεδαιμόνιος, ἀναστὰς εἶπεν οὕτως· Ἀλλ' ἐμοὶ μέντοι, ὧ ἄνδρες, οὐ δικαίως γε δοκεῖτε τῷ ἀνδρὶ τούτῳ χαλεπαίνειν· ἔχω γὰρ καὶ αὐτὸς αὐτῷ μαρτυρῆσαι· Σεύθης γάρ, ἐρωτῶντος ἐμοῦ καὶ Πολυνείκου περὶ Ξενοφῶντος, τίς ἀνὴρ εἴη, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἶχε μέμψασθαι, ἄγαν δὲ φιλοστρατιώτην ἔφη αὐτὸν εἶναι· διὸ καὶ χεῖρον αὐτῷ εἶναι πρὸς ἡμῶν τε τῶν Λακεδαιμονίων, καὶ πρὸς αὐτοῦ. (40) Ἀναστὰς ἐπὶ τούτῳ Εὐρύλοχος [ὁ] Λουσιᾶτης Ἀρκὰς εἶπε· Δοκεῖ γέ μοι, ἄνδρες Λακεδαιμόνιοι, τοῦτο ὑμᾶς πρῶτον ἡμῶν στρατηγῆσαι, παρὰ Σεύθου ἡμῖν τὸν μισθὸν ἀναπρᾶξαι ἢ ἐκόντος ἢ ἄκοντος, καὶ μὴ πρότερον ἡμᾶς ἀπαγαγεῖν. (41) Πολυκράτης δὲ Ἀθηναῖος εἶπεν ἀναστὰς ὑπὲρ Ξενοφῶντος· Ὁρῶ γε μὲν, ὧ ἄνδρες, ἔφη, καὶ Ἡρακλείδην ἐνταῦθα παρόντα, ὃς παραλαβὼν τὰ χρήματα, ἃ ἡμεῖς ἐπονήσαμεν, ταῦτα ἀποδόμενος, οὔτε Σεύθῃ ἀπέδωκεν, οὔτε ἡμῖν τὰ γιγνόμενα, ἀλλ' αὐτὸς κλέψας πέπαται. Ἦν οὖν σωφρονῶμεν, ἐξόμεθα αὐτοῦ· οὐ γὰρ δὴ οὗτός γε, ἔφη, Θράξ ἐστίν, ἀλλὰ Ἕλληνα ὦν Ἕλληνας ἀδικεῖ.

(42) Ταῦτα ἀκούσας ὁ Ἡρακλείδης μάλα ἐξεπλάγην· καὶ προσελθὼν τῷ Σεύθῃ λέγει· Ἡμεῖς, ἣν σωφρονῶμεν, ἀπιμεν ἐντεῦθεν ἐκ τῆς τούτων ἐπικρατείας. Καὶ ἀναβάντες ἐπὶ τοὺς ἵππους, ὄχοντο ἀπελαύνοντες εἰς τὸ ἑαυτῶν στρατόπεδον. (43) Καὶ ἐντεῦθεν Σεύθης πέμπει Ἀβροζέλμην τὸν ἑαυτοῦ ἐρμηνέα πρὸς Ξενοφῶντα, καὶ κελεύει αὐτὸν καταμεῖναι παρ' ἑαυτῷ, ἔχοντα χιλίους ὀπλίτας· καὶ ὑπισχνεῖται αὐτῷ ἀποδώσειν τὰ τε χωρία τὰ ἐπὶ θαλάττῃ, καὶ τὰ ἄλλα, ἃ ὑπέσχετο. Καὶ ἐν ἀπορρήτῳ ποιησάμενος, λέγει, ὅτι ἀκήκοε Πολυνείκου,

ὥς, εἰ ὑποχείριος ἔσται Λακεδαιμονίοις, σαφῶς ἀποθανοῖτο ὑπὸ Θίμβρωνος. (44) Ἐπέστελλον δὲ ταῦτα καὶ [οἱ] ἄλλοι πολλοὶ [ξένοι] τῷ Ξενοφῶντι, ὥς διαβεβλημένος εἶη, καὶ φυλάττεσθαι δέοι. Ὁ δ' ἀκούων ταῦτα, δύο ἱερεῖα λαβὼν, ἔθνε τῷ Διὶ τῷ Βασιλεῖ, πότερά οἱ λώϊον καὶ ἄμεινον εἶη μένειν παρὰ Σεύθῃ, ἐφ' οἷς Σεύθῃς λέγει, ἢ ἀπιέναι σὺν τῷ στρατεύματι. Ἀναιρεῖ δὲ αὐτῷ ἀπιέναι.

C A P. VII.

Medosades Graecos discedentes ex vicis suis commectum sumere indignatus, eos inde abire jubet, minis additis. Xenophon ei gravi oratione respondet, legatorumque Lacedaemoniorum auctoritate adjutus, tandem a Seutha impetrat, ut debitum stipendium persolvat; quod ille Lacedaemoniis distribuendum committit.

Ἐντεῦθεν Σεύθῃς μὲν ἀπεστρατοπεδεύσατο προσωτέρω· οἱ δὲ Ἕλληνες ἐσκήνησαν εἰς κώμας, ὅθεν ἔμελλον πλεῖστα ἐπισιτισάμενοι ἐπὶ θάλατταν ἦξιν. Αἱ δὲ κῶμαι αὗται ἦσαν δεδομέναι ὑπὸ Σεύθου Μηδοσάδῃ. (2) Ὁρῶν οὖν ὁ Μηδοσάδης δαπανώμενα τὰ ἐν ταῖς κώμας ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, χαλεπῶς ἔφερε· καὶ λαβὼν ἄνδρα Ὀδρύσην, δυνατώτατον τῶν ἄνωθεν καταβεβηκότων, καὶ ἱππέας ὅσον τριάκοντα, ἔρχεται καὶ προκαλεῖται Ξενοφῶντα ἐκ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατεύματος· καὶ ὅς, λαβὼν τινὰς τῶν λοχαγῶν καὶ ἄλλους [τινὰς] τῶν ἐπιτηδείων, προσέρχεται. (3) Ἐνθα δὲ λέγει ὁ Μηδοσάδης· Ἀδικεῖτε, ὦ Ξενοφῶν, τὰς ἡμετέρας κώμας πορθοῦντες. Προλέγομεν οὖν ὑμῖν, ἐγὼ τε ὑπὲρ Σεύθου, καὶ ὅδε ὁ ἀνὴρ, παρὰ Μηδόκου ἡκων τοῦ ἄνω βασιλέως, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας· εἰ δὲ μή, οὐκ ἐπιτρέψομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἐὰν ποιῇτε κακῶς τὴν ἡμετέραν χώραν, ὥς πολέμιους ἀλεξήσομεθα.

(4) Ὁ δὲ Ξενοφῶν, ἀκούσας ταῦτα, εἶπεν· Ἀλλὰ σοὶ μὲν τοιαῦτα λέγοντι καὶ ἀποκρίνασθαι χαλεπὸν· τοῦδε δὲ ἕνεκα τοῦ νεανίσκου λέξω, ἵν' εἰδῇ, οἷοί τε ὑμεῖς ἐστε, καὶ οἷοι ἡμεῖς. (5) Ἡμεῖς μὲν γάρ, ἔφη, πρὶν φίλοι γενέσθαι ὑμῖν, ἐπορευόμεθα διὰ ταύτης τῆς χώρας, ὅποι ἐβουλόμεθα, ἣν μὲν ἐθέλοιμεν πορθοῦντες, ἣν δ' ἐθέλοιμεν κατακαίοντες. (6) Καὶ σύ, ὅποτε πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις πρεσβέων, ἡντλίξον παρ' ἡμῖν, οὐδένα φοβούμενος τῶν πολεμίων. Ὑμεῖς δὲ οὐκ ἦτε εἰς τήνδε τὴν χώραν, ἢ, εἴ ποτε ἔλθοιτε, ὥς ἐν κρειπτόνων χώρα ἡντλίξεσθε ἐγκεχαλινωμένοις τοῖς ἵπποις. (7) Ἐπεὶ δὲ ἡμῖν φίλοι ἐγένεσθε, καὶ δι' ἡμᾶς σὺν θεοῖς ἔχετε τήνδε τὴν χώραν, νῦν δὲ ἐξελαύνετε ἡμᾶς ἐκ [ταύτης] τῆς χώρας, ἣν παρ' ἡμῶν ἐκόντων κατὰ κράτος παρελάβετε· ὥς γὰρ αὐτὸς οἶσθα, οἱ πολέμιοι οὐκ ἦσαν ἱκανοὶ ἡμᾶς ἐξελαύνειν. (8) Καὶ οὐχ ὅπως δῶρα δούς καὶ εὖ ποιήσας, ἀνδρῶν εὖ ἔπαθες, ἀξιοῖς ἡμᾶς ἀποπέμψασθαι, ἀλλ' ἀποπορευομένους ἡμᾶς οὐδ' ἐναυλισθῆναι, ὅσον δύνασαι, ἐπιτρέπεις. (9) Καὶ ταῦτα λέγων οὔτε θεοὺς αἰσχύνῃ οὔτε τόνδε τὸν ἄνδρα, ὃς νῦν μὲν σε ὄρᾳ πλουτοῦντα, πρὶν δὲ ἡμῖν φίλον γενέσθαι, ἀπὸ ληστείας τὸν βίον ἔχοντα, ὥς αὐτὸς ἔφησθα. (10) Ἀτὰρ τί καὶ πρὸς ἐμὲ λέγεις ταῦτα; ἔφη· οὐ γὰρ ἐγὼ ἔτι ἄρχω, ἀλλὰ Λακεδαιμόνιοι, οἷς ὑμεῖς παρεδώκατε τὸ στράτευμα ἀπαγαγεῖν, οὐδὲν ἐμὲ παρακαλέσαντες, ὧ θυμαστότατοι, ὅπως, ὥσπερ ἀπηχθάνομην αὐτοῖς, ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦγον, οὕτω καὶ χαρισαίμην νῦν ἀποδιδούς.

(11) Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἤκουσεν ὁ Ὀδρύσης, εἶπεν· Ἐγὼ μὲν, ὦ Μηδόσαδες, κατὰ τῆς γῆς καταδύομαι ὑπὸ τῆς αἰσχύνῃς, ἀκούων ταῦτα. Καὶ εἰ μὲν πρόσθεν ἠπιστάμην, οὐδ' ἂν συνηκολούθησά σοι· καὶ νῦν ἄπειμι· οὐ γὰρ ἂν Μήδοκός με ὁ βασιλεὺς ἐπαινοίῃ, εἰ ἐξελαύνοιμι τοὺς εὐεργέτας. (12) Ταῦτ' εἰπὼν ἀναβὰς ἐπὶ τὸν ἵππον ἀπήλαυνε, καὶ σὺν αὐτῷ οἱ ἄλλοι ἵππεῖς, πλὴν τεττάρων, ἢ πέντε. Ὁ δὲ Μηδοσάδης, ἐλύπει γὰρ αὐτὸν ἢ χώρα πορθουμένη, ἐκέλευε τὸν Ξενοφῶντα καλέσαι τὸ Λακεδαιμονίῳ. (13) Ὁ δ' ἀπολαβὼν τοὺς ἐπιτηδειοτάτους, προσῆλθε τῷ Χαρμίνῳ καὶ τῷ Πολυνείκῳ, καὶ ἔλεξεν, ὅτι καλεῖ αὐτοὺς Μηδοσάδης, προερωῶν ἅπερ

αὐτῷ, ἀπιέναι ἐκ τῆς χώρας. (14) Οἶμαι ἂν οὖν, ἔφη, ὑμᾶς ἀπολαβεῖν τῇ στρατιᾷ τὸν ὀφειλόμενον μισθόν, εἰ εἵποτε, ὅτι δεδέηται ὑμῶν ἡ στρατιὰ συναναπράξαι τὸν μισθὸν ἢ παρὰ ἐκόντος ἢ παρὰ ἄκοντος Σεύθου· καὶ ὅτι τούτων τυχόντες, προθύμως [μὲν] ἂν συνέπεσθαι ὑμῖν φασί· καὶ ὅτι δίκαια ὑμῖν δοκοῦσι λέγειν καὶ ὅτι ὑπέσχεσθε αὐτοῖς τότε ἀπιέναι, ὅταν τὰ δίκαια ἔχωσιν οἱ στρατιῶται. (15) Ἀκούσαντες οἱ Λάκωνες ταῦτα, ἔφασαν ἔρεῖν, καὶ ἄλλα, ὅποια ἂν δύνωνται κράτιστα· καὶ εὐθὺς ἐπορεύοντο ἔχοντες πάντας τοὺς ἐπικαιρίους. Ἐλθόντων δὲ ἔλεξε Χαρμῖνος· Εἰ μὲν σὺ τι ἔχεις, ὦ Μηδόσαδες, πρὸς ἡμᾶς λέγειν· εἰ δὲ μή, ἡμεῖς πρὸς σὲ ἔχομεν. (16) Ὁ δὲ Μηδοσάδης μάλα ὑφειμένως· Ἀλλ' ἐγὼ μὲν, ἔφη, λέγω, καὶ Σεύθης τὰ αὐτά, ὅτι ἀξιούμεν, τοὺς φίλους ἡμῖν γεγεννημένους μὴ κακῶς πάσχειν ὑφ' ὑμῶν· ὃ τι γὰρ ἂν τούτους κακῶς ποιῇτε, ἡμᾶς ἤδη ποιεῖτε· ἡμέτεροι γάρ εἰσιν. (17) Ἡμεῖς τοίνυν, ἔφασαν οἱ Λάκωνες, ἀπίοιμεν ἂν, ὅποτε τὸν μισθὸν ἔχοιεν οἱ ταῦτα ὑμῖν καταπράξαντες· εἰ δὲ μή, ἐρχόμεθα μὲν καὶ νῦν βοηθήσοντες τούτοις, καὶ τιμωρησόμενοι ἄνδρας, οἱ τούτους παρὰ τοὺς ὅρκους ἠδίκησαν· ἦν δὲ καὶ ὑμεῖς τοιοῦτοι ἦτε, ἐνθὲνδε ἀρξόμεθα τὰ δίκαια λαμβάνειν. (18) Ὁ δὲ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἐθέλοιτε δ' ἂν, ὦ Μηδόσαδες, τούτοις ἐπιτρέψαι, ἐπειδὴ φασὶ φίλους εἶναι ὑμῖν, ἐν ᾧ τῇ χώρᾳ ἐσμέν, ὅποτερα ἂν ψηφίσωνται, εἴθ' ὑμᾶς προσῆκεν ἐκ τῆς χώρας ἀπιέναι, εἴθ' ἡμᾶς; (19) Ὁ δὲ ταῦτα μὲν οὐκ ἔφη· ἐκέλευε δὲ μάλιστα μὲν αὐτῷ ἐλθεῖν τῷ Λάκωνε παρὰ Σεύθην περὶ τοῦ μισθοῦ, καὶ οἶεσθαι ἂν Σεύθην πείσαι· εἰ δὲ μή, Ξενοφῶντα σὺν αὐτῷ πέμπειν, καὶ συμπράξειν ὑπισχνεῖτο· ἐδεῖτο δὲ τὰς κώμας μὴ κάειν. (20) Ἐντεῦθεν πέμπουσι τὸν Ξενοφῶντα, καὶ σὺν αὐτῷ, οἱ ἐδόκουν ἐπιτηδειότατοι εἶναι. Ὁ δ' ἐλθὼν λέγει πρὸς τὸν Σεύθην·

(21) Οὐδὲν ἀπαιτήσων, ὦ Σεύθη, πάρειμι, ἀλλὰ διδάξων, ὥς ἂν δύνωμαι, ὥς οὐδ' δικαίως μοι ἠχθέσθης, ὅτι ὑπὲρ τῶν στρατιωτῶν ἀπήτουν σε, ἃ ὑπέσχου αὐτοῖς προθύμως· σοὶ γὰρ ἔγωγε οὐχ ἥττον ἐνόμιζον εἶναι συμφέρον ἀποδοῦναι, ἢ ἐκείνοις ἀπολαβεῖν. (22) Πρῶτον μὲν γὰρ οἶδα μετὰ τοὺς θεοὺς εἰς τὸ φανερόν σε τού-

τους καταστήσαντας, ἐπεὶ γε βασιλέα σε ἐποίησαν πολ-
 λῆς χώρας καὶ πολλῶν ἀνθρώπων· ὥστε οὐχ οἷόν τε ἐστὶ
 λανθάνειν, οὔτε ἦν τι καλόν, οὔτε ἦν τι αἰσχρὸν ποιή-
 σης. (23) Τοιούτῳ δ' ὄντι ἀνδρὶ μέγα μὲν μοι ἐδόκει εἶ-
 ναι, μὴ δοκεῖν ἀχαρίστως ἀποπέμψασθαι ἄνδρας εὐερ-
 γέτας, μέγα δ', εὖ ἀκούειν ὑπὸ ἑξακισχιλίων ἀνθρώπων·
 τὸ δὲ μέγιστον, μηδαμῶς ἀπίστον σαυτὸν καταστήσαι,
 ὃ τι λέγοις. (24) Ὁρῶ γάρ, τῶν μὲν ἀπίστων ματαίους
 καὶ ἀδυνάτους καὶ ἀτίμους τοὺς λόγους πλανωμένους·
 αἱ δ' ἂν φανεροὶ ᾧσιν ἀλήθειαν ἀσκοῦντες, τούτων οἱ
 λόγοι, ἦν τι δέωνται, οὐδὲν μείον δύνανται ἀνύσασθαι,
 ἢ ἄλλων ἢ βία· ἦν τε τινὰ σωφρονίζειν βούλονται, γι-
 γνώσκω τὰς τούτων ἀπειλὰς οὐχ ἥττον σωφρονιζούσας,
 ἢ ἄλλων τὰς ἤδη κολάσεις· ἦν τέ τῳ τι ὑπισχνῶνται οἱ
 τοιοῦτοι ἄνδρες, οὐδὲν μείον διαπράττονται, ἢ [οἱ] ἄλ-
 λοι παραχρῆμα διδόντες. (25) Ἀναμνήσθητι δὲ καὶ
 σύ, τί προτελέσας ἡμῖν συμμάχους ἡμᾶς ἔλαβες. Οἶσθ',
 ὅτι οὐδέν· ἀλλὰ πιστευθεὶς ἀληθεύσειν, ἃ ἔλεγες, ἐπῆ-
 ρας τοσοῦτους ἀνθρώπους συστρατεύσασθαί τε καὶ συγ-
 κατεργάσασθαί σοι ἀρχήν, οὐ τριάκοντα μόνον ἀξίαν
 ταλάντων, ὅσα οἷονται δεῖν οὔτοι νῦν ἀπολαβεῖν, ἀλλὰ
 πολλαπλασίων. (26) Οὐκοῦν τοῦτο μὲν πρῶτον, τὸ 'πι-
 στεύεσθαί σε, τὸ καὶ τὴν βασιλείαν σοι κατεργασάμενον,
 τούτων τῶν χρημάτων ὑπὸ σοῦ πιπράσκειται. (27) Ἴθι
 δὴ, ἀναμνήσθητι, πῶς μέγα ἥγοῦ τότε καταπράξα-
 σθαι, ὃ νῦν καταστρεψάμενος ἔχεις. Ἐγὼ μὲν οἶδ', ὅτι
 εὖξω ἂν, τὰ νῦν πεπραγμένα μᾶλλον σοι καταπραχθῆ-
 ναι, ἢ πολλαπλάσια τούτων τῶν χρημάτων γενέσθαι.
 (28) Ἐμοὶ τοίνυν μείζον βλάβος καὶ αἰσχιον δοκεῖ εἶναι,
 τὸ ταῦτα νῦν μὴ κατασχεῖν, ἢ τότε μὴ λαβεῖν, ὅσω περ
 χαλεπώτερον ἐκ πλουσίου πένητα γενέσθαι, ἢ [τὴν] ἀρχὴν
 μὴ πλουτῆσαι· καὶ ὅσω λυπηρότερον ἐκ βασιλέως ἰδιώ-
 την φανῆναι, ἢ ἀρχὴν μὴ βασιλεῦσαι. (29) Οὐκοῦν ἐπί-
 στασαι μὲν, ὅτι οἱ νῦν σοι ὑπήκοοι γερόμενοι οὐ φιλία
 τῇ σῇ ἐπείσθησαν ὑπὸ σοῦ ἄρχεσθαι, ἀλλ' ἀνάγκη· καὶ
 ὅτι ἐπιχειροῖεν ἂν πάλιν ἐλεύθεροι γίνεσθαι, εἰ μὴ τις
 αὐτοὺς φόβος κατέχοι. (30) Ποτέρως οὖν οἶει, μᾶλλον
 ἂν φοβεῖσθαί τε αὐτούς, καὶ φρονεῖν τὰ πρὸς σέ, εἰ
 ὁρῶέν σοι τοὺς στρατιώτας οὕτω διακειμένους, ὥς νῦν

τε μένοντας ἂν, εἰ σὺ κελεύεις, αὐθις τ' ἂν ταχὺ ἐλ-
 θόντας, εἰ δέοι, ἄλλους τε, τούτων περὶ σοῦ ἀκούοντας
 πολλὰ ἀγαθὰ, ταχὺ ἂν σοι, ὅποτε βούλοιο, παραγενέ-
 σθαι· ἢ εἰ καταδοξάσειαν, μήτε ἂν ἄλλους σοι ἐλθεῖν,
 δι' ἀπιστίαν ἐκ τῶν νῦν γεγενημένων, τούτους τε αὐτοῖς
 εὐνουστέρους εἶναι ἢ σοί; (31) Ἀλλὰ μὴν οὐδὲν πλήθει
 γε ἡμῶν λειψθέντες ὑπεῖξάν σοι, ἀλλὰ προστατῶν ἀπο-
 ρία. Οὐκοῦν νῦν καὶ τοῦτο κίνδυνος, μὴ λάβωσι προ-
 στάτας τινὰς αὐτῶν τούτων, οἳ νομίζουσιν ὑπὸ σοῦ ἀδι-
 κεῖσθαι, ἢ καὶ τούτων κρείττονας τοὺς Λακεδαιμονίους,
 εἰ ἂν οἱ μὲν στρατιῶται ὑπισχνῶνται προθυμότερον αὐ-
 τοῖς συστρατεύεσθαι, εἰ ἂν τὰ παρὰ σοῦ ἀναπράξωσιν, οἳ
 δὲ Λακεδαιμόνιοι, διὰ τὸ δεῖσθαι τῆς στρατιᾶς, συναι-
 νέσωσιν αὐτοῖς ταῦτα. (32) Ὅτι γε μὴν οἱ ὑπὸ σοὶ Θρᾷ-
 κες γενόμενοι πολὺ ἂν προθυμότερον ἴοιεν ἐπὶ σέ ἢ σὺν
 σοί, οὐκ ἄδηλον· σοῦ μὲν γὰρ κρατοῦντος, δουλεία
 ὑπάρχει αὐτοῖς· κρατουμένου δὲ σοῦ, ἐλευθερία. (33)
 Εἰ δὲ καὶ τῆς χώρας προνοεῖσθαι ἤδη τι δεῖ ὥς σῆς οὐ-
 σης, ποτέρως ἂν οἶε ἀπαθῇ κακῶν αὐτὴν εἶναι μᾶλλον,
 εἰ οὗτοι οἱ στρατιῶται, ἀπολαβόντες ἃ ἐγκαλοῦσιν, εἰ-
 ρήνην καταλιπόντες οἴχοιντο, ἢ εἰ οὗτοί τε μένοιεν ὥς
 ἐν πολεμίᾳ, σὺ τε ἄλλους πειρώο πλείονας τούτων ἔχων
 ἀντιστρατοπεδεύεσθαι, δεομένους τῶν ἐπιτηδείων; (34)
 Ἀργύριον δὲ ποτέρως ἂν πλεῖον ἀναλωθεῖη, εἰ τούτοις
 τὸ ὀφειλόμενον ἀποδοθεῖη, ἢ εἰ ταῦτά τε ὀφείλοιτο, ἄλ-
 λους τε κρείττονας τούτων δέοι σε μισθοῦσθαι; (35)
 Ἀλλὰ γὰρ Ἡρακλείδῃ, ὥς πρὸς ἐμὲ ἐδήλου, πάμπαν
 τοῦτο δοκεῖ τὸ ἀργύριον εἶναι. Ἡ μὴν πολὺ γέ ἐστιν
 ἔλαττον νῦν σοι καὶ λαβεῖν τοῦτο καὶ ἀποδοῦναι, ἢ
 πρὶν ἡμᾶς ἐλθεῖν πρὸς σέ, τὸ δέκατον τούτου μέρους.
 (36) Οὐ γὰρ ἀριθμὸς ἐστιν ὁ ὀρίζων τὸ πολὺ καὶ τὸ ὀλί-
 γον, ἀλλ' ἢ δύναμις τοῦ τε ἀποδιδόντος καὶ τοῦ λαμβά-
 νοντος. Σοὶ δὲ νῦν ἢ κατ' ἐνιαυτὸν πρόσδοδος πλείων
 ἐστίν, ἢ ἔμπροσθεν τὰ παρόντα πάντα, ἃ ἐκέκτησο.
 (37) Ἐγὼ μὲν, ὦ Σεύθῃ, ταῦτα ὥς φίλου ὄντος σου
 προενοοῦμην, ὅπως σὺ τε ἄξιος δοκοίης εἶναι, ὧν οἱ
 θεοὶ σοι ἔδωκαν ἀγαθῶν, ἐγὼ τε μὴ διαφθαρείην ἐν τῇ
 στρατιᾷ. (38) Εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι νῦν οὐτ' ἂν ἐχθρὸν βου-
 λόμενος ἐγὼ κακῶς ποιῆσαι δυνηθείην σὺν ταύτῃ τῇ

στρατιᾷ, οὐτ' ἄν, εἰ σοὶ πάλιν βουλοίμην βοηθῆσαι, ἱκανὸς ἂν γενοίμην. Οὕτω γὰρ πρὸς ἐμὲ ἡ στρατιὰ διάκειται. (39) Καίτοι αὐτόν σε μάρτυρα σὺν τοῖς θεοῖς εἰδόσι ποιοῦμαι, ὅτι οὔτε ἔχω παρὰ σοῦ ἐπὶ τοῖς στρατιώταις οὐδέν, οὔτε ἤτησα πώποτε εἰς τὸ ἴδιον τὰ ἐκείνων, οὔτε ἂ ἐπέσχον μοι ἀπήτησα. (40) Ὅμνυμι δέ σοι, μηδ' ἀποδιδόντος δέξασθαι ἄν, εἰ μὴ καὶ οἱ στρατιῶται ἐμεῖλλον τὰ ἑαυτῶν συναπολαμβάνειν. Αἰσχροὺν γὰρ ἦν τὰ μὲν ἐμὰ διαπεπραῆχθαι, τὰ δὲ ἐκείνων περιῦδεῖν ἐμὲ κακῶς ἔχοντα, ἄλλως τε καὶ τιμώμενον ὑπ' ἐκείνων. (41) Καίτοι Ἡρακλείδῃ γε λῆρος πάντα δοκεῖ εἶναι πρὸς τὸ ἀργύριον ἔχειν ἐκ παντὸς τρόπου· ἐγὼ δέ, ὦ Σεύθῃ, οὐδέν νομίζω γε ἀνδρί, ἄλλως τε καὶ ὕρχοντι, κάλλιον εἶναι κτῆμα, οὐδὲ λαμπρότερον, ἀρετῆς καὶ δικαιοσύνης καὶ γενναιότητος. (42) Ὁ γὰρ ταῦτα ἔχων πλουτεῖ μὲν ὄντων φίλων πολλῶν, πλουτεῖ δὲ καὶ ἄλλων βουλομένων γενέσθαι· καὶ εὖ μὲν πράττων ἔχει τοὺς συνησθησομένους, ἔαν δέ τι σφαλῇ, οὐ σπανίζει τῶν βοηθησόντων. (43) Ἀλλὰ γὰρ εἰ μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν ἔργων κατέμαθες, ὅτι σοι ἐκ τῆς ψυχῆς φίλος ἦν, μήτε ἐκ τῶν ἐμῶν λόγων δύνασαι τοῦτο γνῶναι, ἀλλὰ τοὺς τῶν στρατιωτῶν λόγους πάντας κατανόησον· παρῆσθα γὰρ, καὶ ἤκουες, ἃ ἔλεγον οἱ ψέγειν ἐμὲ βουλόμενοι. (44) Κατηγόρουν μὲν γὰρ μου πρὸς Λακεδαιμονίους, ὥς σὲ περὶ πλείονος ποιοίμην, ἢ Λακεδαιμονίους· αὐτοὶ δ' ἐνεκάλουν ἐμοί, ὥς μᾶλλον μέλει μοι, ὅπως τὰ σὰ καλῶς ἔχοι, ἢ ὅπως τὰ ἑαυτῶν· ἔφασαν δὲ καὶ δῶρα ἔχειν παρὰ σοῦ. (45) Καίτοι τὰ δῶρα ταῦτα πότερον οἶει, αὐτοὺς κακόνοιάν τινα ἐνιδόντας μοι πρὸς σὲ αἰτιᾶσθαι με ἔχειν παρὰ σοῦ, ἢ προθυμίαν πολλὴν περὶ σὲ κατανόησαντας; (46) Ἐγὼ μὲν οἶμαι πάντας ἀνθρώπους νομίζειν, εὖνοιαν δεῖν ἀποκεῖσθαι τούτῳ, παρ' οὗ ἂν τις δῶρα λαμβάνῃ. Σὺ δέ, πρὶν μὲν ὑπηρετῆσαί τί σοι, ἐμὲ ἐδέξω ἡδέως καὶ ὄμμασι καὶ φωνῇ καὶ ξενίοις, καὶ ὅσα ἔσοιτο ὑπισχνούμενος οὐκ ἐνεπίμπλασο· ἐπεὶ δὲ κατέπραξες, ἃ ἐβούλου, καὶ γεγένησαι, ὅσον ἐγὼ ἐδυνάμην, μέγιστος, νῦν οὕτω με ἄτιμον ὄντα ἐν τοῖς στρατιώταις τολμᾷς περιορᾷν; (47) Ἀλλὰ μήν, ὅτι σοὶ δόξει ἀποδοῦναι, πιστεύω καὶ τὸν χρόνον διδάξειν σε, καὶ αὐτόν γέ σε οὐκ

ἀνέξεσθαι τοὺς σοὶ προεμένους εὐεργεσίαν ὁρῶντά σοι ἐγκαλοῦντας. Δέομαι οὖν σου, ὅταν ἀποδιδῶς, προθυμεῖσθαι ἐμὲ παρὰ τοῖς στρατιώταις τοιοῦτον ποιῆσαι, οἷόν περ καὶ παρέλαβες.

(48) Ἀκούσας ταῦτα ὁ Σεύθης κατηράσατο τῷ αἰτίῳ τοῦ μὴ πάλαι ἀποδεδόσθαι τὸν μισθόν· καὶ πάντες Ἡρακλείδην τοῦτον ὑπώπτευσαν εἶναι· Ἐγὼ γάρ, ἔφη, οὔτε διανοήθην πώποτε ἀποστερῆσαι, ἀποδώσω τε.

(49) Ἐντεῦθεν πάλιν εἶπεν ὁ Ξενοφῶν· Ἐπεὶ τοίνυν ἀποδιδόναι βούλει, νῦν ἐγὼ σου δέομαι δι' ἐμοῦ ἀποδιδόναι, καὶ μὴ περιῦδεῖν με διὰ σέ ἀνομοίως ἔχοντα ἐν τῇ στρατιᾷ νῦν τε, καὶ ὅτε πρὸς σέ ἀφικόμην. (50) Ὁ δ' εἶπεν·

Ἀλλὰ οὔτε τοῖς στρατιώταις ἔσῃ δι' ἐμὲ ἀτιμότερος· ἂν τε μένης παρ' ἐμοί, χιλίους μόνους ὀπλίτας ἔχων, ἐγὼ σοι τὰ τε χωρία ἀποδώσω καὶ τὰ ἄλλα πάντα, ἃ ὑπέσχόμην. (51) Ὁ δὲ πάλιν εἶπε· Ταῦτα μὲν ἔχειν οὕτως οὐχ οἷόν τε· ἀπόπεμπε δὲ ἡμᾶς. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σεύθης, καὶ ἀσφαλέστερόν γέ σοι οἶδα ὄν παρ' ἐμοὶ μένειν, ἢ ἀπιέναι. (52) Ὁ δὲ πάλιν εἶπεν·

Ἀλλὰ τὴν μὲν σὴν πρόνοιαν ἐπαινῶ· ἐμοὶ δὲ μένειν οὐχ οἷόν τε· ὅπου δ' ἂν ἐγὼ ἐντιμότερος ᾶ, νόμιζε, καὶ σοὶ τοῦτο ἀγαθὸν ἔσεσθαι. (53) Ἐντεῦθεν λέγει Σεύθης·

Ἀργύριον μὲν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἢ μικρόν τι, καὶ τοῦτό σοι δίδωμι, τάλαντον· βοῦς δ' ἑξακοσίους καὶ πρόβατα εἰς τετρακισχίλια καὶ ἀνδράποδα εἰς εἴκοσι καὶ ἑκατόν. Ταῦτα λαβὼν, καὶ τοὺς τῶν ἀδικησάντων σε ὁμήρους προσλαβὼν, ἀπιθι. (54) Γελάσας ὁ Ξενοφῶν εἶπεν· Ἦν οὖν μὴ ἐξικνῆται ταῦτα εἰς τὸν μισθόν, τίνος τάλαντον φήσω ἔχειν; Ἄρ' οὐκ, ἐπειδὴ καὶ ἐπικίνδυνόν μοί ἐστιν, ἀπιόντά γε ἄμεινον φυλάττεσθαι τοὺς πέτρους; Ἦκουες δὲ τὰς ἀπειλάς. Τότε μὲν δὴ αὐτοῦ ἔμειναν.

(55) Τῇ δ' ὑστεραία ἀπέδωκέ τε αὐτοῖς, ἃ ὑπέσχετο, καὶ τοὺς ταῦτα ἐλάσσοντας συνέπεμψεν. Οἱ δὲ στρατιῶται τέως μὲν ἔλεγον, ὥς Ξενοφῶν οἴχοιτο πρὸς Σεύθην οἰκήσων, καὶ ἃ ὑπέσχετο αὐτῷ ἀποληψόμενος· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤκοντα εἶδον, ἤσθησάν τε καὶ προσέθεον. (56) Ξενοφῶν δ', ἐπεὶ εἶδε Χαρμίνον καὶ Πολύνεικον· Ταῦτα, ἔφη, καὶ σέσωσται δι' ὑμᾶς τῇ στρατιᾷ, καὶ παραδίδωμι αὐτὰ ἐγὼ ὑμῖν· ὑμεῖς δὲ διαθέμενοι διάδοτε τῇ

στρατιᾷ. Οἱ μὲν οὖν παραλαβόντες καὶ λαφυροπώλας καταστήσαντες, ἐπώλουν, καὶ πολλὴν εἶχον αἰτίαν. (57) Ξενοφῶν δὲ οὐ προσήει, ἀλλὰ φανερός ἦν οἴκαδε παρασκευαζόμενος· οὐ γάρ πω ψῆφος αὐτῷ ἐπῆκτο Ἀθήνησι περὶ φυγῆς. Προσελθόντες δὲ αὐτῷ οἱ ἐπιτήδριοι ἐν τῷ στρατεύματι, ἐδέοντο μὴ ἀπελθεῖν, πρὶν ἂν ἀπαγάγοι τὸ στράτευμα, καὶ Θίμβρωνι παραδοίη.

C A P. VIII.

Exercitus Lampsacum transmittit, ubi Xenophon, sacris Jovi Milichio factis, Asidatem Persam cum parte exercitus armis infestis aggreditur; primum, re non satis prospere gesta, vix se salvum recipit; postero autem die Asidatam cum plurimis divitiis capit. Exercitus Graecorum, Pergamum progressus, Thimbronī traditur.

Ἐντεῦθεν διέπλευσαν εἰς Λάμψακον· καὶ ἀπαντᾷ τῷ Ξενοφῶντι Εὐκλείδης, μάντις, Φλιάσιος, Κλεαγόρου υἱός, τοῦ τὰ ἐνύπνια ἐν Λυκείῳ γεγραφότος. Οὗτος συνήδετο τῷ Ξενοφῶντι, ὅτι ἐσέσωστο· καὶ ἡρώτα αὐτόν, πόσον χρυσίον ἔχοι. (2) Ὁ δ' αὐτῷ ἐπομόσας εἶπεν, ἢ μὴν ἔσεσθαι μὴδ' ἐφόδιον ἱκανὸν οἴκαδε ἀπιέναι, εἰ μὴ ἀπόδοιτο τὸν ἵππον, καὶ ἃ ἀμφὶ αὐτὸν εἶχεν. Ὁ δ' αὐτῷ οὐκ ἐπίστευεν. (3) Ἐπεὶ δ' ἐπεμψαν Λαμψακηνοὶ ξένια τῷ Ξενοφῶντι, καὶ θύων τῷ Ἀπόλλωνι παρεστήσατο τὸν Εὐκλείδην, ἰδὼν τὰ ἱερεῖα ὁ Εὐκλείδης εἶπεν, ὅτι πείθοιτο αὐτῷ, μὴ εἶναι χρήματα. Ἀλλ' οἶδα, ἔφη, ὅτι, κἂν μέλλῃ ποτὲ γενήσεσθαι, φαίνεται τι ἐμπόδιον, εἴαν μὴδὲν ἄλλο, σὺ σαντῷ. Συνωμολόγει ταῦτα ὁ Ξενοφῶν. (4) Ὁ δ' εἶπεν· Ἐμπόδιος γάρ σοι ὁ Ζεὺς ὁ Μειλίχιός ἐστι· καὶ ἐπήρετο, εἰ ἤδη ποτὲ θύσειεν, ὥσπερ οἴκοι, ἔφη, εἰώθειν ἐγὼ ὑμῖν θύεσθαι καὶ ὀλοκαυτεῖν. Ὁ δὲ οὐκ ἔφη, ἐξ ὅτου ἀπεδήμησε, τεθυκέναι τούτῳ τῷ θεῷ. Συνεβούλευσεν οὖν αὐτῷ θύεσθαι

καὶ ἂ ἐλῶθαι, καὶ ἔφη συνοίσειν ἐπὶ τὸ βέλτιον. (5) Τῇ δ' ὑστεραία ὁ Ξενοφῶν προελθὼν εἰς Ὀφρύνιον ἐθύετο, καὶ ὠλοκαύτει χοίρους τῷ πατρίῳ νόμῳ· καὶ ἐκαλλιέρει.

(6) Καὶ ταύτῃ τῇ ἡμέρᾳ ἀφικνεῖται Βίτων καὶ ἄμα Εὐκλείδης, χρήματα δώσοντες τῷ στρατεύματι· καὶ ξενοῦνται τε τῷ Ξενοφῶντι, καὶ ἵππον, ὃν ἐν Λαμψάκῳ ἀπέδοτο πεντήκοντα δαρεικῶν, ὑποπτεύοντες αὐτὸν δι' ἔνδειαν πεπραχέναι, ὅτι ἤκουον αὐτὸν ἡδεσθαι τῷ ἵππῳ, λυσάμενοι ἀπέδοσαν, καὶ τὴν τιμὴν οὐκ ἠθέλον ἀπολαβεῖν.

(7) Ἐντεῦθεν ἐπορεύοντο διὰ τῆς Τρωάδος, καὶ ὑπερβάντες τὴν Ἰδην, εἰς Ἀντανδρον ἀφικνοῦνται πρῶτον· εἶτα παρὰ θάλατταν πορευόμενοι τῆς Αὐδίας, εἰς Θήβης πεδίον. (8) Ἐντεῦθεν δι' Ἀτραμυττίου καὶ Κερτονίου παρ' Ἀταρνέα εἰς Καΐκου πεδίον ἐλθόντες, Πέργαμον καταλαμβάνουσι τῆς Μυσίας.

Ἐνταῦθα δὲ ξενοῦται Ξενοφῶν παρ' Ἑλλάδι, τῇ Γογγύλου τοῦ Ἐρετριέως γυναικί, καὶ Γοργίωνος καὶ Γογγύλου μητρί. (9) Αὕτη δ' αὐτῷ φράζει, ὅτι Ἀσιδάτης ἐστὶν ἐν τῷ πεδίῳ, ἀνὴρ Πέρσης· τοῦτον ἔφη αὐτόν, εἰ ἔλθοι τῆς νυκτὸς σὺν τριακοσίοις ἀνδράσι, λαβεῖν ἂν καὶ αὐτὸν καὶ γυναῖκα καὶ παῖδας καὶ τὰ χρήματα· εἶναι δὲ πολλά. Ταῦτα δὲ καθηγησομένους ἐπεμψε τὸν τε αὐτῆς ἀνεψιὸν καὶ Δαφναγόραν, ὃν περὶ πλείστου ἐποιεῖτο. (10) Ἐχων οὖν ὁ Ξενοφῶν τούτους παρ' ἑαυτῷ, ἐθύετο. Καὶ Ἀγασίας ὁ Ἡλεῖος μάντις παρῶν εἶπεν, ὅτι κάλλιστα εἶεν τὰ ἱερὰ αὐτῷ, καὶ οἱ ὁ ἀνὴρ ἂν ἀλώσιμος εἴη. (11) Δειπνήσας οὖν ἐπορεύετο, τοὺς τε λοχαγοὺς τοὺς μάλιστα φίλους λαβὼν καὶ πιστοὺς γεγεννημένους διαπαντός, ὅπως εὖ ποιήσαι αὐτούς. Συνεξέρχονται δὲ αὐτῷ καὶ ἄλλοι βιασάμενοι, εἰς ἑξακοσίους· οἱ δὲ λοχαγοὶ ἀπήλαννον, ἵνα μὴ μεταδοῖεν τὸ μέρος, ὥς ἐτοίμων δὴ χρημάτων.

(12) Ἐπεὶ δὲ ἀφίκοντο περὶ τὰς μέσας νύκτας, τὰ μὲν περίξ ὄντα ἀνδράποδα τῆς τύρσιος καὶ χρήματα πλεῖστα ἀπέδρα αὐτοὺς παραμελοῦντας, ὥς τὸν Ἀσιδάτην αὐτὸν λάβοιεν καὶ τὰ ἐκείνου. (13) Πυργομαχοῦντες δ' ἐπεὶ οὐκ ἐδύναντο λαβεῖν τὴν τύρσιν, ὑψηλὴ γὰρ ἦν, καὶ μεγάλῃ, καὶ προμαχεῶνας καὶ ἄνδρας πολλοὺς καὶ

μαχίμους ἔχουσα, διορύττειν ἐπεχείρησαν τὸν πύργον. (14) Ὁ δὲ τοῖχος ἦν ἐπὶ ὀκτὼ πλίνθων γήινων τὸ εὖρος. Ἀμα δὲ τῇ ἡμέρᾳ διωρώρουκτο· καὶ ὡς τὸ πρῶτον διεφάνη, ἐπάταξεν ἐνδοθεν βουπόρῳ τις ὀβελίσκῳ διαμπερές τὸν μηρὸν τοῦ ἐγγυτάτῳ· τὸ δὲ λοιπὸν ἐκτοξεύοντες ἐποιοῦν μὴδὲ παριέναι ἔτι ἀσφαλές εἶναι. (15) Κεκραγόντων δ' αὐτῶν καὶ πυρσευόντων, ἐκβοηθοῦσιν, Ἰταβέλιος μὲν ἔχων τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν, ἐκ Κομανίας δὲ ὀπλῖται φρουροί, καὶ ἵππεῖς Ὑρκάνιοι, καὶ οὗτοι βασιλέως μισθοφόροι, ὡς ὀγδοήκοντα, καὶ ἄλλοι πελτασταὶ εἰς ὀκτακοσίους· ἄλλοι δ' ἐκ Παρθενίου, ἄλλοι δ' ἐξ Ἀπολλωνίας καὶ ἐκ τῶν πλησίον χωρίων καὶ ἵππεῖς.

(16) Ἐνταῦθα δὴ ὥρα ἦν, πῶς ἔσται ἡ ἄφοδος, σκοπεῖν· καὶ λαβόντες, ὅσοι ἦσαν βόες καὶ πρόβατα, ἡλαυνον, καὶ τὰ ἀνδράποδα ἐντὸς πλαισίου ποιησάμενοι· οὐ τοῖς χρήμασιν οὕτω προσέχοντες τὸν νοῦν, ἀλλὰ μὴ φυγὴ εἴη ἡ ἄφοδος, εἰ καταλιπόντες τὰ χρήματα ἀπίοιεν, καὶ οἱ τε πολέμιοι θρασύτεροι εἶεν, καὶ οἱ στρατιῶται ἀθυμότεροι· νῦν δὲ ἀπήεσαν ὡς περὶ τῶν χρημάτων μαχοῦμενοι. (17) Ἐπεὶ δὲ ἑώρα Γογγύλος ὀλίγους μὲν τοὺς Ἕλληνας, πολλοὺς δὲ τοὺς ἐπικειμένους, ἐξέρχεται καὶ αὐτὸς βία τῆς μητρός, τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἔχων, βουλόμενος συμετασχεῖν τοῦ ἔργου· συνεβοήθει δὲ καὶ Προκλῆς ἐξ Ἀλυσάρνης καὶ Τευθρανίας, ὁ ἀπὸ Δαμαράτου. (18) Οἱ δὲ περὶ Ξενοφῶντα, ἐπεὶ πάννυ ἤδη ἐπιέζοντο ὑπὸ τῶν τοξευμάτων καὶ σφενδονῶν, πορευόμενοι κύκλῳ, ὅπως τὰ ὅπλα ἔχοιεν πρὸ τῶν τοξευμάτων, μόλις διαβαίνουσι τὸν Κάϊκον ποταμόν, τετρωμένοι ἐγγὺς οἱ ἡμίσεις. (19) Ἐνταῦθα καὶ Ἀγασίας Στυμφάλιος, ὁ λοχαγός, τιτρώσκεται, τὸν πάντα χρόνον μαχόμενος πρὸς τοὺς πολεμίους. Καὶ διασώζονται, ἀνδράποδα ὡς διακόσια ἔχοντες, καὶ πρόβατα ὅσον θύματα.

(20) Τῇ δὲ ὑστεραίᾳ θυσάμενος ὁ Ξενοφῶν, ἐξάγει νύκτωρ πᾶν τὸ στράτευμα, ὅπως ὅτι μακροτάτην ἔλθοι τῆς Λυδίας, ὥστε μὴ διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι φοβεῖσθαι, ἀλλ' ἀφυλακτεῖν. (21) Ὁ δ' Ἀσιδάτης, ἀκούσας, ὅτι πάλιν ἐπ' αὐτὸν τεθυμένος εἴη Ξενοφῶν, καὶ παντὶ τῷ στρατεύματι ἡῖσι, ἐξανλίζεται εἰς κώμας ὑπὸ τὸ Παρ-

θένιον πόλισμα ἐχούσας. (22) Ἐνταῦθα οἱ περὶ Ξενοφῶντα συντυγχάνουσιν αὐτῷ, καὶ λαμβάνουσιν αὐτόν, καὶ γυναῖκα, καὶ παῖδας, καὶ τοὺς ἵππους, καὶ πάντα τὰ ὄντα· καὶ οὕτω τὰ πρότερα ἱερὰ ἀπέβη. (23) Ἐπειτα κάλιν ἀφικνοῦνται εἰς Πέργαμον. Ἐνταῦθα τὸν θεὸν οὐκ ἠτιάσατο ὁ Ξενοφῶν· συνέπραττον γὰρ καὶ οἱ Λάκωνες, καὶ οἱ λοχαγοί, καὶ οἱ ἄλλοι στρατηγοί, καὶ οἱ στρατιῶται, ὥστε ἐξαίρετα λαμβάνειν, καὶ ἵππους, καὶ ζεύγη, καὶ τᾶλλα· ὥστε ἱκανὸν εἶναι καὶ ἄλλον ἤδη εὖ ποιεῖν.

(24) Ἐκ τούτου Θίμβρων παραγενόμενος παρέλαβε τὸ στράτευμα, καὶ συμμίσας τῷ ἄλλῳ Ἑλληνικῷ ἐπολέμει πρὸς Τισσαφέρνην καὶ Φαρνάβαζον.

(25) Ἀρχοντες δὲ οἶδε τῆς βασιλέως χώρας, ὅσην ἐπήλθομεν, Λυδίας, Ἀρτίμας· Φρυγίας, Ἀρτακάμας· Λυκαονίας καὶ Καππαδοκίας, Μιθριδάτης· Κιλικίας, Σπέννεσις· Φοινίκης καὶ Ἀραβίας, Δέρνης· Συρίας καὶ Ἀσσυρίας, Βέλεσος· Βαβυλῶνος, Ῥωπάρας· Μηδίας, Ἀρβάκας· Φασιανῶν καὶ Ἑσπεριτῶν, Τηρίβαζος· Καρδοῦχοι δὲ καὶ Χάλυβες, καὶ Χαλδαῖοι, καὶ Μάκρωνες, καὶ Κόλχοι, καὶ Μοσύνοικοι, καὶ Κοῖται, καὶ Τιβαρηνοί, αὐτόνομοι· Παφλαγονίας, Κορύλας· Βιθυνῶν, Φαρνάβαζος· τῶν ἐν Εὐρώπῃ Θρακῶν, Σεύθης.

(26) Ἀριθμὸς συμπάσης τῆς ὁδοῦ τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, σταθμοὶ διακόσιοι δεκαπέντε, παρὰ σάγγαι χίλιοι ἑκατὸν πεντήκοντα πέντε, στάδια τριςμύρια τετρακισχίλια ἑξακόσια πεντήκοντα. Χρόνον πλήθος τῆς ἀναβάσεως καὶ καταβάσεως, ἑνιαυτὸς καὶ τρεῖς μῆνες.

(21) Ex parte *Chapman*, 1880, 14 F. 2d 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 195, 196, 197, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 229, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 263, 264, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 528, 529, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 539, 540, 541, 542, 543, 544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 551, 552, 553, 554, 555, 556, 557, 558, 559, 560, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593, 594, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 618, 619, 620, 621, 622, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 650, 651, 652, 653, 654, 655, 656, 657, 658, 659, 660, 661, 662, 663, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 694, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 701, 702, 703, 704, 705, 706, 707, 708, 709, 710, 711, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 718, 719, 720, 721, 722, 723, 724, 725, 726, 727, 728, 729, 730, 731, 732, 733, 734, 735, 736, 737, 738, 739, 740, 741, 742, 743, 744, 745, 746, 747, 748, 749, 750, 751, 752, 753, 754, 755, 756, 757, 758, 759, 760, 761, 762, 763, 764, 765, 766, 767, 768, 769, 770, 771, 772, 773, 774, 775, 776, 777, 778, 779, 780, 781, 782, 783, 784, 785, 786, 787, 788, 789, 790, 791, 792, 793, 794, 795, 796, 797, 798, 799, 800, 801, 802, 803, 804, 805, 806, 807, 808, 809, 810, 811, 812, 813, 814, 815, 816, 817, 818, 819, 820, 821, 822, 823, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 834, 835, 836, 837, 838, 839, 840, 841, 842, 843, 844, 845, 846, 847, 848, 849, 850, 851, 852, 853, 854, 855, 856, 857, 858, 859, 860, 861, 862, 863, 864, 865, 866, 867, 868, 869, 870, 871, 872, 873, 874, 875, 876, 877, 878, 879, 880, 881, 882, 883, 884, 885, 886, 887, 888, 889, 890, 891, 892, 893, 894, 895, 896, 897, 898, 899, 900, 901, 902, 903, 904, 905, 906, 907, 908, 909, 910, 911, 91

(25) *Agave* *americana* L. (Cattun). Die Blätter sind sehr groß, lanzettlich, mit einem dicken, fleischigen Saft. Die Blätter sind sehr groß, lanzettlich, mit einem dicken, fleischigen Saft. Die Blätter sind sehr groß, lanzettlich, mit einem dicken, fleischigen Saft.

[illegible]

LECTIONES SELECTAE CODICIS MEDIC.
FLORENT. BIBL. LAUR.

(Plut. 55. nr. 21. Bandini Catal. T. II. p. 285.)

I. 1. 4. ἀλλ' ἣν δυνήσεται [natum ex ἣ· vid. Schaefer Melet. p. 109.] — μὲν δὲ ἡ μήτηρ. 5. ἀφικνοῖτο. — οὕτως διατεθείς. 6. ἀπαρασκευότατον. 7. αὕτη αὖ πρόφασις. 9. ὑπὲρ Ἑλλησπόντου. — Ἑλλησποντιακαί. 10. οὕτως περιγεννησόμενος ἄν. [ut Leuncl. vid. Reisig de Part. ἄν. p. 99. s.] 11. παρεχόντων τοῦ Πεισιδῶν. — Σωκράτη. — ὥς πολεμήσειν τισσαφέρην.

I. 2. 2. φρυγάδας ἐκέλευε. — πανσασθαι. — εἰς σόρδεις προσήεσαν. — [3. V. D. in Diar. lit. Jen. corrigi: Πασίων δὲ ὁ Μ. ἑπτακοσίους μὲν ὀπλίτας, ἑπτακοσίους δὲ πελταστὰς ἔχων.] — 5. ὥς εἶπον. 7. τῆς κελαίνης πολ. 9. τὴν κελαίνην ἀκρ. — [post οἱ σύμπαντες boni libri οἱ Ἕλληνες addunt]. 12. τῇ δ' οὖν στρ. [τῇ γοῦν mallet Heldt in Act. Mon. II. p. 154.] 15. καὶ στῆναι. om. [16. probabiliter Weiske corr. καὶ κνημίδας ἐκκεκαθαυμένας, καὶ τὰς ἀσπίδας ἐκκεκαλυμμένας.] 19. ἐνταῦθα ἔμειναν. fortasse recte. 20. ἐντεῦθεν Κῦρος. [20. verba Μένωνα τὸν Θεσσαλὸν damnat Wolf in Anal. er. Fasc. IV. p. 513.] 21. εἰσελθεῖν τῷ στρατεύματι. — διὸ ἔμειναν. — 22. καὶ ἶδεν τὰς σκηνάς. [εἶδε. vid. Lachm. ad Propert. I. 1. 12. p. 4. s.] μέγα καὶ καλόν. — παντοδαπῶν σύμπλεον. 25. καὶ μὴ δυναμένους εὐρεῖν. [ante ἑκατὸν Krüger suspicatur excidisse ἑκαστος] 26. ἰέναι ἠθέλησε. a. pr. man.

I. 3. 2. δυνήσεται βιάσεσθαι. 6. καὶ ante ὑμεῖς om. 7. παρὰ δὲ Ξενία ex corr. 9. ἐκεῖνος ἔτι ἡμῖν. 11. ὅπως ὥς ἀσφαλέστατα. 14. ὅπως μὴ βλάβωσι. — ad πείσομαι. marg. γρ. πείθομαι. 16. [μὴ ποιουμένου. vid. Not. ad Anth. Pal. p. 202. μὴ tollit Krüger de Authent. p. 39.] ἐπεδείκνυε δέ. 17. ἐγὼ μὲν γὰρ ὀκνοίην. — αὐταῖς τρίηρεσι. [articulo omissio. Is additur Cyrop. I. 4. 7. πολλοὺς γὰρ ἤδη αὐτοῖς τοῖς ἵπποις κατακρημνισθῆναι. vid. Schaefer ad L. Bos p. 745.] — ὧ ἂν δοίῃ [ἂν delet Porpo in Misc. crit. I. p. 51. Reisig Comm. de part. ἂν p. 111.] — μὴ ἡμᾶς ἀγάγῃ. 21. ὁ δὲ Κῦρος. [in praecedentibus distinctionem mutavimus.]

I. 4. 2. ἐνταῦθα ἔμειναν. 4. τὸ πρὸς τῆς Συρίας β. ἐγένετο. — ἐφεστήκεσαν πύλαι. 5. ταύτης οὖνεκα.

— ὅπου ὤετο ποιήσιν τὸν ἄβρ. — 7. ἐδόκουν. [ὥς μὲν τοῖς πλείστοις recte emendavit Muretus Opp. T. III. p. 605.] — δήλους ὄντας. — 8. [Fortasse: ἀλλὰ ἰόντων, ἀλλ' εἰδότες. at abeant, sed scientes — Saepissime ἀλλὰ intra brevissimum spatium repetitur. IV. 8. 5. ἀλλ' οὐδὲν κωλύει, ἔφη· ἀλλὰ διαλέγου. — vid. Bornem. ad Conviv. p. 146.] 9. ἀκούοντες τὴν κύρου. 9. [verba οὐδὲ τὰς περιστρεφὰς ab aliena manu accessisse suspicatur Meineke ad Menandr. p. 44. Suspiciabar quondam, ὥς οὐδὲ τὰς περιστρεφὰς.] 10. οὗτος εὖρος. — 11. ἐνταῦθα ἔμεινεν. 12. ἀναναβᾶσιν παρὰ πατέρα κύρου. 13. ταῦτα—ἀπήγγελλον om. 15. ὅτι ὥς φίλου τεύξεσθε. 15. πρὶν τοὺς ἄλλους ἀποκρίνεσθαι. 17. πέμψαι μεγαλοπρεπῶς.

I. 5. 2. [πλεῖστοι μὲν ὄνοι οἱ ἄγριοι. Schaefer in App. ad Bast Ep. cr. p. 60. v. *Articulus*.] ὀλίγοι δὲ στρουθοί. — 3. πολὺ γὰρ ἀπέσπα ἀποφεύγουσα. [vid. T. H. ad Lucian. T. II. p. 306. ed. Bip. Aristides T. I. p. 353. 2. καὶ παμπολὺ τῶν ἄλλων ἀποσπάσας, ἦγον εἰς τὸ ἱερόν.] 4. κορσῶ. περιεῖρε δὲ αὕτη. — 5. τριςκαίδεκα. [vid. Lobeck. ad Phryn. p. 409. s.] παρὰ τὸν πο-

ταμόν. — 6. χοίνικας ἀπτικάς. 8. σχολαίους ποιεῖν. [ὥσπερ ὀργῇ. Cyrus iram simulabat, ut principes ad imperata alacrius peragenda excitaret.] — ψέλια ἐπὶ ταῖς

χερσίν. — 9. [δῆλος ἦν Κῦρος ὥς σπεύδων. sic libri praestantissimi. Alciphro. I. 7. p. 28. εὐδηλός ἐστιν ὥς ἅπαντα κοινὰ τὰ πρὸς τοὺς φίλους ἡγούμενος.] εἴ τις διαταχέως. 10. ὥς εἶχεν σκεπάσματα. 11. τοῦ ante Κλε-
άρχον om. 13. τῷ πράγματι. om. 16. ὑμῖν ἔσονται. [Hoc dicit Cyrus: si ego peream, vos quoque peribitis; nam hi Persae, qui me circumdant, quia vos a me maximi fieri intelligunt, vobis longe sunt infestiores, quam regis copiae. Perperam Weiskius Cyrum Graecis nescio quas minas, barbaras illas et atroces, ingerere existimat. Cf. II. 4. 5 et 10.]

I. 6. 1. καὶ κόπρος καὶ στίβος. 4. παρὰ τὴν αὐτοῦ σκηπνῆν. 7. οὐδὲν ὑπ' ἐμοῦ ἀδικούμενος. — 9. [ὥς μηκέτι δέη et σχολὴ ἢ ἡμῖν. Schaefer Melet. p. 109.] 11. εἰσῆχθη, τῶν πιστοτάτων τοῦ Κύρου. [I. 8. 1. Παταγύας ἀνὴρ Πέρσης, τῶν ἀμφὶ Κῦρον πιστῶν. vid. Schaefer ad L. Bos. p. 475. s.]

I. 7. 3. ὑπὲρ ante ἧς om. [vid. ad L. Bos. p. 410.] 4. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος πολλοὶ. [Cyrop. VII. 5. 38. ἦκον ἀμήχανοι τὸ πλῆθος. Anab. IV. 2. 2. πλῆθος ὥς δισχίλιοι.] 5. δύνασθαι ἂν ἐκδοῦναι. [saepissime in hoc libro ἐκ et ἀπὸ inter se permutata.] 6. οἰκεῖν ἄνθρωποι. 7. ὑμῖν δὲ τῶν Ἑλλήνων. 9. ἤρετο τὸν Κῦρον. 15. αἱ διώρυγε ἐκ. [vid. Lobeck ad Phryn. p. 230. s.] 16. ταύτην δὲ τὴν τάφρον. 18. πρότερον πνυθόμενος. 19. [τοῦ μαχεῖσθαι. de sinceritate hujus lectionis non dubitat Stephanus Th. Gr. L. T. I. p. 1851. D. aliudque exemplum excitat, ἀπέγνωκε ἀκούσεσθαι.]

I. 8. 1. σὺν om. ante στρατεύματι. [I. 7. 14. ἐντεῦθεν δὲ Κῦρος ἐξελαύνει. — συντεταγμένῳ τῷ στρατεύματι. Cyrop. V. 3. 28. ποσταῖος ἂν τῷ στρατεύματι ἐκεῖσε ἀφικόμην. ubi vid. Porro p. 314.] εἰς μάχην παρασκευασάμενος. [2. καὶ πάντες δέ. vid. Hermann. ad Soph. Philoct. p. 23.] 3. τὰς ante χεῖρας om. 6. κατὰ τὸ μέσον om. τῷ ante πολέμῳ om. 9. Αἰγύπτιοι οὗτοι. omisso δέ. et sic iterum πάντες οὗτοι. 10. ἀποτεταγμένα. 14. τὸ δὲ Ἑλληνικόν. [ἀποθεν ἀποβλέπων. vid. Lobeck ad Phryn. p. 10. s. abest tamen ἀποθεν ab optimis libris.] 17. τὲ post δέχομαι, om. 19. τοῖς ἵπποις om.

20. ἔστι δὲ ὅστις. 22. τὸ αὐτῶν ἡγοῦνται, [confirmans correctionem V. D. in Nov. Act. Erud. 1752.] — ἡμίσει ἂν χρόνῳ, [vid. Schaefer. ad Soph. T. I. p. 263. Reisig ad Xen. Oecon. p. 20.] 26. ὁρῶ τὸν ἄνδρα, εἶπετο ἐπ'. 27. ὑπὲρ ἐκατέρων. 28. ὁ πιστότατος αὐτοῦ. [29. ἐπισφάξασθαι. vid. Schaefer ad Dion. Hal. p. 88.]

I. 9. 2. ἔτι παῖς ὢν. 7. [καὶ στρατηγὸς δὲ πάντων corr. Krüger.] εἴ τῳ σπείσαιτο, εἴ τῳ συνθεῖτο. [vulgo σύνθεοιτο. vid. Matthiae. Gr. gr. §. 208. 2.] — 10. ἔργῳ ἐπεδείκνυνεν. — ἔτι δὲ κάκιον. omisso καί. 12. πλείστοι δὴ αὐτῶν, ἐνὶ τε ἀνδρί. — 14. εἰς πόλεμον ὡμολογεῖτο. 15. πολλὴ ἦν ἀφθονία αὐτῷ. 18. Κύρῳ. om. 19. ἀλλὰ

ἀεὶ πλείῳ, — καὶ τὰ πέπατο αὐθις. [Fortasse: καὶ ὁ πέπατο ἀεὶ τις] — ἡκιστα Κύρον ἔκρουπτον. non male. 22. [ὢν delet Lion. Cf. supra §. 12. Blomfield ad Aeschyl. Pers. 333.] ταῦτα δὲ πάντα δὴ. 28. εὗρε Κύρου φιλέστερον ἢ ἑαυτοῦ.

I. 10. 3. [ἡ νεωτέρα. delet Krüger.] ὑπὸ post ληφθεῖσα. om. — καὶ τὰ ἄλλα ὁπόσα. — [4. Fort. ὥς ἤδη πάντως αὐτὸν νικῶντες]. 6. [προϊόντος. libri nonnulli. vid. Acta Philol. Mon. T. II. 3. p. 446.] — 10. [Post κατέστησεν dele coli signum, a typotheta additum.] ἀντίαν τὴν φάλαγγα. — 11. ἀλλ' ἐκ πλέονος. — 12. αἰετόν τινα χρυσοῦν. — 17. ἢ αὐτοῦ μένοντες.

Liber secundus.

II. I. 1. οὖν ante ἡθροίσθη om. — ὥς ὁ Κύρος. — 4. ταῦτα ἀκούοντες. — 5. ταῦτα εἰπών. 6. Κλέαρχος δὲ περιέμενεν. — ἐκ τῆς φάλαγγος. [vid. ad I. 7. 5.] — [καὶ ἅμαξαι ἦσαν φέρεσθαι ἔρημοι. plaustra erant, quae auferri et igni alendo adhiberi possent, propterea quod jumentis privata erant.] 7. περὶ τὰς πράξεις. — 10. πρόσθεν ἂν ἐκθάνοιεν. — [ἢ ὥς διὰ φιλίαν καὶ δῶρα. vulgo. Fort. ὥς δῶρα. ne ὥς iteratum offendat Cf. II. 6. 2.] — ἀλλ' οὐ λαβεῖν ἐλθόντα. vid. Heindorf. ad Platon. T. II. p. 80. et Ibid. Buttm. Auctar. p. 512. — [12. Xenophontis nomen pro Θεόπομπος in Codd. nonnullis a librariis invectum fuisse videtur ob §. 13. ubi νεα-

νίσκος, et φιλοσόφῳ ἔοικας, et οὐκ ἀχάριστα λέγεις, ne-
mini magis quam Xenophonti videbatur convenire.] —
11. νικῶν ἡγεῖται et ἀπέκτεινε. — εἰ παρέχει ὑμῖν. —
12. περὶ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν. 16. [συμβουλευώμεθά
σοι corr. Stallbaum ad Phileb. p. 135.] — 17. σὺ δέ,
πρὸς Θεῶν. — [εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον, ἀεὶ λεγόμενον.
tentatum in Not. ad Anth. Pal. p. 272.] — 21. ὑμῖν ante
αὐτοῦ om.

II. 2. 1. αὐτοῦ ἔμεινεν. — οὗτοι δὲ ἔλεγον. — 3.
[θυομένῳ ἰέναι. vid. ad L. Bos. p. 213.] — ἄνευ πλοίων
περάσαι. — 6. παρασάγγαι πέντε καὶ τριάκοντα. om. 9.
σφάξαντες ταῦρον καὶ λύκον καὶ κάπρον. 10. ὑμῖν στό-
λος ἐστὶ καὶ ἡμῖν. 12. δύνηται ὁ βασιλεύς. — πολὺν δὲ
ἔχων. — ταχέως πορεύεσθαι. — 16. ἐξ ὧν διήρχετο. —
καὶ τὰ, omisso αὐτά. — 17. ὁμῶς τρόπῳ τινί. [Schae-
fer ad Greg. Cor. p. 631. not.] — οἱ δὲ ὕστεροι σκο-
ταῖοι προϊόντες. — 21. ἦνπερ εἶχον. cf. ad I. 1. 4.

II. 3. 2. ἄχρῃς σχολάσῃ. [vid. Porro ad Cyrop. p.
209.] — 7. σπένδονται ἰοῦσι. [ἢ καὶ τοῖς ἄλλοις ἔσονται
σπονδαί, vid. Bornem. ad Conv. p. 99.] 11. ἐπαισεν ἄν.
[vid. Wyttenb. Cur. Poster. ad Bibl. cr. p. 30.] 14. ἐκ
τῶν αὐτῶν. [vid. ad I. 7. 5.] 15. [libri optimi τὰς δέ
τινας ξηραίνοντες. Cf. Stallb. ad Phileb. p. 15.] 16. ὅλος
ἐξηραίνεται. 17. ἔλεγε πρῶτος. 18. οἶομαι γάρ. 21. [ἐν-
θάδε ἀνάγοι corr. Krüger.] 22. ἤδη αὐτὸν ἐωρῶμεν. 24.
ταῦτα ἐγὼ ἀπαγγέλλω. 27. [Bene habet ἡ μὴν πορεύε-
σθαι. Cyrop. VI. 2. 39. γνωστῆρας ἐμοὶ προσαγαγὼν
καὶ ἐγγυητάς, ἡ μὴν πορεύεσθαι σὺν τῇ στρατιᾷ, λαμ-
βανέτω.]

II. 4. 1. ἐγγὺς Ἑλλήνων. — παραθαρσύνοντες. —
[τῶν παρωχημένων. libri nonnulli. Vulgata bene habet.
Hellen. I. 4. 17. ὅτι τῶν παροιχομένων αὐτοῖς κακῶν
μόνος αἴτιος εἶη. Vectig. c. 14, 13. τὰ μὲν γὰρ καὶ νῦν
ἐτι ὁρῶμεν, τὰ δὲ παροιχόμενα τῶν πραγμάτων κατὰ
ταῦτα ἂν ἀκούοιμεν. Infra III. 1. 31. ὁπόθεν δὲ οἴχοι-
το. ubi periisset.] 3. τί μένομεν; καὶ οὐκ. [ἢ οὐκ. emen-
davit L. Dindorf. vid. Heind. Plat. T. I. p. 188.] — ἐπὴν
δὲ πάλιν. 6. κωλυόντων τῶν πολεμίων. — ἂν μάχεσθαι
γε δέη. [ἡττωμένων γε μὴν. corr. Krüger.] 7. τοιαῦτα

πολλὰ ἔλεγεν. 8. τὴν θυγατέρα τὴν βασιλ. [vid. Schaefer. Melet. p. 66.] 10. ἐφορῶντες τούτους. — ἀπέχοντες ἀπ' ἀλλήλων. 12. καλούμενον et mox εἶναι om. 17. ἀπολειφθῆτε. 19. ἢ νικᾷν ἂν δεήσῃ αὐτούς. — ὅποι φυγόντες ἡμεῖς σωθείμεν. [vulgatum σωθῶμεν in σωθεῖμεν mutatum in Add. ad Athen. p. 153. εἰ σωθεῖεν. Cyrop. IV. 4. 2.] 20. ὅπου ἂν φύγωσιν. 22. [διελόντες τὴν γέφυραν emendavit Holzmann.] μέντοι ἐν τῇ νήσῳ. — δὲ post εἶτα om. 24. [μετ' ἄλλωνος. Codd. nonnulli et Edit. vett. unde verissime V. D. Eph. Hallens. 1825. 33. p. 271. ἐπεφάνη μετ' ἄλλων· ὅς σκοπῶν, εἰ δ. — ἐπεὶ δὲ εἶδεν. Frequens usus particulae δέ in apodosi, post pronomen ὅς.]

II. 5. 7. [vid. de toto hoc loco Schaefer ad Greg. Cor. p. 492.] 11. ὃν βούλοιο. omisso ἂν. — 16. ἅμα ἂν μοι δοκεῖς. — ὥς δ' ἂν μάθῃτε. [18. ὅπόσοις ἂν βουλώμεθα. optimus Parisin. F. Cf. Poppo Cyr. II. 5. 25.] 19. [ἡττώμεθα corr. L. Dindorf. — De ἀλλὰ τό γε vid. Wunderlich. ad Aeschin. Or. p. 19.] 25. ἐμοί καὶ τῇ. omisso τέ. 31. ταῖς θύραις ταῖς Τισσαφ. [sic et Eton. vid. Schaefer. Melet. p. 8.] 35. καὶ ἄλλοι πολλοὶ Περσῶν. 37. ὅπως μάθοι τὰ παρὰ Πρ. [39. ὥς ἀπολωλέκατε. quam turpiter, quam impie perdidistis!]

II. 6. 2. πρὸς Ἀθηναίους. omisso articulo. 5. ἀλλ' ἐκ τούτων. [6. verba ὥστε πολεμεῖν fortasse ex διττογραφία nata.] 7. αὖ ante ταύτῃ om. 8. ἱκανὸς μὲν γὰρ εἴ τις καὶ ἄλλος. [I. 4. 15. ἐπίσταται δ' εἴ τις καὶ ἄλλος. Cyrop. V. 1. 5, ἀλλ' ὥς ὑμεῖς γε νομίζομεν, εἴ τις καὶ ἄλλος ἀνὴρ, καὶ Κύρος ἄξιός ἐστι θαυμάζεσθαι. VI. 4. 5. εἴ τις καὶ ἄλλη πώποτε γυνή.] — ὅπως ἔξοι. — ὥς πειστέον. [9. ὀργῇ ἐνίοτε. prae iracundia gravius interdum puniebat, quam pro delicti modo. γνώμη δέ. nunquam tamen sine causa idonea.] 11. καὶ τὸ στυγνόν. omisso γάρ. [libri optimi: ἐν τοῖς ἄλλοις προσώποις. Fortasse: καὶ γὰρ τὸ στυγνὸν ἄλλως, τότε φαιδρὸν αὐτοῦ — ex Plutarch. Conv. I. 4. 2. ὥσπερ γὰρ ὁ Ξενοφῶν ἔλεγε τοῦ Κλεάρχου τὸ σκυθρωπὸν καὶ ἄγροικον ἄλλως, ἐν ταῖς μάχαις ἡδὺ καὶ φαιδρὸν ἀποφαίνεσθαι. et sic Vogtlanderum correxisse, nunc discimus ex Ephem.

Hallens. Supplem. 1825. 9. p. 71.] 12. ἀπέλιπον. 13. οἵτινες δὲ ὑπὸ πόλ. omisso ἤ. 14. εὐτάκτους εἶναι. [Hoc dicit X.: disciplinae Clearchi praestantia maxime apparebat, quum hostes coepisset vincere. Quum enim in rebus secundis milites plerumque ob nimiam confidentiam lasciviant, quo ipso saepe victoriae fructus perit, Clearchi milites, ducis severitatem timentes, cum confidentia illa, quam victoria parit, jungebant obedientiam erga ducem.] 17. ὥετο κτήσασθαι. 18. δ' post τούτων om. — οὐδὲν ἂν θέλοι κτήσασθαι. — τούτων post δεῖν om. 19. καλοῶν μὲν καγαθῶν. — ἦν ἂν φανερός. — τὸ ante ἀπιστεῖν om. 22. καὶ ἡλίθιον ἐνομίζετο αὐτῷ ἡλ. 26. ὥετο δεῖν κτήσεσθαι. 27. τοὺς στρατιώτας παρασχέσθαι. 28. καὶ τὰ μέντοι. [verba ἔτι ὥραϊος ὧν temere videntur repetita.]

Liber tertius.

III. 1. 2. ἐνθυμούμενοι μὲν. — [κύκλω δ' αὐτοῖς πάντῃ. vid. Schaefer ad Soph. T. I. p. 346. Bornem. ad Conviv. p. 187.] — δὲ οὐδεῖς. — φεύγοντα om. [recte. II. 4. 6. ὥστε νικῶντες μὲν, τίνα ἂν ἀποκτείναιμεν;] 4. ἦν δέ τις ἐν τῇ στρατηγίᾳ. — ὑπισχνεῖτο δὲ, εἰ ἔλθοι, φίλον αὐτὸν Κύριον ποιήσιν. 5. περὶ τῆς πορείας om. — πρὸς τῆς πόλεως ἐπαίτιον. — ἐπὶ ταῖς Ἀθήναις. — ἐλθόντα εἰς Δελφούς. [vid. Addit. ad Athen. p. 97.] 8. οὕτω θεασάμενος. 9. ἡ στρατιὰ λήξῃ. 11. μικρὸν δ' ὕπνον. 13. [Krüger distinguit: τάδε. Εὐθὺς ἐπειδὴ ἀνηγέροθῃ —] 14. τὸν ἐκ ποίας πόλεως στρατόν. [vid. Bornem. ad Conviv. p. 213.] 17. καὶ ἐπὶ βασιλέως. — μὲν post κηδεμῶν om. — ἀντὶ βασιλέως ποιήσοντες om. [ἡμᾶς δέ... τί ἂν οἰόμεθα παθεῖν. frustra ἡμεῖς corr. Schneider. vid. Porson ad Eurip. Orest. 1645.] 18. φόβον παράσχοι. — ἐπ' ante ἐκείνῳ om. [ἀλλ' ὅπως τε corr. Seidler. vid. Herm. ad Trachin. 189.] 19. ἔστ' ἂν αἰ' σπονδαί. [cf. Schaefer ad L. Bos p. 554. not. rr.] — 20. [ὅτον δὲ ὠνησόμεθα. vid. Lobeck ad Phryn. p. 138.] 25. ἐπὶ τὰ ταῦτα. — εἰ δὲ καὶ ὑμεῖς. 29. ὥσπερ δὴ σὺ κελεύεις. — ἂ σὺ μὲν εἰδὼς τοὺς μὲν ἀμύναςθαι κελεύοντας. — 29. [παιόμενοι. cf. Wytttenb. ad Eunap. p. 207. s.] 31. ἐντεῦθεν

δ' ὑπο. — 36. ὅτι ante ἔπονται om. [vid. Bornem. ad Conviv. p. 179.] — 37. τὲ post ἀμείνους om. 39. ὑμᾶς καὶ πάνν. 41. τρέψη καὶ γνώμας. — ἐννοοῦντες. 43. καὶ ante τοῦτο om. — περὶ τοῦ καλῶς. 44. ἃ καὶ ὑμᾶς δεῖν κατα. — αὐτούς τε ἄνδρας ἀγαθούς. 45. ἀλλὰ πρὸς θεῶν μὲν, ὧς Ξ. — καὶ βουλοίμην δ' ἄν. 47. Κλεάνωρ ἀρχάς.

III. 2. 1. σχεδὸν ἐπέφαινε. [Krüger distinguit et corrigit: οἱ ἄρχοντες. ἔδοξε δ' αὐτοῖς —] 2. οἱ πρόσθε. vid. Lobeck ad Phryn. p. 284. — 4. ἀνέστη καὶ om. — Κλεάρχω τε καὶ ὁμοτράπεζος γενόμενος [Fort. Κλεάρχω γε.] 5. οὔτε θεοὺς δείσας. [Schaefer Melet. p. 4.] — [8. εἰ μὲν οὖν βουλόμεθα probabiliter Arnaldus, et paulo post: διὰ παντὸς διὰ πολέμου αὐτοῖς ἵεναι corr. Krüger.] 9. καὶ ἐπαιώνισαν. 11. καὶ τῷ σὺν αὐτοῖς. — [ὡς ἀφανιούντων αὐθις τὰς Ἀθήνας. sic libri non pauci. Fortasse: εὐθύς. sic V. 5. 25. ἀναστὰς δ' εὐθύς. Codd. αὐτῖς et αὐθις. vid. ad Achill. Tat. p. 791. et 838.] 12. ἐπειδὴ οὐκ εἶχον. 15. παρὰ τῆς Κύρου. 17. ἔφευγον γοῦν. 19. ἦν τις προσῆ. — ἐστὶν ἀσφαλέστερον. 20. καὶ σώματα. 22. προῖοῦσι om. 23. οἱ ποταμοὶ διοιήσουσιν. [de geminato βασιλέως vid. Bornem. de gem. recens. Cyrop. p. 80.] 27. ὅπῃ ἂν τῇ στρατιᾷ. 29. τῶν ἀρξάντων. 30. τοὺς νῦν τῶν προτέρων. — καὶ ante πρόσθεν om. [31. σὺν τῷ ἄρχοντι. si dux militem deprehenderit jussibus suis immorigerum, lex esto, ut quivis duci adstans ei in puniendo illo opem ferat, haud secus ac si sua ipsius res agatur, V. 8. 21. Xenoph. militibus hujus legis neglectum exprobrat: οὔτε τούτοις ἐπικουρεῖτε, οὔτε σὺν ἐμοὶ τὸν ἀτακτοῦντα ἐπαίετε. τοιγαροῦν ἐξουσίαν ἐποιήσατε τοῖς κακοῖς αὐτῶν, ὑβρίζειν ἐὼντες αὐτούς.] 32. εἰ δέ τις οἶδε. — κοινῶς σωτηρίας. [κοινῇ malebat Leuncl.] 33. οἷς λέγει Ξ. — ἔξεσται ποιεῖν. — 36. εἰ οὖν ἀποδείχθαιεν τίνας. 37. Χ. μὲν ἡγεῖτο. — ὁπισθοφυλακοῖμεν. — [38. βουλευσόμεθα, ὅ τι ἂν-δο-κοίη. Theogn. 79. πάνρους εὐρήσεις — πιστούς — οἵτινες ἂν τολμῶεν. Od. ε. 165. αὐτὰρ ἐγὼ — ἐνθήσω μενοεικέ', ἃ κέν ται λιμὸν ἐρύκοι.]

III. 3. 1. ταῦτα ποιοῦντες. 2. ὡς ὑμεῖς ἐπίστασθε

om. — καὶ βουλευόμενον σὺν ὑμῖν κοινῇ. 5. βελτίω εἶ-
ναι. 7. βραχύτερον ἡκόντιζον. 9. ἐδύναντο ἀντιλαμβά-
ναι. 10. ἐκ τῶν ἵππων. 11. ἐκ τῆς φάλαγγος. 12. ἀν-
τιποιεῖν δὲ οὐδέν. 15. ἐκ τοῦ στρατεύματος. — πεζὸν
διώκων. omisso ἄν. 16. ἡμεῖς οὖν μέλλομεν. 18. [καὶ
τούτων τῶ μὲν αὐτῶν. de hac abundantia vide Goettling
Anim. cr. ad Callim. p. 19. s. Aristid. T. I. p. 62, 12.
οὗ κοινότατος μὲν ὁ τρόπος τῆς φιланθρωπίας αὐτοῦ.
Xen. Cyrop. I. 4. 19. οἱ, ἣν ἐπ' ἐκείνους ἡμεῖς ἐλαύ-
νωμεν, ὑποτεμοῦνται πάλιν ἡμᾶς ἐκεῖνοι. cf. Anim. ad
Anth. Gr. T. I. 2. p. 257.] ἴσως φανοῦνταί τινες. 20.
Ἰππαρχος ἐπετάχθη.

III. 4. 1. μὴ ἐπιθῶνται. 3. παρηγγέλλετο. 5. εἰς
ὀκτὼ καὶ δέκα. 7. λάρουσα. (sic). [libri omnes, ἥλιος
δὲ νεφέλην προκαλύψας, ἠφάνισεν. Fortasse: προκαλύ-
ψας (ἐαυτοῦ scil.), ἠφάνισθη.] 9. πλησίον χώρων. 13.
ἐντεῦθεν δ' ἐπορεύθησαν. 14. ὀπισθε. 15. εἰ πάνν προ-
θυμοῖτο. [19. στενοτέρας. vid. Etym. M. in δίκαιος
Buttm. ausf. Gramm. §. 65. p. 263.] 20. ἔσπευδέν τινα
ἐκαστος. 21. ἔξ λοχαγούς et 22. καταλοχαγούς. [pro
ἀνεξεπίμπλασαν Krüger corr. ἂν ἔξεπ.] 24. οἱ καθῆκον
ἐκ τοῦ ὅρους. 25. ἐνταῦθα παραγίγνονται. [ὑπὸ μαστί-
γων. in aliis locis, ubi Persae aliquid verberibus adacti
dicuntur fecisse, res est aut laboris plena, ut perfossio
montis, aut cum gravi periculo conjuncta, non, ut h. l., in
velitationibus flagellum adhibitum. Ob hanc fortasse
causam Valcken. hic haerebat ad Herodot. VII. 21.] 29. μὴ
ἐκτμηθεῖσαν. 31. συννηγμένα ἦν τῷ στρατεύματι. 33.
ἐκ χώρας ὀρμῶντας. [cf. Cyrop. VI. 2. 28. VII. 1. 17.
VIII. 8. 25.] 35. νυκτὸς ὅτε καὶ θορύβου. 36. ἔλλησε
παρασκευάσασθαι. 37. μεταξὺ τῶν στρατιωτῶν. 38. δὲ
post ἐπειδὴ om. 39. προελάσας ἡρώτα. 41. οἱ ἐπὶ τῆς
ὁδοῦ. 45. τοῖς ἐαυτῶν κελευομένοις. [48. ὥς ἐδύνατο
τάχιστα ἔχων. vid. Schaefer ad Soph. T. I. p. 255.] 49.
καὶ βάλλουσι om.

III. 5. 1. πολλαὶ post κῶμαι om. 2. κατελείφθη-
σαν. confirmans correctionem Buttmanni. 4. ἡνίκα ἐκ
τῆς βοηθείας ἀπήεσαν οἱ Ἕλληνες. [boni libri ἀπῆντη-
σαν. Fortasse scribendum: ἡνίκα ἐκ τῆς βοηθείας ἀ-

πήντησαν οἱ ἄλλοι. Frequens permutatio. Lucian. T. II. p. 186. Ἑλληνας. Cod. Par. ἄλλους. Aristid. Panath. T. I. p. 139. τῆς τῶν ἄλλων. Cod. Barocc. Ἑλλήνων.] 7. ἐντεῦθεν μὲν γάρ. 10. ζεῦξαι τοὺς ἄσχοις. [Krüger corr. ἀγκύρας εἰς τὸ ὕδωρ, διαγαγὼν καὶ ἀμφοτέρωθεν δήσας ἐπιβαλὼν ὕλην καὶ γῆν ἐπιφορήσω.] 13. [εἰς τοῦμπαν τῇ πρὸς Βαβ. corr. Holzmann. — καὶ οἷοι ἦσαν θαυμάζοντες corr. Porson.] 16. ἀλλὰ καὶ ἐμβάλλειν. 17. ὅπη πορεύεσθαι. — ὅποι τις ἐθέλοι.

Liber quartus.

IV. 1. 2. πάροδος δὲ οὐκ. — τὰ Καρδούχεια et sic etiam in sqq. — ἐδόκει δὲ τοῖς. 3. εἰ δὲ μὴ βούλωνται. [καὶ ἔστιν οὗ τὸ στενόν. eleganter Abreschius: οὕτως (fortasse οὕτως) ἔχον.] [5. Fort. ἡνίκα γὰρ ἦν.] 8. τὰ γὰρ ἐπιτήδεια. [εἴ πως ἂν ἐθελήσειαν. vid. Bornem., de gem. rec. Cyrop. p. 20. ad Conviv. p. 101. s.] 12. καταλείποντας. 14. τὰ μὲν τοι μαχόμενοι. 16. παρήγγελλεν. — ὑπέμενεν. 19. ἐπειδὴ δὲ ποτε ἀφικνοῦντο σπείσασθαι. — ἄνδρε τεθνῆται. — οὔτε θάψαι δυνάμεθα. omisso αὐτώ. 20. ἐπὶ τὰ ὄρη. — μία δὲ ταύτη ἡ ὁδὸς ἦν ὁρᾶς ὁριαία. — οἱ καταληφθέντες. [24. ἡγήσασθαι. probat Heldt in Act. Monac. T. II. p. 64.] 25. ἔφησεν καὶ ἄκρον, καὶ εἰ μὴ τις αὐτὸ καταλείψοιτο ἀδύνατον εἶναι. 27. ἀντεστασίαζον δ' ἑαυτοῖς. [distinctionem mutavimus. οὗτος bene sic infertur post participium ἀντιστασιάζων. vid. Heind. ad Platon. T. II. p. 382. nec aliter Krüger.]

IV. 2. 1. αὐτοὶ δὲ συμβουληθεῖσιν. 2. ταῦτα συμβαίνουσιν. 3. χαράδρα. [confirmans correctionem Schaeferi Melet. p. 104, VI. 5. 12. ἐπεὶ ἐγένοντο οἱ ἡγούμενοι ἐπὶ νάπει μεγάλῳ.] 7. ἐγγὺς προελθόντες. — ἀλλὰ λιπόντες. 8. καὶ ἐκβάντες ὥς. — ἀνείμων ἀλλήλοις. 12. ἐγγὺς ὁδοῦ προϊόντας. — [Fort. παρεληλύθεσαν.] καὶ ἕτερον ὁρῶντες. — ἐπὶ τούτους. [in eos, qui montem insidebant. Probabilis utraque lectio.] 14. ὥστε ὑπὲρ τῆς. — τῶν προσελθόντων. [ὑπὸ τῶν ἐθελοντῶν verior videtur lectio.] 15. ἐπειδὴ δ' ἐγγύς. 16. ἐν τῷ ὀλεῖ. [cf. Lobeck ad Phryn. p. 185. not.] 17. ἦκεν ἀρχαγόρας.

19. [veterem distinctionem revocat Krüger: πάντες οἱ ἐκ τούτου τοῦ τόπου συνεῳήσαν. Ἐνταῦθα — dum reliquus exercitus praeterit, illi autem de his rebus colloquuntur, omnes, qui in illa regione erant, confluxerant.] 21. παρέδρα μέν. 22. οἰκίαις om. 23. καὶ περιττὰ ἐποίησαν. [eadem permutatio VII. 3. 9.] 27. φεύγοντες ἐκφεύγειν. 28. Ἕλληνες ἐπιλαβόμενοι ἐν ἁκ.

IV. 3. 1. ταῖς ante ὑπέρ om. [τῶν Καρδουχίων corr. Schaef. Mel. p. 106.] 8. αὐτόματα. 10. εἴ τις τι. [sic solet X. I. 9. 11. καὶ εἴ τις τι ἀγαθόν. 18. εἴ τις γέ τι αὐτῷ. III. 2. 32. εἰ δέ τις τι εἶδε. IV. 5. 13. V. 7. 10. Cyrop. II. 4. 32. V. 4. 35. VI. 2. 39. VI. 3. 1. VI. 4. 19. VII. 5. 45. VIII. 1. 40. VIII. 3. 19.] 12. τὰ ἐγχειρίδια γυμνοί. [vid. Addit. ad Athen. p. 349. Jungere licet γυμνοὶ ὡς νενσόμενοι, nec repetitio ejusdem notionis, ut h. 1. ἐκδύντες et γυμνοὶ a Graecorum et Xenophontis consuetudine abhorret.] 17. διαπορευομένων, — ἐπειδὴ δ' ἦσαν. 20. ἀνέβαινε καί. — τὸν εἰς τὴν ἔκβασιν. 21. θέοντας τοῦμπαλιν. omisso εἰς. — μὴ ἐγκλεισείησαν. — τὴν ἐκ τοῦ ποταμοῦ. 22. μὴ ἐκλείπessθαι. 28. στρέψας πρὸς τοὺς om. 29. ὁ σαλπικτῆς σημαίνει. 33. τοξεύοντες ἀλλήλους.

IV. 4. 1. τοὺς πρὸς τοὺς Καρδούχους. 2. τύρσεις ἐπήεσαν. — δ' ante ἦν om. 3. παρασάγγας τρεῖς μέχρ' ὑπερ. — παρὰ τὸν ποταμόν. 5. τί θέλοι. om. 9. τῶν δ' ἐκσκεδαννυμένων τινὲς ἐκ τοῦ. [10. στρατεύμα πάλιν. vid. Schneider Praef. p. XVI. et XVIII.] 11. τοὺς ἀνθρώπους ἐκκειμένους. — ἐκκειμένων δὲ ἀλεινόν. — παραῳήει. — 12. ἀφελόμενος σχίζειν. 13. ἀμυγδάλινον ἐκ τῶν πυρῶν. 14. ἐδόκει πάλιν. — εἰς τὰς κόμας. [libri nonnulli ὑπὸ τῆς ἀτασθαλίας. Fort. οὗτοι τῆς ἀτασθαλίας δίκην ἐδίδοσαν.] 17. στρατεύessθαι δὲ ἐκ τοῦ Τιριβάζου. [τὸ ποδαπός. articulum tuetur Heldt in Act. Monac. II. p. 96.] 18. τὴν ἑαυτοῦ. omisso τέ. — ὡς ἐν τῇ ὑπερβ. — εἶπερ μοναχὴ εἴη. 20. ὑπερέβαλλον. — ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ τῶν βαρβάρων. 21. ἤλωσαν εἰς εἴκοσι.

IV. 5. 1. τῇ δύναιτο τάχιστα. [5. ξύλα οὐκ εἶχον. mirari subit, quomodo factum sit, ut, quum ligno abun-

deret statio (ξύλα δ' ἦν ἐν τῷ σταθμῷ πολλά.), serius tamen advenientes lignum non invenirent.] 5. οἱ οὖν ἦκοντες καὶ τὸ πῦρ καίοντες οὐ προήεσαν. 6. ἐνθα δὲ τὸ πῦρ μετεδίδ. 8. ἐπειδὴ δέ τις εἶπεν αὐτῷ. — τοὺς δυναμένους προστρέχειν. 9. γυναῖκας κόρας. omisso καί. 12. ἐκσεσηπότες. 13. μέλαν τι ἔχοι. — καὶ εἰς τὴν νύκτα. [14. ἐπειδὴ ἐπέλιπε cum Schneidero corr. Werfer in Act. Monac. T. I. p. 86. sed idem vulgatam tuetur II. p. 272.] 15. διάλλας τοιαύτας. 16. μὴ καταλείπεσθαι λέγων. 17. εἴ τις δύναίτο φοβῆσαι. 18. ἀνακραγότες οἶον. 21. δὲ post ἐπειδὴ om. — ἀναστήσαντας. 24. ἦν εἰλήφει Ξ. [οὐχ ἦλω ἐν τοῖς κωμῆταις corr. Krüger.] 26. κρίθινος om. 28. ἐξηγησάμενος φαίνεται. 29. ἐν πᾶσιν ἀφθόνοις πάντες. 30. παραθεῖναι αὐτοῖς ἄριστον. 32. φιλοφρ. τῷ εἰ βούλοιτο. [Fort. φίλ. τῷ ἡβούλετο.] πίνειν ὥσπερ. 33. ἐπεὶ δὲ ἦλθε et κατελάμβανεν. 35. ὁ Ξενοφῶν.

IV. 6. 1. οἰκέτας ἀπολείπει. [2. αὐτῷ ἐχαλέπηνε corr. Lobeck ad Phryn. p. 36.] 3. τοῦτόν τε δὴ. 7. συνεκέλευσε τοὺς στρατηγούς. 9. πλείους προσγενέσθαι. [vid. Reisig Conj. ad Arist. p. 43. πλέους nusquam ap. X.] 10. οὕτως γινώσκω. — εἰ δὲ βουλοίμεθα. — [τραύματα λάβωμεν et ἀποβάλωμεν. Herm. Obs. in Aesch. p. 23.] 11. τὸ μὲν οὖν ὅρος τὸ ὁρώμενον ἐστὶν πλεόν. 12. νύκτωρ ἀμαχεὶ ὥς μᾶλλον. [Fort. ἀμαχεὶ ἰὼν μᾶλλον. ut mox τοῖς ποσὶν ἀμαχεὶ ἰοῦσιν.] — ἡ μεθ' ἡμέραν μαχομένοις. — ἡ ἡ ὁμαλή [confirmans correctionem Schneideri.] 13. ἐξὸν γὰρ νυκτός. [μένοισιν γὰρ. ἂν ex praecedentibus videtur supplendum. Aliter Poppo in Misc. cr. I. p. 34. s.] 15. καὶ πειρᾶσθε λαμβάνειν. 18. ἐπὶ ante τῶν ἄκρων om. — ἐθέλουσιν ἐκβαίνειν. [27. πολλῶν ἀγαθῶν, ut est in plurimis libris, bene habere docet Bornem. de Epil. Cyrop. p. 38. not.]

IV. 7. 1. εἶχον ἀνακεκοσμημένοι. 2. ἐπειδὴ δὲ ἡ. — ἄλλη προσήκαιον αὐθις ἄλλη. et mox, ἀλλ' ἀπότομος. in marg. γρ. ἡ ποταμός. — 4. ταύτῃ ἐπειρᾶτο et κυλίνδουσι. 5. εἰ μὴ ὀλίγους τε τοὺς. 7. θᾶπτον γὰρ ἀληθῶς ἀνολ. [probabiliter Weiske corr. ἄλλως.] ἦν βουλώμεθα. [9. ἐφέστασαν pro vulgato ἐφίστασαν emendavi]

mus cum Krügero de Authentia Anab. p. 51.] 10. ἔνθα δὲ
 Καλλίμαχος μηχανᾶται προτρέχειν. [Cyrop. VI. 35. μηχαν-
 νῶ τοίνυν, ἔφη, τεταγμένοις τοῖς αὐτοῦ ἀτάκτους λαμβάνειν
 τοὺς πολεμίους. VIII. 2. 28. καὶ ταῦτα μὲν δελήλωται,
 ὥς ἐμηχανᾶτο τοὺς κρατίστους αὐτὸν μᾶλλον πάντας
 φιλεῖν ἢ ἀλλήλους. Lucian. Conviv. 18. μηχανώμενος
 Ἀρισταίνετος μηδ' ἐκεῖνον ἀτερπῇ τὸν καιρὸν εἶναι.] δύο
 καὶ τρία βήματα. 12. καὶ οὗτοι ἐρίζοντες. marg. οὕτως.
 [17. verisimilis correctio Stephani: ἐλογῶντο δὲ ἐν
 τοῖς ὀχυροῖς.] 18. καὶ ἐσιτίσαντο. 19. ἐντεῦθεν διήλθον.
 [20. πέντε ἡμερῶν. horum verborum sedes incerta.] 23.
 ἔθρον δρόμῳ. 25. καὶ στρατηγοὶ καὶ λοχαγοὶ. 26. πλη-
 θος δερματίνων. supra scriptum, ὠμοβόϊνα ἀμφὶ εἰκο-
 σιν. — 27. ἐκ κοινοῦ.

IV. 8. 2. δι' οὓς δεῖ. 3. κατ' ἀντιπέρας. [ἐξικνοῦντο
 δὲ οὐδὲ οὕτως. Fort. pro: οὐδὲ ὅλως.] — ἔβλαπτον οὐδ'
 ἓνα. 5. τί ἀντιτετάχατε. 6. ἐπὶ τὴν ἡμετέραν χώραν. — ποιή-
 ον
 σαντες. 8. ἔστε ἐπὶ τὰ. 9. συλλέγουσι συμβουλεύσα-
 σθαι. 10. παύσαντα τὴν. 11. περιπτεύουσιν ἡμῖν. 12.
 διαλιπόντας τοῖς λόχοις. 13. ἣν τε εἷς πῇ δυνηθῇ. —
 μηκέτι μένει. [voluit μενεῖ. in talibus fluctuant codd. in-
 ter conjunctivum et futurum. Cyrop. III. 2. 8. οὐ μὴ
 δέξωνται. Paris. δέξονται. VIII. 1. 5. ὅτι οὐ μὴ δύνη-
 ται. Guelph. δυνήσεται. vid. Herm. ad Soph. Trach.
 975,] 14. μόνον et ἐμποδῶν τὸ μὴ. [de τὸ μὴ in simi-
 libus vid. Heindorf. ad Platon. p. 8.] 18. ἀνακραγόντες
 ἔθρον. 20. ὅσοι δὲ ἔφαγον. [propter oppositum, οἱ μὲν
 ὀλίγον ἐδηδοκότες, malles fort.: ὅσοι ἄδην ἔφαγον.] 21.
 ὥραν ἀνεφρόνουν. 22. ἐνταῦθα. 24. παρ' ἐκείνων ἦλθον
 βόες. omisso πλέον. 25. ἔνθα παρεσκήνουν. 26. μᾶλ-
 λόν γε ὅτι ἀνιάσεται. [Fort. μᾶλλον γάρ τι. Cyrop. V. 3.
 7. δῆλον γὰρ ὅτι ἀνιῶ σέ τι. ubi Codd. ἀνιῶ σ' ἔτι.] 27.
 ἐγίγνετο. om.

Liber quintus.

V. 1. 1. ἐν τῇ ἀποπορίᾳ. — καὶ ὥς usque ad λό-
 γον om. 3. ὥς εὖ λέγει. — ταῦτα ἔλεγε. 4. ναυάρχειν
 P

δέ. 5. μὲν δὴ ἐπὶ πλοῖα. 7. ἡμᾶς δὲ ὥς τούτων. [Fort. δὲ καὶ τούτων.] 8. ἐπιμελείαν γὰρ ὑμῶν. — οἶομαι οἶν. [εἰδῶμεν bis pro ἰδῶμεν emendavit L. Dindorf. vid. ad Achill. Tat. p. 503.] 9. ἐπὶ τὸ στρατόπεδον. — [μερισθέντες a glossatore profectum censet Krüger.] — δύναιντο ἂν. 11. πολλάκις πλέοντα. — οὐκ ἀπορήσομεν. 12. ἐκ κοινοῦ. — οὗς ἂν ἀγάγωμεν. — ὅπως ὠφελεῖνται ἔδοξε. 13. ἄς δυσπόρως. 14. ἀπεψήφισε et πόλεις ἀκούσας. [Fort. ἐπεψήφισε μὲν οὐ, τὰς δὲ πόλεις. saepe pro οὐ a librariis scriptum οὐδὲ et οὐδέν. vid. ad Achill. Tat. p. 487. et in Indic. οὐ. p. 1026.] 17. ἐπὶ λείας. — Κλεαίνετος δ' ἐξάγων.

V. 2. 1. [ἐκ τῶν οἰκιῶν. οἰκείων Lenncl. vid. ad Achill. Tat. p. 799. s.] 3. [verba πρὸς τὸ χωρίον ex seq. periodo huc videntur translata.] 4. διαδραμόντες τὴν χαράδραν. 5. τύρσεις πυκναὶ ξύλιναι. 6. ἦν γὰρ ἀφ' ἐνός. 9. καὶ ἐδόκει. 10. διαβιβάσαντας. 11. ὥς ἂν κράτιστον. 12. διηγκυλισμένους. 13. λοχαγοὶ καὶ. om. 15. καὶ ἄλλ' ἀναβεβήκει. [Fort. καὶ ἅμ' ἀναβ.] 18. στάς εἰς τὰς πύλας. 17. ὠθισμὸς ἐπὶ τὰ θύρατρα. — ὅτι ἄκρα τ' ἔστιν. — ἔνδον om. 18. καὶ ἐκκλείουσι. 21. τὴν ἐφοδον. 24. ὅτου δὴ ἀνάψαντός τινος ὥς δὲ αὐτῇ. [θεῶν τις αὐτοῖς. vid. Schaefer ad L. Bos p. 50. s.] 25. ἐνάπτειν. — οἱ ἐκ τούτων. 26. κατὰ τὸ στόμα. — καὶ ἐκβάσει. — ἀνῆψαν. ἀνῆπτον. — 27. ἐκ τοῦ χωρίου. — καὶ τὰ ἄλλα. 28. τὴν ἐκβασιν. 29. ἄλλην καὶ ἄλλην. [Fortasse recte. vid. Platon. Euthyd. p. 273. B.] 32. οἱ βοηθήσοντες.

V. 3. 1. ἀνεβίβασαν. 2. τῇ θαλάττῃ. 3. σὺν τοῖς ὅπλοις. 4. διέλαβον οἱ στρατιῶται. marg. οἱ στρατηγοί. 6. τῷ post Μεγαβύζω om. — μετὰ Ἀ. ἐν Κορωνείᾳ om. — ἐαυτῷ ἐκδοῦναι. 7. ἔφυγεν Ξ. omisso articulo. — οἰκισθέντος. τὴν παρακ. αὐτοῦ. 8. ἐνσκηλοῦντι χωρίῳ. 9. ἐκ τῆς ἱερᾶς. 10. τὰ δὲ καὶ ἐκ τῆς Φ. 11, ἐκ τοῦ ἐν Ὀλυμπίᾳ.

V. 4. 2. Μοσσυνοίκων. sic semper. — Τιμισίθεον. et sic etiam in sqq. [ὅτι οὐ διοίσειεν. διήσοιεν emendatum in Addit. ad Athen. p. 265. s. Et revera prohibe-

bantur. Cf. §. 5. κωλύουσι δὲ οὗτοι ἡμᾶς. Supra III. 2. 23. pro διήσουσιν libri nonnulli διοίσουσιν. IV. 1. 5. εἴπως ἂν ἐθελήσειαν οἱ Καρδοῦχοι διέναι αὐτοὺς ὡς διὰ φιλίας τῆς χώρας. ὅτι οὐ διοίσει corrigit Schaefer ad Dion. Hal. p. 295. Lobeck ad Phryn. p. 733. ὅτι οὐ διοίσειν. Bornem. de gem. rec. Cyr. p. 18. De infinitivo post ὅτι vid. Append. ad Bastii Ep. cr. p. 36. s.] 12. ἔστησαν ὥσπερ ἂν ἑκατόν. 13. καὶ ante σαγάρεις om. [14. verissime Muretus : ἡ ἐδόκει ἐπιμαχώτατον εἶναι.] 15. τοῦτο ἔχοντες. 17. καὶ ἐκτεμόντες. — ἐπεδείκνυσαν τοὺς τε Ἑλληνας. et πολεμίους. 18. ἐν τῇ στρατιᾷ. 19. μηδὲν θαυμάσητε. 20. καὶ ἱκανοὶ ἡγησάμενοι. 22. κατὰ ἐνταῦθα ταξάμενοι. 23. εὖζωνοι οἱ ἐκτρέχοντες. — οἱ βάρβαροι ἐτρέφθησαν. 25. καὶ ἡκόντιζον. [καὶ ἄλλοι δορατα ἔχοντες corr. Schaefer Melet. p. 67. et paulo post : ὅσα ἂν ἀνὴρ φέροι.] 26. σὺν τοῖς μοσσύνοις. 27. περυσινῶν om. 29. τούτῳ... ὀπτῶντες. sic ut Schneider edidit. 30. ἐπορεύοντο τοῦ πρόσω. 31. αἱ πόλεις ἀλλήλων. 34. νόμῳ κεχωρισμ. [Fort. ἅπερ ἂν ἄλλοι ἐν ἐρημίᾳ ποιήσειαν. cf. Schaefer Melet. p. 49. Frequens permutatio vocabulorum ἄλλος et ἄνθρωπος.] — μετ' ἄλλων ἰόντες. — ἐφ' αὐτοῖς.

V. 5. 1. [ὀλίγοι ὄντες ἦσαν. Eton. vid. Boisson. ad Phil. Her. p. 660. ad Achill. Tat. p. 781.] 2. ἔστ' ἐβουλεύσαντο. 4. μέχρι ἐντεῦθεν. — τῆς ἐκβάσεως. — ἐκ τῆς ἐν B. 7. καὶ φόρον. — 8. ἐπαινέσαντες. — συνησθόμενους. 9. οὐδὲν πώποτε. — 10. οὗτοί εἰσιν οἱ μὲν. 14. [καὶ μὴν εἴ τις. vid. Bornem. ad Conv. p. 144.] αὐτοὶ ἤγοντο. 15. ἡμῶν ante ἔτυχον om. 16. ἀλλὰ ἀνάγκη. 19. οὔτε bis. 20. [ἡ ἡμᾶς ἐδέχετο αὐτὸ τὸ χ. sic Lion.] ἐφ' ἡμῶν κομίσασθαι. omisso ἡ. 22. ὑμῶν δοκεῖ. — συμμάχους ποιήσασθαι ἡμᾶς. — ποιούμεθα φίλον. om. 23. φίλοι γίνεσθαι. 24. οἱ πρέσβεις. — ποιησόμενοι ἤκομεν — φίλοι εἰσίν. marg. ἐσμέν. — 25. καὶ ante ὧν ἑκάτεροι om.

V. 6. 3. τοῦτο τέλος. 3. συμβουλεύειν μὲν ἐκελεύετο. 4. πολλὰ μοι κάγαθά. 5. γὰρ post ἡμᾶς om. 7. ἡ τὴν εἰςβολήν. [ἡ ἡ τὰ κέρατα. frustra Schneiderum ca-

cophonia offendit. VI. 5. 6. ἡ ἡ εἴσοδος ἦν. Cyrop. II. 4. 15. ἡ ἡμεῖς βουλόμεθα. V. 2. 2. ἡ ἡ πρόσδοδος εἰ ἡ ἡ προςῆλθεν.] 9. ὡσαύτως οὕτως. 11. πρόξενος αὐτῶν. — κατὰ ante θάλατταν om. 12. ἡμεῖς δὲ πλέοιμεν. vid. Bornem. ad Conviv. p. 110. — 15. πελταστὰς πολλούς. — ὄντας δ' ἐν τῷ π. — ἀπὸ ὀλίγων. [scriptum fortasse velles: ἔνθα οὐκ ἂν πολλῶν χρημάτων τοσαύτη δύναμις παρεσκευάσθη]. — αὐτῷ ἔδοξεν εἶναι. 16. περιοικοῦντας τὸν τόπον. 18. διεσώκει. 20. ἡμᾶς εὐπόρους. — καὶ ὡς οἴκαδε. — παρὰ τὸν πόντον. — ὅποι ἂν βούλησθε. 21. εὐρύμαχον. — 23. Κυζικὴν ἐκάστην. — γὰρ μὲν δέξονται. 24. τὰ μὲν διὰ τὸ ἐκεῖθεν εἶναι, τὰ δὲ διὰ τὸ στρατεύεσθαι. 25. ἀναστὰς εὐθύς. 29. ὁρθῶς ἐπιγιγνώσκων^{ἐκ} ὅτι. διαβάλλειν μὲν. 30. εἰ μὲν ἀποροῦντας. [31. πρὸς με. vid. Praef. ad Anth. Pal. p. XXXII. not. 31. et p. 255.] 32. τὰ τῶν ἡττόνων. — οὐτ' ἂν τροφήν δυνώμεθα. 34. ἐπιθήσοι. ἐνταῦθα. marg. ἐντεῦθεν. 35. ἀπεψηφικῶς. 36. [καὶ ἐδέδισαν corr. Lobeck ad Phryn. p. 181.]

V. 7. 21. λέγει δ' ὅτι ἀκούω τινὰ. 5. οὐ χρή με ἐντεῦθεν. 6. ἐὰν μὲν τοι. — τὴν δ' ἔμπαλιν. — ἐνθεν μὲν ἀνίσχει [ut Schaeferus emendavit Melet. p. 111. invito tamen Hermannō ad Viger. p. 941.] 7. καλὸν πλοῖα εἶναι καὶ ἀπελθεῖν εἰς. [Scr. καὶ αἰεὶ λέγετε, ὅταν ὁ Βορρῶς πνέῃ, καλὸν πλοῦν εἶναι ὡς ἀπελθεῖν εἰς τὴν Ἑλλ.] 8. ἀλλ' ἄρα ὑμᾶς. — τὸ ἐλάχιστον. — 9. ἐγγὺς μύρια. 10, εἴ τις ἐθέλει. — τί γὰρ ἄρχοντας. — [ἐγὼ τινι ἐμποδὼν εἰμι. vere L. Dindorf.] — τι ποιῶν ὑμᾶς. — αὐτὸς ἔξαπατηθῆναι ἂν. [12. καὶ κατεφρονηθῶμεν. καὶ videtur delendum, ut ex proxima syllaba natum.] 14. Κλεῖος. et sic semper. 15. καὶ ἀνθέμενος. 16. ἐξ ἰσχυρῶν. 18. σφεῖς λέγειν. 20. ἡχθόμεθα τε τοῖς. [22. libri quidam bonae notae: ἦσαν δ' ἐνδηλοὶ καὶ ἡμῶν οἱ ἔδεισαν. Cf. II. 4. 2. II. 6. 18.] 25. σαφῶς νομίσαντες ἐπὶ σφῶς. — συνέπεσον δὲ. 29. καὶ ante διαπεπράχασιν om. 31. αὐτοὺς ἐδεήθησαν. [aut ἐρυμνὰ aut ὑπερδέξια delendum esse censet Krüger.] 33. τὴν τοιαύτην ἀνομίαν. — ἀγορὰν δὲ τίς ἔξει. — πάνν ὥομεθα. [ad sententiam

cf. VI. 6. 16.] 34. ἐπὶ θανάτου. — εἰς πάντας, omissō δίκας — καὶ εἴ τις ἄλλο τις [scr. ἄλλο τι. vid. supra ad IV. 3. 10.]

V. 8. 1. τῶν γανυλιτικῶν. — [εἰπεῖν πρῶτον τὸν πρῶτον λέξαντα corr. Krüger.] 3. ἀλλὰ μὲν εἰ χειμῶνος — ἀπαγορεύοντες. — ὁμολογῶν καὶ. 5. οὐδὲ τοῦτο ἔφη. 6. καὶ εἶρετο εἰ σὺ εἶ. et ἀπαγαγὼν. — 8. ἡνάγκασα δὲ τοῦτον. — omissō σέ. — συνέφη γ' οὗτος. 9. ὥς κατορύξαντα. — 10. ὅποσα γε βούλεται. Mureti correctionem firmans. 11. καὶ γὰρ ἡμεῖς. [vid. Bornem. ad Conviv. p. 62. cf. ad §. 18.] 13. ἔνεκεν ἀταξίας. — ἐν τάξει δὲ ἰόντων. — προςθέοντες. — 17. ὑπὸ ἐμοῦ. — εἰ δὲ ἐπὶ. — ὅτι δίκην ἡξίου. 18. καὶ γὰρ οἱ ἰατροί. [recte. vid. Meinecke ad Menandr. p. 343. Sensus: ut parentes et magistri dolore afficiunt, quibus prodesse volunt, sic etiam medici. Nam hi quoque secant etc.] 22. εἰ θέλετε et εὐρήσεσθε. [23. βοῖσκος γοῦν. probat Heldt in Act. Mon. II. p. 164.] — 23. Κοτυριτῶν. — 24. [Scr. cum L. Dindorfio: τοῦτον τὰναντία ποιήσετε.] 25. πολέμιον ἀπεκήρυξα. — συνεξεπορίσαντι. — τούτων δ' οὐδεῖς. — οὐδ' εἴ τινα. 26. καὶ περιεγένοντο.

Liber sextus.

VI. 1. 1. οἱ μὲν ἐκ τῆς. 3. ἐν τῇ στρατιᾷ ^{σὺν} ἀλεύσαντο. 4. ἔπινον κερατίνοις ποτηρίοις, οἷς ^{βου} ἐτύγγανον. [cf. Athen. XI. p. 476. C.] 5. ὥς πᾶσιν εἶναι δοκεῖν. — ὅδ' ἔπαισε. 6. ἦν δὲ οὐδὲν μείω τεθνεώς. 8. ἅπαντα ἄρπασας. 11. ἐπὶ δὲ τούτων ἐμπίνοντες οἱ Μαντινῆς. — ἐπαίνισαν. — ἐνόπλοις εἶναι. 12. εἰσάγει καὶ σκευάσας. 14. ὑστεραία ἡμέρα. 15. τοῖς Ἑλλησι καὶ ἀλφίτων. — ἀφίκονται. [ἀφικνοῖντο. vett. editt. nonnullae. Fortasse rectius.] 18. καὶ εἴ τι δέοι λαμβάνειν. [in proximis fortasse leg. καὶ μᾶλλον ἂν κρύπτεσθαι.] πρόσθε χρόνον. 19. ἐνδεικνύμενοι ἕκαστος. 20. μειζόνως ἀφίξεσθαι. 22. δύο ἱερεῖα. 23. ἀνεμιμνήσκετο αὐτῷ. — μέγας μὲν ὁ οἰωνός. 26. [ὑφ' ὑμῶν τιμ. ἐπείπερ ἄνθρ. corr. Krüger.] — τοῖς θεοῖς αἴτιον. — ὑπὸ ὑμῶν. — οὔτε ὑμῖν, οὕτω

ἐμοὶ δοκεῖ. 28. [μὴ λίαν ἂν ταχύ. vid. Schaefer ad Sophi. Trach. 127. Herm. ib. p. 116. Reisig ad Oedip. Col. 941. p. 320.] 29. ὅτι ante ἤττον om. 30. ἐπεὶ δὲ ταῦτ' ἔλεγεν, πολὺ μᾶλλον ἐξανίσταντο. [quod melius quam πλείους, convenit cum §. 25. ubi omnes in duce com-
muni creando consensisse dicuntur.] — ὥς ὀργιοῦνται. [Fortasse leg. ὅτι γελοῖον εἶη, εἰ, οὕτως ἔχοντος, ὀργιοῦνται Λακεδαιμόνιοι. Plato de Rep. II. p. 255. οὕτως ἔχοντος, δοκεῖ ἂν τίς σοι ἐκὼν αὐτὸν ποιεῖν; L. Dindorf. corrigit: εἰ οὕτως ἔχοι, εἰ ὀργιοῦνται. —] 31. ἐν τοῖς ἱεροῖς ἐσήμαναν.

VI. 2. 2. ἀχερουσιᾶδης χερωννήσω. 4. ἡμῖν συνεκπορίζειν. cf. V. 8. 25. — 6. προὔβαλοντο. 7. ἐπεὶ δ' οὗτοι. omisso οὖν, quod ob proximam syllabam excidit. — ποιῆσαι ταῦτα. 8. βουλευσασθαι. — ὅπλα ἐφαίνοντο. 10. ὑπὲρ ἡμῖν. [cf. Heind. ad Plat. T. III. p. 176.] — 12. Χειρίσοφόν τε καὶ. 14. ἐκ τούτου τοῦ στρατεύματος. 15. δὲ post Ξενοφῶν om. — λώϊον. 18. τρίχα ὄν. — οὗτος μόνος εἶχεν. — πως post μέσον om. — πεζῇ ἐπορεύοντο. — ἐπεὶ δὲ et ἀνέβαλλε. [παρὰ τὴν θάλατταν ἦει. probat Bornem. de gem. rec. p. 9.]

VI. 3. 2. ὥς τριάκοντα. — τὸ ἑαυτοῦ λάχος. — 3. συνεβάλλοντο et ἀνλίζεσθαι. 4. πελτασταὶ ὄντας. 5. αὐτὸν μὲν τὸν et ἀποκτινύασι. — ἄλλου δὲ λοχαγοῦ. 6. καὶ ὅμα κύκλῳ τῇ ἡμέρᾳ. — 9. καὶ et αὐτοῖς om. — ὡμολόγειτο. — 10. [Fort. ἄλλου τοῦ στρατεύματος, ὄντος Ἑλλ.] 11. ὅποι δέοι. 18. μόνοι ληρθέντες. 14. προσελαννέτω. 16. ἀλλ' ἤδη ἐκεῖσε. 18. ὥστε πλεῖον. 19. καλῶς εἶχον. — κατὰ τὰ μακρὰ. — εἴ τι παραλειπόμενον. — ἡ χώρα καίεσθαι. 22. οἱ ἵππεῖς ἡγουμένους τῆς ὁδοῦ et προσελαννόντες. — ἐπὶ τοῦ λόφου. 23. μὲν ante Θούκες om. — ἔωθεν δέ om. [ὅποι δέ, οὐκ εἰδέναι corr. L. Dindorf.] 25. ἐπειδὴ τὰ πρῶτα οὐχ ἔωρῶμεν. 26. [τὰ παρ' ἡμῶν corr. Krüger.]

VI. 4. 1. ἐν τῷ λιμένι. — μέχοι Ἡρακλ. 2. τριήρει μὲν. 3. ἀνθρώποις οἴκησις. 5. τὸ ἐν λιμένι. 6. καὶ μελίνους καὶ σῦκα. verbis καὶ σήσαμον omissis. — καὶ τὰ ἄλλα. 7. ἐπὶ τῷ αἰγιαλῷ. — εἰς δὲ τὸ πόλισμα ἂν

γενόμενον. [una syllaba restituta lege: εἰς δὲ τόπον, πόλι-
σμα ἂν γ. in loco, qui facile in urbem mutari posset, castra
nolebant ponere. Cyrop. I. 6. 9. σὺ εἰ ἐνορῶς τινα πό-
ρον ἀπ' ἐμοῦ ἂν προσγενόμενον.] 8. σπάνει βίας. — πρὸς
ἀνηλωκότας. — πολλὰ ἄγαν πράττειν. [voluit πολλὰ
ἀγαθὰ, omisso καί. cf. Cyrop. V. 4. 14.] 9. τὰ ἱερεῖα
ἐγένετο. ἐνταῦθα παρ' ἐκάστους. 13. ἐπὶ τῇ ἐφόδῳ. 14.
τὰ ἱερὰ οὐ γινώσκει. 15. ὥς συνθεασάμενον. 16. τὰ
ἐπιτήδεια ἔχοντες ἃ ἔλιπον. 18. [καὶ γὰρ ἐγὼ et ὁ ἐκ βυ-
ζαντίου ἁρμοστής. corr. Schaefer Melet. p. 73.] — μᾶλ-
λον ἤξε πλοῖα. 20. ἐξῆγον μὲν, οὐ συνεκ. 21. τὰ σκεύη.
om. 22. ἐγένετο καλὰ τὰ ἱερὰ. 24. ἐπειδὴ δὲ ἦσαν. —
ὥς βοηθηκότες. — οὐ μείον πεντακοσίους. omisso ἦ.
[vid. L. Bos de Ellips. p. 763.] 26. μέχρις εἰς τὸ στρα-
τόπεδον.

VI. 5. 1. πλοῖον ante ἱερεῖα om. 2. τέλος ἔχόντων
ἱερῶν. 3. καταλιπεῖν om. 4. ἀπέλιπον αὐτόν. — καὶ οὐ-
τοι ἔμενον. omisso μὲν. 5. ἐτύγγανον. [voluit ἐνετύγγα-
νον.] 6. προσαγαγόντες. — ἀπελάμβανεν. 7. ἐκτὸς τῆς
φάλαγγος. — ἐπιθριδάτης. 9. ἣν πον δεηθῶσιν οἱ ἐπι-
βοηθήσονται. — ἐμπίπτουσιν. 10. τὴν ante πρὸς om.
— εἶπερ ὑμῖν. — 11. ἐπεμψεν ἐφέπεσθαι. — Πυρρείας.
unde scr. Πυρρίας. 13. [variis lectt. inter se comparatis,
haud improbabile, scriptum fuisse: ὅτι βουλῆς οὐκ ἀνά-
ξιον, εἰ διαβατέον ἐστὶ τοιοῦτον νάπος.] 14. ἀλλ' ἴστε
μέντοι. — 17. ἐγωγε γοῦν. [Fort. ἐγὼ γε οὖν.] — ἢ σὺν
διπλασίοις φύγοιμι ἀποχωροίην. 18. εὐπορα παντάπασι.
19. πῶς μὲν γὰρ δυσδιάβατον. — εἰ μὴ νικήσωμεν. —

^ω
τοσοῖδε ἔπονται. 20. πλοῖά ἐστὶ τὰ ἀπαλλάξοντα. 21.
[Fort. ἐπεὶ ἡμᾶς παρόντας aut ἐπιόντας εἶδον.] 22. ἢ
ἐπὶ τῷ νάπῃ ἦν κατ' ὀλίγους ἐξεμηρύνοντο. 24. ἄνδρὶ
ὄντι καὶ καλόν. 25. εἰς προςβολήν. 27. ἐπεὶ ἀπηντίαζεν.
— ἐπαιώνιζον. 29. αὖ διεσπίασθη. 31. ὁ οὐκ ἤδεσαν.
[etiam in Hellen. V. 4. 22. nunc ἤδεσαν ex Codd. resti-
tutum. vid. Lobeck ad Phryn. p. 149.] 32. ἐγένετο om. —
στάδιοι ἦσαν omisso γάρ.

VI. 6. 1. τὰ αὐτῶν. — μελίνας. — πάντα γὰρ α-
^{ους}

γαθὰ εἶχεν. — 2. λάβη τι. 3. ἀφικνοῦνται. — ἄσμενοι κατεῖχον. 4. οἱ ante πλησίον om. 5. ὠχόμενοι ἄλλος. — [Locus est mutilus. Distinguendum videtur post ὅτε ἀφίκετο. Tum post ὅρος quaedam interciderunt et de ipso illo monte, et de Dexippo.] 7. καὶ Κλέανδρος δ' ἔφρευγε. 8. κατεκώλυον τότε. 9. Δεξίππου τοῦ ἀνερεθιζομένου. 11. [ὃν ἐξήτει corr. Schaefer.] καὶ διέβαλλεν. — παράλογον ἐποιοῦντο. — τὸ πρᾶγμα om. 12. ἐμοὶ δ' οὐ. 13. οὗτος πρῶτος. — παραγγέλλει. — ὥς ἀπιθοῦντας. 14. ἀλλ' ἀπιστέον. 15. ἐγὼ μὲν οὖν. — καὶ ἐφέξω. 16. παρασχεῖν καὶ Κλεάνδρῳ. — εἰ οἰόμενον. [an voluit οἰόμενων, ἡμῶν scil.? vid. Schaefer ad Aesop. Fab. p. 149.] 18. ὅ, τι ἂν βούληται. — πολεμεῖτε et σῶζεσθε. — ὅποι θέλει. — μέντοι μοι ὑμῶν. — 19. ὁ δὲ προσείλετο. 20. καὶ κελεύουσί σε. — ἄλλον τινὰ ἡμῶν αἰτιά. [proponimine ex praecedentibus temere repetito.] 23. ὥς ἀπειρον εἶη. 24. ἀποκτενῶν. [ἀποκτανῶν corr. Krüger.] 25. ὁ Κλέανδρος εἶπεν. — οὐκ ἐπαινοῖ. — Δεξίππος δίκαια πᾶσχειν. — δίκης λαχεῖν. 28. ταῦτα εἶπα. — λαμβάνων τὸ μέρος. — τοίνυν τορός. [ex pluribus lectionibus maxime probabilis haec: ἐπεὶ τοίνυν σὺ οὗτος εἶ.] 29. συνῆγεν ὁ Ξ. 31. δοῦναι καὶ σφίσι. — τῷ πρόσθεν χωρίῳ. 32. οἱ θεοὶ ἴλεοι. 33. σφῶν τῶν ἄλλων. 34. ματωσιῶς. marg. ναι τω σίω. — καὶ ἂν οἱ θεοί. [ἐὰν οἱ θεοὶ παραδιδῶσι, διεξηγήσομαι — corr. L. Dindorf. Krit. Bibl. 3 Jahrg. I. p. 462.] 35. ἐθύετό τε. — συγκατεβάλλοντο. 36. ὥς οὐκ ἐγίγνετο. 37. [καὶ αὐτός. Cod. Paris. οὗτος. Fortasse: καὶ οὕτως μὲν ἀπέπλει.] καὶ τὰ ἄλλα. 38. εἰς τὴν φιλίαν ἐξελθεῖν. — ἀφίκοντο ἐκτέοι.

Liber septimus.

VII. 1. 1. μέχρι ante τῆς μάχης om. — ἐν τῇ ἀπορίᾳ μέχρι. — περὶ ἐξιόντες. — ἐποιοῦν μέχρι. 4. βουλευόμενοι ἀπαγγέλλειν. — ἔπειτα οὕτω. 6. ἐπειδὴν δῆ. — ὥς ἂν δοκῇ. omisso αὐτῷ. 7. οὐκ ἐξεδίδου. — ἀποπέμψονται ἅμα. 8. ὥς ἀποπλευσόμενος. omisso ἤδη. 11. οὕτως ποιεῖν. 12. στρατηγοὶ πρῶτοι. — ὁπότε ἔξω. — τὸν μοχλὸν ἐμβαλὼν ἐπισχεῖν καὶ κωλύσαι. 14. περί τε

Σ. 15. ἀνοίξωσιν. 21. ὡς εἶδον Ξενοφ. — σὲ μέγα. 22. εἰ δὲ τοῦτο. — κατηγγύα. 23. εἰς ὁκτώ ἐγένοντο. [hoc unice probat Krüger.] 24. καὶ πεδίον. — κατερημήσθησαν. 27. [τριακοσίων praefert Krüger.] — τῶν ἐν δήμῳ. 28. νῦν δὲ δεῖ τι οἰώμεθα παθεῖν. — τῶν ἀρχαίων συμμάχων. 29. ἀπολούμεθα. — στρατευμέναις.

31. οὐδὲ βίοιον ποιήσαντες. 33. περιήει^ο. — ἔστε δ' ἄν μολῶσιν. 35. τὸν Κυρατάδην. 36. ἐκλείσέ τας θύρας. 37. καὶ ἐλαῶν. [vid. Boisson. ad Phil. p. 324.] κρομύων. — ὡς ἐπιδάσμασιν. — 39. [εἰ μέλλοις corr. Krüger.] 41. πολλῶν ἔδει.

VII. 2. 1. προσελθόντες κατὰ Βυζ. 3. [Fort. οἱ δὲ καὶ διαδράντες εἰς τὰς πόλεις. ejectis verbis τὰ ὅπλα κατὰ τοὺς χ. ex superioribus temere repetitis.] 4. διαφθειρόμενον τὸν στρατόν. 6. ἐπεὶ ἦλθεν οὐκ ἐλαχίστους. 7. οὐκέτι ναυαρχοῦντος. 8. τῶν διεσπασμένων. — παραγαγόντας. — κελεύοντα. — 12. [ὁ ἐκ β. ἀρμοστής. corr. Schaefer. Melet. p. 73.] ἐλθὼν δ' ἐπὶ τὸ στρ. 13. ἐν τῇ θαλάσῃ. — ταῦτ' εἰπών. 14. αὐτοῦ τι ποιήσεται ἢ καὶ Φ. ἄν παραδοθήσεται. 16. σφῶς κελεύοι. 17. πολυκράτη τε. 18. πύργοις ἐρήμοις. — οἳ τε προσιόντες. [acute L. Dindorfius ex vestigiis codd. emendavit: μήθ' ὅπου εἶεν, μήθ' ὅτι ποιοῖεν. Krüger: μήτε ὅπου εἰσί, μήτε ὅπου ἴοιεν.] — ἀλλὰ τὸ φῶς. omisso διά. 20. καὶ λαβόντες Ξ. — 21. [τὰς δὲ νύκτας ἐγκεχαλινωμένοις ἐφυλάττετο. corr. Voigtlaender. cf. VII. 7. 6.] 22. καὶ πρόσθε. 25. τὰ ἄλλα δέ σοι φ. χρήσασθαι. 26. ὁ δὲ ἔφη καὶ ταῦτα. 27. πρῶτον ἀπεκρίνατο. 30. τὸ δὲ ὅπλα συνελθὼν. 31. τί οἶοιτο χρῆσθαι. 32. αὐτὸς μὲν ἀποθνήσκει. 34. παραγέννησθε. 35. ἀπαγγέλλωσιν. 37. πειρώμενος διαπράξωμαι.

VII. 3. 1. [ἕκαστα corr. Porson.] 3. οὗτος δὲ ὁ αὐτός. — ὥςπερ ὁ ἐν Β. 4. τοῦτο βουλεύεσθε. 5. ὅτι ἄν ὑμῖν δοκῶ. 6. ἀνέτειναν ἅπαντες. 9. καὶ περιττὰ ἐχούσας. cf. IV. 2.

23. — 13. ἄξια λέγοι. [cf. Schaefer. Mel. p. 102. Ast ad Platon. Remp. p. 479.] 14. ἐπιψηφίζεται. — 15. [μετὰ ταῦτα. vid. Reisig Conj. in Aristoph. I. p. 222. s.] 16.

δῶρα ἔργον δίδόντες. 20. τούτῳ δωρήσῃ. — διεβεβήκει. 23. Ἄρυστος. et sic semper. 25. τίλέγει. 26. ἐπειδὴ δέ. 29. ὃ τι ποιήσῃ. — Σεύθῃ om. 31. οὐδέν σε προαιτοῦντες. — γυναικας καταστήσῃ. [κατακτήσῃ. corr. L. Dindorf. omisso καλᾶς.] 32. ἀναστὰς ὁ Σεύθης συνέπιεν. — συγκατεσκεδάσεν. — εἰς ἡλθον κερασιταῖσι. 33. καὶ ἐξηγγέλλετο ὥσπερ. 34. ὅτι ὥρα ἦδη νυκτ. 36. παρασκευασόμενοι ἀναμένετε. [cf. p. 41.] 37. πορευσοίμεθα ἤ. — ἡγεῖται τοῦ στρατεύματος. 39. τοὺς ἱππέας. — σύνθημα δὲ ποιοῦμαι εἶπον Ἀθηναῖον. [Ἀθηναίαν corr. Porson. vid. ad Gregor. Cor. p. 394.] 44. ἀφήσω ἦδη κατελθεῖν. 46. ἀπὸ τῶν λοχαγῶν. — ἄλλων ante Ἑλλήνων om. 47. ὅσον τριάκοντα ἱππέας. 48. ταῦτα ἐποίησεν (Seuthes sc.) συνηυλίσθησαν.

VII. 4. 1. ἀπεῖν πάλιν. 2. ὅπως μισθὸς γένοιτο. 6. παρήσαν ἐπὶ τὰς κώμας. [vid. ad Achill. Tat. p. 579.] 7. ἐκέλευεν βοηθῆσαι. 8. [δεῖται. alii δέεται. vid. Schaeffer. ad Greg. Cor. p. 431. Lobeck Phryn. p. 220.] λόχον ποτὲ συνετάξατο. — ἄλλο ἢ τινες εἶεν. 9. ὁ δὲ ἐπαυατείνας. [Optimus Paris. ὁ δ' εἶπεν ἀνατείνας τ. τ. παῖε, ἔφη, εἰ κελ. cf. Heind. ad Plat. T. IV. p. 96 et 253. Lobeck ad Ajac. p. 335.] 11. ἀνωτάτη κώμη. 12. ἐλθὼν post Ξενοφῶν om. 13. αὐτοὺς μηδὲν κακόν. — ταῦτα ἔλεγον. 18. ἡκόντιζον καιομένην. 19. καὶ τῷ σαλπικτήν. [Fort. καὶ ἐπεὶ παρήσθητο.] — φόβον παρείχε.

VII. 5. 2. τὰ δ' ἄλλα βοϊκὰ. — λαβεῖν τὰ ἡμιονικά, τὰ δὲ ἄλλα. 4. [καὶ τῶν μὲν ἡγεμονικῶν ζευγῶν. corr. Krüger.] — τὰ δὲ βοϊκὰ et κατεμέρισεν. — ὅτι οὔτε πλεῖον. 5. τὰ ἑαυτοῦ ἱμάτια. 6. ἐντεῦθεν δὲ Ἡρ. ἤχθεσθη καὶ. 8. τοῦτο διεβεβλήκει. 9. τοῦ ἄνω ἔτι. —
 ἐκέλευσεν αὐτούς. 11. τοὺς στρατηγούς. 13. ἕκαστοι. 15. πολὺ πλείους. — οἱ αὐτοὶ πειθόμενοι. — ὅσον τριάκοντα σταδίους. — Σηλυμβρίας. 16. πρὸς μὲν τὸν Ξ. — πάννυ χαλεπῶς. — ἀσχολίαι ἐγένοντο.

VII. 6. 1. Θίβρωνος. sic etiam in sqq. 3. ἐκέλευσε παράγειν. — καλεῖ τε αὐτός. — 4. ὅτι τίς ἀνὴρ. — φίλος στρατιώτης. 6. πῶς οὖν ἔφασαν. — αὕτη μὲν οὖν ἡ ἡμέρα. 7. Σεύθης καὶ Ἡρ. — ἐὰν οὖν ἦτε σὺν ἡμῖν. —

λοχαγὸς δὲ διπλοῦν. 8. τε ante ἤκουσαν om. — ἔχων
 ἑομηνέα. 9. ἔνθα δέ γε ἡμεῖς. — οὐδὲν πεπαύμεθα. 10.
 ἄλλος ἀνέστη ἂν ὄμ. [num fuit: ἀνέστη αὐ. i. e. ἄλλος
 αὐ καὶ ἄλλος. 11. ἔχω ἂν ὥς πλείστην. 12. εἰ πέμψαμι
 ὑμᾶς. — οὐδ' ἐπεχείρησα. 13. ὅπως βουλευσόμεθα. 14.
 πείθοντος αὐτῷ. — εἶπατε om. 15. πάντων ante μάλι-
 στα om. — ἔτι δίκαιος. 16. ὥς οὔτε ὦν ἐμοί. — ἀποδοίη
 ἡμῖν τὸ πλεῖστον. 11. ἐὰν πράττοιτε. — καὶ ἀπαιτήσεται
 μὲν τε. 20. ὁπότε δυνασθεῖη. 21. ναὶ μὰ Δία αἰσχύνο-
 μαι. 22. ὑμᾶς διαφνυλαξαμένους. — οὐδὲ μήν. 23. ὥς
 μηδὲ εἰ ἐδύνατο ἐβούλετο ἐξαπατᾶν. 24. εἰ προσῆτε τῇ
 πόλει. [εἰ προσίοιτε corr. Matthiae Gr. gr. §. 525. b. cf.
 Herm. ad Viger. p. 831. Initio periodi οὐκ videtur de-
 lendum aut cum ὅτε permutandum, minore distinctione
 post Σεύθην posita.] — ὅτου ὠνήσεσθε. [Fortasse re-
 ctius.] 25. ἐφορμῶσαι. — ἱππῆς ἐναντίοι. 26. ὧ ἄθροοι.
 29. πολέμιον οὐδένα ἔτι ἐπεωρῶμεν. — μηδαμοῖ. — ἡ-
 μᾶς ante πορίζεσθαι om. 30. παθήματος σχέτλιον. —
 ζῶντά μ' ἂν εἶναι. [egregie L. Dindorf corrigit: ζῶντα
 ἐμὲ ἔαν εἶναι. malim autem: ζῶντά μ' ἔαν.] 33. ἐγὼ γὰρ
 ὅτε μὲν πρότερον ἀπήα. 36. πολέμιοι γένησθε. — ὑμᾶς
 διατεινόμενον. 27. νῦν ante ὑμῖν om. — ὅπη ἂν θέλη-
 τε. — ἐπεθυμεῖτε. — οἱ κράτιστοι. — ἐμὲ κατακανεῖν.
 [38. recte Steph. ἀμνημονικώτατοι ironiae enim vix
 locus.] 39. ἀλλ' οὕτως ὧ ἐμοὶ μὲν οὐ. [Fortasse: εἶπεν
 οὕτως. ἀλλ', ὧ ἄνδρες, ἐμοὶ μὲν οὐ δικαίως.] 40. ἔφη
 τοῦτο ὑμᾶς. 41. εἶπεν ^{ὑπὲρ} ὑπὸ Ξ. [firmans correctionem L.
 Dindorfii.] 42. ἀλλ' Ἑλλήν ὦν. 44. ἐπεμπον δὲ ταῦτα.

VII. 7. 2. ὅσον τριάκοντα. [sic liber Florent. qua-
 tuor aut quinque locis pro πεντήκοντα.] 3. λέγει Μηδο-
 σάδης. — καὶ ὁδε ὁ ἀνὴρ. — τοῦ ἄνωθεν βασιλ. 3. ὅ-
 που ἐβουλόμεθα. — πρὸς ἡμᾶς ἔλθοις. — ἠυλίσκον. 7.
 οἱ τε πολέμιοι. 10. πρὸς ἐμὲ λέγεις ταῦτα. 12. πλήν ἢ
 τεττάρων. 14. ὅτι δέηται ὑμῶν. 15. καὶ ἄλλα ὁμοίως
 ἂν. [Fortasse: καὶ ἄλλα ὁμοίως, ὥς ἂν δύνωνται.] —
 εἰ μὲν τοι σύ. 16. τούτοις κακῶς. 17. παρὰ post τούτους
 om. 19. αὐτῷ ἐλθεῖν. 21. ἐκείνοις ἐκλαβεῖν. 22. οἷόν τε
 ἔστι. 23. ὅ τι λέγοις. 24. ἄλλων τε δὲ κολάσεις. — ὑπὶ-

σχοῦνται. — ἢ ἄλλοι. omisso οἱ. 25. καὶ κατεργάσασθαι. — ἄρχειν οὐ τριάκοντα μόνον. — πολλαπλασίω. 26. τὸ ante καὶ τὴν om. 29. ἐπήκοοι γενόμενοι. 30. εἰ ὁρῶσί σοι. — ἄλλους ἐλθεῖν, omisso σοι. 31. οὐδὲ πλήθει. — μὴ λαβεῖν προστάτας τινὰς αὐτῶν τούτων. 32. προθυμότεροι ῥοιεν. 33. ἄλλους πειρῶ ὁ πλείονας. 34. πλείω ἀναλωθείη. 36. ὁ ὀρίζων ἐστίν. — καὶ λαμβάνοντος. — πλείω ἐστίν. 40. τὸ δὲ ἐκείνων περῶν. — ἄλλὰ καὶ τιμώμενον. 41. καὶ τοι Ἡρακλείδῃ γε. omisso λῆρος. 43. ὅτι σύ. [πάντως κατανόησον corr. Schaeff. Mel. p. 130.] 44. τὰ σὰ καλῶς ἔχει. — ἔφασαν δ' ἐμὲ καί. 46. ἀνθρώπους νομίζειν. — ἐμπίμπλατο. — νῦν μὲν οὕτως ἄτιμον. — 48. κατηράσατο. 49. ὅτε πρὸς σὲ ἀφικόμενος. 50. ἀλλὰ οὐδ' ἐν τοῖς. — ἐγὼ σοι τὰ χωρία. 52. ἐμοὶ δὲ οὐ μένειν. 54. φυλάττεσθαι τοὺς ἐχθρούς. 56. χαρμῖνόν τε καί. — καὶ post παραλαβόντες om. 57. οἱ ἐν τῷ στρατεύματι ἐπιτήδαιοι.

VII. 8. 1. διέπλευσεν. — [quum in Codd. habeatur ἐνοίκια ἐν οἰκίῳ, ex διπτογραφίᾳ, V. D. in Ephem. Lips. fuisse suspicatur: τοῦ τὰ ἐν Ἀνκεῖῳ γεγραφότος.] — 2. ἢ μὴ ἔσεσθαι μηδὲ ἐφόδιον. 3. ἐπεὶ δὲ πεμψάντων Λαμψακηνῶν. — καὶ μέλοι ποτέ. 4. καὶ ἃ εἰώθει om. [Fort. ὡς εἰώθει.] 5. προσελθὼν εἰς. — καὶ καλλιερεῖται. 8. ἐντεῦθεν δὲ δι' ἀτραμυττίου κερτωνίου παρὰ ταρνέα. et in fine τῆς Ἀνδρίας. 9. αὕτη αὐτῷ. omisso δ'. — καθηγηρόσαςμένος. (sic). 13. καὶ τύρσην. 15. Ἰταβέλις et Κωμανείας. — ἱππῆς. — ἐξ ἀπολλωνίου. — ἱππῆς omisso καί. 16. οὕτω προσέχοντες. 17. ἑώρα μὲν. 20. articulus ante Ξενοφῶν om. — ἐλθῇ τῆς. 21. ἐξανλίζετο. 22. περιτυγχάνουσιν. 23. οὐκ ante ἠτιάσατο om. 25. Καρδοῦχοί τε. — καὶ κοίται. [Totam hanc periodum insititiam esse suspicatur Krüger.]

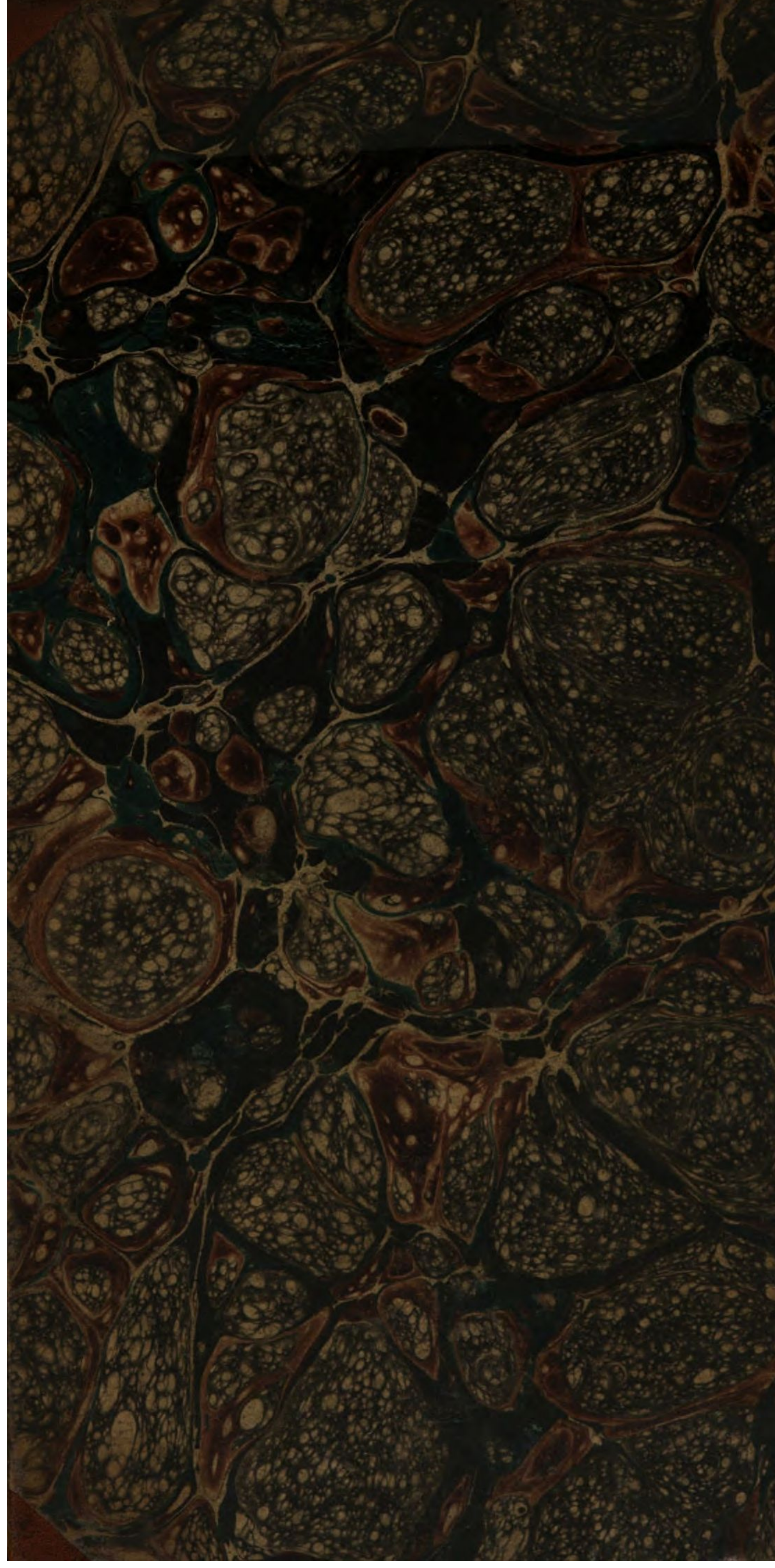

Xenophon,

Anabasis

Lipsia 1825

A.gr.b. 3427

urn:nbn:de:bvb:12-bsb10238730-5